ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

ISSN 2435-1114
ISBN 978-9975-4024-7-7

EDIŢIA II / 2013

CHIŞINĂU 2014

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Redactor-şef: *SEDLEŢCHI Iurie,* Rector USEM, doctor, profesor universitar
Redactor-şef adjunct: *ŢURCAN Aurelia,* prorector USEM, doctor, conferenţiar universitar
Membri:
AIRAPETEAN Artur - Doctor în drept, prorector USEM
BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferenţiar universitar, decan USEM
BĂIEŞU Aurel - Doctor habilitat în drept, conferenţiar universitar, Curtea Constituţională a Republicii Moldova
BURIAN Alexandru - Doctor habilitat, profesor universitar
PÎRŢAC Grigore - doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar, decan USEM

Analele USEM constituie o publicaţie ştiinţifică anuală elaborată în baza rezultatelor cercetărilor ştiinţifice ale corpului ştiinţifico-didactic ale USEM din domeniul ştiinţelor socio-economice şi umanistice.

Publicaţia este recomandată tuturor celor interesaţi de problemele socio-economice şi umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenţilor la specialităţile sus-numite, specialiştilor din domeniile respective etc.

Articolele au fost recenzate de specialişti în domeniu şi aprobate spre publicare de Senatul USEM (Proces-verbal nr. 2 din 23.10.2013).

Recenzenţi ştiinţifici:
Compartimentul Cercetări juridice:
CUŞNIR Valeriu- doctor habilitat in drept, profesor universitar, ICJP ASM
MARIŢ Alexandru - doctor, conferenţiar universitar, USEM
VOLCINSCHI Victor, doctor în drept, profesor universitar, USEM
Compartimentul Cercetări Socio-Economice:
MORARU Victor, Doctor habilitat, profesor universitar, Coordonator al Secţiei de Ştiinţe Sociale şi Economice a A.Ş.M
GRIBINCEA Alexandru, doctor habilitat în economie, profesor universitar, USM
PERCINSCAIA Natalia, doctor, conferenţiar IEFS ASM

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.
Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.
Redactor literar (l. engleză): CORCODEL Svetlana

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII
Universitatea de Studii Europene din Moldova. Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Studii Europene din Moldova / Univ. de Studii Europene din Moldova; col. red.: Sedleţchi Iurie (red.-şef) [et al.]. – Ed. 2-a. Chişinău: Universitatea de Studii Europene din Moldova, 2014. – 106 p. – ISSN 2435-1114.
Texte : lb. rom., rusă. – Rez.: lb. engl., fr. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. şi în subsol. – 100 ex.
ISBN 978-9975-4024-7-7
3+378(478-25)(082)=135.1=161.1
U 56

© UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA, 2014

Preluarea textelor editate în revista „Analele ştiinţifice ale USEM" este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra fiecărui text publicat aparţine autorilor. Opinia redacţiei nu coincide totdeauna cu opinia autorilor.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

SUMAR

SECŢIA I. CERCETĂRI JURIDICE **Pag.**

1. PRETULA Carolina – Caleria. IMPORTANŢA PREOCUPĂRILOR TEORETICE ŞI PRACTICE ACTUALE ÎN DOMENIUL DELINCVENŢEI JUVENILE. 4
2. RETULA Carolina – Caleria. FACTORII ŞI INDICII CARE DEZAVANTAJEAZĂ ÎN TOTALITATE PERSONALITATEA INFRACTORULUI MINOR. 11
3. MARIŢ Alexandru. PROBLEMELE LEGATE DE RESOCIALIZAREA INFRACTORULUI ÎN PERIOADA POST-PRIVATIVĂ DE LIBERTATE 16
4. MARIŢ Alexandru, GEORGIAN Dan. TEORIA ŞI APRECIERI ALE CONCEPTELOR PSIHOLOGICE ALE VINOVĂŢIEI PENALE. 24
5. ŞOMICU Marcela. EXPERTIZA CONSTATĂRII IRESPONSABILITĂŢII. 30
6. ŞOMICU Marcela. MĂSURILE DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER MEDICAL APLICATE ALCOOLICILOR ŞI NARCOMANILOR SAU PUNEREA LOR SUB CURATELĂ**.** 35
7. MACOVEI Cristian. REFLECŢII ŞI APRECIERI ASUPRA ARTICOLUL 95. LIBEREAREADE LA EXECUTAREA PEDEPSEI A PERSOANELOR GRAV BOLNAVE. 41
8. PASCALU Inna. ESENŢA ŞI CONŢINUTUL CONSTITUŢIONALISMULUI LA ETAPA CONTEMPORANĂ. 49
9. LUPAŞCO Vera. PROBLEMATICA ÎN CADRUL SUCCEDĂRII DREPTURILOR ŞI OBLIGAŢIILOR LA REORGANIZAREA PERSOANELOR JURIDICE ŞI SPECIFICUL ACESTEI SUCCEDĂRI LA REORGANIZAREA PRIN TRANSFORMARE. 53
10. SAVCA Tamara. SERVICIILE EFECTUATE DE MANDATARII PROFESIONIŞTI. VARIETĂŢI ALE CONTRACTULUI DE MANDAT. 57
11. ZECA Ionela-Cerasela. MĂSURILE DE PROFILAXIE INDIVIDUALĂ A INFRACŢIUNILOR COMISE DE FEMEI, RESOCIALIZAREA FEMEILOR CONDAMNATE. 63
12. MARIŢ Alexandu, MACOVEI Cristian. UNELE REFLECŢII ASUPRA INDIVIDUALIZĂRII RASPUNDERII ŞI PEDEPSEI PENALE. 69

SECŢIA II. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

1. DERESCU Petru. DISFUNCŢIONALITĂŢI ALE LIMBAJULUI ÎN MASS-MEDIA DIN REPUBLICA MOLDOVA. 74
2. IAŢIŞIN Tatiana. SECTORUL VITIVINICOL ÎN ASPECT SOCIO-ECONOMIC 78
3. ГУСЛИКОВА Наталия, ЦУРКАН А. ГАРМОНИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ ИЗМЕРЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗЕЛЁНОГО РОСТА. 83
4. КОЛЕСНИКОВА Т., ЦУРКАН А., САВЧЕНКО С., ЯЦИШИН Т. ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ СИСТЕМЫ ГРЕЙДОВ - ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ДОЛЖНОСТНЫХ ОКЛАДОВ И РАСЧЕТА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ. 91
5. КОЛЕСНИКОВА Татьяна. СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ. 95
6. SEDLEŢCHI Nicolae. EDUCAŢIA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SOCIETĂŢII BAZATE PE CUNOAŞTER 100

SECŢIA I. CERCETĂRI JURIDICE

IMPORTANŢA PREOCUPĂRILOR TEORETICE ŞI PRACTICE ACTUALE ÎN DOMENIUL DELINCVENŢEI JUVENILE

Carolina – Caleria PRETULA
Doctorandă, Avocat-stagiar, USEM
caleriapretula@yahoo.com

Rezumat: *Studierea delincvenţei juvenile reprezintă subiectul relevat de mulţi cercetători ai întregii lumi. Este subiectul remarcat prin trăsăturile şi elementele persistente ale delincvenţei. Delincvenţa juvenilă trebuie distinsă în primul rând de criminalitate, nu trebuie de confundat de asemenea vârsta infractorului, care reprezintă instrumentul principal în regimul juridic al lumei infracţionale. Definirea delincvenţei juvenile se regăseşte substanţial chiar şi în domeniul biologic, psihologic, social şi este una din multiplele probleme abordate în domeniul jurisprudenţei. E necesar de optat pentru crearea unui sistem juridic bine ticluit mai ales în sistematizarea unor instanţe speciale pentru minori şi chiar constatarea necesităţii delimitării între „criminalitatea adultului" şi „delincvenţa minorului",luându-se ca premisă ideea, că faptele minorului sunt lipsite deseori de periculozitatea socială a celor comise de adulţi.*

Cuvinte-cheie *: Preocupări practice, delincvenţa juvenilă, minor, fenomen criminal, crimă, devianţă.*

Abstract: *The analysis of the juvenile delinquency is a subject revealed by many researchers around the world. It is a subject emphasized by persistent features and elements of delinquency. Juvenile delinquency should firstly be distinguished from criminality, and also the offender's age should not be confused as it is the main tool in the legal status of the criminal world. The definition of juvenile delinquency is found substantially even in the biological, psychological, social fields and it is one of the multiple issues approached in the field of jurisprudence. It is necessary to opt for the creation of a legal system well devised especially in the systematization of special courts for minors and even the acknowledgment of the necessity of delimitation between "adult's criminality" and "juvenile delinquency", taking as a premise the idea that minor's acts are often devoid of the social danger of those committed by adults.*

Key words *: Practical concerns, juvenile delinquency, minor, criminal phenomenon, crime, deviance.*

Autoarea Florentina Grecu, Sorin Rădulescu definesc delincvenţa juvenilă, în numeroase cazuri, a acorda unor conduite normale la vârsta adolescenţei o semnificaţie de anormalitate sau devianţă. Multe dintre anumite reglementări nu definesc delincvenţa juvenilă în termeni precişi, ci descriu doar situaţii sau clasificări ale conduitelor minorilor în baza cărora tribunalele decid asupra masurilor necesare de întreprins. În Statele Unite ale Americii, de exemplu, legislaţiile pentru minori, specifice diferitelor state, folosesc numeroase criterii de evaluare a conduitelor delincvente. Asocierea minorului cu persoane imorale sau vicioase, fuga de acasă, chiulul de la şcoală, refuzul de a se supune părinţilor, folosirea limbajului obscen în locuri publice, fumatul sau consumul de alcool sunt numai câteva dintre aceste criterii evaluative, care sunt mai degrabă de natură morală, decât juridică.[10.p.32]. Devianţa o putem defini, acea abatere coordonată de sine stătător de către o persoană, care induce prin fapta sa ilicită o abatere de la regulile admise de societate şi deseori poate fi săvârşită negândindu-se la rezultatul, pe care îl produce în urma săvârşirii faptelor ilicite. Ne raliem celor afirmate de autoarea Florentina Grecu, Sorin Rădulescu necesitatea acordării unor conduite normale la vârsta adolescenţei, pentru a nu ajunge în pragul multor impedimente, cum ar fi neînţelegerea în cadrul familiei cu părinţii, chiar şi neînţelegerea cu pedagogii deseori adolescenţii sunt determinaţi, să chiulească de la şcoală etc. Toţi aceşti factori deduşi din neatenţia neacordată inechivoc faţă de adolescenţi din partea părinţilor, pedagogilor, induc adolescenţii uneori la săvârşirea unor fapte, care nu sunt bazate pe un suport legal, ci dimpotrivă sunt pasibile de pedeapsă.

Autorul Iancu Tănăsescu relatează despre comportamentul delincventului minor va reflecta: statutul şi categoria socio-profesională (vârsta, sexul, prezenţa antecedentelor penale la alţi membri

ai familiei, nivelul de învăţătură, compoziţia familiei), convergenţa sau divergenţa faţă de regulile privind munca, raporturile cu familia (antagonice sau conciliante, absenţa de acasă), rasă, religie, concepţia individuală faţă de existenţă (adept al sociabilităţii sau al individualismului), tulburări de comportament (provocate de accidentul fizic sau psihic), existenţa legii normalizatoare şi a posibilităţii de aplicare categorică a acesteia. Actul criminogen este rezultatul atitudinilor delincventului faţă de familie, societate, reprezentând expresia trebuinţelor, nevoilor, aspiraţiilor politico-religioase, filosofice, manifestate în mod individual sau în interiorul unor grupări (spontane sau organizate).[14.p.21]. Suntem pe deplin acord cu cele relatate de autorul roman, care de asemenea se axează pe comportamentul delincventului minor, statutul său depinde în mare măsură de multiplii factori ce îl înconjoară şi îl induc la săvârşirea anumitor acţiuni ilicite în cadrul societăţii.

Fer. Augustin afirma că: „Nimeni nu datorează ceea ce n-a primit",astfel ajungem la concluzia inevitabilă că fiecare minor ar trebui să-şi definească şi să-şi justifice comportamentul prin modul în care a fost educat în familie, societate, definindu-şi tendinţele în cadrul mediului social în funcţie de experienţa socială şi de influenţa socialului asupra sa.[13.p.11]. Deducem din cele relatate, că comportamentul deviant al adolescentului este rezultatul manifestat antagonic al acţiunilor legale, pe care trebuie sa le întreprindă în cadrul societăţii, pentru a nu lăsa urme cenuşii şi a nu păta interiorul personalităţii sale cu fapte, ce contravin moravurilor semnificative societăţii. Suntem de acord întru-totul cu autorii romani Florentina Grecu, Sorin Rădulescu, Iancu Tănăsescu, care au dedus ideea apariţiei devianţei adolescentului, drept rezultat al mediului ambiant începând din cadrul familiei şi terminând pe parcursul parcurgerii a vârstei până la ajungerea majoratului. Paşii importanţi ai adolescentului depind de mulţi factori esenţiali: rolul familial, importanţa pedagogilor în cadrul vieţii adolescentine, care reprezintă vârsta fragilă şi sensibilă. Drept consecinţă, apar divergenţe în comportamentul adolescentin cu mediul ce îl înconjoară. Conform Principiilor Naţiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenţei Juvenile (Principiile de la Riyadh) în capitolul VI intitulat "Legislaţia şi administrarea justiţiei pentru minori", afirmă „Guvernele vor elabora şi vor aplica proceduri şi legi specifice pentru promovarea drepturilor şi bunăstării tinerilor". „Va fi elaborată legislaţia în materia prevenirii victimizării abuzului, exploatării şi folosirii copiilor şi tinerilor în activităţi infracţionale". „Nici un copil sau tânăr nu va fi subiect al unor măsuri corecţionale dure sau degradante ori pedepse: acasă, la şcoală sau în orice altă instituţie"[4.].

Deducem din conţinutul Principiilor de la Riyadh cât de mult guvernele statelor lumii pun un accent deosebit în elaborarea legilor, modificarea lacunelor persistente în cadrul legislativ al sistemului de drept. Se axează foarte mult pe elaborarea anumitor strategii, programe, ce vor favoriza la înflorirea sistemului jurisdicţional, mai ales având drept scop nimicirea factorilor negativi surveniţi nemijlocit în interiorul societăţii, ca mai apoi să nu se răspândească rapid peste ariile infracţionale din cadrul societăţii. Ne bucurăm mult pentru acele state, care se gândesc nemijlocit la mijloacele corecţionale, dar nu dure şi la elaborarea diverselor mijloace, căi de rezolvare a tuturor problemelor persistente în ceea ce priveşte comportamentul adolescentin. Conform art. 12 alin.(1) al Convenţiei Internaţională cu privire la Drepturile Copilului afirmă: „Statele părţi vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl priveşte, opiniile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta sa şi gradul său de maturitate". Alin.(2) al art. 12 confirmă „În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care-l priveşte, fie direct, fie printr-un reprezentant sau o instituţie corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislaţia naţională. Din nou se relatează în prevederile internaţionale, că statele părţi ale convenţiei sunt cointeresate foarte mult în elaborarea unui sistem bine ticluit, având baza bine fortificată doar atunci când vor fi concentraţi într-un proces judiciar bine sistematizat, pentru abordarea specială pentru minori. Conform art.1(1.2) al Regulilor Minimale ale Naţiunilor Unite pentru Elaborarea Măsurilor neprivative de Libertate (Regulile de la Tokyo) relatează „Prezentele Reguli vizează încurajarea colectivităţii să participe mai mult la procesul justiţiei penale şi, în mod special, la tratamentul delincvenţilor ca şi la dezvoltarea la aceştia din

urmă a simţului de responsabilitate faţă de societate". Alin (1.3) al Regulilor de la Tokyo accentuează: „Aplicarea prezentelor Reguli ţine cont de situaţia politică, economică, socială şi culturală din fiecare ţară şi de scopurile şi obiectivele sistemului său de justiţie penală". Alin. (1.4) „Statele membre fac eforturi pentru aplicarea prezentelor Reguli în aşa fel încât să realizeze un echilibru just între drepturile delincvenţilor, drepturile victimelor şi preocupările societăţii privitoare la securitatea publică şi prevenirea crimei"[5.].

De asemenea se observă prin relatările internaţionale, preocupările, scopurile, obiectivele, care stau la baza reglementărilor internaţionale. Contează foarte mult situaţia politică, economică, socială şi culturală a statului, deoarece corelativ vor forma în unison realizarea scopurilor propuse. Rezultă din relatările internaţionale, că statele părţi optează pentru o justiţie penală bine realizată în sistemul juridic, se fac eforturi pentru aplicarea legislativă între drepturile delincvenţilor, drepturile victimelor şi desigur la preocupările statului şi a anumitor instituţii, programe privitoare la securitatea publică şi prevenirea crimelor. Concluzionăm cât e de necesar abordarea acestui subiect, mai ales ar fi bine judecarea adolescenţilor de un complet de judecată special, de o judecată bine pregătită chiar şi din punct de vedere psihologic, pedagogic, pentru a conversa cu siguranţă cu anumite tehnici posedate atât din punct de vedere juridic, cât şi psihologic de către cei care se preocupă de cazurile adolescentine. Potrivit art. 23 al Legii Republicii Moldova privind drepturile copilului, stipulează „În cazul în care nu este posibil plasamentul copilului rămas fără familie într-o altă familie, el este instituţionalizat în casa de copii sau în altă instituţie similară, aflându-se la întreţinere deplină de către stat. Instituţionalizarea se înfăptuieşte în conformitate cu legislaţia. Copiilor instituţionalizaţi li se creează toate condiţiile pentru dezvoltarea fizică, intelectuală şi spirituală, pentru păstrarea limbii materne, culturii, tradiţiilor şi obiceiurilor naţionale, cultivându-le, totodată, deprinderi pentru o viaţă independentă"[7.].

Art. 28 al respectivei legi alin (1) afirmă: „Statul apără dreptul copilului la libertatea personală". Alin (2) „Reţinerea sau arestarea copilului sunt aplicate doar ca măsuri excepţionale şi numai în cazurile prevăzute de legislaţie. În cazul reţinerii sau arestării copilului, părinţii sau persoanele subrogatorii legale ale acestuia sunt informaţi de îndată", alin.(3) „ Copiii reţinuţi sau arestaţi sunt ţinuţi sub arest separat de adulţi şi de copiii condamnaţi", alin. (4) „ Nici o pedeapsă capitală, nici închisoarea pe viaţă nu pot fi aplicate pentru infracţiunile comise de persoana sub vârsta de 18 ani"[7.].

Desigur, că şi în legislaţia noastră sunt prevăzute prevederi legale cu privire la protejarea adolescenţilor,dar după părerea mea sunt restrânse, stipulate mediocru, nepunându-se accentul potrivit pe un sistem juridic în sfera jurisdicţională al minorilor. Relatăm aşa deoarece, statele străine se luptă şi optează în genere, pentru nepedepsirea minorilor, ci se străduie să pună accentul pe un sistem de corijare, de implementare a unor sisteme juridice de consolare a minorilor, pe când la noi în legislaţie se consideră deja o mare facilitate, că nu sunt pedepsiţi cu închisoare pe viaţă, nici cu o pedeapsă capitală. Desigur nu suntem de acord cu aşa ceva, deoarece statul nostru nici nu dispune de reglementări cu privire la drepturile, pe care le poate dispune delincventul minor. Sunt reglementate doar prevederi pe plan general cu privire la drepturile copilului, la drepturile tineretului, dar nici de cum nu găsim nici o reglementare măcar superficială abordată cum o găsim la statele membre al principiilor internaţionale. Potrivit art.13 alin.(1) al Legii cu privire la tineret stipulează: "În scopul extinderii ajutorului social pentru tineri, se creează servicii sociale pentru tineret, care funcţionează sub egida structurilor centrale şi locale de tineret", alin.(2) "În cadrul serviciilor sociale, activează centre informaţionale şi de consultanţă pentru tineri, care oferă gratuit informaţii, îndrumări competente, ajută tinerii să profite de oportunităţi, să ia decizii responsabile, bazate pe informaţii obiective referitor la toate aspectele vieţii, să-şi dezvolte aptitudinile şi abilităţile, să soluţioneze problemele ce vizează interesele tineretului şi ale societăţii, să participe activ la viaţa socială la nivel local, naţional şi internaţional"[8.].

Art. 14 alin.2 al respectivei legi reflectă: „ Centrul naţional de cercetări în domeniului tineretului are ca obiectiv efectuarea de cercetări ştiinţifice fundamentale în problemele tineretului, elaborarea de propuneri şi recomandări ce ţin de strategia şi tactica politicii de stat în domeniu"[8.].

Rezultă din prevederile naţionale, că statul nostru tot sunt preocupaţi de problemele intervenite printre rândurile tinerilor din Republica Moldova, dar desigur suntem de părerea necesităţii elaborării a unor prevederi legislative mai explicite şi mai multiple forme de instituţionalizare a tinerilor, care au nevoie de grija mediului ambient. Uneori nu este de ajuns doar oferirea consultaţiilor tinerilor acordate din partea serviciilor sociale, ci implicit asigurarea unor locuinţe, dacă duc lipsa acesteia, acordarea unor locuri de muncă, acordarea unor studii eficiente-gratuite, dacă duc lipsa ajutorului din partea familiei, în cazul părinţilor care nu dispun de un salariu decent de trai, ne mai vorbind de achitarea studiilor care sunt exagerat de mari. Desigur este necesar implicarea totală în mediul tineretului, în mediul adolescentin, statul trebuie să-şi asume pe deplin acordarea ajutorului şi nemijlocit facilitarea serviciilor concrete, care pot fi oferite tinerilor în cazul neputinţei neacordate din partea părinţilor, apropiaţilor. "Serviciul social pentru tineret are atribuţia de a acorda tinerilor asistenţă informaţională, juridică, medicală şi de altă natură, de a întreprinde măsuri de profilaxie şi de prevenire a factorilor de risc în mediul tinerilor, acordă sprijin în vederea integrării sociale a tinerilor veniţi din penitenciare şi din instituţiile de învăţământ special"[8.].
Credem, că nu este de ajuns doar de acordarea asistenţei informaţionale în diferite domenii, ci chiar implicarea în mai multe programe de implementare funcţională a centrelor, serviciilor sociale, ba chiar şi formarea unor noi centre, instituţii, care ar avea forţa de a contribui mult mai minuţios într-un domeniu mai vast, decât cel stipulat în legislaţia noastră. E necesar desigur elementar elaborarea mai multor legi funcţionale şi abordarea desfăşurată a prevederilor legale-naţionale, anume în sfera procedurii jurisdicţionale în ceea ce priveşte subiectul adolescentin. Conform Regulamentului-tip al Centrului de Tineret punctul 7.7 al respectivului regulament reglementează pe deplin atribuţiile, la care se referă aşa-zis după părerea mea doar la înlocuirea nemijlocită al cadrului familial, al mediului educativ, prin înlocuirea doar a acordării: „consilierea şi asistenţa psihologică şi juridică a tinerilor; formarea în mod gradual a deprinderilor de viaţă independentă (gestionarea bugetului personal, găsirea şi menţinerea unei locuinţe, deprinderi de auto-gospodărie, relaţii personale, sociale ect.); educaţie pentru sănătate şi promovarea unui mod de viaţă sănătos; facilitarea accesului la educaţie, la cursuri de pregătire profesională şi studiere a limbilor moderne; stimularea capacităţii de comunicare a tinerilor, prin crearea unui climat de încredere, respect reciproc şi acceptare a diferenţelor; implicarea tinerilor în procesul de luare a deciziilor, consultare în stabilirea proiectului individual de integrare; dezvoltarea capacităţilor de realizare deplină a potenţialului tinerilor într-o societate democratică; dezvoltarea respectului de sine, de înţelegere şi acceptare a situaţiei sale, a propriei istorii şi îndemnul de făurire a propriului destin; dezvoltarea relaţiilor tinerilor cu comunitatea prin organizarea de vizite, desfăşurarea şi participarea la programe culturale, sportive, artistice etc." [6.].

Iarăşi deducem din cele relatate din Regulamentul-tip al Centrului de Tineret, că doar facilitarea, stimularea, consilierea, implicarea tinerilor de luare a deciziilor, consultare – considerăm este foarte puţin. După părerea noastră, considerăm o mare necesitate a problemei respective reprezintă nu doar includerea tinerilor în luarea deciziilor, ci nemijlocit un trai decent, bine realizat atât din punct de vedere familial, cât şi din punct de vedere educativ, apoi ajutoraţi la găsirea unui loc de muncă, pentru a putea supravieţui decent. Aici putem adăuga necesitatea implementării unor programe, instituţii bine amenajate din punct de vedere igienic, amenajat cu materiale didactice bine chibzuite, înlocuirea case părinteşti, pe care deseori nu există leagănul părintesc, fie din cauza abandonării, fie din lipsa afecţiunii părinteşti, chiar şi dacă ei sunt în viaţă şi multe altele. Statul trebuie sa formeze instituţii de tip familial cât mai multe, pentru a garanta studiile de care necesită adolescentul, iar în cazul necointeresării acestuia de a studia fie domeniul real, ar trebui de al include în domeniul, care-i mai aproape sufletului său. Desigur necesită multă atenţie, timp, gândire bine ticluită, pentru a dispune cât mai eficient de toate aceste subtilităţi, pentru a creşte, a educa, a îngriji un adolescent. Autoarea Oxana Rotari relatează despre conceptul de "delincvenţă juvenilă" cuprinde două noţiuni distincte, care urmează a fi precizate, şi anume, conceptul de devianţă şi conceptul de juvenile. Conceptul de "delincvenţă juvenilă" este sinonim în anumite limbi, cum ar fi italiana, germana, franceza, cu noţiunea de "criminalitate juvenilă" (criminalita giovanile,

criminalite juvenile, juderd kriminalitat). Cu toate acestea, la origine, şi anume în limba latină, aceste cuvinte aveau înţelesuri diferite. Verbul "delinquere" avea accepţia de "a greşi", "a scăpa din vedere", "a lipsi" (subiectul "delictul" semnifica, în primul rând, "greşeală"), în timp ce prin "crimen" se înţelegea "crima" la care se asociau semnificaţiile de "acuzare", "imputare", "pricinuire a unui rău". Interesant e că în literatura de specialitate anglo-saxonă, cu precădere în cea nord-americană, termenul de "delincvenţă" a păstrat semnificaţia sa originară (delinquency), care nu se confundă cu sfera şi conţinutul noţiunii de „criminalitate" (criminality). Prin delincvenţă, în opinia cercetătorului I. Pitulescu, urmează să se înţeleagă o serie de fapte ilicite, indiferent de faptul dacă au sau nu un caracter penal (fuga de la domiciliu, absenţa repetată şi îndelungată de la şcoală etc.)[12.p.17].

Ne raliem celor susţinute de autoarea Oxana Rotari, că ducem lipsă de conceptul "delincvenţă juvenilă", deoarece el nu persistă la noi, dar desigur suntem de părerea, că ar fi bine nu doar existenţa conceptului în statul nostru, ci şi aprofundarea cuviincioasă din partea statului pentru elaborarea unor programe, strategii, scheme, grafice, ce ar facilita şi favoriza la micşorarea numărului infractorilor minori. Ar fi necesar sistematizarea corectă, dirijarea şi direcţionarea a anumitor direcţii, ce vor duce la un mediu favorabil, pentru toţi adolescenţii.

Autorul englez Albert R. Roberts a răspuns la întrebarea: "Ce reprezintă sistemul justiţiei juvenile?". Sistemul justiţiei juvenile include agenţiile şi instituţiile a căror responsabilitate primară este lucrul cu delicvenţii juvenili. Aceste agenţii, precum şi programele acestora lucrează cu tineretul delicvent şi cu acei copii şi tineri ce sunt etichetaţi ca fiind incorigibili, chiulangii sau fugari. Delicvenţa juvenilă este un termen larg, generic, ce include diverse forme de comportament anti-social al unui minor. În general, Codurile Penale din majoritatea regiunilor SUA definesc delicvenţa juvenilă ca un comportament ce contravine codului penal şi este comis de către o persoană tânără ce nu a atins vârsta unui adult. Acţiunile specifice ale unui tânăr, ce sunt considerate ca comportament delicvent, variază de la o regiune SUA la alta. O definiţie mai largă şi mai des utilizată a fost elaborată de către Biroul pentru Copii al SUA (1967): Cazurile de delicvenţă juvenilă sunt acele cazuri adresate instanţei ce includ acţiunile descrise în statutele regiunilor SUA ca încălcarea legii statului sau ordonanţei municipale de către copii sau tineri de vârstă juvenilă, sau ca comportament grav anti-social ce intervine cu drepturile altora, sau ca ameninţare a bunăstării proprii a delicventului sau a comunităţii.[13.p.9.]. Susţinem cele relatate mai sus, în ceea ce priveşte definirea "delincvenţei juvenile", că include diverse forme de comportament anti-social al unui minor. Suntem de acord cu semnificaţia eventuală al delincvenţei, că presupune acea abatere tipică comportamentului adolescentin, care uneori nefiind conştient de faptele săvârşite poate realiza un delict, ce contravine legislaţiei în vigoare. Comportamentul delincvent se caracterizează prin acţiunile, care încalcă legea statală. Vârsta juvenilă, după părerea noastră reprezintă acel segment important, care se evidenţiază prin manifestarea sa pe parcursul vieţii sale. Trebuie de optat pentru crearea condiţiilor de studiere, de facilitare în cazul traiului defavorabil, de susţinere totală prin implementarea numeroaselor instituţii, programe de către stat, pentru a nimici punctual slab persistent în cadrul familiilor, ce nu ţin piept întreţinerii decente al juvenililor. Necesitatea implementării programelor corespunzătoare, ne vor soluţiona dinadins toate problemele existente, ce intervin în viaţa de zi cu zi. Autorul M. Bîrgău enunţă afirmativ noţiunea criminalităţii minorilor, care are un specific condiţionat de particularităţile acestei categorii de persoane şi de statutul lor în societate.

De aceea, legislaţia republicii noastre conţine norme separate care prevăd răspunderea penală şi pedepsele pentru persoanele de 14-18 ani. În afară de noţiunea de „criminalitate a minorilor", în literatura ştiinţifică e întâlnit termenul de „criminalitate a adolescenţilor". Ultimul este neîntemeiat, deoarece adolescenţi sunt minorii între 12-16 ani. După perioada de adolescenţă vine tinereţea, dar termenul de criminalitate a tinerilor, de asemenea, este incorect, deoarece tinereţea nu sfârşeşte la 18 ani. Comparând indicii cantitativi ai criminalităţii minorilor cu cei ai criminalităţii persoanelor mature, trebuie să ne bazăm pe faptul că prima categorie include doar perioada de 4 ani de viaţă, iar ultima – zeci de ani. Diferenţele sunt mari şi sub aspect calitativ, de exemplu, minorii nu comit

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

infracţiuni de serviciu în domeniul economiei etc.[9.p.344]. Ne raliem celor afirmate mai sus, deoarece considerăm, că e corectă intitulată „criminalitatea minorilor", ci nu „criminalitatea adolescentină". Nu-i necesară segmentarea vârstei a unui copil, pe parcursul vieţii devenind tânăr şi aşa mai departe, cu anumite intitulări „criminalitatea minorului", „criminalitatea adolescentină", deoarece considerăm necesar nu atât intitularea, cât am pune accent mai pronunţat pe facilitarea ajutorului, pe care trebuie acordat cu multă silinţă din partea statului, organelor de drept, ramificarea instituţiilor de gen familial, instituţiilor substitute în locul punctelor neglijente-aparente în viaţa minorilor, ramificarea programelor de nimicire totală a timpului pierdut neutil al minorilor cu înlocuirea timpului liber, cu organizarea centrelor de formare profesională, pasională a fiecărui minor în parte, sistematizând pe fiecare din aceştia după efectuarea unui sondaj de caracterizare a fiecărui minor în parte. Sistematizarea minorilor să fie efectuată în cadrul instituţiilor de învăţământ sau chiar de către membrii autorităţilor tutelare, prin vizetele acestora acasă, având la mână caracterizarea acestora detaliată, dar numaidecât să fie indicat în caracteristica personală a fiecăruia rubrica „preferinţe", „îndeletniciri", pentru a putea observa, preferinţele de bază, care uneori pot fi pentru unii din ei doar „vise nerealizabile", de către părinţii săi sau eventual din simplu motiv, că părinţii acestora nu sunt cointeresaţi de soarta copilului său, fie din cauza viciilor existente în cadrul familiei şi multe altele.

Acest sondaj trebuie bine ticluit în toate punctele de vedere, de observat, care sunt dorinţele minorilor, poate de a participa la anumite cercuri sportive, care sunt costisitoare pentru părinţii lor, eventual poate ei doresc nespus de mult să dispună elementar de anumite lucruri-lipsă televizor, radiou, cărţi bazate pe teme interesante, care l-ar fi cointeresat şi cu care ar fi preocupaţi în timpul liber, enciclopedii şi aşa mai departe. Autorul Doru S. Luminosu, Vasile Popa relatează afirmativ, ca fenomen socio-uman concret-istoric, cu o identitate proprie, delincvenţa juvenilă desemnează ansamblul comportamentelor ilicit-penale săvârşite de minorii (care răspund penal) şi de tinerii în vârstă de la 18-35 de ani într-un spaţiu şi timp determinate. La începutul deceniului opt un raport al grupului de lucru al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii constată că „ delincvenţa juvenilă este un concept greşit definit". Raportul menţionat sugera o definiţie flexibilă, întemeiată pe comportamente respinse deopotrivă de morală socială şi de legea penală. Sugestia este, într-un sens, fertibilă pentru abordarea problemei în discuţie deoarece, înainte de toate delincvenţa juvenilă este o problemă de comportament social. Dar nu este numai atât, ea este şi o problemă de personalitate, fiindcă comportamentul este expresia unei personalităţi care, în anumite condiţii – concret – istorice şi biopsiho-sociale – îl determină, îl produce.[11.p.287]. Susţinem doar o parte din relatările expuse mai sus, în partea acelor lucruri semnificative în ceea, ce priveşte semnificaţia „delincvenţei juvenile" - prezintă manifestările comportamentale ilicit – penale, specifice vârstei parcurse de către un minor.

Nu sunt de acord cu acordarea semnificaţiei delincvenţei juvenile atât la categoria minorilor, cât şi la categoria tinerilor în vârstă de la 18-35 de ani. Considerând acest lucru absurd, din acelea considerente, că însăşi „delictele", care le putem defini ca acele „abateri legislative" din cadrul societăţii, care corespund doar vârstei juvenile, minore, ci nu se atribuie sub nici un context tocmai vârstei 18-35 de ani. Delincvenţa juvenilă după părerea mea, se atribuie unei vârste zburdalnice, jucăuşe, fragile, flexibile, ci nicidecum să-i fie atribuit delincvenţa juvenilă la categoria de tineri, ba chiar adult referindu-ne la vârsta mai ales 35 de ani, am putea confirma decisiv.

Nu sunt de acord nici cu aceea, că conceptul "delincvenţă juvenilă este un concept greşit definit", deoarece consider ferm, că această noţiune este în tocmai specifică, specială, doar a acelui segment – adolescentin, fragmentat pe un termen anumit, al unei vieţi parcurse de un minor, juvenil. Delincvenţa juvenilă nu numai, că reprezintă doar o problemă de comportament social, o problemă de personalitate, ci şi prezintă problema majorităţilor minorilor din întreaga lume. Conform Ansamblului regulilor minime ale Naţiunilor Unite cu privire la administrarea justiţiei pentru minori (Regulile de la Beijing), unde găsim cu exactitate definirea termenului " un delict" desemnează un întreg comportament (act sau omitere), ce poate fi pedepsit de lege în virtutea unui sistem juridic

considerat; “un delincvent juvenil” este un copil sau un tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict[2.].

Ne raliem relatărilor prevederilor internaţionale cu privire la semnificaţia termenului „delict”, că reprezintă comportamentul, care poate fi pedepsit de lege. „Delincvent juvenil” fiind definit, ca acel comportament negativ manifestat de un copil sau tânăr, acuzat sau declarat vinovat de comiterea unui delict în cadrul societăţii. Într-adevăr prezintă o problemă dificilă „delincvenţa jvenilă”, deoarece fiecare autor îşi creează opinia sa proprie, la determinarea unei anumite vârste specifice „delincvenţei juvenile”, clasifică „criminalitatea minorilor”, de „criminalitatea adolescentină”, cu care autorul M. Bîrgău nu este de acord şi îl susţin în această privinţă, deoarece după părerea proprie ar exista doar „criminalitatea minorilor” şi nu este necesar de a afirma existenţa periodică după aceea „criminalitatea adolescentină”. Nu sunt de acord şi cu autorul Doru Luminosu şi Vasile Popa, care confirmă că sintagma „delincvenţa juvenilă” se atribuie şi tinerilor în vârstă de la 18 la 35 de ani într-un spaţiu şi timp determinate, deoarece după opinia proprie sintagma „delincvenţa juvenilă” se referă doar la vârsta fragedă – timpurie unui minor în parte, dar nici de cum să se refere tocmai până la vârsta de 35 de ani, pentru că la această vârstă nu persistă gânduri infantile,fragile, zburdalnice, ci din contra putem zice ba chiar adult în tot sensul cuvântului. Ca rezultat al vârstei de la 30 de ani şi până la 35 de ani deja este o gândire bine chibzuită, formată şi poate conştientiza orice faptă, care ar contravine legislaţiei în vigoare.

Referinţe bibliografice:

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr.1 din 12.08.1994.
2. Ansamblul regulilor minime ale Naţiunilor Unite cu privire la administrarea justiţiei pentru minori (Regulile de la Beijing).
3. Convenţia Internaţională cu privire la drepturile copilului. Adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York.
4. Principiile Naţiunilor Unite pentru prevenirea delincvenţei juvenile (Principiile de la Riyadh).
5. Regulile minimale ale Naţiunilor Unite pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo) 45-110.
6. Regulamentul-tip al Centrului de tineret.
7. Legea privind drepturile copilului. Nr. 338-XIII din 15.12.94
8. Legea cu privire la tineret. Nr.279-XIV din 11 februarie, 1999.
9. Bîrgău M. Criminologie - partea specială vol. II .Editura Chişinău 2005. 344 p.
10. Grecu F., Rădulescu S. Delincvenţa juvenilă în societatea contemporană. Editura Bucureşti 2003. 32 p.
11. Luminosu D., Popa V. Criminologie – Texte alese. Editura Timişoara 1995. 287 p.
12. Rotari O. Delincvenţa Juvenilă: probleme actuale şi căi de soluţionare Editura Chişinău 2010. 17 p.
13. Roberts R. A. Juvenile Justice Sourcebook. Past, Present and Future. Edition Oxford University press 2004. 9 p.
14. Tănăsescu I. Criminologie, agresologie, victimologie, detentologie. Editura 2003. 21 p.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

FACTORII ŞI INDICII CARE DEZAVANTAJEAZĂ ÎN TOTALITATE PERSONALITATEA INFRACTORULUI MINOR

Carolina – Caleria PRETULA
Doctorandă, Avocat-stagiar, USEM
caleriapretula@yahoo.com

Rezumat: *Necesitatea studierii aprofundate al diverselor trăsături şi aspecte al infractorului minor, ce sunt încorporate şi încadrate în dilema factorilor prezenţi la evaluarea, descifrarea semnificativă - amănunţită în ceea ce priveşte latura obiectivă şi latura subiectivă este problema discutată frecvent în zilele noastre. Caracterizarea detaliată a factorilor obiectivi şi a celor subiectivi, ne vor conduce, ne vor direcţiona corect spre determinările, ce îi “induc în eroare ocazională” pe infractorii minori. Distingerea factorilor e necesară pentru determinarea corectă a mediului influent şi a trăsăturilor individuale, în care se situează infractorul minor. Importanţa studierii personalităţii infractorului minor se caracterizează prin aptitudinile neîncadrate, incomplete şi desigur insuficiente din cauza factorilor induse incorect în cadrul vieţii sociale. Importanţa esenţială este de a stabili cauza apariţiei factorilor - influenţi, factorilor – distrugători şi desigur găsirea mijloacelor-cheie de soluţionare, de combatere a infracţiunilor săvârşite de minori.*

Cuvinte-cheie *: factorii obiectivi, determinarea la infracţiuni, formarea personalităţii, infractor, minor.*

Abstract: *The need of in-depth study of different features and aspects of a juvenile criminal that are involved and included in the issue of factors presented in the evaluation and significant detailed interpretation of all that concerns objective and subjective aspect is the issue frequently discussed at present. A detailed estimation of any objective and subjective factors will lead and direct us to determinations that induce juvenile criminals to an “occasional error”. The distinction of factors is required for a correct determination of influential environment and individual features that a juvenile criminal is situated in. The importance of the study of a personality of minor juvenile is characterized through un embodied and incomplete abilities that are, of course, insufficient because of the factors incorrectly induced in a social life. A primary importance is to establish the reason of appearance of these influential and fatal factors and, of course, to find key means to settle and to struggle with the infractions committed by the minors.*

Key words *: objective factors, determination of infractions, personality formation, juvenile criminal*

Identificarea esenţială a aspectelor şi a trăsăturilor specifice formării personalităţii infractorului minor sunt frecvent întâlnite în diverse domenii, ca de exemplu: domeniul psihologic, domeniul sociologic şi chiar predomină în domeniul pedagogic. Desigur pentru a începe abordarea acestui subiect este necesar de a explica şi de a notifica semnificaţia sintagmei “personalitatea infracţională”, care desigur o putem asimila ca “comportarea neadecvată “ din cadrul societăţii şi care se remarcă prin aspectele sale cenuşii, sumbre atât pentru societatea civilă, cât şi pentru viaţa zi de zi al infractorului minor, care nu-şi dă seama de umbrirea drumului său în viaţă, de faptele săvârşite, ce îl vor urmări mereu şi oriunde. Autorul Oancea I. în lucrarea sa “Probleme de criminologie” descrie particularităţile determinantelor comportamentului infracţional al minorului. E vorba de aceleaşi fenomene şi procese de criză care există în societatea noastră la macro şi micronivele. Totodată sunt anumite particularităţi specifice legate de minoratul infractorilor. Situaţia socială tipică de dezvoltare a copilului a fost descoperită încă de L.S. Vîgotschi . El a demonstrat că înainte de fiecare perioadă de creştere se creează nişte relaţii specifice acesteia, exclusive şi irepetabile între copil şi mediul înconjurător. De aceea, pentru a exprima determinantele delictelor comise de minori e esenţial să stabilim relaţia dinamică şi interdependenţa dintre condiţiile de viaţă şi situaţia socială a adolescentului, care influenţează adaptarea sa la condiţiile mediului. Factorii determinanţi ai criminalităţii minorilor sunt consideraţi:

1) Influenţa negativă a familiei;
2) Educaţia incorectă în şcoală;
3) Neangajarea în munca social-utilă;
4) Influenţa negativă a micromediului;
5) Deficienţe în activitatea organelor de drept privind profilaxia infracţiunilor minorilor [8,p.106].

Ca urmare a celor afirmate de autorul Oancea I. deducem , că determinantele specifice comportamentului infracţional al minorului sunt acele trăsături, aspecte, ce apar drept rezultat „ o manifestare a unor dificultăţi" întâlnite în viaţă şi a dificilelor procese, fenomene, ce împânzesc încet şi riguros viaţa minorului. Factorii la care se referă autorul sunt desigur acei factori, care se implică nemijlocit în viaţa de mai departe a minorului-infractor. Primul factor la care face referire autorul „Influenţa negativă a familiei" desigur îl considerăm unul dintre cei mai importanţi, deoarece „familia reprezintă baza fundamentală a provenienţei – ereditare a copilului, a aspectelor influenţabile,ce se pronunţă atât în domeniul creşterii copilului, cât şi în domeniul adaptării lui în societate". De aici rezultă, că primii paşi din viaţa aşa-zis a "viitorului infractor minor" şi leagănul copilăriei lui trebuie, să fie însoţit de următorii factori pozitivi şi benefici pentru viitorul său, ca de exemplu:

1) Afecţiunea şi responsabilitatea nemărginită din partea părinţilor;

2) Educarea corectă emanată de pedagogi, să fie în corelaţie strânsă cu căminul familial şi desigur cu personalitatea aşa –zis a "viitorului infractor minor",

3) Implicarea statului, în ceea ce priveşte soarta copiilor dezavantajaţi în societate şi încadrarea lor fie în anumite centre de familiarizare şi încadrarea minorilor în câmpul muncii, care desigur prezintă unul din principalele puncte de reper pentru statul responsabil de soarta copiilor. La următorul factor de analiză se referă nemijlocit necesitatea:

4) Influenţei irepetabile al sociabilităţii şi influenţei covârşitoare, ce trebuie să predomine în comunicarea de pretutindeni, începând din familie şi terminând măcar până la vârsta majoratului. Spunem majorat, deoarece devenind major el nu necesită de atâta atenţie, căldură, comunicare, cit necesită la vârsta minorităţii, deoarece el atunci fiind "copil de fire" are nevoie de încurajarea, ascultarea de către părinţi, apropiaţi, pedagogi a opiniilor expuse în privinţa mai multor lucruri, sfătuirea lui în privinţa luării anumitor decizii. Desigur, nu uităm să remarcăm şi "rolul educativ", pe care trebuie să-l îndeplinească pedagogul, ba chiar de suplinire în totalitate, dacă cunoaşte situaţia grea al familiei, fie financiar, fie spiritual. Această "suplinire a părinţilor", trebuie exercitată de către pedagog, deoarece el având din start studii pedagogice, are menirea de a înlocui lacunele, care sunt vizibile în educaţia copilului. Evident este faptul, că pedagogul trebuie să îndeplinească şi "rolul de părinte", iar şcoala să ia locul "casei şi leagănului părintesc". Clar, că este dificil înlocuirea rolului de părinte şi al leagănului părintesc, însă sigur ar fi fost mult mai reuşit sistemul de educaţie implementat corelativ "familie-şcoală". Mulţi pedagogi din păcate nefiind cointeresaţi în această privinţă, fie din cauza insuficienţei a experienţei de muncă, fie din cauza pur şi simplu a insucceselor sale individuale, chiar de pe băncile facultăţii sau a nedorinţei vădite de a intra în problemele minorului dezorientat în spaţiu. La următorul factor pozitiv, care îl alipim la cele enumerate mai sus îl intitulăm:

5)Acordarea atenţiei şi a ajutorului din partea activităţii organelor de drept privind luarea măsurilor de protejare şi de prevenire a infracţiunilor săvârşite deseori din insuficienţa informaţiilor utile, de a nu săvârşi acţiuni, ce încalcă ordinea publică şi multe alte delicte infracţionale. Suntem în totalitate de acord cu factorii enumeraţi de către autor, dar am înlocuit factorii – negativi, ce îi induc pe minori în cadrul unei sfere incriminate lor, cu factorii pozitivi, care după părerea noastră trebuie să fie înlocuiţi, puşi în aplicare, doar în cazul eficienţei lor corelativ pentru educarea pură, impecabilă, ce o putem asimila cu ninsoarea căzută, nefiind atinsă, pătată de amprente şi urme cenuşii. Conform prevederilor 2.2.

(a) al "Ansamblului regulilor minime ale Naţiunilor Unite cu privire la administrarea justiţiei pentru minori (Regulile de la Beijing) "un minor este un copil sau un tânăr care, în raport cu sistemul juridic considerat, poate să răspundă pentru un delict conform unor modalităţi diferite de cele care sunt aplicate în cazul unui adult;

(b) un delict desemnează un întreg comportament (act sau omitere) ce poate fi pedepsit de lege în virtutea unui sistem juridic considerat;

(c) un delicvent juvenil este un copil sau tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict.[2,2.2]. Neîndoielnic este faptul, reieşind din prevederile internaţionale, cu care noi suntem de

acord în totalitate, putem să definim „minorul – copilul sau adolescentul, care este pasibil de răspunderea penală, conform legislaţiei în vigoare".

„Delictul îl putem defini ca acea eroare, acţiune, care derivă din însuşi comportamentul propriu al minorului. Acţiunile, trăsăturile tipice comportamentului său dezastruos, duce spre săvârşirea multor abateri, acţiuni, care sunt contradictorii legislaţiei". De asemenea putem să acordăm o definiţie proprie noţiunii termenului de „delincvent juvenil – copilul căruia i se impută, i se incriminează o faptă ilicită, săvârşită de el însuşi". Conform „Convenţiei Internaţionale cu privire la drepturile copilului", adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York, stipulează în preambulul convenţiei: „Recunoscând că în toate ţările lumii sunt copii care trăiesc în condiţii deosebit de dificile şi că este necesar să se acorde acestor copii o atenţie deosebită ..". Potrivit art. 3 (alin.3) „Statele părţi vor veghea ca funcţionarea instituţiilor, serviciilor şi lăcaşelor care au responsabilităţi faţă de copii şi asigură protecţia lor să fie conformă cu normele fixate de către autorităţile competente, în special în domeniul securităţii şi sănătăţii, şi în ceea ce priveşte numărul şi competenţa personalului lor ca şi în privinţa unui control corespunzător". Aici se găseşte încă o prevedere legală internaţională, care face referinţă şi anume articolul 6 alin.(2)„Statele părţi vor asigura în toată măsura posibilului supravieţuirea şi dezvoltarea copilului". Potrivit articolului 18 alin.(1) „Statele părţi vor depune eforturi pentru asigurarea recunoaşterii principiului potrivit căruia ambii părinţi au o răspundere comună pentru creşterea şi dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creşterea copilului şi asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinţilor sau, după caz, reprezentanţilor sau, după caz, reprezentanţilor săi legali. Aceştia trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului". Următoarea prevedere internaţională articolul 19 alin (1) „Statele părţi vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale şi educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violenţă, etc.".[4,art.3alin.3]. Putem afirma, că şi normele internaţionale confirmă importanţa semnificativă a funcţionării anumitor instituţii din „domeniul educaţiei", ce urmează a fi impuse minorilor, „domeniul de securitate", ca un imbold esenţial al protejării şi al securităţii minorilor, „domeniul sănătăţii", în vederea împlinirii, fie a personalului necesar in caz de insuficienţă de cadre, cât şi a aparatelor necesare investigaţiilor, poate uneori insuficiente din cauza frecventelor delicte din partea minorilor. Statele părţi îşi fac nenumărate griji şi veghează nestingherit asupra tuturor domeniilor posibile şi evaluează, caută concret soluţiile posibile, pentru ca minorii să nu dorească participarea activă sau pasivă din sfera infracţională. Enumerarea tuturor opţiunilor posibile acordate de către normele internaţionale, demonstrează grija şi retrăirile, ce sunt deduse din conţinutul general-specificat în convenţie. Implicarea este evidentă în toate domeniile posibile, chiar şi prin diverse metode raţionale de găsirea răspunsurilor la diverse întrebări. Prevederile internaţionale se bazează nemijlocit pe principiul potrivit căruia ambii părinţi trebuie să-şi dedice o mare parte a timpului său asupra creşterii şi dezvoltării copilului, de asemenea remarcă şi importanţa implicării instituţiilor educative-necesare pentru educarea decentă a minorilor. Rezultă instantaneu din ultima prevedere indicată de mai sus din convenţie, că prevederile legale se axează pronunţat asupra răspunderii comune al părinţilor asupra minorilor, ce necesită vădit de grija acestora, cât şi a răspunderii statale pentru îngrijirea şi condiţionarea educativă corect dirijată asupra minorilor. Autorul Iacobuţă I. în lucrarea „Criminologie" enumeră ca factori determinanţi ai personalităţii infractorului: factorul familial, factorul educativ-şcoala, mediul socio-profesional. Factorii în general, autorul roman le clasifică în factori „obiectivi", pe care deja le-am enumerat, dar enumeră şi factorii „subiectivi": temperamentul, caracterul, care la rândul său se divizează în tendinţele individualităţii şi structura intelectiv-voliţională. La primul factor invocă: Familia conferă copilului copilului o siguranţă indispensabilă atingerii maturităţii intelectuale, sociale şi culturale, precum şi o identitate proprie, care îi vor permite să fie acceptat ca partener social. Orice perturbare în interiorul structurii familiale are influenţe importante asupra copilului atât la nivelul adaptării sale la societate, cât şi asupra personalităţii. La cel de-al doilea factor autorul remarcă pregătirea şcolară incompletă sau necorespunzătoare, nivelul scăzut de cunoştinţe profesionale, lipsa deprinderii de a munci ordonat nu numai că împiedică posibilitatea de integrare socio-profesională corespunzătoare a unor tineri,

dar, chiar şi atunci când o dobândesc, le conferă o capacitate scăzută de adaptare, aceştia preferând, cu multă uşurinţă, viaţa parazitară, lipsită de orice constrângere socială.[6,p.173].

Autorul Iacobuţă I., Oancea I., inclusiv şi opinia mea se alătură celor relatate de aceştia, subliniind factorul familial prezintă o importanţă majoră, dar totodată fiind greu de spus că este mai prejos după importanţă factorul educativ-şcoala. Accentuez lucrul acesta, deoarece în cazul insuficienţei vădite a neatenţiei din partea părinţilor, iresponsabilităţii acestora şi desocializarea minorului, rolul substituit trebuie să-l preia „cea de-a doua casă", „leagănul familial", desigur trebuie să fie preluat de angajamentul instituţiei, unde îşi petrece marea majoritate a timpului. Spunem aşa, deoarece în timpurile noastre predomină multe instituţii,ba chiar majoritatea, indiferent de instituţie fie privată sau de stat, unde elevii finisează temele pentru acasă la programul prelungit al unei zile obişnuite de şcoală. Unii din păcate, cunoaştem cu certitudine că nu frecventează programul prelungit, ca rezultat al neajunsurilor financiare al părinţilor. În lumina celor expuse mai sus, deducem rapid următorul factor , care îl vom enunţa în continuare şi clar că este factorul " mediul socio-profesional", remarcat de autorii romani Oancea I., Iacobuţă I., la care desigur mă alipesc cu opinia mea, că din cauză chiulirii de la ore, ba chiar şi programul prelungit, la care minorul nu participă împreună cu ceilalţi colegi, din start i se face o diferenţă imaginară lui însuşi şi desigur nepărând esenţial acest lucru părinţilor nepăsători, induc copilul propriu unui program liber. În acest program liber nefiind protejat şi călăuzit de atenţia unui educator, pedagog, minorul poate desigur să-şi formeze propriile idei de fire copilărească, însă uneori fiind eşuabile, producând urme adânci şi nefaste mediului înconjurător. Aici se poate alipi şi unor acţiuni ilegale, delicte ilegale, care contravin legislaţiei. Deseori în timpul liber fiind minorul, nefiind asistat de părinţi fie că sunt preocupaţi de serviciu, fie că sunt necointeresaţi în ceea ce face copilul propriu, „viitorul aşa-zis infractor minor" foarte uşor şi nesimţitor poate fi atras într-o lume imaginară lui „fastuoasă, luminoasă şi plină de îndestulaţii", adică ne referim la "lumea infracţională". Frecvente cazuri sunt acelea de împrietenire cu colegii, prietenii de breaslă cu care chiulesc de la ore, de la programul prelungit, nefiind preocupaţi de efectuarea cuviincioasă a lecţiilor, de munca pe care trebuie să o efectueze prin casă şi nu numai. Concluzionăm însemnătatea justificată reprezintă rolul familial-educaţional, care reprezintă două indicatoare, ce semnalează, preîntâmpină începutul unui calvar-diminuant, pentru minorul-dezorientat. Păcat, că atât de greu pentru unii să se bucure de drepturile părinteşti, de un copil, de a-l încadra în mediul sănătos al mediului educativ, de a-l duce de mânuţă la şcoală, de a se interesa de succesele lui, pe când alţii nici măcar nu consideră acest lucru un dar Dumnezeiesc, pe care trebuie să-l mulţumească. Următorul factor menţionat de autorul Iacobuţă I. în lucrarea „Criminologie" este factorul mediul socio-profesional. Sociologia, pedagogia consideră că mediul socio-profesional are un rol important în formarea personalităţii. În general, se admite că profesia este locul unde procesul de şcolarizare ia – de principiu - sfârşit. De aceea, s-a format convingerea potrivit căreia orice eşec profesional poate deveni o cauză de dezechilibru pentru indivizii slabi, însă reuşita profesională depinde de foarte mulţi factori, precum: gradul de pregătire profesională, alegerea corectă a profesiei, aptitudinile specifice, capacitatea de adaptare la regimul de disciplină şi efort etc.

Trăsăturile morale ale grupului de la locul de muncă se transmit asupra noului venit.[6,p.175]. Revenind la cel de-al treilea factor relevant expus în lucrarea sa, autorul confirmă, că după finisarea procesului de învăţământ: profesional, liceal de specialitate, universitar etc., minorul este pus în situaţia unei dezechilibrări totale, balansări între bine şi rău. În dependenţă de balansarea balanţei existente în adâncul caracterului său individual, datorită trăsăturilor, aptitudinilor, forţei de caracter predispuse fie spre opţiunea de a munci, de a se lupta, de a se integra în societate şi cu mediul înconjurător din sfera grupului de la locul de muncă sau caracterul său va îmbrăţişa din păcate şi va oscila balanţa spre eşecuri şi dezamăgiri. Desigur noi ne-am fi dorit în cadrul societăţii, cadre de tineri atotcunoscători, cu abilităţi remarcabile, ca rezultat al studiilor efectuate, spre favorizarea unui drum uşor în viaţă. Personalitatea infractorului minor reprezintă punctul reper, pentru orientarea corectă a familiei în ceea ce priveşte afecţiunea, responsabilitatea acordată, cadrul educativ, trebuie să constituie ce-a „de - a doua casă" sau altfel zis „leagănul familial" substituit de

către pedagogi, ca mai apoi să fie instituit de organele de drept, ce au menirea de a proteja, de a institui bariere bine fortificate pentru minori, în lumea criminală, deseori ademeniţi de criminalii cunoscuţi în sfera infracţională. În lucrarea autorului Bîrgău M. "Criminologie" partea specială vol. II, personalitatea infracţională a devenit sinonim cu individualitatea fizică şi patologică, stigmate care, luate împreună, configurau portretul unui tip distinct de comportament uman, caracterizat prin predispoziţii ereditare şi nebunie morală. Conform orientării sociologice, personalitatea infractorului este determinată de influenţe ale factorilor socio-culturali.[5,p.97]. Personalitatea reprezintă deci o sinteză de particularităţi cu un oarecare grad de stabilitate, caracterul având un rol esenţial, definitoriu pentru un anumit individ şi care reprezintă modul specific de exprimarea sentimentelor, aptitudinilor, temperamentului, aspiraţiilor acestuia. Personalitatea poate fi cunoscută numai în acţiune, iar acţiunea implică socialul.[5,p.98.]

Potrivit opiniei profesorului universitar Mihai Gh., Popa V. în lucrarea "Repere criminologice" – ipoteze, teorii, soluţii, se alătură opiniilor enunţate mai sus întru totul, dar deosebirea de exemplu de lucrarea autorului Iacobuţă I. este că nu denumeşte factori subiectivi, ce îi referă în capitolul 8.4. Implicarea elementelor biopsihice în criminogeneză: temperament, caracter, structuri neuro-emoţionale, intelectiv-volitionale etc. Trăsăturile de temperament şi caracter, precum şi structurile neuro-emoţionale etc. explică în general, fiinţa umană. Studiind persoana infractorului, criminologia, ca ştiinţă, ţine seama de faptul că trăsăturile de caracter în general sunt legate de două manifestări antisociale importante ale individualităţii: a) de tendinţele ei; şi b) de structura intelectiv-volitională.[7,p.216]. Autorul de asemenea ca şi ceilalţi autori romani, evidenţiază trăsăturile de caracter al "aşa-zis al viitorului infractor minor",unde după părerea lui sunt încadrate pronunţat tendinţele şi voinţa tipică fiecărei persoane individual. Tendinţele reprezintă, după opinia noastră scopurile, realizările, pe care le doreşte, să le ţintească pe parcursul vieţii. Există desigur şi categorii de minori, care nu doresc cu certitudine să-şi manifeste calităţile, aptitudinile, pe care le dispune sau cel puţin să se lupte cu situaţiile complicate intervenite pe neaşteptate, acceptând cu uşurinţă intrarea cu mare fast în lumea infracţională. Indiscutabil,că aici se referă şi ce fel de tipaj este caracterul său individual, deoarece foarte mult înseamnă ce fel de fire este fie ambiţioasă, vrednică de a munci sau este o fire mai slabă de fire, uşor influenţabilă de către lumea criminală. Articolul 60 alin.(2) al Codul familiei al Republicii Moldova prevede: „ părinţii poartă răspundere pentru dezvoltarea fizică, intelectuală şi spirituală a copiilor şi au prioritate la educaţia lor faţă de oricare alte persoane", alin.(3) prevede: „părinţii sunt obligaţi să asigure frecventarea de către copil a şcolii până la sfârşitul anului de învăţământ în care acesta atinge vârsta de 16 ani. Instituţia de învăţământ şi forma de instruire sunt alese de către părinţi, cu luarea în considerare a opiniei copilului."[3,art.60 alin.1]. Fără îndoială, că dispoziţiile cuprinse în Codul familial reflectă importanţa invocării esenţiale a ajutorului părintesc, ce trebuie manifestat cu multă grijă faţă de copilul său, a responsabilităţii implicării acestora în inducerea cu silinţă grabnică în domeniul educaţional. Sunt obligaţi să ia cu multă seriozitate o atitudine serioasă, de a frecventa lecţiile cu multă sârguinţă.

De aici reiese iarăşi importanţa strânsei corelări importante relaţia părinte-pedagog. Clar, că pentru acest lucru este necesar, ca părinţii să fie cointeresaţi de soarta copilului, înţelegând că paşii făcuţi din şcoală au o însemnătate deosebită de comportarea, care o va urma la liceu, facultate, muncă, integrarea socială cu mediul înconjurător. Din păcate, acest lucru esenţial nu este înţeles de la bun început de către părinţi, ne mai vorbind de copilul, care din păcate e crescut în mediul acesta, deoarece el nu a văzut elementare lucruri, atitudine serioasă faţă de serviciu, punctualitate din partea părinţilor, ci doar a luat lucruri uşor de luat ca: lenevia, lipsa de grijă faţă de tot ce îl înconjoară, uneori ba chiar fiind în stare de ebrietate din cauza consumului de băuturi alcoolice, droguri sau des întâlnite cazuri cunoscute taţi, fraţi mai mari, rude fiind închişi pentru fapte ilicite. În monografia „Delincvenţa juvenilă: probleme actuale şi căi de soluţionare" , în urma cercetărilor întreprinse în America şi Anglia (inclusiv studiul Cambridge), ajung la concluzia că mamele tinere sunt asociate cu familiile care se află în contradicţie cu legea, cu lipsa unui suport al bunăstării material, precum şi cu absenţa biologică a taţilor. Aceste mame au tendinţa de a folosi metode de educaţie neadecvate

şi insuficiente, iar copiii lor deseori lipsesc perioade îndelungate de la şcoală şi săvârşesc fapte ce vizează încălcarea legii.

Studiind influenţa familiei asupra comportamentului minorului, cercetătorul roman C. Păunescu o structurează în două componente: maternitatea şi paternitatea.[9,p.104]. Încă odată, se consemnează pe larg, cât de însemnat este, ca copilul sa fie îmbrăţişat de braţele ambilor părinţi, să fie legănat intr-un leagăn înconjurat de ei, de toţi buneii şi leagănul să fie împletit cu multă afecţiune, căldură sufletească şi să reprezinte în casă „locul situării leagănului" , „locul amiabil", pentru toţi cei prezenţi în casă, unde predomină de pretutindeni lumina ce călăuzeşte din toate colţurile casei, a camerei multă lumină, ce străpunge sufletelor prezenţi. Da, poate unora le pare neserios atârnarea faţă de copil, tratarea copilului în cadrul ambianţei familiale joacă un rol deosebit în viaţa de cu zi petrecută de noi înşine. Ar fi de dorit să fie indusă de către părinţi, educatori, pedagogi o atârnare cât mai atentă, indulgentă, amiabilă.

Referinţe bibliografice:

1. Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr.1 din 12.08.1994.
2. Ansamblul regulilor minime ale Naţiunilor Unite cu privire la administrarea justiţiei pentru minori (Regulile de la Beijing).
3. Codul Familiei al Republicii Moldova nr.1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,nr.47-48.
4. Convenţia Internaţională cu privire la drepturile copilului. Adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York.
5. Bîrgău M. Criminologie - partea specială vol. II .Editura Chişinău 2005 .51.p
6. Iacobuţă I. Criminologie Editura Junimea Iaşi 2002 . 173, 175 p.
7. Mihai Gh., Popa V. Repere criminologice –ipoteze, teorii, soluţii. Editura Lumina Lex 2000. 216 p.
8. Oancea I. Probleme de criminologie . Editura All Educational S.A.1998. 106 p.
9. Rotari O. Delincvenţa Juvenilă: probleme actuale şi căi de soluţionare Editura Chişinău 2010. p. 104.

PROBLEMELE LEGATE DE RESOCIALIZAREA INFRACTORULUI ÎN PERIOADA POST-PRIVATIVĂ DE LIBERTATE

Alexandru MARIŢ
dr. conf. univ.,USEM

ABSTRACT:*Serving their lead not only to change the social status of the person, but also to the loss of many roles and social bonds that IE had. Therefore, as I mentioned, one of the main aims of correction establishments is to prepare convict who is serving a sentence of imprisonment for life in freedom.*

Ispăşirea pedepsei duce nu doar la schimbarea statutului social al persoanei, ci şi la pierderea multor roluri şi legături sociale pe care Ie-a avut. De aceea, după cum am menţionat, unul din scopurile principale ale aşezămintelor de corecţie este de a pregăti condamnatul, care execută pedeapsa privativă de libertate, pentru viaţa la libertate.

Viaţa deţinuţilor este strict reglementată, fapt ce nu le permite să rezolve de sine stătător multe probleme cotidiene. După eliberare fiecare va trebui să-şi rezolve singur

problemele, restaurând stereotipul de comportament de până la condamnare[1].

Fiind liberat din detenţie, fostul condamnat se pomeneşte intr-o situaţie deosebit de dificilă, determinată de condiţiile de viaţa nespecifice celei din penitenciar. O detenţie îndelungată îl dezvaţă inevitabil pe condamnat să lupte cu greutăţile care apar sub influenţa diferitor împrejurări în viaţa de zi cu zi [K1]. Consecinţele negative ale unei detenţii îndelungate devin vădite in special, după ispăşirea pedepsei. Ele influenţează considerabil asupra resocializării celor liberaţi, şi asupra posibilităţii încadrării lor rapide şi depline într-o viaţă normală la libertate[2].

Adaptarea socială se consideră reuşită atunci, când au fost refăcute toate relaţiile sociale utile ale infractorului şi nu prezintă deviaţii. Persoana se adaptează normal, dacă rupe toate relaţiile cu lumea criminală.

Actualmente. în multiple ţâri, principalele orientări în materie de tratament şi recuperare socială şi morală a delincvenţilor, se caracterizează prin importanţa contextului social, familial şi comunitar în care se derulează procesul de re-socializare, în vederea evitării pe cât posibilă a efectelor negative ale „etichetării" şi „stigmatizării" delincventului condamnat. De asemenea, noile modele de tratament a delincventei accentuează importanţa aspectului evolutiv şi continuu al reeducării delincventului, ca şi participarea şi implicarea crescândă a comunităţii în rezolvarea dificultăţilor de tratament aplicate delincvenţilor, concomitent cu "umanizarea" formelor şi modalităţilor "clasice" de terapie şi profilaxie existente (măsuri educative, medicale şi penale)[3].

Deoarece persoana se poate adapta atât într-un mediu cu orientare pozitivă, cât şi negativă, ţinem să menţionăm că in acest caz este vorba despre o adaptare socială a persoanei liberate, care constă într-un mod de viaţă social-acceptabil şi cinstit. în acest context, persoana liberată din detenţie, trebuie să fie pregătită de a depune eforturi volitiv-emoţionale pentru soluţionarea problemelor ce-i stau în faţa. HI trebuie să-şi revizuiască sistemul de valori, să fie gata pentru a-şi restabili familia, relaţiile cu rudele şi alte relaţii social-utile; să se orienteze în căile de soluţionare a situaţiilor de conflict în anturajul apropiat, la serviciu, să aibă închipuire la ce organ de stat trebuie să se adreseze într-un caz sau altul, să-şi cunoască drepturile, obligaţiile şi să le respecte[4].

Aşadar, resocializarea condamnaţilor, care au executat pedeapsa cu închisoare, este destul de dificilă, deoarece pierderea multor relaţii sociale şi calităţi social-utile poartă un caracter profund, uneori ireversibil[5]. În acest caz, după cum remarcă Rîbak M.S., resocializarea include trei aspecte de bază: socializare "secundară" (debarasarea de obişnuinţele negative din închisoare şi obţinerea unor deprinderi social-utile); adaptarea socială (acomodarea la noile condiţii de viaţă): reabilitarea socială (restabilirea statutului social pierdut)[6].

Cele trei aspecte ale resocializării foştilor condamnaţi sunt în legătură reciprocă şi trebuie examinate într-o unitate dialectică. Însă şi procesul adaptării sociale necesită, în mare măsură, o reglementare juridică, deoarece participanţii săi sunt nu doar foştii condamnaţi, dar şi un complex întreg de instituţii sociale.

Activitatea instituţiilor şi organelor abilitate cu realizarea măsurilor de adaptare

[1] Михлин А.С *Изучении личности в ИТУ,* Москва. 1975. pag. 28

[2] Бобылев И Ю Влияние длительных сроков лишения свободы на ресоциализации осужденных. În: Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных Сборник научных трудов ВНИИ МВД РФ, Москва: Изд ВНИИ МВД СССР 1990, p. 41.

[3] Ciobanu. I. Groza., op.cit., în *„Revista Naţională de Drept", 2002, nr. 5, pag. 45.*

[4] Rusu O., Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociciale a persoanelor liberate diu locurile de detenţie. în: Legea şi viaţa. 2009. nr. 5 (2009). pag. 8.

[5] Шмаров И. В., *Преодоление последствии отбывания уголовного наказания.* În: Советское государство и право, 1997, nr.2, pag. 86.

[6] Рыбак М.С., op.cit., p.180.

socială urmăreşte atingerea următoarelor obiective specifice:

- susţinerea persoanelor liberate din detenţie în vederea asigurării respectării drepturilor lor;
- diminuarea pericolului de comitere a unor noi infracţiuni, concomitent cu însuşirea normelor şi valorilor prosociale;
- crearea oportunităţilor privind adaptarea ex-deţinuţilor la mediul familiar, continuarea studiilor şi angajarea profesională;
- reducerea efectelor negative ale detenţiei şi acordarea de asistenţă psihosocială postpenală[7].

Autorul rus Trubnikov V.M. evidenţiază următoarele particularităţi caracteristice adaptării sociale a persoanelor liberate din detenţie:

- are loc după liberarea de pedepse privative de libertate;
- reprezintă un proces social-psihologic care începe din momentul liberării condamnaţilor de pedeapsă şi durează până când comportamentul persoanei anterior condamnate corespunde cerinţelor societăţii (a unor grupuri sociale aparte);
- sarcina reintegrării sociale şi adaptării postpenitenciare a persoanelor liberate de pedeapsă constă in familiarizarea acestora cu modul de viaţă în mediul social nou, modificat sau precedat, ce presupune acceptarea benevolă a cerinţelor normative ale acestui mediu, a normelor juridico-penale şi a regulilor de convieţuire;
- adaptarea socială depinde, de asemenea, de capacităţile şi deprinderile adaptaţionale inerente individului care au fost cultivate în condiţiile executării pedepsei;
- reuşita adaptării sociale depinde, în mare măsură, de coraportul dintre sistemul orientărilor individuale ale persoanelor liberate şi cerinţele înaintate de mediu (colectivul de muncă, anturajul apropiat, familia);
- adaptarea socială a persoanelor liberate din detenţie poate fi asigurată doar de orientarea socială pozitivă dintre micromediu şi personalitatea fostului condamnat, compatibilitatea aşteptărilor sociale ale mediului cu poziţiile morale şi sistemul de valori al personalităţii[8].

Analiza esenţei şi conţinutului procesului de adaptare socială al persoanelor liberate din detenţie, precum şi analiza legităţilor sale social-psihologice demonstrează că acest proces, este însoţit de multiple probleme. Fostul condamnat este nevoit să înfrunte anumite obstacole atât interne, subiective, cât şi externe, care nu depind de el. Acestea pot fi divizate convenţional în două categorii.

Prima categorie cuprinde probleme ce ţin de soluţionarea necesităţilor vitale privind hrana, îmbrăcămintea, locul de trai şi de muncă, adică crearea condiţiilor externe de viaţă ale subiectului.

A doua categorie ţine de înscrierea persoanei liberate în noul micromediu – familia, colectivul de muncă, anturajul apropiat.

În prima categorie, de regulă, predomină situaţiile, determinate de împrejurări obiective ce nu depind de voinţa persoanei liberate (lipsa locuinţei, probleme de angajare la serviciu, probleme de sănătate). în cea de-a doua, rolul determinant îl joacă calităţile personale ale fostului condamnat şi comportamentul său, adică factorii subiectivi.

Toate aceste probleme sunt soluţionate de către foştii condamnaţi în mod diferit, reieşind din condiţiile existente şi posibilităţile personale. Iar acestea depind de vârstă, sex, studii, profesie şi alţi parametri social-demografici ai personalităţii. Rezultatele

[7] Priţcan V., Repere teoretico-aplicative vizînd reintegrarea socială a persoanelor leiberate dincolo de detenţie. În: Materialele Conferinţei Ştiinţifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiţie comunitară”, Chişinău, 6-8 februarie 2007, IRP, Chişinău, 2007, p. 71.

[8] Трубников В.М. Социальная адаптация освобождённых от отбывания наказания. Харьков: Основа, 1990, pag. 10.

cercetărilor ştiinţifice pun în evidenţă faptul că persoanele liberate din detenţie pot fi clasificate convenţional in trei categorii:

- persoane care s-au schimbat in perioada detenţiei;
- persoane cu defecte educaţionale:
- persoane care nu s-au schimbat în perioada detenţiei.

Probabilitatea cea mai mare ca persoana eliberată să săvârşească iarăşi o infracţiune există în primii trei ani, iar cele mai multe infracţiuni sunt comise în primul an de la eliberare, constituind 52, 4%. După aceasta intensitatea recidivei scade[9].

Anume în această perioadă este necesară o activitate intensă în vederea monitorizării procesului de adaptare socială a celor liberaţi, a comportamentului lor uzual, în locurile sociale, după sfera de comunicare. în cazul in care deţinutul liberat din penitenciar nu se angajează în serviciu sau lasă serviciul ales, nu are un loc stabil de trai sau îl schimbă sistematic. încalcă ordinea publica - toate acestea indică asupra faptului că procesul de adaptare decurge nesatisfăcător şi există motive reale pentru recidivă.

Din punct de vedere criminologie, principala problema constă în prevenirea recidivei. Deci. se doreşte o reîncadrare cât mai reuşită în viaţa socială, ca infractorul să nu mai dorească să mai săvârşească vreodată o infracţiune.

Psihologul rus Vasiliev afirmă că reuşita adaptării condamnatului depinde de cel puţin, trei grupe de factori:

1. Factorii care se referă la personalitatea infractorului: concepţiile sale despre lume, inteligenţa, cultura generală şi juridică, moralitatea, cunoştinţe profesionale, etc.;
2. Factorii ce se referă la mediul unde va nimeri persoana eliberată: Prezenţa locuinţei, locului de muncă şi relaţiile cu colectivul, prezenţa vizei de reşedinţă, familia şi relaţia cu aceasta, etc.;
3. Factorii ce privesc condiţiile în care s-a aflat condamnatul în instituţia de detenţie - structura colectivului, organizarea procesului de muncă, instruirea, influenţa educativă a administraţiei, structura grupurilor mici din care facea parte condamnatul[10].
4. În opinia altor autori reuşita adaptării sociale depinde de:

a) încadrarea persoanei liberate în munca social-utilă şi instruirea sa;
b) stabilirea unor relaţii familiale sănătoase, inclusiv cu părinţii;
c) restabilirea relaţiilor sociale comunicative;
d) consolidarea valorilor morale ca factori ai comportării sociale.

În opinia noastră adaptarea socială a persoanelor liberate din detenţie şi Axarea rezultatelor corijării depind de un complex de factori obiectivi şi subiectivi, cum ar 11:

1) Influenţa pe care a avut-o executarea pedepsei şi aplicarea faţă de el a măsurilor educative;
2) Gradul de pregătire juridico-morală şi psihologică pentru a trăi în condiţii sociale noi;
3) Eficacitatea organelor de stat, a colectivelor de muncă şi a organizaţiilor obşteşti cu care vor contribui la organizarea condiţiilor de muncă şi de trai precum şi la efectuarea controlului asupra comportamentului şi activităţii fostului condamnat.

Mecanismul de reintegrare a persoanelor liberate din locurile de detenţie este stabilit prin Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie nr. 297 - XIV din 24.02.1999.

Potrivit art. 1 din legea nominalizată, obiectivele de bază ale ei sunt:

a) acordarea asistenţei garantate de stat şi susţinerea persoanelor liberate din locurile de detenţie în adaptarea lor în societate după eliberare;

[9] *I. Ciobanu, I. Groza.,* Revista Naţională Drept, 2002. nr. 5., pag. 45.

[10] Литвишков В .М., Миткина А.В., Пенитенциарная педагогика, Курс лекции Москва: Изд. МПСИ, 2004, p.385.

b) crearea unui sistem de stat de tutelă postpenitenciară.

Subiecţi ai adaptării sociale se consideră persoanele liberate din locurile de detenţie care şi au pierdut relaţiile socialmente-utile şi care au nevoie de ajutor din partea statului (art. 2).

De asemenea, este prevăzut că protecţia socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie constă în acordarea asistenţei sociale garantate de stat persoanelor în cauză. Protecţia socială fiind asigurată de programele republicane şi locale de adaptare socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie, elaborate şi aprobate respectiv de guvern şi de autorităţile administraţiei publice locale[11].

De asemenea sunt descrise competenţele instituţiilor publice centrale şi locale în procesul de reintegrare socială (art. 4, 5).

Totodată ţinem să menţionăm că sistemul stabilit prin legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie nici până în prezent nu funcţionează pe deplin.

Prevederile art. 7, referitoare la crearea serviciilor de patronaj, de la momentul adoptării legii nu au fost implementate. Totuşi, în august 2006, la nivel central a fost iniţiată activitatea Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie[12] care în scopul organizării calitative a procesului de reintegrare socială a persoanelor eliberate din detenţie a intervenit cu unele decizii în acest sens[13].

Punctul 89 (1) din Reguli ca şi legislaţia din majoritatea ţărilor prevăd că instituţiile penitenciare trebuie să colaboreze cu serviciile sociale, organele administraţiei locale pentru ca deţinutul să-şi găsească un loc în societate, în special să reînceapă viaţa în familie şi să-şi găsească un loc de muncă[14].

Printre deţinuţii eliberaţi sunt mulţi minori, bolnavi, persoane in vârstă, femei cu copii, deţinuţi pe termen lung. Aceste persoane nu au aceleaşi posibilităţi de adaptare şi resocializare. Mult mai greu le vine să se adapteze persoanelor care au fost deţinute pe termen lung. Statistica spune că din persoanele condamnate la un termen îndelungat, aproximativ 96 la sută. Vor săvârşi iarăşi o infracţiune.

Oamenii din societate îi privesc foarte suspicios şi neîncrezător. Etichetarea şi stigmatizarea lor, duce la faptul că ceilalţi oameni vor încerca să evite de a avea unele relaţii cu ei.

Principala problemă cu care se confruntă persoanele eliberate din locurile de detenţie este cea legată de hrană, loc de trai şi de lucru. Pe ajutorul cui poate conta deţinutul?

Regulile europene prevăd că fiecare deţinut trebuie să beneficieze de condiţii legale ce i-ar da posibilitate la reîntoarcerea lor în societate, să reînceapă o viaţă nouă în familie, să-şi găsească un loc de lucru. Deţinuţii condamnaţi la privaţiune de libertate pe termen lung urmează să fie pregătiţi treptat pentru revenirea la libertate, în acest sens se pot organiza programe separate în aceeaşi instituţie sau instituţii alăturate, sau deţinutul poate li eliberat condiţionat mai devreme sub controlul unui asistent social.

În literatura ştiinţifică sunt întâlnite diferite puncte de vedere asupra problemei privind organul central care petrece lucrul de adaptare socială a persoanelor liberate. Unii autori motivează transmiterea acestor funcţii către organele administraţiei publice locale,

[11] Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie, Nr. 297-XIV din 24.02.1999. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41/171.

[12] Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Centrului coordonator deadaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie Nr. 918 din 05.10.1999.în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.1999, nr. 112-114/975.

[13] Decizia Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile dedetenţie nr. 2 din 27.02.2009 Cu privire la organizarea protecţiei sociale a persoanelor eliberate din detenţie.

[14] I. Ciobanu, I. Groza., op.cit. în „Revista Naţională de Drept", 2002, nr. 5, pag.45

susţinând că anume ele dispun real de resurse materiale şi administrative pentru asigurarea materială şi cu locuri de muncă a condamnaţilor, iar organele de drept nu posedă astfel de mijloace şi de aceea nu pot realiza în mod efectiv procesul de adaptare socială a persoanelor liberate din detenţie[15]. Alţi savanţi propun de a împărţi obligaţiile privind adaptarea socială a persoanelor liberate între OAI. organele administraţiei publice locale şi organizaţiile obşteşti[16]. Rîbak M.S. plasează în tata serviciului de patronaj astfel de scopuri, cum ar fi: acordarea de ajutor persoanelor liberate la aranjarea condiţiilor de trai, comportamentul legal şi înlăturarea consecinţelor aflării în izolare.

Totodată, serviciului de patronaj ii este impusă sarcina evidenţei persoanelor liberate şi alte măsuri cu un caracter obligatoriu; plasarea in cămine de locuire temporară ale centrelor de adaptare socială, coordonarea activităţii privind acordarea ajutorului social, supravegherea persoanelor eliberate prin asistenţa organelor de interne[17].

Structura existentă in Republica Moldova, privind serviciile in domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenţie constă din diferite tipuri de instituţii cu responsabilităţi directe sau tangenţiale, axate pe reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenţie: Oficiul de executare, administraţia publică locală, Agenţia teritorială pentru ocuparea forţei de muncă, direcţia raionala/municipală pentru protecţia drepturilor copilului, comisariatul raional/municipal de Poliţie, Direcţia de sănătate Publică, Direcţia raională/municipală învăţământ, tineret şi sport, Biserici şi culte religioase, Organizaţii neguvernamentale, Oficiul teritorial de documentare a populaţiei[18].

Conform datelor statistice ale D1P al MJ anual, din locurile de detenţie sunt liberaţi aproximativ 2300 de persoane. Cea mai mare parte din ei au vârsta între 25- 40 de ani, adică grupa cea mai activă şi aptă de muncă, pentru care integrarea în piaţa muncii este actuală. Însă pentru ca să muncească pe deplin, nu toţi au competenţa necesară (cunoştinţe, motivare, deprinderi).

Integrarea profesionala constă dintr-o multitudine de componente (căutarea unui loc de muncă, alegerea profesiei, adaptarea la condiţiile de muncă, gradul de satisfacţie de munca sa ca factor de statornicire la locul de muncă etc.)[19]. Similar cu alte forme (reintegrare normativă, culturală, comunicativă etc.). reintegrarea profesională constituie un fapt cu rezonanţe şi amplitudini sociale. Dat fiind că raportarea individului la universul social se face in special pe dimensiunea profesiei, exercitarea acesteia îi conferă lui nu numai identitate şi legitimitate în sistemul social, dar şi îl circumscrie în spaţiul relaţiilor sociale, delimitate de statuturile aferente fiecărei profesiuni.

În prezent, cu implementarea politicilor stalului în domeniul ocupării forţei de muncă se ocupă Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă care este organul central al serviciului public desconcentrat de specialitate, in subordinea Ministerului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei cu statut de persoană juridică, abilitat în conformitate cu Legea nr. 102-XV din 13.03.2003 privind ocuparea forţei de munca si protecţia sociala a persoanelor aflate în căutarea unui loc de munca să promoveze politicile, strategiile şi programele de stat în domeniul dezvoltării pieţei forţei de muncă, protecţiei sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, prevenirii şomajului şi combaterii efectelor lui sociale.

Politicile, strategiile, planurile şi programele ce ţin de angajarea în câmpul muncii a

[15] Шмаров И.В., Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказаний (проблема социальной адаптации), Москва: Юридическая литература, 1974, pag. 108-118.

[16] Коваль М.И., Социально-правовая адаптация лиц отбытывших длительные сроки лишения свободы Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 1995, p. 20-2.1

[17] Рыбак М.С., op. cit., 2004, p. 192.

[18] Priţcan V., ş. a., Coordonator: Cojocaru V., Raport: Evaluarea necesităţilor în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate de detenţie, IRP, Chişinău, 2007, p. 60.

[19] Литвишков В.М., Миткина А.В., op. cit., p. 385

persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă şi protecţia socială împotriva şomajului[20] se realizează, in principal, prin intermediul structurilor teritoriale ale Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă.

Conform art. 13 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie din 24.02.1999, plasarea în câmpul muncii a persoanelor eliberate din locurile de detenţie se efectuează atât individual, cât şi prin intermediul Agenţiilor pentru ocuparea forţei de muncă. Persoanele care doresc să fie plasate în câmpul muncii prin intermediul Agenţiilor pentru ocuparea forţei de muncă se înregistrează la Agenţiile teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă de Ia locul de trai ales.

Considerăm că actualul sistem de angajare în câmpul muncii al foştilor condamnaţi prin intermediul Agenţiilor teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă nu au un efect scontat din următoarele cauze: a) nedorinţa persoanelor care au executat pedeapsa cu închisoare să apeleze la agenţiile pentru ocuparea forţei de muncă din cauza informării insuficiente despre existenţa lor şi funcţiile îndeplinite de ele; b) lipsa încrederii în obţinerea unui serviciu prin intermediul acestor agenţii în virtutea unei experienţe negative in trecut; c) nedorinţa conducătorilor de întreprinderi (organizaţii) de a angaja la serviciu persoane cu un trecut criminal etc.

Agenţiile teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă oferă locuri de muncă pentru angajarea persoanelor liberate, însă în majoritatea cazurilor locurile de muncă oferite nu sunt acceptate.

În mare parte, agenţii economici nu doresc să angajeze persoane care s-au aflat în detenţie. Doar 35.0% din agenţii economici chestionaţi ar accepta să angajeze persoane care s-au aliat in detenţie, în timp ce 65,5% nu doresc să angajeze astfel de persoane. 52,0% din agenţii economici ar accepta să angajeze persoane care s-au aliat în detenţie numai dacă statul le-ar impune acest lucru, în timp ce 48,0% nu ar accepta, chiar dacă ar fi impuşi de către stat să facă acest lucru[21].

Trebuie să ţinem cont de faptul că nedorinţa de a angaja la serviciu persoane liberate din detenţie nu apare pe loc gol. Practica demonstrează că foştii condamnaţi, spre deosebire de alţi angajaţi, încalcă mult mai frecvent disciplina muncii, au o calificare mult mai scăzută, sunt mai scăzute capacităţile de a învăţa lucruri noi, le vine mai greu să-şi ridice calificarea in procesul de producere etc. în afară de aceasta, sunt frecvente cazurile când ei provoacă neplăceri mult mai serioase. Aceştia sunt factori obiectivi, care vor acţiona şi în continuare. Şi oricare nu ar fi stimulările extraeconomice acordate întreprinderilor, administraţia lor întotdeauna se va strădui să nu primească la serviciu o persoană anterior condamnată sau să scape de ea cit mai repede posibil.

De aceea, considerăm că este necesară crearea unui astfel de mecanism de angajare în câmpul muncii a persoanelor liberate din detenţie care ar cointeresa din punct de vedere economic întreprinderile în angajarea lor la serviciu.

O altă problemă acută a resocializării persoanelor liberate din detenţie este lipsa la mulţi dintre ei a locuinţei. Sistemul de stat de asigurare cu locuinţe a celor nevoiaşi din cauza unei finanţări extrem de insuficiente se află intr-o stare de criză profundă. Majoritatea cetăţenilor care nu încalcă legile sunt nevoiţi să-şi soluţioneze această problemă de sine stătător (procurând sau construind locuinţe). Persoanele liberate din detenţie, din motive lesne de înţeles, nu-şi pot soluţiona problema locativă pe această cale. in afară de aceasta, pentru majoritatea dintre ei, problema locativă este în legătură reciprocă cu problemele de angajare în câmpul mucii. Dacă într-un oraş se mai poate de găsit un serviciu oarecare, atunci de obţinui pe cale legală o locuinţă (excluzând

[20] *Legea privind ocuparea forţei de muncă ţi protecţia socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc demuncă,* Nr. 102 din 13. 03.2003. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15. 04.2003, nr. 70-72/312.

[21] Priţcan V., ş.a Coordonator V., op. cit., p. 47.

procurarea ei) practic este imposibil, in mediul rural situaţia este inversă: cu locul de trai sunt mai puţine probleme însă şansa de a găsi un loc de muncă este egală cu zero.

Persoanele care nu au avut până la condamnare un loc permanent de trai pot soluţiona problema dată angajându-se la o întreprindere care oferă pentru angajaţii săi un cămin, sau prin închirierea unui spaţiu locativ în sectorul privat.

Responsabilităţile importante în domeniul politicii promovate faţă de persoanele aliate în dificultate sunt fragmentate între mai multe ministere şi alte autorităţi administrative centrale: Ministerul Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei; Ministerul Educaţiei; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Sănătăţii. Din aceste motive persistă blocaje de cooperare între diverse segmente ale executivului, în procesul de luare a deciziilor in interesul major al persoanelor aliate în dificultate.

Situaţia prestării serviciilor de asistenţă socială la nivelul teritorial, ca şi la nivelul central rămâne confuză din cauza divizării responsabilităţilor între structurile şi nivelurile autorităţilor administraţiei publice. Or, în scopul eficientizării procesului de soluţionare a problemelor de asistenţă socială, este binevenită constituirea structurilor centrale şi locale specializate de protecţie a persoanelor în dificultate (eliberate din detenţie).

Sistemul de resocializare. în viziunea noastră nu trebuie să sc limiteze doar la activitatea organelor de stat. Ţinând cont de experienţa ţărilor străine, in prezent trebuie salutată crearea unor centre alternative nestatale de resocializare cu participarea unor formaţiuni economice nestatale, a organizaţiilor de voluntariat, precum şi diverse forme de binefacere.

De asemenea, sunt binevenite următoarele forme de acordare a ajutorului cetăţenilor în perioada postpenitenciară:

- crearea unor cămine speciale pentru locuirea de scurtă durată a persoanelor liberate care nu au locuinţă. Această formă este orientată spre soluţionarea problemelor locative pe un termen relativ scurt (câteva zile) în decursul cărora persoanele liberate îşi pot găsi un alt loc de trai;
- crearea unor organizaţii specifice, care ar acorda persoanelor liberate un ajutor mai complex. Acestea sunt centre de reabilitare socială în cadrul cărora foştilor deţinuţi li se oferă spaţiu locativ temporar, ajutor în angajarea la serviciu, precum şi ajutor material, juridic şi medical;
- crearea organizaţiilor obşteşti, a formaţiunilor, fondurilor, a căror sarcină ar ii acordarea de ajutor în soluţionarea unor probleme vitale.

În această ordine de idei, considerăm a fi necesară coordonarea activităţii instituţiilor de stat şi obşteşti menite să acorde ajutor social persoanelor liberate, să apere drepturile lor constituţionale etc. în prezent. în procesul soluţionării acestor probleme apar multiple obstacole datorită divizării departamentale, lipsei sau interacţiunii insuficiente între subdiviziuni, lipsei structurilor organizaţionale, scopul de bază al cărui ar fi în primul rând, lucrul socialpsiliologic, profilactic, juridic şi de reabilitare. De aceea, se impune necesitatea stabilirii unor acorduri de colaborare intre instituţiile penitenciare. Oficiile de executare, Organele de poliţie, Agenţiile teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă, ONG-uri.

Cele menţionate, ne permit a concluziona, că problema resocializării persoanelor liberate nu este una specifică, a cărei soluţionare este posibilă doar cu forţele instituţiilor penitenciare şi a altor organe de stat, dar prezintă în sine o problemă socială importantă care necesită implicarea întregii societăţi.

Referinte bibliografice:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie, Nr. 297-XIV din 24.02.1999. în: Monitorul Oficial al Republicii

Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41/171.
2. Legea privind ocuparea forţei de muncă ţi protecţia socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc demuncă, *Nr. 102 din 13. 03.2003. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15. 04.2003, nr. 70-72/312.*
3. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Centrului coordonator deadaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie Nr. 918 din 05.10.1999.în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.1999, nr. 112-114/975.
4. Decizia Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile dedetenţie nr. 2 din 27.02.2009 Cu privire la organizarea protecţiei sociale a persoanelor eliberate din detenţie.
5. Priţcan V., ş. a., Coordonator: Cojocaru V., Raport: Evaluarea necesităţilor în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate de detenţie, IRP, Chişinău, 2007, p. 60.
6. Priţcan V., Repere teoretico-aplicative vizînd reintegrarea socială a persoanelor leiberate dincolo de detenţie. În: Materialele Conferinţei Ştiinţifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiţie comunitară", Chişinău, 6-8 februarie 2007, IRP, Chişinău, 2007, p. 71.
7. Трубников В.М. Социальная адаптация освобождённых от отбывания наказания. Харьков: Основа, 1990, pag. 10.
8. Коваль М.И., Социально-правовая адаптация лиц отбытывших длительные сроки лишения свободы Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 1995, p. 20-2.1
9. Шмаров И.В., Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказаний (проблема социальной адаптации), Москва: Юридическая литература, 1974, pag. 108-118.

TEORIA ŞI APRECIERI ALE CONCEPTELORR PSIHOLOGICE ALE VINOVĂŢIEI PENALE

Alexandru MARIŢ
dr., conf.univ. USEM,
Dan GEORGIAN,
agent, şef-adjunct de poliţie, (România Galaţi),

ABSTRACT: *Components of mental processes are carried guilt that any psychological process , the inner forum of the subject and become relevant in its external manifestations . These processes are not other than those which are common psychic substrate of all human action , which differs from a moral act , not so commendable " mechanisms " neuro -physiological underlying action, but how are they conducted in to achieve the purpose for which they are set in motion . These mental processes of guilt no specific content they deserve to be known even in summary form , both from the neuro- physiological and psychological . It is necessary to have a complete picture of these processes and to assess more accurately the complexity of individual psychic life , the variety of connections and correlations that form the substrate of these processes , which are set in motion by the agent's decision to act and move to execution judgment.*

Procesele psihice componente ale vinovăţiei se desfăşoară ca *orice proces psihic*, *în forul lăuntric al subiectului* şi devin relevante prin manifestările exterioare ale acestuia. Aceste *procese* nu sunt altele decât cele care constituie *substratul psihic comun* al oricărei acţiuni umane, ceea ce diferă de o faptă morală, lăudabilă nu sunt aşadar "mecanismele" neuro-fiziologice care stau la baza acţiunii, ci *modul în care sunt ele dirijate*, în

vederea realizării finalităţii pentru care sunt puse în mişcare[22]. Aceste *procesele psihice* ale vinovăţiei nu prezintă un conţinut specific ele merită să fie cunoscute chiar într-o formă sumară, atât sub aspect *neuro-fiziologic* cât şi *psihologic.* Aceasta fiind necesar pentru a avea o imagine completă asupra acestor procese şi a evalua mai corect complexitatea vieţii psihice individuale, varietatea legăturilor şi a corelaţiilor care formează *substratul acestor procese* şi care se pun în mişcare prin *luarea deciziei* agentului de a acţiona şi a trece la *executarea hotărârii*.

Bazele neuro-fiziologice ale actului de voinţă în cazul fiinţei umane presupun analiza *acţiunilor motorii* care sunt o rezultantă a contradicţiilor şi relaxărilor musculare care, reprezintă *expresia aspectului voliţional al actelor de comportament*[23]. Orice activitate umană[24] afectează *neuronul motor central* al scoarţei cerebrale şi până la măduva spinării sau neuronul motor periferic (de la măduva spinării până la muşchi), care presupune a fi o forma elementară de punere în acţiune muşchilor şi de a provoca o mişcare a corpului - *actul reflex*. Cele mai frecvente mişcări corporale sunt însă *cele voluntare*. Acestea au loc printr-un mecanism *coroplex* care presupune un răspuns conştient dat stimulului exterior ca răspuns[25].

Bazele psihologice ale actului de voinţă reprezentând acea *activitate psihică îndreptată* spre atingerea unor *scopuri proprii* şi condusă *conştient,* depăşindu-se eventualele obstacole ţinând de procesele interne, ori de factori exteriori organismului care de fapt s-ar opune realizării scopului[26].

Aşa încât, dacă n-ar exista această *intervenţie a conştiinţei* toate mişcările ar fi reflexe, iar *voinţa ar fi o liberă trecere de impulsuri*. Iar în aşa fel *scopul* propus spre realizare nu organizează mişcarea ci îi conferă o direcţie, *un plan* după care se desfăşoară mişcarea[27]. Într-o viziune asemănătoare se susţine că deşi individul reacţionează la mediul ambiant, între excitaţie şi răspuns se interpune *persoana acestuia cu scopuri proprii*; ca urmare, *n-ar putea fi echivalată cauza cu efectul*, deoarece în reacţia de răspuns *ponderea o are subiectul şi nu mediul* de unde provine excitaţia. Pe lângă reacţia aşteptată, persoana poate să introducă şi acte "spontane" consecinţa unei excitaţii interne [28].

Într-o concepţie *actul voluntar* exprimă nevoia individului de a acţiona *când echilibrul dintre organism şi mediu este rupt pentru moment,* iar prin acţiune se încearcă *restabilirea* echilibrului conduita devine prin aceasta un *caz particular de schimb între lumea exterioară* şi *subiect*. Iar în acest fel, *actul voluntar* este regulat şi dinamizat de sentimente, acestea la rândul său conferă conduitei umane *scopul* şi *energia necesară*, pe când *inteligenţa* îi conferă o *structura* şi *mijloacele* de a realiza scopul[29].

Despre construcţia şi evoluţia oricărui act volitiv ne vom referi la un alt compartiment al tezei, *formarea* sau *etapele proceselor psihice ale vinovăţiei penale.*

Referitor la *bazele neuro-fiziologice ale proceselor intelective (de conştiinţă)* se apreciază că omul ia cunoştinţă de proprietăţile elementare ale materiei ca urmare a acţiunii obiectelor şi fenomenelor lumii înconjurătoare asupra organelor de simţ ce creează excitaţia declanşatoare a proceselor de contracţie (în celulele musculare) sau cele de secreţie (în neuroni şi celule glandulare). Ceea ce se cunoaşte în mod cert este că excitaţia se produce numai la un anumit grad de intensitate a stimulului. În cadrul proceselor de sinteză şi de integrare a tuturor proceselor psihice (inclusiv cele de *cunoaştere* şi cele *voliţionale*) care au loc *la nivelul scoarţei,* şi un rol important sub acest aspect îl are *conştiinţa.* Această teorie deşi a fost criticată, se argumentează *că deşi nu s-a dovedit existenţa unui sediu centrencefalic al conştiinţei,* această zonă trebuie să existe; ea are un rol important în întreţinerea tonusului de *excitabilitate corticală*. La aceasta contribuie în formaţiunea reticulară prin excitaţiile nespecifice pe care le transmite scoarţei cerebrale întreţinându-i un anumit tonus de activitate[30].

Iar în ceea ce priveşte *bazele psihologice ale proceselor intelective* (*cognitive*) se menţionează că *luând*

[22] I. Mircea, *Vinovăţia în dreptul penal român.* Ed., „Lumina Lex" Bucureşti 1998, p. 20-21
[23] Giuseppe Bettiol, *Diritto penale, parte generale*, Ottava edizione, CEDAM, Padova, 1973.**,** p. 359-361.
[24] *Idem*, p 38.
[25] G.Antoniu, *Vinovăţia penală,* Ed. „Academiei Române", Bucureşti, 1995, p.39.
[26] Paul Popescu Neveanu, *Dicţionar de psihologie*, Editura „Albatros", Bucureşti 1978*,,* p. 216.
[27] C. Rădulescu-Motru, *Responsabilitatea penală,* în „Revista de drept şi de ştiinţe penale" nr. 1-2, 1940, p. 283-287
[28] G.Antoniu, *op.cit.,*(1), p. 37.
[29] *Idem*,., p.37.
[30] *Ibidem,* p. 37- 40.

naştere anumite procese psihice, procesele de cunoaştere a lumii înconjurătoare şi a propriului nostru corp, ca una din formele fundamentale sub care se prezintă activitatea conştiinţei umane, actul voluntar este inseparabil de cunoaşterea obiectului asupra căruia se acţionează: conduita conştientă este întotdeauna precedată şi orientată de un *proces cognitiv*; mai mult, acest proces îşi subordonează şi fenomenele motivaţional-afective, trăirile, trebuinţele, dorinţele conştientizate care stau la baza hotărârii de a acţiona. Spre deosebire de actul inconştient în care *răspunsul la excitaţie este spontan, automat*, *impulsiv, actul voluntar* implică întreruperea între stimuli şi răspuns a unor structuri specifice. În aşa fel, corelarea modelului informaţional al lumii exterioare cu modelul informaţional al propriului eu, tot în aşa fel are loc delimitarea dintre motiv, scop, mijloace şi corelarea lor nu numai prin prisma cerinţelor subiective (de exemplu, o serie de automatisme). Iar, *inconştientul* nu se confundă cu *subconştientul* care la rândul său reprezintă totalitatea fenomenelor psihice care se situează la un moment dat în afara câmpului conştiinţei[31].

Referitor la *bazele neuro-fiziologice şi psihologice ale proceselor afective* sub un aspect fiziologic, *motivaţia* a fost definită ca acel factor intern care *activează, direcţionează* şi *integrează* (energizează) un tip de comportament: motivaţia împinge organismul spre o anumită acţiune, în sensul realizării vre-unui scop dat. Realizarea scopului determină *diminuarea impulsului, sediul activităţii emoţionale şi al motivaţiei*. Cercetările efectuate asupra unor zone aflate la baza creierului au relevat că prin excitare se declanşează răspunsuri *afective*[32], aceste anumite zone din creier au mai fost denumite *„circuite afective”*. Or în aşa fel, *trăirile emoţionale* sunt cele mai complexe sentimentele, ele au caracter stabil, generalizat, *influenţând* în aşa fel *actele voliţionale* şi *capacitatea cognitivă a subiectului*. Particularităţile psihice ale unei persoane sunt determinate de îmbinarea caracteristică a diferitelor stări afective prin care se exprimă *temperamentul* acelei persoane[33].

Într-un *sens restrâns,* noţiunea de *caracter exprimă specificul activităţii voliţionale* a subiectului, modul cum acesta este capabil să-şi dirijeze voinţa şi să dea un conţinut pozitiv actelor sale voliţionale. Tot sub acest aspect, caracterul mai apare şi ca „o armonizare a funcţiilor personalităţii în vederea realizării unui *scop conştient*[34]. În acest sens se mai remarcă faptul că esenţial este ca subiectul, *cunoscând trăsăturile proprii temperamentale*, să înveţe să stăpânească acele trăsături care ar putea să-i conducă la unele acte voluntare nedorite. Aceasta este una din preocupările principale; *ale procedeului educativ*.

Pasiunile însă, se caracterizează printr-*o trăire mai puternică* de natură să impulsioneze la un nivel mai ridicat manifestările exterioare[35].

Concepţia psihologică, a fost dominantă în gândirea juridică europeană în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. O contribuţie de seamă la acest proces întâmplător au avut-o penaliştii italieni *de la sfârşitul evului mediu* ale căror idei preluate şi extinse în practica judiciară a vremii au generat ample mişcări de reformă a legislaţiei din acea vreme (de exemplu, *Constituţia Carolină*). De asemenea o influenţă hotărâtoare a avut-o *teoria dreptului natural*. Dintre reprezentanţii acestui curent *S. Pufendorf* a elaborat conceptul de *imputatio* (fapta agentului se atribuie acestuia dacă reprezintă *o acţiune liberă* a făptuitorului, dacă aparţine acestuia *ad ipso proprie partinens);* numai astfel acţiunea devenea cauza ce determina tragerea la răspundere penală. Întregul sistem penal tinde să fie elaborat pe *baza imputaţiei subiective*, având ca premisă *libertatea de voinţă* a individului; o*mul nu poate răspunde decât pentru consecinţele liber voite pe care le provoacă*.

Conform acestei teorii în *vinovăţie penală se vede o legătură psihică între autor şi fapta sa, iar aceasta constituie un ansamblul proceselor psihice* (*volitive, intelective şi afective*). În esenţă, aceasta relevă caracterul *voit* şi *conştient* al faptei prin *reprezentarea* de către subiect a condiţiilor obiective în care acţionează, precum şi a consecinţelor faptelor, aceasta datorită *capacităţii sale de a-şi dirija în mod corect acţiunea.* Pe baza analizei *cunoaşteri şi reprezentări* în vederea producerii rezultatului, a devenit tot mai profund înrădăcinată ideea că *nimeni nu poate fi tras la răspundere penală, decât dacă a comis o faptă cu vinovăţie*. Astfel că: „La fapta

[31] Rădulescu-Motru, *op.cit.,* p. 93. I.Moraru V.Predescu *Criterii de stabilire a responsabilităţii în expertiza psihiatrică judiciară*, Bucureşti, 1962*,* p. 215 .
[32] G.Antoniu, *op. cit.,* p 39. Predescu, *op. cit.,* p. 192-193.
[33] *Ibidem,* p. 48, Rădulscu-Motru, *op. cit*., p. 259.
[34] *Ibidem*, p. 298.
[35] G.Antoniu, op.cit., p. 48.

infracţională, pe lângă o implicare materială, fizică trebuie să existe şi o *participare psihică sau morală*”[36], în care în mod corespunzător: „Agentul a înţeles *exigenţele sociale* privitoare la comportamentul său.”[37]

Or această viziune, vinovăţia apare *ca un concept de gen*, ce cuprinde *intenţia şi culpa* ca specii ale sale, aşa încât: „Vinovăţia cuprinde în *ansamblul ei procesele psihice* care stau la baza relaţiei dintre autor şi acţiunea (inacţiunea) care produce un rezultat, *dorit, nedorit* dar *acceptat*, *prevăzut* sau *previzibil”*[38].

În această concepţie, privitor la *răspunderea penală* a făptuitorului unii autori[39] discută faptul dacă nu cumva numai intenţia ar reprezenta un proces psihic real, deoarece făptuitorul sau agentul voieşte acţiunea şi rezultatul pe care îl are în reprezentarea sa, în timp ce *culpa* se apreciază că ar reprezenta *numai o realitate normativă.* Şi în acest sens se constată că în locul unei teorii asupra vinovăţiei ar putea fi vorba, *cel mult, despre o teorie asupra intenţiei* şi numai într-un mod separat s-ar putea vorbi despre *o teorie a culpei.* În acest fel s-a mai menţionat că nevalorificarea de către legiuitor a tuturor elementelor psihice individuale susceptibile să participe la *luarea deciziei* şi a *executării unui act* ilicit nu trebuie înţeleasă într-un mod absolut.

În acelaşi sens se mai remarcă despre *vinovăţie* în cadrul acestei teorii că aceasta n-ar putea fi, aşadar, evaluată în afara existenţei unui comportament exterior, ea n-ar putea fi redusă la o simplă *intuiţie* sau *impresie* asupra *gânditorilor* agentului; existenţa şi evaluarea procesului psihic trebuie să aibă la bază analiza *faptei concrete* ale cărei elemente corespund *cerinţelor normei penale de încriminare*. Aceasta poate face *obiectul analizei organului* judiciar numai în măsura în care s-a exteriorizat prin săvârşirea (sub forma unei fapte penale *consumate* sau *tentative*).

Astfel, anume acest *mod exclusiv de a concepe vinovăţia* a determinat adversarii concepţiei psihologice să susţină că, acţiunea descrisă în cuprinsul *normei de incriminare* apare ca o manifestare *complet golită de orice proces psihic*, fiind apreciată astfel: „... o mişcare pur mecanică, cauzală, lipsită de orice participare a conştiinţei agentului”[40].

Tot acestei teorii i s-a reproşat şi *incapacitatea de a furniza un concept superior de vinovăţie*, care cu adevărat ar fi în măsură să cuprindă procesele psihice caracteristice *intenţiei* şi *culpei*, considerându-se astfel că *în cazul culpei fără prevedere - nu se poate stabili cu adevărat o legătură de factură psihică între autor şi un rezultat pe care persoana infractorului, de fapt nici nu l-a prevăzut.*

Pe de altă parte a acestei teorii, s-a mai obiectat că *vinovăţia psihologică nu pune în valoare potenţialul vinovăţiei ca element de individualizare a răspunderii*, neţinând cont de *motivele* care determină comiterea infracţiunii[41]. Este adevărat că în teoria psihologică asupra vinovăţiei, *mobilul* faptei, de pildă, *nu constituie un element psihic* care ar putea caracteriza intenţia, aceasta subzistă indiferent de *mobil*[42].

De asemenea, un alt reproş adus acestei teorii a mai fost dat chiar de către doctrina penală română, prin care a admis că: ”Deşi, în principal noţiunea de *scop* exprimă un *proces subiectiv*, acesta se poate exprima şi în cuprinsul modelului legal *nu numai într-o finalitate situată în afara infracţiunii* şi care *atribuie intenţiei caracter calificat,* dar şi ideea unui *rezultat infracţional*. Iar în aceste ipoteze noţiunea de *scop* se va indica ca *o cerinţă esenţială a laturii obiective* a infracţiunii *fără ca să influenţeze* la rândul său *latura subiectivă”*[43].

[36] G. Antoniu, *op. cit.*, p. 20. Autorul arată că problema centrală a parţii generale a codului penal are aceea a *stare pshică* a agentului *(mens rea*) şi actiunea delictuoasă (*actus reus*) care luate separat nu atrag o răspunderea penală. În acest sens mai trebie să existe intenţia de a încalca legea, însă odată cu abandonarea lui *mens rea* fapta oricum ar fi una periculoasă pentru *ordinea juridică,* p. 33.
[37] Vintilă Dongoroz, *Tratat de Drept penal*, Bucureşti, 1939, (1), p. 230, 236; C. Bulai, *Manual de drept penal (partea generală*), Ed. “ALL”, Bucureşti 1997, p. 115-116.
[38] F. Streteanu, Drept penal parte generală, Ed. „ROSETTI”, 2003, p. 454.
[39] George Antoniu, *op. cit.*, (1) p. 22. În acest context autorul remarcă faptul că doar la aceasta s-ar justifica faptul că agentul a folosit defectuos *capacitatea psihică* (de înţelegere, prevedere şi a voinţei) cauzând un rezultat (prevăzut sau previzibil) care aduce atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală.
[40] *Idem.*
[41] A se vedea G. Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale, parte generale. Zanischelli editore Bologna, 1999*,* p. 281-282; Ferrando Mantovani, Diritto penale, parte generale, secondo edizione „CEDAM”, Padova, 1988, p. 296.
[42] G. Antoniu, *op. cit*., (1), p. 23. Mantovani, op.cit., p. 281, Tullio Padovani, *Diretto penale.* Giuffre, editore Milano, 1990, p. 223. Sub acest aspect furtul comis de o persoană disperată pentru a putea supravieţui ca şi furtul comis dintr-un mobil josnic constituie, în egală măsură, o faptă intenţionată de furt.
[43] Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Siegfried Kahane, Nicoleta Iliescu, Ion Oancea, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu , *Explicaţii teoretice ale Codului penal român, partea generală*, vol. l., Ed.Academiei Române, Bucureşti 1969, p. 12.

De asemenea într-o altă precizare care se dă, în situaţia după cum *conduita incriminată* constituie *o acţiune* sau *inacţiune*, în primul caz, incriminarea faptei are ca suport subiectiv, de regulă, intenţia, iar în cazuri de excepţie, culpa, pe când *incriminarea unei fapte omisive* are ca cerinţe subiective *concomitent intenţia* şi *culpa*, în afară de cazurile când legiuitorul prevede, explicit, că *fapta omisivă* are ca suport subiectiv numai intenţia.

În fine, s-a mai arătat că teoria psihologică *nu poate tot timpul explica lipsa vinovăţiei în ipoteza anumitor cauze de înlăturare a caracterului penal al faptei*[44].

Aceste reproşuri, justificate pe de o parte, asupra concepţii psihologice, au fost parţial revăzute sau reîntregite într-o *variantă modernă a acestei teorii,* unde se constată o anumită deschidere spre o analiză *mai profundă a proceselor psihice.* Astfel că, *într-o viziune mai modernă a acestei doctrine*[45]*:* „Vinovăţia apare, în oricare din formele sale ca o *trăsătură caracterizată a personalităţii agentului*, precum şi *a conduitei acestuia.* Astfel că, *actus reus* cuprinde şi *elementele non-psihice ale infracţiunii (activitatea fizică, rezultatul, circumstanţele faptei),* iar *mens rea* este parte componentă a infracţiunii, aflată într-un coraport cu celelalte elemente obiective ale ei".

În această *viziunea modernă a teoriei psihologice* autorul faptei nu mai poate fi privit numai ca un factor cauzal, producând orbeşte modificări în lumea exterioară ci şi ca o persoană responsabilă, capabilă să-şi dea seama de ceea face şi *să-şi dirijeze voinţa în cunoştinţă de cauză.* În acest mod, *răspunderea penală se subiectivizează* sau se *umanizează,* apare ca o consecinţă a unei manifestări umane conştiente. Şi în acest mod *societatea poate să acţioneze mai eficient şi în cunoştinţă de cauză asupra acestuia*, dacă nu spre a-l transforma complet, atunci cel puţin pentru a obţine de la acesta *o mai bună folosire a însuşirilor cu care a fost dotat*, respectiv pentru a evita repetarea răului produs societăţii. În acelaş mod *şi o justificare raţională şi a pedepsei* ce s-ar aplica făptuitorului. Concepţia reîntregeşte şi edifică *scopul pedepsei, prevenirea infracţiunilor* care ar putea duce la evitarea sancţiunilor exagerate, ceea ce ar duce la determina infractorilor periculoşi să se abţină de la săvârşirea infracţiunii, ori să se adapteze cerinţei societăţii. În acest mod s-*ar mai evita* şi *intimidarea* exagerată a unor *membri a societăţii*, *s-ar atenua* în mod hotărâtor *măsurile de pedeapsă aplicate* doar în raport cu *gravitatea faptei* şi *vinovăţia* agentului. Deoarece o persoană nevinovată nu poate fi pedepsită, în acelaşi timp, pedeapsa nu poate depăşi măsura faptei şi a vinovăţie, în sens contrar sancţiunea penală nu poate acţiona eficient asupra colectivităţii (prevenţie generală) sau asupra condamnatului (prevenţie specială).

Aşa cum se poate observa conform acestei concepţii se poate constata exclusivismul vinovăţiei care este apreciată într-adevăr în *mod absolut*. Şi numai în cadrul lui *mens rea* sunt *analizate procesele psihice individuale*, fapta (*actus reus*) înseamnă toate elementele infracţiunii cu excepţia lui *mens rea*.

Aşadar ceea ce este incontestabil, şi în practică nu s-ar putea înţelege altfel, este că orice infracţiune presupune nu numai o activitate materială, ci şi o anumită atitudine psihică a făptuitorului în raport cu fapta şi cu consecinţele acesteia[46]. Această cerinţă, care s-a impus ca o mare cucerire a civilizaţiei umane şi ca o renunţare la practica anterioară după care era suficient raportul de cauzalitate, stabilit adesea pe bază de prejudecăţi, pentru tragerea la răspundere penală a unei persoane, stă la baza activităţii represive moderne. Astfel, chiar dacă răspunderea penală obiectivă, mai există şi astăzi in unele legislaţii, are caracter cu totul excepţional.

La fel de incontestabilă ar fi şi concluzia după care vinovăţia presupune două procese psihice de bază, *un proces intelectiv* (subiectul îşi dă seama de ceea ce face, are reprezentarea consecinţelor faptei, *procedează în mod conştient* când acţionează într-un *mod* sau altul) şi un *proces volitiv* (acţiunea, inacţiunea este rodul voinţei agentului, îi aparţine acestuia, constituie o manifestare a personalităţii sale, are loc *prin intermediul voinţei*

În concepţia autorului citat exclusivismul vinovăţiei care este apreciată într-adevăr în *mod absolut* . Numai în cadrul lui *mens rea* sunt *analizate procesele psihice individuale*, fapta (*actus reus*) cuprinzând numai elementele *nonpshice* ale infracţiunii (*activitatea fizică, rezultatul, circumstanţele faptei*). *Actus reus* înseamnă că toate elementele infracţiunii cu excepţia lui *mens rea*. p 154.

[44] Florin Streteanu, *op. cit*., p. 454.

[45] V. Dongoroz, *ş.a*. *op. cit.,* p. 121; G. Antoniu, *op. cit.*, p. 26; Roger Merlé, André Vitu, *Traite de droit criminel*, Ed. „Cujas", 1967,„ p. 423.

[46] George Antoniu, *Vinovăţia în perspectiva reformei penale şi aderării la uniunea europeană*,în „Revista de drept penal", nr. 2, An. X, aprilie-iunie, R.A. „Monitorul Oficial", Bucureşti 2003, p. 9.

agentului). Din modul extrem de diferit în care se combină, se structurează aceste procese iau naştere formele şi modalităţile vinovăţiei[47].

Dincolo de aceste date incontestabile în ceea ce priveşte conceptul sau domeniul vinovăţiei penale mai continuă şirul nesfârşitelor controverse.

Mai întâi aceste controverse se referă la *conceptul global de* vinovăţie, în această privinţă nu există o unanimitate de păreri dacă în conţinutul vinovăţiei prioritatea trebui acordată *procesului intelectiv* (*teoria reprezentării*) sau *procesului volitiv* (*teoria voinţei*).

S-a apreciat[48] că teoria *reprezentării* explică mai corect formele şi modalităţile vinovăţiei.

Alţi autori[49], dimpotrivă, susţin că *voinţei* trebuie să i se acorde prioritatea deoarece numai *reprezentarea rezultatului* n-ar putea atrage răspunderea penală dacă rezultatul n-a fost voit (urmărit ori acceptat) de subiect acceptată integral nici concluzia după care vinovăţia ar presupune un act de voinţă al autorului, deoarece într-o asemenea afirmaţie nu se relevă un aspect esenţial şi anume caracterul voinţei agentului de a face ceva contrar preceptului normei (contrar datoriei pe care o avea de a se comporta potrivit dispoziţiei din normă), în cazul in care comportarea subiectului nu ar fi contrară datoriei prescrise de normă, ea nu ar putea fi considerată ca având la bază *intenţia* sau *culpa*[50].

Într-una din aprecieri se remarcă faptul că factorul intenţiei este voinţa de a acţiona într-o anumită direcţie (*teoria voinţei limitată în acţiune*). Unde se mai menţionează că dacă nu există o asemenea voinţă, făptuitorul n-ar putea răspunde pentru o faptă intenţionată chiar dacă rezultatul produs ar decurge, inevitabil din acela care asigură inevitabilitatea voinţei făptuitorului aducându-se exemplu, făptuitorul care şi-a dat foc casei spre a incasa asigurarea n-ar putea fi tras la răspundere şi pentru uciderea unei persoane paralizate aflate în casă şi care nu a putut să se salveze singură, susţinându-se că în acţiunea volitivă n-a s-a urmărit această finalitate.

Într-o altă concepţie (*teoria reprezentării*) voinţa acţiunii este considerată ca un simplu *impuls* dat mişcării corporale) şi care se epuizează odată cu aceasta şi nu influenţează producerea rezultatului. Astfel pentru răspunderea penală a făptuitorului este *prevedea* rezultatului.

Consecinţele negative ale teoriilor menţionate sunt înlăturate de *teoria voinţei acţiunii şi a rezultatului* în care se menţionează că intenţia ar consta din *voinţa* acţiunii şi din *prevederea* rezultatului şi care este aproape unanim admisă. În această concepţie, intenţia presupune în egală măsură voinţa acţiunii şi voinţa rezultatului prevăzut de făptuitor[51].

În felul acesta, teoria voinţei acţiunii şi a rezultatului concepând actul intenţionat ca voit atât în ce priveşte acţiunea (inacţiunea) cât şi rezultatul aflat în reprezentarea făptuitorului, restabileşte egalitatea de influenţa a *elementului volitiv* şi *intelectiv* din conţinutul intenţiei.

Aşadar, chiar dacă *concepţia modernă a teoriei psihologice* a desprins unele concluzii seducătoare, pe drept cuvânt, deschizând în acest mod unele orientări de natură teoretică şi justificabile în plan practico-judiciar. Pe de altă parte se subliniază faptul că aceasta a şi deschis sau au expus primele începuturi de apreciere *obiectivă* asupra vinovăţiei. Aşa încât, obiectivele nesoluţionate de teoria psihologică vor fi totuşi preluate de o nouă teorie a vinovăţiei, aşa-numita *teorie normativă.*

Referinţe bibliografice:

1. Mircea I., *Vinovăţia în dreptul penal român.* Ed., „Lumina Lex" Bucureşti 1998*,* p. 20-21

[47] Conştiinţa umană mai cuprinde un proces psihic, cel afectiv, pe care legea penală nu-l valorifică decât cu titlu de excepţie (mobilul, scopul) în cadrul represiuni penale. De regulă, existenţa infracţiuniii nu este condiţionată de mobilul sau de scopul cu care acţionează făptuitorul. Cel mult, procesul afectiv ar putea ar putea fi avut în vedere la individualizarea sancţiunii (circumstanţe atenuante, legale şi judiciare).

[48] V. Dongoroz, *Drept penal* (reeditare), Bucureşti 2000, (2), p. 138 (tratat).

[49] Hans Heinrich Jescheck, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teii, vierie Auflage, Duncker und Humblot, Berlin, 1988., p. 218; 263.

[50] Francesco. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, Milano 1994, p. 294.

[51]V. Dongoroz, *Tratat*, *op. cit.,* p. 230-232. Autorul îşi manifestă dorinţa pentru teoria reprezentării deşi recunoaşte că majoritatea autorilor aderă la teoria voinţei acţiunii şi a rezultatului.

2. Giuseppe Bettiol, *Diritto penale, parte generale*, Ottava edizione, CEDAM, Padova, 1973., p. 359-361.
3. G.Antoniu, *Vinovăţia penală,* Ed. „Academiei Române", Bucureşti, 1995, p.39.
4. Paul Popescu Neveanu, *Dicţionar de psihologie*, Editura „Albatros", Bucureşti 1978,. p. 216.
5. C. Rădulescu-Motru, *Responsabilitatea penală,* în „Revista de drept şi de ştiinţe penale" nr. 1-2, 1940, p. 283-287
6. Moraru I..Predescu V *Criterii de stabilire a responsabilităţii în expertiza psihiatrică judiciară*, Bucureşti, 1962, p. 215
7. Vintilă Dongoroz, *Tratat de Drept penal*, Bucureşti, 1939, (1), p. 230, 236;
8. C. Bulai, *Manual de drept penal (partea generală*), Ed. "ALL", Bucureşti 1997, p. 115-116.
9. F. Streteanu, Drept penal parte generală, Ed. „ROSETTI", 2003, p. 454.
10. G. Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale, parte generale. Zanischelli editore Bologna, 1999, p. 281-282;
11. Ferrando Mantovani, Diritto penale, parte generale, secondo edizione „CEDAM", Padova, 1988, p. 296.
12. Tullio Padovani, *Diretto penale.* Giuffre, editore Milano, 1990, p. 223.
13. Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Siegfried Kahane, Nicoleta Iliescu, Ion Oancea, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu , *Explicaţii teoretice ale Codului penal român, partea generală*, vol. l., Ed.Academiei Române, Bucureşti 1969, p. 12.
14. Roger Merlé, André Vitu, *Traite de droit criminel*, Ed. „Cujas", 1967,. p. 423.
15. George Antoniu, *Vinovăţia în perspectiva reformei penale şi aderării la uniunea europeană*,în „Revista de drept penal", nr. 2, An. X, aprilie-iunie, R.A. „Monitorul Oficial", Bucureşti 2003, p. 9.
16. V. Dongoroz, *Drept penal* (reeditare), Bucureşti 2000, (2), p. 138 (tratat).
17. Hans Heinrich Jescheck, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teii, vierie Auflage, Duncker und Humblot, Berlin, 1988., p. 218; 263.
18. Francesco. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, Milano 1994, p. 294.

EXPERTIZA CONSTATĂRII IRESPONSABILITĂŢII

ŞOMICU Marcela,
Doctorand, România

ABSTRACT: *A specific feature of social facts research - dangerous, committed by persons known to be irresponsible is mandatory appointment psychiatric expertise - legal, without which it is impossible to make mental state of these people. According to Art. 143 C.P.P. expertise is ordered and carried out, necessarily, for the finding: physical and mental condition of the suspect, accused or defendant - in cases where doubts arise as to the condition of responsibility.*

O trăsătură specifică al cercetării faptelor social – periculoase, săvârşite de către persoanele ce urmează a fi recunoscute iresponsabile, este numirea obligatorie a expertizei psihiatrico – judiciare, fără efectuarea căreia este imposibil de stabilit starea psihică ale acestor persoane.

Conform prevederilor art. 143 C.P.P. expertiza se dispune şi se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea: stării psihice şi fizice a bănuitului, învinuitului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate.

Expertiza medico – legală psihiatrică, la fel ca orice altă expertiză, se efectuează potrivit dispoziţiilor codului de procedură penală. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care dispun efectuarea expertizei în obligaţia să stabilească obiectivele acesteia şi să formuleze întrebările la care trebuie să se răspundă, cu precizarea termenului în care urmează să fie efectuată lucrarea.

Conform prevederilor art. 144 C.P.P. organul de urmărire penală prin ordonanţă, iar instanţa de judecată prin încheiere, dispune efectuarea expertizei, unde se indică:

- cine a iniţiat numirea expertizei;
- temeiurile pentru care se dispune expertiza;
- întrebările formulate expertului;
- denumirea instituţiei de expertiză, numele şi prenumele persoanei căreia i se pune în sarcină efectuarea expertizei.

De asemenea, conform prevederilor art. 145 al.2 C.P.P părţile au dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei.

În aşa fel, în legislaţie sunt indicate numai temeiurile de ordin general, ce sunt necesare pentru numirea expertizei. Aceasta este şi normal, deoarece nu poate fi prevăzută toată diversitatea ale acestor temeiuri.

Expertul – este persoana numită pentru a efectua investigaţii în cazurile prevăzute de codul de procedură penală, care nu este interesată în rezultatele cauzei penale şi care, aplicând cunoştinţele speciale din domeniul ştiinţei, tehnicii, artei şi din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora. [52]

Respectiv în cazurile expertizei medico – legale psihiatrice – expertul trebuie să fie medic de specialitate psihiatru. Art. 19 din Legea privind asistenţa psihiatrică, prevede că, "dreptul la activitatea medicală de acordare a sistenţei psihiatrice îl are medicul psihiatru cu studii medicale superioare care şi-a confirmat calificarea în modul stabilit de lege".

Rolul expertizei psihiatrice este de a ne furniza elementele medicale în măsură să prezinte personalitatea psihologică a unei persoane care a săvârşit o infracţiune.

Expertiza medico – legală psihiatrică constituie o probă ştiinţifică în stabilirea responsabilităţii. Pentru aceasta ea dispune de o metodologie specifică în cadrul căreia sunt analizate structura personalităţii învinuitului sau inculpatului, precum şi structura conştiinţei acestuia în momentul comiterii faptei social – periculoase. [53]

De asemenea, expertiza medico – legală psihiatrică urmăreşte să stabilească structura personalităţii făptuitorului, gradul de dezvoltare intelectuală, gradul de instruire şi educaţie, experienţa de viaţă şi să identifice existenţa acelor factori de natură să influenţeze capacitatea persoanei de a-şi dirija liber voinţa.[54]

Expertiza medico – legală psihiatrică nu se confundă cu stabilirea unui diagnostic psihiatric, ci reprezintă o lucrare interdisciplinară argumentată ştiinţific, care oferă justiţiei o interpretare dinamică, cauzală a unui anumit comportament.

Studierea practicii de cercetare ale cazurilor de săvârşire a faptelor social – periculoase de către persoanele iresponsabile a arătat, că se aplică următoarele tipuri de expertize medico – legale psihiatrice: expertiza ambulatorie, în condiţii de staţionar, în sala de judecată, în cabinetul ofiţerului de urmărire penală, expertiza prin corespondenţă şi postmortem. [55]

Expertiza ambulatorie se efectuează de cele mai dese ori numai după o singură examinare, fără observaţii în condiţii de staţionar. De obicei, expertiza ambulatorie se execută în cadrul spitalului de psihiatrie, dispensarului psihoneurologic sau în alte instituţii cu profil psihiatric. Pe lângă aceste instituţii funcţionează comisii medico – legale psihiatrice permanente, compuse din trei medici psihiatri: preşedintele şi doi membri ai comisiei din care unul este raportorul.

Uneori se permite efectuarea expertizei în condiţii de ambulator de către o comisie compusă din 2 medici, iar în unele cazuri excepţionale numai de un medic. Este vorba de situaţii când nu e posibilă formarea unei comisii complete. Componenţa comisiei este aprobată de organele ocrotirii sănătăţii. Membrii comisiei au posibilitatea înainte de efectuarea expertizei de a se familiariza cu

[52] Art. 88 alin (1) C.P.P.;
[53] Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniţă „Expertizele – mijloc de probă în proces penal", Bucureşti, Editura tehnică, 2000, pag. 92
[54] Lucia Uţă.Cristian Jora. „Expertiza medico – legală în procesul penal", Lumina Lex, Bucureşti, 2003, pag. 127;
[55] Alexandru Nacu, Anatol nacu. „Psihiatria judiciară", Chişinău, 1997, pag. 22-27;

materialele din dosarul penal şi cu toată documentaţia de caracter medical. De competenţa comisiei ambulatorii ţin cazurile care nu prezintă dificultăţi sub aspectul diagnosticului. Se au în vedere persoanele care sunt evident bolnave psihic, sau sunt sănătoase şi starea lor psihică nu prezintă nici o îndoială, de aceea concluzia expertizei ambulatorii este suficientă şi corespunde tutror cerinţelor necesare faţă de expertiza medico – legală psihiatrică.

Organele de urmărire penală recurg mai frecvent la această expertiză medico – legală psihiatrică comparativ cu expertiza în condiţii de staţionar, deoarece concluzia de dă într-un termen relativ scurt. În unele cazuri, mai dificile, când diagnosticul nu este precizat comisia ambulatorie îl îndreaptă pe expertizat pentru examinarea în staţionar.

Expertiza în condiţii de staţionar se efectuează în spitalele de psihiatrie, în clinici, în instituţii de psihiatrie. În unele spitale sunt secţii speciale care se ocupă cu expertiza judiciară. Aici expertizatul se află permanent sub observaţia medicală, se efectuează investigaţiile necesare pentru diagnosticarea bolii suspectate.

După studierea datelor căpătate bănuitul (învinuitul) trece comisia care se pronunţă asupra caracterului bolii. Comisia este compusă din 3 persoane: preşedintele, mai ales în persoana medicului şef al spitalului sau adjunctului sau responsabil de lucru curativ şi doi medici.

Expertiza în condiţii de staţionar se impune atunci când boala este complicată, când precizarea diagnosticului e legată de anumite dificultăţi, când sunt necesare investigaţii suplimentare.

În cazul **expertizei în sala de judecată** psihiatrul – expert este chemat în sala de judecată. Necesitatea acestei expertize este determinată de mai multe împrejurări. Dacă expertiza nu prezintă dificultăţi, atunci procesul de judecată continuă. În cazurile contrare este necesar ca învinuitul să fie trimis la expertiză într-o instituţie psihiatrică.

Uneori psihiatrul este invitat de instanţa de judecată în legătură cu persoanele, care deja au trecut expertiza psihiatrică. De preferinţă să se prezinte medicii care au luat parte la expertiza pentru lămurirea unor aspecte referitoare la concluzia dată. În aceste cazuri este vorba despre unele tulburări episodice ale psihicului la persoanele sănătoase din punct de vedere psihic. Medici mai sunt chemaţi şi atunci când după efectuarea expertizei au apărut noi fapte care inainte nu erau cunoscute experţilor şi se impune darea unor noi concluzii.

Opinia unor experţi noi, care n-au luat parte la expertiză, se solicită atunci căndinstanţa de judecată pune la îndoială concluzia expertizei premergătoare. Este necesar ca înainte de şedinţa de judecată psihiatrul expert să facă cunoştinţă cu materialele dosarului penal. În caz contrar el nu are dreptul să ia parte în procesul de judecată.

Această variantă de expertiză se practică mai des în cazul tulburărilor psihice cu caracter temporar, cum sunt de exemplu beţia patologică, o stare crepusculară, un afect patologic şi alte tulburări care se întâlnesc la unele persoane practic sănătoase din punct de vedere psihic.

Expertiza în cabinetul ofiţerului de urmărire penală se efectuează de obicei de un singur psihiatru, care este solicitat de ofiţerul de urmărire penală.

La ea se recurge foarte rar, deoarece se poate dispune expertiza ambulatorie sau în condiţii de staţionar.

Expertiza prin corespondenţă are loc numai în baza materialului şi documentelor din dosarul penal. Posibilităţile expertului de a da o concluzie numai pe baza materialelor în cauză sunt destul de limitate. Expertiza prin corespondenţă are ca scop de a verifica argumentarea concluziilor date de experţi. Această variantă de expertiză este aplicată atunci când apare necesitatea de a stabili momentul când a început boala, durata ei. Uneori este raţional de a trimite dosarul penal la psihiatru pentru a decide dacă este necesară efectuarea expertizei ambulatorii sau în staţionar. Asemenea consultaţii se impun în cazurile când au fost comise infracţiuni grave. Nu este raţional a dispune expertiza prin corespondenţă când lipseşte documentaţia medicală sau aceasta nu este completă, nici atunci când se cere a da o concluzie privind gravitatea stării psihice.

Expertiza postmortem se efectuează numai în baza materialelor din dosar în care şi-au găsit reflectare starea psihică a bolnavului. Deseori aceste materiale lipsesc şi din acest punct de vedere expertiza postmortem este destul de dificilă.

Expertiza postmortem se dispune când apare necesitatea de a aprecia starea psihică a persoanelor care au săvârşit o infracţiune şi au decedat până la judecată, când e nevoie revizuirea sentinţei condamnatului decedat în cazul în care au apărut noi date privind starea psihică a lui.

Necesitatea de a efectua expertiza postmortem apare şi atunci când persoana în cauză se sinucide. Este vorba de cazurile când după anchetarea minuţioasă a cazului nu se evidenţiază motivul sinuciderii şi se presupune că fapta este urmare a unei boli psihice. Sarcina principală a expertizei postmortem este de a stabili dacă persoana care s-a sinucis a suferit sau nu de o boală psihică şi dacă în momentul sinuciderii a prezentat tulburări psihice temporare în legătură cu care nu şi-a putut da seama de cele înfăptuite.

Pentru efectuarea expertizei postmortem este necesar ca organele de urmărire penală să adune toate datele despre persoana care s-a sinucis, inclusiv dezvoltarea în copilărie, perioada de elev, caracterul. Se va ţine cont de relaţiile din familie, dacă expertizatul n-a făcut abuz de alcool, nu s-a aflat la evidenţă la dispeceratul psihoneurologic, adică n-a suferit de boli psihice, daca nu s-a aflat la tratament în spitalul de psihiatrie, etc. Prezintă importanţă mai ales comportamentul persoanei în cauză înainte de sinucidere, precum şi notele din agendă, jurnalul intim, scrisorile lăsate înainte de moarte. Ele pot ajuta la stabilirea pesonalităţii celui decedat şi abolii psihice de care a suferit. Obiectivele expertizei sunt:

⇒ stabilirea diagnosticului de boală sau sindrom, privind starea psihică;

⇒ excluderea simulării sau disimulării unei afecţiuni psihice;

⇒ care sunt trăsăturile personalităţii şi ce legătură au cu o anumită predispoziţie generală la acte antisociale(examen psihologc);

⇒ care este capacitatea psihică din momentul săvârşirii faptei(prin reconstituirea biopsihopatologică a eventualelor tulburări sau modificări psihice), motivaţia faptei;

⇒ aprecieri privind: evoluţia eventualelor dereglări, gradul de periculozitate actuală şi în general potenţialul infractogen, antisocial;

⇒ orientarea măsurilor de siguranţă cu caracter medical în vederea prevenirii, tratării, recuperării sociale a subiectului. [56]

În toate cazurile experţii studiază materialul probator şi solicită relaţii suplimentare numai în condiţiile existenţei certitudinii expertizării persoanei. Luarea la cunoştinţă în mod inutil a unor materiale probatorii contravine dreptului la protejarea datelor personale ale acestei persoane. Toate informaţiile solicitate şi primite (verbal sau scris) vor fi analizate neutral în cadrul comisiei.

În timpul cercetării cauzelor cu privire la faptele social – periculoase săvârşite de către persoanele, ce pot fi recunoscute iresponsabile, trebuie să fie acordată o atenţie deosebită clarificării datelor biografice ale acestor persoane, modului lor de trai, comportamentului în societate, în familie, la lucru, dacă face abuz de băuturi alcoolice. Aceasta este condiţional de aceea, că ofiţerul de urmărire penală trebuie să rezolve întrebările, legate de alegerea măsurii preventive, recunoaşterea unor persoane ca reprezentanţi legali. Stabilirea deplină a împrejurărilor sus indicate o să ajute instanţei de judecată în aplicarea corectă ale măsurilor de constrângere cu caracter medical faţă de persoana, ce a săvârşit fapta social – periculoasă.

Examinarea propriu – zisă se efectuează în atmosferă naturală, cu respectarea normelor vizând examinare psihiatrică şi confidenţialitatea. Atitudinea membrilor comisiei trebuie să fie o atitudine medicală, indiferent de fapta comisă sau de cauza civilă în care este implicat examinantul. Membrii comisiei trebuie să încerce stabilirea climatului de încredere şi de colaborare; nu există difernţă între examinarea medicală din cadrul comisiilor medico – legale psihiatrice, faţă de examinările din policlinică sau spital. Examinatul are dreptul de a fi informat asupra situaţiei de expertiză sau asupra investigaţiilor impuse de expertiză.

Există cazuri când unele persoane încearcă să se eschiveze de la răspunderea penală, simulând o dereglare psihică. Simulaţia este "o intenţie a unui individ sănătos de a apărea în faţa psihiatrului expert ca un om bolnav prin reproducerea simptomelor specifice unei afecţiuni psihice inexistente".

[56] Natalia Drugescu „Medicina legală", Bucureşti, 2001, pag. 134-135;

Simulaţia poate îmbrăca următoarele forme:

- simulaţia propriu – zisă, când individul sănătos încearcă să simuleze tulburări psihice pentru a fi considerat lipsit de discernământ, cu scopul obţinerii unei concluzii de neresponsabilitate pentru fapta comisă;
- suprasimulaţia, când un individ realmente bolnav exagerează simptomele afecţiunii psihice existente, urmând să pară şi mai bolnav decât este (este vorba de simulaţia patologică întâlnită cazuri mai rare);
- disimularea presupune preocuparea bolnavului psihic de a-şi ascunde boala, pentru a obţine avantajele dorite (de exemplu, paranoicul încearcă să pară cât mai normal cu putinţă pentru a fi crezut în tema delirantă).

Simulatorul nu reuşeşte pentru că:

✓ Simulantul nu ajunge să cunoască detaliile bolii psihice simulate, pe care expertul psihiatru le "aşteaptă", iar ele nu apar;

✓ Simulantul alege afecţiuni psihice "impresionante": plâns, ţipete, gesticulaţii, distrugeri de obiecte, crize psihomotorii, etc.; ţinându-se prin felul în care îşi dirijează astfel de crize, deci prin felul în care apelează la exagerări conştiente;

✓ Simulantul îşi modifică tabloul clinic de la o zi la alta, căutând manifestări de succes. După câteva zile de internare, cei mai mulţi "obosesc" şi renunţă la tensiunea rolului, recunoscând adevărata lor stare. Cei cu infracţiuni grave încearcă să-şi joace "cartea" până la capăt, motiv pentru care, expertul psihiatru va dovedi răbdarea necesară până obţine renunţarea la simulare. [57]

După terminarea expertizei, comisia concluzionează:

- Stabileşte, dacă este cazul, *diagnosticul* afecţiunii psihice de fond şi a *stadiului evolutiv*;
- Stabileşte starea psihică la *momentul comiterii faptei* sau la *momentul specificat în cauză;*
- Stabileşte *raportul de cauzalitate* între starea psihică la momentul specificat în cauza şi fapta comisă;
- Stabileşte *existenţa sau inexistenţa unei boli psihice* în momentul expertizei;
- Apreciază *capacitatea psihică* în momentul specificat în cauză, precum şi la data expertizei;
- Apreciază *potenţialul antisocial, periculozitatea socială sau riscul suicidar* şi recomandă, la nevoie, argumentat, instituirea măsurilor de siguranţă cu caracter medical;
- În caz că la unele obiective nu se poate răspunde sau nu se cconsideră oportun a se răspunde, comisia va preciza acest aspect, precizarea fiind bine motivată. [58]

Se dispune şi se efectuează "expertiza medico – legală psihiatrică" şi se întocmeşte un "raport de expertiză medico – legală psihiatrică".

Conform prevederilor art. 151 alin. 1 C.P.P. „după efectuarea investigaţiilor necesare, expertul întocmeşte un raport, pe care îl confirmă prin semnătura sa şi aplică sigiliul instanţei respective".

Raportul de expertiză cuprinde:

1. *partea introductivă,* în care se arată organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care a dispus efectuarea expertizei, când s-a dispus efectuarea acesteia, numele şi prenumele expertului, data şi locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul acesteia şi întrebările la care expertul urma să răspundă, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată şi dacă părţile au participat la aceasta şi au dat explicaţii în cursul efectuării expertizei;
2. *descrierea,* se efectuează în amănunt a operaţiilor, expertizei, obiectul sau explicaţiile părţilor, precum şi analiza acestor obiecţii ori explicaţii în lumina celor constatate de expert;
3. *concluziile,* care cuprind răspunsurile la întrebările puse şi părerea expertului asupra obiectului expertizei.

[57] Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniţă „Expertizele – mijloc de probă în procesul penal", Bucureşti editura Tehnica, 2000, pag.90;

[58] Lucia Uţă, Cristian Jora „Expertiza medico – legală în procesul penal", Lumina Lex, Bucureşti, 2003, pag. 195;

De asemenea, dacă, în cursul efectuării expertizei, expertul constată circumstanţe ce prezintă interes pentru cauza penală, dar cu privire la care nu i s-au pus întrebări, el are dreptul să le menţioneze în raportul său.

MĂSURILE DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER MEDICAL APLICATE ALCOOLICILOR ŞI NARCOMANILOR SAU PUNEREA LOR SUB CURATELĂ

ŞOMICU Marcela,
Doctorand, România

ABSTRACT: *Consumption of alcoholic substances, narcotics, toxic sometimes lead to committing crimes, therefore, in determining the sentence for cases alcoholics and drug addicts, courts must examine the opportu ¬ nity to submission forced treatment from these morbid conditions .People who abuse drugs or alcohol are another class of persons to which the judge may order the application of medical coercive measures. According to art. 103 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, in case of committing a crime by an alcoholic or a drug addict, if there is appropriate medical opinion, the court, in ol d ic space or at the request of the collective body of work or healthcare, may apply to that person, while the penalty for the offense, and forced medical treatment.*

În opinia lui Marc Ancel, reprezentantul de vază al curentului neo-pozitivist, nu există nici o deosebire substanţială între pedepse şi măsurile de siguranţă, ci numai o deosebire de destinaţie, pedepsele putând fi aplicate doar infractorilor capabili, pe când măsurile de siguranţă pot fi aplicate atât capabililor, cât şi incapabililor.

Reacţia reprezentanţilor şcolii clasice şi neo-clasice de drept penal faţă de afirmarea măsurilor de siguranţă ca modalităţi unice de intervenţie socială împotriva infracţionalităţii este pe măsura vehemenţei contestatare a noului curent. Se contestă caracterul de sancţiune penală al măsurilor de siguranţă, din considerente că acestea sunt fundamentate de starea de pericol social a făptuitorului, fiind menite să preîntâmpine comiterea unor fapte penale, ele nefiind individualizate în raport cu pericolul social al faptei şi vinovăţia făptuitorului. De aceea, ele nu intră în sfera de acţiune a dreptului penal, ci fac parte din domeniul dreptului administrativ. Reprezentanţii acestei orientări au fost penaliştii italieni A. Rocco, Manzini, Massari, Giuseppe Bettiol.

În doctrina italiană, disputa amintită are şi un suport legislativ, deoarece măsurile de siguranţă sunt reglementate în Codul penal italian din 1930 (*Il Codice Rocco*) în Titlul VIII sub denumirea de Măsuri administrative de siguranţă.

Ca rezultat al unui compromis dintre adepţii neo-clasicismului şi pozitivismului juridic, s-a format o nouă orientare eclectică, conform căreia pedeapsa fiind concepută tot mai mult ca un mijloc de prevenţie şi de resocializare, iar măsurile de siguranţă fiind acceptate ca mijloace de intervenţie penală post-delictum, justificate de posibilitatea perpetuării stării de pericol social care a generat infracţiunea. Această concepţie dualistă acceptă măsurile de siguranţă ca sancţiuni alternative sau concomitente cu aplicarea pedepselor.

În literatura de specialitate o mare importanţă o are cunoaşterea şi aplicare unor măsuri din partea statului, care este titularul puterii de constrângere, unor măsuri de constrângere. Sunt măsuri sancţionatorii cu caracter pur preventiv, având drept scop înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală. Pericolul prezentat de aceste stări nu trebuie confundat cu pericolul social pe care îl conţine şi îl prezintă la însăşi fiecare infracţiune ca trăsătură esenţială şi împotriva căruia combaterea şi prevenirea se realizează prin pedepse.

Stările de pericol la care ne referim sunt anumite realităţi umane sau sociale, care ţin de persoana făptuitorului sau de unele lucruri ce au legătură cu fapta săvârşită şi care pot determina sau pot contribui la săvârşirea altor fapte prevăzute de legea penală[59].

[59] "Drept penal" Partea generală, Bucureşti 1992 (la realizarea acestei note au participat: Rodica M. Stănoiu, Ion Grigo etc.) pag. 228.

Înlăturarea şi combaterea acestor stări de pericol scoase la iveală de săvârşirea infracţiunilor nu se pot realiza prin pedepse. Aplicarea de pedepse împotriva acestor stări nu ar avea nici o justificare întrucât ele nu-şi au izvorul în încălcări ale legii penale, I-ar pe de altă parte, pedepsele ar fi lipsite de eficienţă, faţă de ele.

Aşa se explică că în cadrul sistemului sancţionar, alături de pedepse, ca mijloc de constrângere cu caracter respectiv, a fost necesar să se creeze un sistem complementar de mijloace cu caracter pur preventiv, care înlătură această stare de pericol şi să prevină posibilitatea ca ea să contribuie la comiterea altor infracţiuni. Aceste măsuri sunt măsurile de siguranţă.

Consumul de substanţe alcoolice, narcotice, toxice conduce uneori la săvârşirea unor infracţiuni, de aceea, în cazurile de stabilire a pedepsei pentru alcoolici şi narcomani, instanţele de judecată trebuie să examineze şi oportunitatea supunerii lor la un tratament forţat de la aceste stări maladive.

Persoanele care fac abuz de substanţe narcotice sau alcoolice constituie o altă categorie de persoane faţă de care judecătorul poate dispune aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical. Conform art. 103 din CP al RM, în caz de săvârşire a unei infracţiuni de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanţa de judecată, d in ol ic iu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătăţii, poate să aplice acestei persoane, concomitent cu pedeapsa pentru infracţiunea săvârşită, şi un tratament medical forţat.

Alcoolicul este o persoană care consumă în mod sistematic băuturi alcoolice, ceea ce duce la o stare maladivă. Narcomanul este o persoană care consumă sistematic substanţe narcotice, care îi provoacă dependenţă. De menţionat aici că lacună a legii penale ţine de lipsa în ea a unei referiri la toxicomani, care fac abuz de substanţele toxice, ceea ce provoacă o dependenţă şi un efect distructiv asupra sănătăţii ca şi la consumul de substanţe alcoolice şi narcotice.

În cazul acestor măsuri de siguranţă starea de pericol este generată de starea psihofizică anormală sau alterată a persoanei. Legea nu cere ca pentru stabilirea unui tratament infracţiunea să fi fost săvârşită în stare de ebrietate sau sub efectul substanţelor narcotice. Este necesar ca persoana să sufere de alcoolism, indiferent de faptul dacă aceasta a săvârşit infracţiunea în stare de ebrietate sau fiind trează.

Din lege rezultă că chestiunea privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor nu poate fi soluţionată fără un aviz medical, în care să se dea un răspuns la întrebările: este oare persoana respectivă alcoolic sau narcoman? are ea oare nevoie de un tratament? există sau nu contraindicaţii medicale privind un asemenea tratament? Acest aviz medical nu este obligatoriu pentru judecată, iar dezacordul instanţei cu prescripţiile expertizei medicale urmează a fi motivate în sentinţă.

Art. 103 din CP al RM enumera organele care dispun de dreptul exclusiv de a cere aplicarea faţă de alcoolici şi narcomani a măsurilor de constrângere cu caracter medical - instanţa de judecată din oficiu, colectivul de muncă sau organul de ocrotire a sănătăţii la cererea respectivă a acestora.

Alcoolicii şi narcomanii condamnaţi la pedepse neprivative de libertate sunt supuşi unui tratament forţat în instituţiile medicale cu regim special (alin. (2) al art. 103 din CP al RM). Dacă aceste persoane au fost condamnate la închisoare, ele sunt supuse unui tratament medical forţat în timpul executării pedepsei, iar după eliberarea din locurile de deţinere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituţii medicale cu regim special (alin. (3) al art. 103 din CP al RM) - instituţiile narcologice[60].

La stabilirea tratamentului medical forţat instanţa nu indică termenul acestuia, deoarece măsura respectivă este revocată odată cu decăderea cauzelor care au stat la baza aplicării lui. Instanţa de judecată competentă (art. 503 din CPP al RM) soluţionează chestiunea privind încetarea tratamentului medical forţat la propunerea instituţiei medicale în care se tratează persoana respectivă. Soluţionarea acestei întrebări depinde nu numai de simplul fapt al trecerii tratamentului medical

[60] Regulamentul instituţiei narcologice al Ministerului Sănătăţii al RM, adoptat prin Hotărârea Guvernului R.M. nr. 1433 din 7.11.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 154-157 din 21.11. 2002.

forţat, ci şi de constatarea faptului că o continuare a acestui tratament nu mai este necesară. Astfel, drept temei pentru încetarea tratamentului medical forţat serveşte efectuarea acestui tratament şi dispariţia pericolului săvârşirii de noi infracţiuni care ar fi condiţionate de alcoolism[61].

Dacă infracţiunea a fost săvârşită de o persoană care face abuz de alcool şi prin aceasta îşi pune familia într-o situaţie materială grea, instanţa de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracţiunea săvârşită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă. Astfel, pe baza alin. (5) al art. 103 din CP al RM, instanţa de judecată are dreptul să declare persoana care abuzează de alcool drept limitată în capacitatea de exerciţiu, ceea ce presupune instituirea curatelei. Curatelă reprezintă instituirea unui control asupra persoanei declarate drept limitată în capacitatea de exerciţiu la exercitarea de către aceasta a drepturilor şi obligaţiilor sale.

Curatelă asupra unui alcoolic poate fi instituită numai în cazul condamnării lui la o pedeapsă neprivativă de libertate şi trebuie să consiste în controlul utilizării de către cel pus sub curatelă a drepturilor sale patrimoniale în conformitate cu interesele întregii familii. Dreptul de a solicita punerea sub curatelă a persoanei care abuzează de alcool îl au colectivul de muncă sau rudele apropiate ale persoanei (părinţii, copiii, fraţii, surorile).

Ca şi în cazul alin. (1) al art. 103, şi respectiva prevedere legală conţine şi ea o lacună conform căreia doar persoanele care fac abuz de alcool pot fi puse sub curatelă. în vederea obţinerii unei coerenţe cu alte norme legale, în special cu art. 34 din CC şi cu legea privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope[62], cercul de persoane vizate de norma respectivă trebuie extins şi asupra narcomanilor şi toxicomanilor.

De altfel, potrivit art. 103 C.P., în caz de săvârşire a infracţiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanţa de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătăţii, concomitent cu pedeapsa pentru infracţiunea săvârşită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forţat (alin. 1).

Persoanele menţionate în alin. 1, condamnate la pedepse neprivative de libertate, vor fi supuse unui tratament forţat în instituţiile medicale cu regim special (alin. 2).

Dacă persoanele menţionate în alin. 1 au fost condamnate la pedeapsa cu închisoarea, în timpul executării pedepsei ele vor fi supuse unui tratament medical forţat, iar după eliberarea din locurile de deţinere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituţii medicale cu regim special (alin. 3).

Încetarea tratamentului medical forţat este dispusă de către instanţa de judecată, la propunerea instituţiei medicale în care se tratează persoana respectivă (alin. 4).

Dacă infracţiunea a fost săvârşită de către o persoană care abuzează de alcool şi, prin aceasta, îşi pune familia într-o situaţie materială grea, instanţa de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracţiunea săvârşită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauza, să o pună sub curatelă (alin. 5).

Noţiunea de alcoolism are aspect social şi aspect medical.

Aspectul social al alcoolismului constă în faptul că alcoolicul este o persoană care abuzează sistematic de alcool, încalcă regulile de comportare în societate şi familie, ignorează disciplina de muncă, nu are grijă de asigurarea materială a familiei, maltratează fizic şi moral membrii ei.

Aspectul medical presupune că persoana e permanent sub influenţa alcoolului, îl consumă în cantităţi mari, aproape tot timpul se găseşte în stare de ebrietate avansată; în forme grave,

[61] Комментарий к Уоловному Кодксу Молдавской ССР. Ред. Н. Белекова, А. Санталова, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1964, p. 117.

[62] Legea privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope nr. 713-XV din 06.12.2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 36-38/208 din 14.03.2002.

alcoolismul poate genera psihoze alcoolice, care pot duce la iresponsabilitatea persoanei. Alcoolismul devine o maladie cronică.

Din textul legii reiese că pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor sau punerea lor sub curatelă sunt necesare următoarele condiţii: a) săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală; b) avizul medical privind îmbolnăvirea persoanei de o intoxicaţie alcoolică sau narcomanică cronică; c) necesitatea aplicării unui tratament medical forţat.

Persoana poate fi recunoscută drept alcoolică sau narcomană de către o comisie de medici narcologi în procesul expertizei de psihiatrie judiciară.

Alcoolicilor şi narcomanilor li se pot aplica atât tratamentul medical forţat, cât şi punerea sub curatelă.

Tratamentul medical forţat se aplică în penitenciare, iar după eliberarea din locurile de deţinere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, aceştia vor fi trataţi în instituţiile medicale speciale, în conformitate cu prevederile *Legii privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope* din 6 decembrie 2001. În aceste instituţii vor fi tratate şi persoanele condamnate la pedepse neprivative de libertate. Scopul principal al tratamentului medical forţat este atât vindecarea persoanelor care suferă de alcoolism sau narcomanie, cât şi prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni pe această bază.

Conform art. 34 al Codului civil, curatelă se instituie asupra persoanelor fizice limitate în capacitatea de exerciţiu de către instanţa de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri şi de alte substanţe psihotrope. De regulă, persoanele puse sub curatelă sunt lipsite de dreptul de a dispune singure de averea familiei şi de a primi şi dispune singure de salariul lor.

La propunerea instituţiei medicale în care făptuitorul se tratează forţat, instanţa de judecată poate pronunţa o hotărâre de încetare a tratamentului forţat de alcoolism şi narcomanie[63].

În corespundere cu dispoziţiile articolului 103 referitor la aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolicilor şi narcomanilor sau punerea lor sub curatelă se menţionează că în caz de săvârşire a infracţiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanţa de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătăţii, concomitent cu pedeapsa pentru infracţiunea săvârşită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forţat.

Persoanele menţionate la alin. (1), condamnate la pedepse neprivative de libertate, vor fi supuse unui tratament forţat în instituţiile medicale cu regim special.

Dacă persoanele menţionate la alin. (1) au fost condamnate la pedeapsa cu închisoare, în timpul executării pedepsei ele vor fi supuse unui tratament medical forţat, iar după eliberare din locurile de deţinere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate in instituţii medicale cu regim special.

Încetarea tratamentului medical forţat este dispusă de către instanţa de judecată, la propunerea instituţiei medicale în care se tratează persoana respectivă.

Dacă infracţiunea a fost săvârşită de o persoană care abuzează de alcool şi prin aceasta îşi pune familia într-o situaţie materială grea, instanţa de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracţiunea săvârşită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă.

Din textul enunţat rezultă că pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical asupra alcoolicilor şi narcomanilor în cauza penală sunt necesare următoarele condiţii:

1) săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală;

2) făptuitorul să prezinte pericol pentru societate, să provoace temerea că ar putea săvârşi alte fapte prevăzute de legea penală;

3) că acest pericol este determinat de starea sănătăţii, condiţionată de intoxicaţia cronică cu alcool sau cu substanţe narcotice;

[63] A. Borodac, Drept penal, parte generală, Ed Ştiinţa, Chişinău 1994, p. 34.

4) pericolul social se datoreşte maladiei ce presupune orice modificare a stării normale de sănătate care îl face pe făptuitor periculos pentru societate.

Prin *intoxicări cronice* se înţelege orice proces de alterare psihofiziologică cu caracter permanent, asupra căruia trebuie să se pronunţe obligatoriu medicii-psihiatri, narcologi, experţi - specialişti cu recomandările de posibilitate a tratamentului medical privitor la făptuitor şi lipsa contraindicaţiilor pentru aplicarea acestor măsuri.

După stabilirea pedepsei, instanţa de judecată, indicând aplicarea măsurii de constrângere cu caracter medical pentru alcoolici şi narcomani, nu va indica termenul acestei măsuri, deoarece aceste persoane sunt supuse tratamentului forţat în locurile de deţinere până la lecuire deplină.

La propunerea instituţiei medicale în care făptuitorul se tratează forţat, instanţa poate pronunţa o hotărâre de încetare a tratamentului forţat de alcoolism sau narcomanie.

Măsura de constrângere cu caracter medical asupra alcoolicilor sau narcomanilor, în caz dacă familiile acestora se află într-o situaţie materială grea, poate fi aplicată de către instanţă concomitent cu pedeapsa penală, la iniţiativa rudelor făptuitorului, la cererea colectivului de muncă sau din oficiu, dacă în cauză este anexată concluzia în scris a specialiştilor. În cazul în care făptuitorului i se aplică o pedeapsă neprivativă de libertate, acesta poate fi pus sub curatelă în conformitate cu prevederile alin. 5 art. 103.

Tratamentul forţat al alcoolicilor şi narcomanilor, în cazul condamnării cu închisoarea, se aplică în penitenciare, iar după eliberare din localurile de detenţie, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, aceştia vor fi trataţi în instituţiile medicale, în conformitate cu prevederile Legii privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope, nr. 713 din 06.12.2001 (Monitorul Oficial nr. 36-38 din 14.03.2002).

Practica psihiatrică judiciară arată că ne corespunderea legilor cu aplicarea lor faţă de bolnavi este mult condiţionată de ne închipuirea perfectă despre volumul pericolului cauzat de către bolnavii mintal.

Odată cu aceasta înţelegerea pericolului social al bolnavilor psihic nemijlocit include cunoştinţele despre acţiuni social periculoase şi desigur dereglările psihice ale bolnavului.

Din punct de vedere juridic înainte de a aplica măsurile de constrângere cu caracter medical trebuie de stabilit dacă persoana vinovată este responsabilă sau nu.

Recunoaşterea persoanei ca iresponsabilă nu înseamnă că ea prezintă pericol pentru societate.

Sunt formulate în fine trei niveluri ale funcţiilor practice ale tratării forţate.

Primul nivel este social sau juridic, care se bazează pe aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, prevăzută de lege şi pericolul social a bolnavului psihic în corespundere cu dispoziţiile ei.

Al doilea nivel este cel medical, care prevede repartizarea după gradele bolii psihice în cadrul spitalului pe secţii (pe baza psihozei pozitive şi negative).

Al treilea nivel este cel individual, care stabileşte tactica purtării bolnavului nemijlocit în secţie.

În lucrarea în cauză ne-am străduit să analizăm şi măsurile de siguranţă. Noul Cod Penal al Republicii Moldova, adoptat de către Parlamentul Republicii Moldova la 18 aprilie 2002, conţine o novaţie importantă: pentru prima dată a fost consacrată instituţia măsurilor de siguranţă.

În esenţă, măsurile de siguranţă sunt sancţiuni de drept penal constând în măsuri de constrângere cu caracter preventiv, care au drept scop înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală[64].

Conducându-ne de definiţia doctrinară a măsurilor de siguranţă, constatăm că măsurile de siguranţă au drept scop înlăturarea unui pericol şi preîntâmpinarea săvârşirii faptelor prevăzute de legea penală.

În articolul de faţă, vom recurge la analiza şi evaluarea atentă a expulzării în calitate de măsură de siguranţă.

[64] Costică Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Bucureşti, All Beck, 1997, p.584.

Măsura de siguranţă a expulzării este reglementată în art.105 C.P. al R.M., potrivit căruia cetăţenilor străini şi apatrizilor care au fost condamnaţi pentru săvârşirea unor infracţiuni li se poate interzice rămânerea pe teritoriul ţării.

Din conţinutul art.105 C.P. al R.M. rezultă că pentru luarea măsurii de siguranţă a expulzării se cer întrunite două condiţii: condamnarea pentru săvârşirea unor infracţiuni şi condamnatul să aibă calitatea de cetăţean străin sau apatrid domiciliat în Republica Moldova.

Nu este suficient, deci, ca cetăţeanul străin sau apatridul să fie condamnat, se cere absenţa cauzelor care înlătură consecinţele condamnării prevăzute în art. 111, 112 din C.P. al R.M. Existenţa unor cauze de liberare de pedeapsă penală nu împiedică luarea măsurii de siguranţă a expulzării. Însă, existenţa unor asemenea cauze poate pune sub semnul întrebării existenţa pericolului necesar să existe în momentul luării măsurii de siguranţă.

Confiscarea specială descinde din pedeapsa confiscării averii celui condamnat, cunoscută încă în dreptul roman (*publicatio bonorum* şi *ademptio bonorum*)[65]. Confiscarea specială este o măsură de siguranţă cu caracter patrimonial, care constă în trecerea, forţată şi gratuită, în proprietatea statului a bunurilor, care au fost utilizate la săvârşirea infracţiunilor sau au rezultat din infracţiuni şi care, dacă ar fi lăsate în continuare în posesia făptuitorului, ar prezenta pericolul săvârşirii unor noi fapte prevăzute de legea penală.

Spre deosebire de celelalte măsuri de siguranţă, care sunt îndreptate împotriva periculozităţii unor persoane, măsura confiscării speciale este destinată să înlăture o stare de pericol produsă de anumite "bunuri"[66].

Statuarea confiscării speciale în Noul Cod penal al Republicii Moldova constituie o garanţie în plus pentru apărarea drepturilor omului. În legislaţia penală anterioară, în locul confiscării speciale s-a prevăzut pedeapsa complementară a confiscării averii, pedeapsa care a avut o altă natură şi finalitate decât sancţiunea de drept penal – confiscarea specială.

O deosebire importantă a confiscării speciale faţă de confiscarea averii (pedeapsă penală), constă în aceea că, în cazul ultimei – pot fi supuse confiscării toate bunurile condamnatului sau numai o parte din ele, chiar dacă acestea i-au aparţinut cu titlu legitim. Confiscării speciale nu pot fi supuse bunurile dobândite în mod legitim, ci numai bunurile obţinute pe cale infracţională sau datorită activităţii infracţionale. Suplimentar, menţionăm că legislaţia penală anterioară n-a prevăzut confiscarea lucrurilor care au fost date pentru a determina săvârşirea unei infracţiuni sau pentru a răsplăti pe infractor.

Referinte bibliografice:

1. Regulamentul instituţiei narcologice al Ministerului Sănătăţii al RM, adoptat prin Hotărârea Guvernului R.M. nr. 1433 din 7.11.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 154-157 din 21.11. 2002.
2. Legea privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri şi de alte substanţe psihotrope nr. 713-XV din 06.12.2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 36-38/208 din 14.03.2002.
3. Комментарий к Уоловному Кодксу Молдавской ССР. Ред. Н. Белекова, А. Санталова, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1964, p. 117.
4. Borodac A, Drept penal, parte generală, Ed Ştiinţa, Chişinău 1994, p. 34.
5. Costică Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Bucureşti, All Beck, 1997, p.584.
6. Paşca Viorel, *Măsurile de siguranţă. Sancţiuni penale,* Bucureşti, Lumina Lex, 1998, p.209.
7. Giurgiu Narcis, *Răspunderea şi sancţiunile de drept penal,* Focşani, Editura NEURON, 1995, p.139.

[65] Viorel Paşca, *Măsurile de siguranţă. Sancţiuni penale,* Bucureşti, Lumina Lex, 1998, p.209.
[66] Narcis Giurgiu, *Răspunderea şi sancţiunile de drept penal,* Focşani, Editura NEURON, 1995, p.139.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

REFLECŢII ŞI APRECIERI ASUPRA ARTICOLUL 95. LIBERAREA DE LA EXECUTAREA PEDEPSEI A PERSOANELOR GRAV BOLNAVE

MACOVEI Cristian,
Doctorand ,Galaţi, România

ABSTRACT: *According prevederirlor art. 95 Criminal Code of the Republic of Moldova: "A person who, during the sentence, he developed a mental illness as a lack of opportunity to realize his actions or to manage, is free execution. That person may apply to court for coercive medical measures. And at para. 2 of art. 95 states that: "A person who, after the commission of the offense or during the sentence, he contracted a serious illness, other than specified in para. (1) preventing the execution of the sentence, may be released from punishment execution by court the judgment. "*

REZUMAT: *Conform prevederilor art. 95 Cod penal al Republicii Moldova: „ Persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, ce o lipseşte de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei. Acestei persoane instanţa de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical. Iar la alin. 2 al art. 95 se menţionează că: „Persoana care, după săvârşirea infracţiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală gravă,* ***alta decât cea specificată*** *la alin.(1),* ***ce împiedică executarea pedepsei, poate fi liberată*** *de executarea pedepsei de către instanţa de judecată".*

Anterior noului Cod Penal, această categorie de liberare de la executarea pedepsei era prevăzută de art.342 Cod Penal al Republicii Moldova din 1961. Pentru prima dată, categoria de liberare în cauză este reglementată direct de Cod Penal din 2002.

Potrivit art. 95 al CP, persoana care, în timpul executării pedepsei, *s-a îmbolnăvit* de o boală psihică, fapt ce o lipseşte de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei. Acestei persoane instanţa de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical (alin.(1)).

Liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor bolnave de o altă boală gravă are unele particularităţi. *Lista altor boli* grave care condiţionează liberarea de la executarea pedepsei este aprobată de Ministerul Sănătăţii. De aceea instanţei de judecată i se prezintă *avizul medical* art. 101 sau al *expertizei medico-legale* privind starea sănătăţii condamnatului prin care se stabileşte, se atestă faptul de împiedicare a executării pedepsei. Însă acest temei *nu are caracter obli*gatoriu, precum în cazul bolilor psihice. Liberarea dată este lăsată la discreţia instanţei de judecată. De aceea instanţa de judecată, soluţionând chestiunea liberării de executarea pedepsei, se bazează nu doar pe gravitatea bolii, dar şi pe alte circumstanţe.

În temeiul art.95 din Cod Penal, liberarea de executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave se dispune de către instanţa de judecată în a cărei rază teritorială se află instituţia sau organul care asigură executarea pedepsei pe baza demersului acestora (alin.(1), (2) ale art.291 din Codul de Executare al Cod Penal, art.469-471 Cod Procedură Penală).

În cazul în care o persoană s-a îmbolnăvit în timpul executării pedepsei de o boală psihică, ea devenind astfel incapabilă să-şi dea seama de acţiunile sale sau să şi le dirijeze, pedeapsa pentru fapta penală săvârşită i se aplică de către instanţa de judecată după însănătoşire dacă nu a expirat termenul de prescripţie şi dacă nu există alte motive pentru liberarea ei de răspundere penală şi de pedeapsă (alin.(1) al art.102 din Cod Penal).

În cazul îmbolnăvirii de o maladie psihică a unei persoane care execută pedeapsa, aceasta poate fi liberată de pedeapsă pe baza deciziei instanţei de judecată. Motiv pentru liberare serveşte boala survenită, confirmată prin documentele medicale respective – concluzia comisiei medicale a instituţiei care pune în executare pedeapsa condamnatului concret. Acestei persoane instanţa de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical.

O particularitate a acestor cazuri constă în faptul că liberarea persoanelor grav bolnave de la executarea pedepsei se extinde asupra tuturor condamnaţilor, indiferent de categoria infracţiunilor săvârşite şi de măsura de pedeapsă.

Liberarea persoanelor grav bolnave de la executarea pedepsei, conform alin.(1) al prezentului articol, se poate efectua numai în cazurile de îmbolnăvire a persoanei în timpul executării pedepsei

de o boală psihică, fapt ce o lipseşte de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile sale sau de a şi le dirija.

Pentru liberarea de executarea pedepsei, în corespundere cu alin.(2) art.95 Cod Penal, este necesar să stabilim cu exactitate *tipul maladiei* şi *timpul îmbolnăvirii vinovatului*. Aceste cerinţe se aplică în măsură egală atât faţă de *maturi*, cât şi faţă de *minori*.

Boala gravă presupune apariţia unei *stări deosebit de periculoase a sănătăţii*, şi nicidecum pur şi simplu *schimbarea, înrăutăţirea* sănătăţii persoanei condamnate (pierderea parţială sau integrală a capacităţii de muncă etc.). Boala gravă poate provoca *invaliditatea totală*, pierderea posibilităţii de a se deplasa, de a vorbi etc.

Boala gravă sau *invaliditatea totală* a condamnatului servesc drept temei pentru liberarea de executare a pedepsei.

Din alin.(4) al prezentului articol rezultă că instanţa de judecată decide în mod diferenţiat supunerea persoanelor menţionate în alin.(1) - (2) pedepsei în caz de însănătoşire cu condiţia să nu fi expirat termenele prescripţiei prevăzute la art.60 şi 97 CP. În cazul în care persoanei i-a fost aplicată *măsura de constrângere cu caracter medical* (a urmat un tratament spitalicesc), acest termen se include în *durata executării pedepsei* (a se vedea comentariul de la art. 88 - Calcularea termenelor pedepsei şi computarea arestului preventiv Cod Penal, unde la alin. 3 în care se menţionează: *Timpul aflării persoanei sub arest preventiv până la judecarea cauzei se include în termenul închisorii, calculându-se o zi pentru o zi, ...* . Iar la alin. (5) Legiuitorul remarcă: *Condamnatului care s-a aflat sub arest preventiv până la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea în calitate de pedeapsă principală a amenzii, a privării de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate, instanţa de judecată, ţinând cont de termenul aflării sub arest preventiv, îi atenuează pedeapsa stabilită sau îl liberează complet de executarea acesteia.* Corespunzător la alin. (6) *Timpul în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, urmează un tratament spitalicesc se include în durata executării pedepsei, cu excepţia cazului în care şi-a provocat singur boala, fapt ce s-a constatat în cursul executării pedepsei ...* .

Aşadar prin *computare* se înţelege scăderea din durata de executare a unei pedepse privative de libertate a timpului reţinerii sau al arestului preventiv. Practica judiciară curentă pune în evidenţă diferite soluţii ale instanţelor de judecată în legătură cu măsura procesuală a arestului preventiv, instanţele de judecată având obligaţia să se pronunţe, prin hotărâre, cu privire la starea de arest a inculpaţilor, fie menţinând starea de arest a acestora, fie soluţionând problema sub aspectul computării arestului preventiv. În aceiaşi raţiune se aplică şi jurisprudenţa instanţelor naţionale[1].

La soluţionarea chestiunilor de liberare de executarea pedepsei a persoanelor bolnave de o boală psihică, de care s-au îmbolnăvit pe parcursul executării pedepsei, conform alin. (1) art. 95 Cod Penal, se are în vedere o boală psihică care îl lipseşte pe condamnat de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile sale sau de a le dirija. În acest sens, judecata trebuie să solicite ca rapoartele comisiei medicale, comisie aprobată prin ordinul Ministrului Justiţiei, să specifice că condamnatul *este bolnav de o boală psihică*, şi *nu de o tulburare psihică temporară*, ori suferă de o altă stare patologică, ce împiedică executarea pedepsei. În temeiul art. 471 alin. (5) Cod Procedură Penală, instanţa dispune efectuarea *expertizei psihiatrice* privind posibilitatea aplicării în privinţa condamnatului a *măsurilor de constrângere cu caracter medical*. Din alin.(1) art.95 Cod Penal rezultă că, în caz de constatare că condamnatul *s-a îmbolnăvit de o boală psihică* care *îl lipseşte de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile sale sau de a le dirija, instanţa este obligată să-l libereze de executarea pedepsei*.

Conform art. 23 din Codul Penal al Republicii Moldova – Iresponsabilitatea la alin. 1 se menţionează: *(1) Nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârşirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-şi dea seama de acţiunile ori inacţiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice. Faţă de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanţei de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, prevăzute de prezentul cod.* Iar potrivit alin.*(2) Nu este pasibilă de pedeapsă persoana care, deşi a*

săvârşit infracţiunea în stare de responsabilitate, înainte de pronunţarea sentinţei de către instanţa de judecată s-a îmbolnăvit de o boală psihică care a lipsit-o de posibilitatea de a-şi da seama de acţiunile ori inacţiunile sale sau de a le dirija. Faţă de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanţei de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar după însănătoşire – ea poate fi supusă pedepsei.

Potrivit alin.(1) art.21 Cod Penal, numai persoana responsabilă poate fi subiect al infracţiunii. Responsabilitatea persoanei este prezumată şi nu trebuie dovedită. Însă în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a bănuitului, învinuitului sau inculpatului, organele urmăririi penale şi instanţele judecătoreşti sunt obligate să stabilească starea psihică a acestora, adică responsabilitatea sau iresponsabilitatea lor.

Din dispoziţiile cuprinse în art.23 Cod Penal rezultă că la baza iresponsabilităţii stau două criterii: *medical* şi *juridic*. Acesta din urmă este denumit şi *psihologic*. Ambele criterii determină numai în mod cumulativ *iresponsabilitatea persoanei*. Criteriul juridic (psihologic) al iresponsabilităţii are la bază doi factori: *intelectiv* şi *volitiv*, care sunt expuşi în art.23 Cod Penal prin expresia „nu putea să-şi dea seama de acţiunile şi inacţiunile sale sau nu putea să le dirijeze“. Factorul intelectiv al iresponsabilităţii se manifestă prin faptul că persoana “nu putea să-şi de seama de acţiunile şi inacţiunile sale“ în momentul săvârşirii faptei prejudiciabile. Această *stare psihică* presupune lipsa capacităţii persoanei *de a înţelege caracterul adevărat al faptei şi caracterul prejudiciabil al acesteia.* De exemplu, persoana care suferă de o boală psihică cronică, din cauza stării psihice bolnăvicioase, nu înţelege că prin acţiunile sale suprimă *viaţa victimei*, distruge sau îşi însuşeşte bunurile altei persoane etc. şi *nu îşi dă seama de caracterul prejudiciabil al acţiunilor întreprinse*.

Factorul volitiv al iresponsabilităţii se caracterizează prin lipsa capacităţii persoanei de a-şi dirija acţiunile sau inacţiunile în momentul săvârşirii infracţiunii şi este determinat de afectarea sferei volitive a psihicului persoanei. Această stare psihică este strâns legată de incapacitatea intelectuală a persoanei (factorul intelectiv), însă poate să se manifeste şi independent. De exemplu, în cazul unei astfel de tulburări psihice cum este piromania, persoana simte impulsul de a da foc, de a distruge prin foc şi, exceptând faptul că înţelege caracterul prejudiciabil al unei asemenea fapte, nu are capacitatea de a se abţine de la impulsul de a incendia. Simpla prezenţă a criteriului juridic (psihologic) nu dă temei pentru recunoaşterea persoanei iresponsabile. Or, alin.(1) art.23 Cod Penal cere ca incapacitatea persoanei de a-şi da seama de acţiunile şi inacţiunile sale sau de a le dirija să fie determinată de anumite cauze care se referă la criteriul medical al iresponsabilităţii.

Criteriul medical constă din faptul că lipsa capacităţii intelectuale şi volitive a persoanei este efectul unor cauze ca: a) bolile psihice cronice; b) tulburările psihice temporare; c) stările patologice. Astfel, criteriul medical al iresponsabilităţii este exprimat în art. 23 CP printr-o enumerare generalizatoare juridico-penală a tuturor tipurilor de boli psihice, tulburări psihice şi stări patologice cunoscute de psihiatrie şi capabile să afecteze activitatea normală a psihicului persoanei (criteriul juridic, psihologic).

Iresponsabilitatea persoanei se stabileşte *la momentul săvârşirii faptei prejudiciabile* prevăzute de legea penală ca infracţiune. Persoana recunoscută iresponsabilă la momentul săvârşirii faptei prejudiciabile *nu poate fi subiect al infracţiunii şi nici nu poate fi trasă la răspundere penală.* Însă faţă de aceste persoane, în baza hotărârii instanţei judecătoreşti, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical prevăzute de art. 98-102 Cod Penal.

Îmbolnăvirea de o boală psihică *după săvârşirea infracţiunii*, în principiu, nu serveşte drept temei pentru *liberarea făptuitorului de răspundere penală*. Faţă de o asemenea persoană, în baza hotărârii judecătoreşti, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar după însănătoşire ea poate fi supusă pedepsei, dacă nu a expirat termenul de prescripţie sau dacă nu există alte motive pentru liberarea ei de răspundere penală şi de pedeapsă (art.102 Cod Penal). În acelaşi sens corespunzător şi practica CEDO în cauza *Winterwerp v.Olanda* din 29.10.1979, pct.37, 39: (…) În opinia Curţii, în afară de cazurile de urgenţă, persoana respectivă nu ar trebui privată de libertate decât dacă s-a demonstrat în mod convingător că sugeră de „tulburări mintale”. Însăşi

natura faptului de stabilit în faţa autorităţilor naţionale competente – adică o tulburare mintală reală – necesită o expertiză medicală obiectivă. Mai mult, natura sau gravitatea tulburării mintale trebuie să justifice internarea obligatorie. În plus, valabilitatea continuării internării depinde de persistenţa unei astfel de tulburări" www.coe.int. În acelaşi sens şi Practica naţională[1].

În cazul examinării demersului de liberare de executarea pedepsei conform alin. (2) art. 95 Cod Penal, instanţa de judecată trebuie să *verifice dacă boala gravă* se află în Lista bolilor care constituie temei de liberare a condamnaţilor de pedeapsă aprobată prin ordinul Ministrului Sănătăţii şi ordinul Ministrului Justiţiei al Cod Penal. Soluţionarea chestiunii se efectuează în baza *raportului expertizei medico-legale* numite de instanţă, care să ofere răspunsul dacă boala este gravă, când persoana s-a îmbolnăvit de această boală, dacă boala împiedică sau nu executarea în continuare a pedepsei de către condamnat.

În cazul constatării îmbolnăvirii condamnatului de o boală gravă, liberarea acestuia de executarea pedepsei nu este obligatorie. La adoptarea soluţiei de liberare de executarea pedepsei, instanţa va ţine seama de gravitatea infracţiunii săvârşite, personalitatea condamnatului şi alte circumstanţe (termenul pedepsei ispăşite, comportamentul lui în penitenciar, este sau nu violator fraudulos al regimului de detenţie şi demonstrează că se corectează sau nu etc.).

În cazul în care condamnatul, în privinţa căruia s-au aplicat măsuri de constrângere cu caracter medical, s-a însănătoşit, instanţa de judecată care le-a aplicat în baza avizului instituţiei medicale va dispune încetarea aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical şi, în temeiul alin. (4) art. 95 Cod Penal, dacă nu au expirat *termenele prescripţiei*, va hotărî reluarea *executării pedepsei* de către condamnat. Asemenea soluţie, după caz, poate fi adoptată şi în privinţa *condamnatului liberat pe motiv de boală gravă*, care, la fel, s-a însănătoşit.

Conform prevederilor art. 97 Cod penal al Republicii Moldova – Prescripţia executării sentinţei de condamnare în care se prevăd termenele legale.

Prin *prescripţia executării sentinţei de condamnare* din art.97 Cod Penal se înţelege expirarea unor anumite termene din ziua în care sentinţa de condamnare a intrat în vigoare, datorită cărora, persoana condamnată este liberată de executarea reală a pedepsei penale. Cauzele neexecutării sentinţei de condamnare pot fi diferite: neglijenţa cancelariei judecătoriei sau a organelor de executare a pedepselor etc. Însă cel mai des, sentinţa de condamnare nu se execută din cauza eschivării condamnatului de la executarea pedepsei penale. Temeiul liberării de la executarea pedepsei penale constă în faptul că, datorită expirării unor termene din ziua în care sentinţa a intrat în vigoare, periculozitatea persoanei condamnate sau este înlăturată în întregime, sau se micşorează într-o asemenea măsură, încât executarea pedepsei devine iraţională din punctul de vedere al scopurilor pedepsei penale, prevăzute în art. 61 Cod Penal prescripţia nu înlătură executarea pedepselor principale stabilite pentru infracţiunile contra păcii şi securităţii omenirii sau pentru infracţiunile de război, prevăzute în art.135-137, 139 şi 143 Cod Penal (alin.(4)).

O inovaţie a Cod Penal constă în faptul că legea penală stabileşte prescripţia în funcţie de categoriile infracţiunilor, şi nu de măsura şi termenul de pedeapsă stabilite de instanţa de judecată care existau în Cod penal din 1961. Acest fapt schimbă esenţial termenele de prescripţie. Potrivit art. 97 Cod Penal, sentinţa de condamnare nu se pune în executare dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă: a) 2 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracţiune uşoară; b) 6 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracţiune mai puţin gravă; c) 10 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracţiune gravă; d) 15 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracţiune deosebit de gravă; e) 20 de ani, în cazul unei condamnări pentru o infracţiune excepţional de gravă (alin.(1)).

Comparativ cu situaţia stipulată în art. 47 din Cod Penal al RSSM din 1961 în care termenele de prescripţie la executarea pedepsei erau mai mici, în actuala reglementare penală temenele sunt mai mari.

Aşadar, prin sintagma *prescripţia executării sentinţei de condamnare* se înţelege expirarea unor anumite termene din ziua în care sentinţa a rămas definitivă, din cauza cărora persoana condamnată rămâne fără pedeapsă, fiindcă sentinţa de condamnare nu mai poate fi pusă în executare. Legiuitorul a stabilit necondiţionat prescripţia executării sentinţei de condamnare. Aceasta poate rămâne

nerealizată din diverse motive cu caracter obiectiv sau subiectiv (aflarea într-un timp îndelungat a condamnatului în componenţa unui contingent militar în afara ţării, aflarea lui în calitate de ostatic, neglijenţa persoanelor care erau datoare să pună în aplicare pedeapsa respectivă etc.).

Nu se pune în executare sentinţa de condamnare pentru orice categorie de infracţiuni cu următoarele condiţii:

- dacă au expirat termenele respective stabilite în alin.(1) al prezentului articol (lit.a)-e);
- dacă persoana condamnată nu s-a eschivat de la executarea pedepsei.

Legea stabileşte prescripţia în funcţie de categoriile infracţiunilor, şi nu de măsura sau termenul de pedeapsă stabilite de instanţa de judecată, care existau conform Cod Penal anterior.

Pentru minori termenele de prescripţie a executării pedepsei se reduc la jumătate. *Minori* se consideră persoanele care, la data săvârşirii infracţiunii, nu aveau vârsta de 18 ani.

Curgerea termenului de prescripţie se întrerupe numai în cazul în care persoana condamnată se sustrage de la executarea pedepsei sau dacă, până la expirarea termenelor prevăzute la alin.(1) şi (2), ea săvârşeşte cu intenţie o nouă infracţiune. Pentru persoanele care se eschivează de la executarea pedepsei, curgerea termenului de prescripţie începe din momentul prezentării acestora la organele respective sau din momentul reţinerii lor de către organele de drept. În cazul comiterii de către condamnat a unei noi infracţiuni, curgerea termenului de prescripţie începe din momentul săvârşirii infracţiunii.

Conform dreptului internaţional, termenele de prescripţie nu se aplică pentru infracţiunile contra păcii şi securităţii omenirii sau pentru infracţiunile de război, prevăzute de Capitolul I al PS (art.135-137, 139, 143 Cod Penal, a se vedea şi comentariul la art. 60 alin. (8).

Atunci când termenul de prescripţie s-a scurs, condamnatul se liberează de la executarea atât a pedepsei principale, cât şi a celei complementare. În cazul în care persoana este condamnată pentru concurs de infracţiuni care sunt clasificate în una şi aceeaşi categorie, termenul de prescripţie se calculează acela care este prevăzut pentru categoria respectivă de infracţiuni, deşi termenul de pedeapsă stabilit definitiv poate fi temei de clasificare la un grad mai înalt. În cazul condamnării persoanei pentru concurs de infracţiuni clasificate conform art. 16 Cod Penal în mod diferit, termenul prescripţiei se va calcula având în vedere termenul prescripţiei prevăzut pentru infracţiunea care se clasifică ca fiind mai gravă.

Prescripţia nu se extinde asupra măsurii de siguranţă – confiscarea bunurilor dispuse prin sentinţă în temeiul art. 106 Cod Penal.

Conform pct. 17) alin. (1) art. 469 Codul Procesual Penal pot fi explicate suspiciunile sau neclarităţile apărute. În acest sens există şi **jurisprudenţa instanţelor naţionale[1].:** „În cazul expirării termenului de prescripţie, sentinţa de condamnare se adoptă fără stabilirea pedepsei cu liberarea de răspundere penală" (*Decizia 1ra-238/2004*).

Conform art. 471 alin. (1) Cod Procedură Penală şi art. 291 Cod de Executare, chestiunea de liberare de pedeapsă pe motiv de boală *se examinează în baza demersului unui organ* competent sau al instituţiei penitenciare, iar în caz de refuz al administraţiei organului sau instituţiei penitenciare de declarare a unui asemenea demers – şi la cererea condamnatului.

În acest sens, şi *jurisprudenţa instanţelor internaţionale:* CEDO în cauza: *Gul v.Elveţia* din 19.02.1996//www.coe.int.

Deşi noi apreciem că aceste prevederi sunt lacunare în ceia ce priveşte alin. 2 al art. 95 sau cel puţin omisive în privinţa faptului că după cum menţionează că: *„Persoana care,* ***după*** *săvârşirea infracţiunii* ***sau în timpul executării pedepsei****, s-a îmbolnăvit de o boală gravă,* ***alta decât cea specificată*** *la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei,* ***poate fi liberată*** *de executarea pedepsei de către instanţa de judecată".*

După noi există necesitatea de a se propune redacţia următoare: *„Persoana care* ***până la săvârşirea,*** *cât şi* ***după*** *săvârşirea infracţiunii* ***sau în timpul executării pedepsei****, s-a îmbolnăvit de o boală gravă,* ***alta decât cea specificată*** *la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei,* ***poate fi liberată*** *de executarea pedepsei de către instanţa de judecată".*

Introducerea noţiunii de: *„Persoana care **până la săvârşirea ...”*** o considerăm necesară cel puţin din următoarele raţiuni şi considerente asupra cărora vom reflecta în cele ce urmează.

În acest sens Curtea de la Strasbourg a constatat un anumit număr de încălcări grave ale articolului 3 din Convenţia Europeană pentru Drepturile Omului în cauzele unde referitor la unele *maltratări fi zice*[1].

Aşadar, datoria Statului este de a veghea ca un deţinut să statele membre ale CE este un domeniu prioritar. Este de adăugat că această viziune a fost confirmată prin tratatul din 07.02.1992 de la Maastricht, care a creat UE şi al cărui prim articol vizează printre obiectivele Uniunii, cooperarea judiciară în materie penală. Aceste două cadre, al CE şi al UE precum şi convenţiile care li se alătură, sunt ideea unui spaţiu judiciar penal european sau teritoriu vizând cuprinderea statelor europene unde se aplică normele convenţionale. Tratatul de la Maastricht a fost reformat ulterior în 1997 iunie, şi semnat la 02.10.1997.

Fiecare parte contractantă *va da părţii interesate informaţii despre condamnările penale şi despre măsurile ulterioare care se referă la cetăţenii acestei părţi* şi care au făcut obiectul unei *represii penale* nu fi e supus unor rele tratamente interzise şi se extinde asupra obligaţiei pozitive de a proteja interesatul împotriva maltratărilor aplicate de către alţi deţinuţi[1].

Până relativ nu demult, Curtea europeană a Drepturilor Omului era reticentă să constate o încălcare a articolului 3 cu privire la plângerile *cu privire la condiţiile de detenţie* şi nu la *maltratările fizice aplicate de autorităţi în închisoare*[1]. Curtea a conchis o încălcare a articolului.

Dacă ar fi să ne mai referim şi la unele **practici sau tratamente inadecvate în locurile de detenţie** apreciem că un individ în detenţie este totalmente dependent de autorităţi pentru a-şi satisface nevoile cele mai primare. Această vulnerabilitate provoacă obligaţiunea pentru aceste autorităţi de a ţine cont de particularităţile şi ***cerinţele fiecărui deţinut, atât în timpul detenţiei interesatului precum şi atunci când este reţinut sau se află sub controlul Statului***. În ceea ce priveşte decizia iniţială de plasare într-un centru de detenţie. Curtea a considerat că *detenţia unei femei cu mari disabilităţi* - în condiţii în care ea risca să-i fi e frig, condiţii care ar putea să-i provoace escare, căci patul său e foarte dur sau greu accesibil, şi o obliga să se ducă la toaletă sau să-şi facă toaleta cu mari dificultăţi - constituia un tratament degradant contrar articolului 3^1. Curtea a conchis asupra unei încălcări a articolului 3 nu doar în privinţa maltratărilor fizice aplicate deţinuţilor de către autorităţi, însă şi ***de îngrijirile medicale*** de care conţinutul sau circumstanţele în care ele au fost prestate constituiau un tratament inuman sau degradant[1], tratament medical neadecvat aplicat de către autorităţile de detenţie unei persoane eroinomane care suferea de simptome de lipsă[1]. De asemenea, în cazul unui ***deţinut îngrijit pentru un cancer***, tot timpul în lanţuri, supus îngrijirilor intime în prezenţa agenţilor escortei şi lipsit de o întreţinere adecvată. Curtea a mai constatat încălcări ale articolului 3 într-o cauză în care un deţinut de sex masculin fusese percheziţionat la corp, inclusiv o examinare a părţilor genitale, în prezenţa unei femei[1] şi într-o cauză în care regimul de detenţie într-o închisoare cu regim de securitate maximă includea percheziţiile la corp[1].

Curtea a examinat mai multe cauze în care reclamanţii alegau încălcări ale articolului 3 inerente controlului neadecvat sau necorespunzător ale condiţiilor de detenţie, ţinând cont de circumstanţele personale ale deţinutului[1], părinţii ***unui tânăr care s-a sinucis*** în timp ce ispăşea o pedeapsă cu închisoarea de patru luni au ajuns să stabilească că drepturile interesatului în termenii articolului 3 au fost încălcate, totodată, din *lipsa unei supravegheri eficiente a stării sale şi a consultaţiei specialiştilor în psihiatrie*, şi impunerii sancţiunilor disciplinare.

Astfel încât, persoane internate pentru ***boli mintale grave*** sau alte probleme psihiatrice au susţinut uneori că supunerea forţată la un tratament medical sau alt tratament contravenea articolului 3^1., Curtea a considerat că o ***măsură necesară din punct de vedere terapeutic*** nu ar putea fi considerată ca fiind inumană sau degradantă în sensul Convenţiei. Mai mult ca atut persoana se bucură de protecţia Convenţiei şi în situaţia *tratamentul sau pedeapsa inumană sau degradantă în afara închisorii.* Un delicvent juvenil fusese condamnat la lovituri de bici pe insula Man. Curtea a considerat că asemenea violenţă instituţionalizată aducea atingere la demnitatea sa şi la integritatea

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

sa fizică tratându-l ca „pe un obiect în mâinile puterii publice”[1], CEDO a mai stabilit ca ***aproape orice uz de violenta nejustificat*** din partea unui organ de ordine este contrar demnităţii umane şi art. 3^1.

În Republica Moldova avem asemenea ipoteze de situaţii referitoare la dreptul de ocrotire a sănătăţii a deţinutului Marcel Cebotari, condamnat la 16 ani închisoare de tip închis, invalid de gardul I, aflat în detenţă în Penitenciarul nr.9, localitatea Pruncul, reprezentat de A. Hramcenco. Cu atât mai mult în asemenea situaţii sunt violate dar şi garantate de art. 36 din Constituţie –dreptul la ocrotirea sănătăţii unde la alin. 1 se menţionează: “ (*1) Dreptul la ocrotirea sănătăţii este garantat, iar la alin 2: (2) Minimumul asigurării medicale oferit de stat este gratuit. Respectiv alin 3: „(3) Structura sistemului naţional de ocrotire a sănătăţii şi mijloacele de protecţie a sănătăţii fizice şi mintale a persoanei se stabilesc potrivit legii organice.”*

Dreptul la ocrotirea sănătăţii a căpătat recunoaştere internaţională mai ales după cel de-al doilea război mondial. Pentru prima dată, în anul 1946, acest drept fundamental este înscris în Constituţia Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, al cărei preambul proclamă: „O stare perfectă de sănătate pe care poate să o atingă un om constituie un drept fundamental al oricărei fiinţe umane, indiferent de rasă, religie, vederi politice, situaţie economică sau socială”. Ulterior, dreptul la sănătate a fost înscris în numeroase acte internaţionale[1]. La nivel mondial, problemele privind dreptul la sănătate sunt de competenţa Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (O.M.S.), al cărei principal scop este să ducă toate popoarele la cel mai înalt grad de sănătate. În jurisprudenţa sa, Curtea Constituţională a reţinut, privitor dreptul la ocrotirea sănătăţii[1]:

- dreptul persoanei la asistenţă medicală include dreptul de a alege sau de a schimba medicul şi instituţia medico-sanitară, precum şi dreptul de a primi asistenţă adecvată şi de calitate;

- acest drept este asigurat prin păstrarea fondului genetic al ţării, prin crearea condiţiilor de viaţă şi de muncă, prin garantarea unei asistenţe medicale calificate, acordate în corespundere cu exigenţele medicinii moderne, precum şi prin apărarea juridică împotriva prejudiciilor cauzate sănătăţii;

- ocrotirea sănătăţii populaţiei constituie un domeniu de importanţă vitală şi de interes public deosebit, care obligă statul să ia măsuri pentru asigurarea viabilităţii, modernizării şi dezvoltării lui;

- răspunderea pentru garantarea dreptului cetăţenilor la ocrotirea sănătăţii, în ultimă instanţă, revine statului.

Republica Moldova este parte la o serie de acte şi organizaţii internaţionale a căror preocupare este sănătatea şi multiplele ei aspecte, iar o parte din aceste acte sunt de forţă juridică supremă, obligând statul la respectarea şi implementarea lor plenară[1]. Pentru implementarea principiilor consacrate de actele internaţionale şi pentru realizarea obligaţiilor inerente, Constituţia Republicii Moldova stipulează în art.36 alin.(1), că dreptul la ocrotirea sănătăţii este garantat.

Din reglementările internaţionale rezultă câteva caracteristici ale dreptului la ocrotirea sănătăţii[1]: - este şi drept individual, şi drept colectiv; - statul, autorităţile statale, persoanele private şi oricare cetăţean au obligaţii negative (de abstenţiune) şi obligaţii pozitive (de acţiune); - dreptul la ocrotirea sănătăţii se află în interconexiune cu alte drepturi fundamentale.

Garantarea dreptului la sănătate de către stat presupune obligaţiile şi eforturile acestuia pentru[1]: scăderea mortalităţii nou-născuţilor, a mortalităţii infantile şi dezvoltarea sănătoasă a copilului; îmbunătăţirea tuturor aspectelor igienei mediului înconjurător şi ale igienei industriale; profilaxia şi tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale şi de alt fel, precum şi lupta împotriva acestor maladii prin crearea condiţiilor ce ar asigura servicii medicale şi un ajutor medical în caz de boală; organizarea prin lege a asistenţei medicale şi a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate şi recuperare; controlul exercitării profesiilor medicale şi a activităţilor paramedicale şi alte măsuri menite să protejeze sănătatea persoanei.

Conform prevederilor constituţionale, autorităţii legislative i-a revenit sarcina de a reglementa prin lege organică asigurarea minimului de asistenţă medicală gratuită, asigurările sociale, alte măsuri de protecţie a sănătăţii fizice şi mintale, precum şi structura sistemului naţional de ocrotire a sănătăţii şi mijloacele de protecţie a sănătăţii fizice şi mintale a persoanei[1].

Obligaţiile care revin statului în domeniul garantării şi asigurării dreptului la sănătate se realizează pe anumite principii şi prin modalităţi diferite. Unul dintre aceste principii se conţine în alin.(2) al articolului 36, conform căruia *minimumul asigurării medicale oferit de stat este gratuit.* Acest text constituţional conţine anumite premise ale unui sistem mixt de asigurare medicală, deoarece stabileşte că statul suportă o parte din cheltuielile de asistenţă medicală, iar în continuare, legea trebuie să stabilească cuantumul taxelor pentru servicii medicale şi modul de plată a acestor taxe. Astfel, Legea nr.1593-XV din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul şi termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistenţă medicală prevede, în art.9, că suma transferurilor din bugetul de stat în fondurile asigurărilor obligatorii de asistenţă medicală pentru asigurarea categoriilor de persoane neangajate se stabileşte anual prin legea bugetului de stat, reprezentând o cotă procentuală din totalul cheltuielilor aprobate ale bugetului de stat, cu excepţia cheltuielilor efectuate din veniturile cu destinaţie specială prevăzute în legislaţie, nu mai mică decât 12,1%.

Garantând dreptul la ocrotirea sănătăţii, articolul constituţional stabileşte obligaţii în sarcina statului şi este firesc să se impună autorităţii legislative misiunea de a reglementa principalele domenii şi aspecte ale realizării dreptului în cauză. Art.36 alin.(3) prevede că structura sistemului naţional de ocrotire a sănătăţii şi mijloacele de protecţie a sănătăţii fizice şi mentale a persoanei se stabilesc potrivit *legii organice*. Parlamentul şi-a realizat obligaţia respectivă, adoptând Legea ocrotirii sănătăţii[1] nr.411-XIII din 28.03.1995, Legea nr.1402-XIII din 16.12.1997 privind sănătatea mentală[1], Legea nr.185-XV din 24.05.2001 cu privire la ocrotirea sănătăţii reproductive şi planificarea familială[1].

Conform Legii nr.10-XVI din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătăţii publice[1], această supraveghere cuprinde toate domeniile de viaţă şi activitate a populaţiei care pot influenţa negativ sănătatea omului, iar domeniile prioritare în supravegherea de stat a sănătăţii publice sunt: supravegherea, prevenirea şi controlul bolilor transmisibile; supravegherea, prevenirea şi controlul bolilor netransmisibile şi cronice, generate prioritar de factori exogeni; promovarea sănătăţii, informarea şi educaţia pentru sănătate; cercetările ştiinţifice şi de inovare în domeniul sănătăţii publice; evaluarea determinanţilor sociali ai sănătăţii; sănătatea în relaţie cu mediul ambiant; prevenirea leziunilor traumatice; igiena, siguranţa produselor alimentare şi a altor produse etc.

Protejarea şi realizarea dreptului la ocrotirea sănătăţii trebuie să constituie un scop primordial al societăţii şi statului. În pofida situaţiei de criză economică, trebuie să fie găsite şi alocate toate mijloacele financiare şi tehnico-materiale necesare asigurării sănătăţii populaţiei, numai astfel existând premise pentru formarea unei societăţi puternice, sănătoase, capabile de dezvoltare şi progres.

Cel puţin din aceste raţiuni noi propunem introducerea noţiunii de: *„Persoana care* ***până la săvârşirea ...”*** la art. 95 Cod penal al Republicii Moldova o considerăm necesară. Numai cu *suplinirea modalităţilor alternative la pedeapsa privativă de libertate* pentru asemenea situaţii. Pentru aceste situaţii considerăm că s-ar impune în mod necesar, mai ales cacă am fi în prezenţa unei *boli incurabile* modalităţi suplimentare de liberare de pedeapsă fie prin modalitatea prevăzută la art. 90 Cod penal al Republicii Moldova – *Condamnarea cu suspendarea executării pedepsei penale*, fie în sensul agravării ei în timpul executării sau ulterior comiterii infracţiunii a să se dispună o modalitate specială prevăzută la art. 91 Cod penal al Republicii Molodva – Liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

ESENŢA ŞI CONŢINUTUL CONSTITUŢIONALISMULUI LA ETAPA CONTEMPORANĂ

PASCALU Inna
Doctorandă, lector universitar USEM

Rezumat: *Deci, pornind de la ideea că dreptul constituţional este ramura de drept prin intermediul căruia se organizează o societate în stat, se analizează raporturile politice din cadrul acesteia prima sarcină a ştiinţei care analizează această ramură este investigarea raporturilor politice şi a normelor care le reglementează. Este poate una dintre cele mai dificile şi în acelaşi timp fascinante misiuni pe care le-a avut, vreodată de rezolvat o ştiinţă. Sigur, dreptul constituţional realizează încadrarea juridică a fenomenelor „politice” analizăm tradiţional instituţiile prin care se realizează conducerea politică a societăţii, principiile lor de organizare, relaţiile dintre ele precum şi relaţiile lor de cetăţenii, drepturile şi îndatoririle acestora.*

Abstract: *Starting from the idea that constitutional law is the branch of law by means of which shall organize a society in state, is analyzes its political relations in the first task of science which analyzes this branch is the investigation of political relations and the rules governing them. It is perhaps one of the most difficult and exciting missions that had ever done a science. Sure, constitutional law realize the legal classification of "political" phenomena analyze traditionally institutions through which the political leadership of society, their principles of organization, relations between them and their relations of citizens, their rights and duties.*

Constituţionalismul european a început să se afirme o dată cu primele conflicte dintre regalitate şi păturile înstărite ale populaţiei. El a reprezentat, încă de la început, expresia unei mişcări destinate a zăgăzui excesele monarhilor, în primul rând, asupra persoanelor şi, în al doilea rând, asupra averilor lor. Până la urmă el s-a identificat deci cu lupta neîncetată a indivizilor pentru idealul de libertate şi demnitate umană. De aici decurg şi trăsăturile care l-ar caracteriza fiecare din ele conţinând, într-un fel sau altul, mai mediat sau mai direct aceleaşi deziderate supreme.

Drumul constituţionalismului european nu a fost un marş triumfal. Au existat şi rupturi sau paşi înapoi. Tristele experienţe totalitare sunt deopotrivă europene. Dar, din fericire, popoarele şi comunitatea internaţională le-au abolit. După aceste stagnări nedorite, caravana civilizaţiei şi-a strâns corturile şi a pornit din nou la drum.

Aşadar, fenomenul constituţionalismului european trebuie privit în tendinţele sale istorice, negreşit democratice, pornindu-se de la germenii din care provine, la care ne refeream mai sus. Ceea ce este important pentru oi în analiza trăsăturilor sale astăzi, la fine de mileniu, este reuşita lui, exprimată printr-o răspândire fără precedent atât pe continentul nostru cât şi aiurea.

Ceea ce ni se pare demn de relevat este marea însemnătate a doctrinelor politice sau juridice care au fundamentat sau chiar premers unele dintre cuceririle constituţionalismului european. Uneori acestea din urmă sunt rezultatul aportului unor mari personalităţi. Alteori, mari mişcări politice, îndeosebi revoluţionare, au produs schimbări fundamentale şi apariţia unor noi concepţii care au modificat substanţial întreaga gândire politică şi constituţională de pe continent [3, pag. 15-16].

Istoria primilor ani de independenţă a Republicii Moldova este supraîncărcată de procese contradictorii în cadru! cărora s-a produs transformarea radicală a tuturor aspectelor de bază ale vieţii sociale, economice, politice şi ideologice. Tranziţia la economia de piaţă s-a dovedit a fi dureroasă. Premisele tranziţiei s-au format pe parcursul dezvoltării sistemului economic socialist al Uniunii Sovietice. Istoria acestui sistem este plină de momente dramatice legate de lupta dintre stilul administrativ de comandă şi iniţiativa de întreprinzător. Deja la mijlocul anilor "60 a devenit clar că caracterul mobilizator al economiei nu poate asigura URSS-ului realizarea sarcinii de a întrece ţările occidentale, atât în domeniul creşterii calitative a economiei, cât şi în cel de ridicare a nivelului de trai al populaţiei. în deceniile ulterioare conducerea URSS şi PCUS au încercat numeroase reforme economice: implementarea autogestiunii, antreprizei de brigadă, relaţiilor de arendă, formarea consiliilor colectivelor de muncă. În teoria economică şi în practică erau aplicate noţiuni noi, anterior interzise, cum ar fi: beneficiul, preţul de cost, rentabilitatea. Însă majoritatea reformelor aveau un

efect de scurtă durată şi nu asigurau devansarea ţărilor capitaliste, fiindcă nu atingeau bazele constituţionale ale economiei sovietice şi, prin urmare, nu deschideau teren pentru manifestarea iniţiativei şi spiritului de întreprinzător, care sunt principalele propulsoare ale economiei occidentale.

Reforma societăţii sovietice în ansamblu, iniţiată de M. Gorbaciov, cunoscută în istorie drept „perestroica", s-a încheiat cu prăbuşirea definitivă a sistemului sovietic, cu apariţia noilor state independente şi cu efectuarea de transformări de sistem, orientate spre crearea unei societăţi democratice cu economie de piaţă.

Republica Moldova a început mişcarea spre economia de piaţă încă până la declararea oficială a independenţei sale. Premisa juridică pentru elaborarea propriei legislaţii a constituit adoptarea, la 23 iunie 1990, a Declaraţiei Suveranităţii Republicii Sovietice Socialiste Moldova. Ea prevedea supremaţia Constituţiei şi altor legi ale RSS Moldova pe întreg teritoriul ţării. Acest fapt a dat posibilitate să se adopte legi proprii, fără a ţine cont de puterea centrală. La 25 iulie 1990 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea cu privire la concepţia trecerii la economia de piaţă în RSS Moldova. Ea califică „trecerea la economia de piaţă drept model de gospodărire şi principală măsură pentru redresarea economiei republicii". Din acest moment începe un proces intensiv de adoptare a unor legi principial noi, care au pus bazele economiei de piaţă. În perioada anilor 1990-1994 Parlamentul a adoptat legile cu privire la proprietate, la privatizare, la antreprenoriat şi întreprinderi, la investiţiile străine, la societăţile pe acţiuni, Codul funciar ş.a. Tot în această perioadă a început privatizarea în masă a locuinţelor şi a întreprinderilor de producţie de stat contra bonuri patrimoniale, precum şi transformarea colhozurilor şi sovhozurilor în forme noi organizatorico-juridice. Prin urmare a fost pregătită baza juridică şi economică pentru consolidarea constituţională a caracterului de piaţă al economiei moldoveneşti.

Pentru Republica Moldova ultimul deceniu este semnificativ mai ales prin profunzimea reformelor de natură constituţională realizate pe fundalul transformărilor politice şi social-economice. în urma acestor transformări radicale a fost adoptată ,şi Constituţia Republicii Moldova din 1994, procesul de elaborare al căreia a fost complicat şi s-a realizat într-o perioadă considerabilă de timp.

Reforma constituţională a demarat odată cu adoptarea unor hotărâri de mare importanţă istorică pentru republica noastră - despre suveranitate, despre independenţă, despre putere, care în mod radical au influenţat forma de stat.

Drept consecinţă a acestor transformări Constituţia RSSM din 1978 a suportat o serie de revizuiri ce au dus la anularea dispoziţiilor referitor la rolul "conducător şi îndrumător" al partidului comunist, creând condiţii pentru instituirea sistemului politic pluripartitist; la consacrarea principiilor economiei de' piaţă, la schimbarea formelor şi statutului proprietăţii; la modificarea esenţială a structurii mecanismului de stat; este întemeiată instituţii serului de stal în persoana Preşedintelui republicii; are loc reorganizarea Sovietului Suprem şi Sovietului Miniştrilor, inclusiv a auto-administrării locale[2, pag. 303-335]

Aceste tentative de reanimare a Constituţiei din 1978, care a fost zămislită după necesităţile unei societăţi care era chemată să deservească interesele totalitarismului, nu erau suficiente pentru rezolvarea noilor sarcini sociale de unde şi apare nevoia unei noi constituţii.

Elaborarea proiectului noii Constituţii a Republicii Moldova a fost condiţionată şi de necesitatea realizării cadrului juridic al evoluţiei spre „statul de drept şi democratic, suveran şi independent, unitar şi indivizibil".

Este de datoria noastră să menţionăm că procesul de elaborare a acestei Legi fundamentale a fost condiţionat şi de atmosfera care domina CSI. Despre aceasta ne vorbeşte prezentarea cronologică a procesului de adoptare a constituţiilor statelor membre.

Elaborată în aceleaşi condiţii de criză politică ca şi în celelalte republici socialiste care şi-au declarat independenţa Constituţia Republicii Moldova a acceptat un conţinut de compromis. Totodată, adoptarea Constituţiei a satisfăcut aşteptările societăţii şi a generat o serie de activităţi orientate spre realizarea conceptului statului de drept, devenind "factorul consolidării politice a societăţii, orientarea către pacea socială şi spre dezvoltare în cadrul organizării de stat existente"[4, pag. 327]. Nu putem

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

trece cu vederea faptul că această Constituţie este supusă şi unor critici serioase chiar din punctul de vedere a procedurii de adoptare.

Totodată, menţionăm că, oricât de democratică ar fi legea fundamentală a unui stat, realizarea expresă a dispoziţiilor sale depinde în mare măsură de o serie de factori (de ordin politic, social, economic *ş.a.)*.În acelaşi sens, P. Negulescu arată că, atunci „când o lege nu corespunde situaţiilor de fapt cărora se aplică, când ea nu. răspunde unei nevoi a acelui moment, ea riscă să rămână fără aplicaţie".

De la acel eveniment istoric care s-a încununat cu adoptarea Constituţiei în vigoare a trecut aproape un deceniu, însă această durată redusă de timp s-a soldat cu o serie de tentative de revizuire a legii fundamentale care, în viziunea guvernanţilor, sunt condiţionate de unele "imperfecţiuni care devin un obstacol serios în procesul de guvernare". "Constituţia conţine multe inexactităţi, goluri, precum şi lipsa unor mecanisme eficiente care ar stabili un echilibru adecvat al puterilor în stat, iar de aici şi confruntările politice între partidele de guvernământ şi impactul negativ asupra dezvoltării socio-economice a statului", opinează în una din lucrările sale V. Popa.

Se consideră că confruntările dintre ramurile puterii au apărut chiar imediat după adoptarea Constituţiei, îndeosebi pe parcursul anului 1995, dintre Preşedintele ţării şi Prim-ministrul, confruntări care au constituit o consecinţă inevitabilă a unor formulări neclare ale Constituţiei (care nu precizează cu claritate cine reprezintă autoritatea executivă supremă, tipul consacrat de republică.

Constatăm, cu regret, că, într-adevăr, şi actualmente în Republica Moldova nu avem o conlucrare cu adevărat a puterilor instituţionalizate în stat, ci mai mult o confruntare între partidele politice de guvernământ. Confruntarea acestora se manifestă, mai ales, în condiţiile instabilităţii politice, confruntare care ştirbeşte în mare măsură imaginea Republicii Moldova pe glob, diminuează încrederea opiniei publice internaţionale.

Confruntările politice sunt generate de circumstanţe de ordin social, de scăderea în continuare a nivelului de trai al populaţiei, de adâncirea crizei economice generale din republică, de tergiversarea promovării unor reforme stringente (cum s-a procedat în cazul reformei sistemului de pensionare, reformei administrativ-teritoriale etc.), de tărăgănarea soluţionării conflictului din Transnistria.

Una din cea mai esenţială modificare în Constituţia adoptată relativ nu demult a fost semnalată chiar de şeful statului care, optând pentru republică prezidenţială, a supus referendumului consultativ din 23 mai 1999 problema formei de guvernământ a Republicii Moldova. Pentru elaborarea modificărilor în Constituţie a fost creată şi o Comisie Naţională, care a pregătit şi a dat publicităţii pentru o dezbatere publică Proiectul de lege pentru modificarea Constituţiei Republicii Moldova.

Pe parcursul dezbaterilor purtate pe marginea Proiectului s-a dovedit că acesta n-a fost susţinut de majoritatea specialiştilor exerciţiu în perioada vizată, considera că „numirea în funcţie a Procurorului General de către Preşedintele Republicii Moldova poate fi apreciată ca o imixtiune a puterii executive în activitatea procurorului, fiind astfel transformat într-un instrument al acestuia". În aceeaşi opinie, „urmează să fie păstrată procedura actuală de numire în funcţie a Procurorului General de către Parlament"[26].

De menţionat că oamenii de ştiinţă din republică au contribuit din plin la formarea unei atitudini constructive, argumentate din punct de vedere ştiinţific care acorda un suport teoretic considerabil membrilor legislativului. Astfel, s-a promovat ideea că pentru realizarea *de facto* a separaţiei puterilor în republică este necesară „acordarea delegării legislative Guvernului de către Parlament" , care a şi fost prevăzută în noua redacţie a Constituţiei (art. 106).

Momentul de cotitură generat de Legea de revizuire a Constituţiei din 5 iulie 2000 a fost transformarea Republicii Moldova dintr-o republică prezidenţială în una parlamentară.

Constituţia în vigoare a suportat şi alte modificări dictate de voinţa partidului de guvernământ care au ţinut de reformarea sistemului instanţelor judecătoreşti şi fortificarea statului juridic al unităţii teritoriale Găgăuzia.

Cea mai radicală intervenţie asupra Constituţiei în vigoare este, însă, iniţiativa actualului şef de stat privitor la elaborarea unei noi Constituţii şi abrogarea, în perspectivă, a actualei legi

fundamentale. Această iniţiativă, considerată „surprinzătoare"", pare să urmeze intenţia nobilă de „întregire" a ţării prin acceptarea opţiunii pro-federaţie.

Investigaţia ştiinţifică a organizării de stat şi a constituţionalismului naţional, mai ales în perspectiva eventualei evoluţii, trebuie să ţină cont de faptul că Republica Moldova reprezintă un spaţiu geopolitic ce se caracterizează, în primul rând, prin demolarea criteriilor "societăţii constructorului comunismului" şi consolidarea pe ruinele acestora a unor noi principii, democratice.

Concluzii:

Reieşind din cele menţionate mai sus consider că consolidarea şi evoluţia constituţionalismului în Republica Moldova este un proces care se desfăşoară în condiţii politice şi social-economice dificile. Confruntările politice care, deseori, se manifestă în confruntări directe, ambiţiile politicienilor afectează procesul de organizare a statului în conformitate cu principiile constituţionalismului contemporan, fapt ce duce la situaţii de criză socială. Analiza legislaţiei constituţionale şi a procesului de realizare acesteia în Republica Moldova a făcut posibilă evidenţierea unor tendinţe prioritare care ar trebui să guverneze procesul de evoluţie a constituţionalismului în Republica Moldova:

1. Extinderea sferei de reglementare constituţională a relaţiilor sociale;
2. Renunţarea la rolul paternist al statului şi acordarea mai multor drepturi societăţii civile;
3. Extinderea cadrului drepturilor şi libertăţilor fundamentale acordate cetăţenilor, acordarea unei atenţii sporite drepturilor civile şi politice, tendinţa legislatorului de a se conforma standardelor internaţionale în domeniul drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului;
4. Recunoaşterea principiului de superioritate a drepturilor individului în raport cu drepturile statului;
5. Implementarea principiilor de transformare a republicii într-un stat de drept;
6. Consacrarea principiului separaţiei puterilor în stat şi tendinţa spre delimitarea pe cale constituţională a competenţelor dintre puterile legislativă, executivă şi judiciară;
7. Reducerea atribuţiilor autorităţilor publice centrale în unităţile administrativ - teritoriale şi intensificarea influenţelor executivului în teritoriu;
8. Aplicarea realizărilor constituţionalismului internaţional ţinându-se cont de specificul şi factorii naţionali în procesul de reglementare constituţională a relaţiilor sociale;
9. Perfecţionarea legislaţiei constituţionale naţionale ţinând cont de normele general acceptate ale dreptului internaţional;
10. Sporirea atenţiei acordate garanţiilor juridice care asigură supremaţia Constituţiei.

Referinţe bibliografice:

1. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul oficial al R. Moldova, nr.1.
2. Ţâmbaliuc, V., „Probleme ale procesului constituţional în Republica Moldova”, Sirius, Chişinău 2001;
3. Curtea Constituţională, „Culegeri de hotărâri şi decizii 1995 – 1996”, Chişinău 1998.
4. Deleanu, I., „Drept constituţional şi instituţii politice. Tratat”, vol. I, Editura Nova, Bucureşti 1998;
5. Guceac I., “Constituţionalismul contemporan şi problema revizuirii Constituţiei”, // Revista Naţională de Drept, nr. 9, 2004;
6. Guceac I., “Evoluţia constituţionalismului in Republica Moldova”, Chişinău, 2000;

7. Guceac I., Scripnic V., “Etapa contemporană a contemporană a constituţionalismului în Republica Moldova şi unele tendinţele în procesul de evoluţie a acestui proces” // „10 ani sub auspiciile Republicii Moldova”, pag. 983 – 988;
8. Mânăscurtă C., „Simbolurile de Stat ale Republicii Moldova : tradiţii istorice şi contemporanietate” // Moldova şi lumea nr. 3/2001.
9. Muraru, I., „Drept Constituţional şi instituţii politice”, Actami, Bucureşti 1998;
10. Puşcaş, V., „Dezolvarea Constituţională a Republicii Moldova. Un deceniu al Constituţiei” // Justiţia Constituţională în Republica Moldova, nr. 2, 2004, pag. 4 – 6;

PROBLEMATICA ÎN CADRUL SUCCEDĂRII DREPTURILOR ŞI OBLIGAŢIILOR LA REORGANIZAREA PERSOANELOR JURIDICE ŞI SPECIFICUL ACESTEI SUCCEDĂRI LA REORGANIZAREA PRIN TRANSFORMARE

LUPAŞCO Vera,
magistru în drept, doctoranda,
lector superior universitar, USEM

ABSTRACT: *Reorganization is a complex and important legal operation and its signification is to transmit rights and obligations from a legal entity to another existing successor (succession) or it appears through reorganization, when a successor continues to participate at the legal reports instead of the legal entities which ends their activity.*

In the case of division, succession of rights occurs as with an universal title as with a particular one. A succession is considered to be universal, in the case of division through absorption, when the successor passes all the rights and obligations to its predecessor. Particular succession is considered to be, when to the successor pass a part of the rights and obligations of the company that is reorganized.

REZUMAT: *Reorganizarea este o operaţiune juridică importantă şi complexă şi are însemnătate pentru transmiterea drepturilor şi a obligaţiilor de la o persoană juridică, la alta succesoare care există (succesiunea) sau ia naştere prin reorganizare, unde succesorul continua să participe la raporturile juridice în locul persoanelor juridice care îşi încetează activitatea*[1].

În caz de divizare, succesiunea în drepturi are loc cu titlu universal şi cu titlu particular. Se consideră succesiune universală, în cazul divizării prin absorbţie, atunci când succesorului i se transmit toate drepturile şi obligaţiile predecesorului. Succesiunea particulară are loc atunci când la succesor trec o parte din drepturile şi obligaţiile întreprinderii care se reorganizează[1].

La transformarea persoanei juridice, drepturile şi obligaţiile persoanei juridice nu suportă modificări, şi nu trec de la una la alta. Persoana juridical continuă să existe însă într-o nouă formă, şi nu este necesar a fi întocmit un act de transmitere. Mai ales că frecvent acelaşi administrator continuă să reprezinte persoana juridical şi după transformare. Totuşi în unele situaţii transformarea are ca consecinţe reducerea răspunderii, atunci când este vorba despre transformarea unei societăţi în nume colectiv sau a unei societăţi în comandită într-o societate cu răspundere limitată sau pe acţiuni. În rezultatul acestei transformări asociaţii care răspundeau subsidiar pentru obligaţiile societăţii de până la transformare, nelimitat şi solidar, după aceasta nu mai au o astfel de răspundere. Acelaşi pericol există şi în cazul transformării unei instituţii în asociaţie sau fundaţie[1].

În privinţa garantării creditorilor, este adevărat faptul că atunci când o societate în care asociaţii răspund limitat se transformă într-o altă formă de societate în care asociaţii răspund limitat, cum ar fi de exemplu, o societate cu răspundere limitată să se transforme intr-o societate pe acţiuni sau o cooperativă de producţie, creditorii nu sunt în pericol, deoarece transformarea nu modifică patrimoniul societăţii. În cazul în care o societate în care asociaţii răspund limitat se transformă într-o societate în care asociaţii răspund nelimitat, baza patrimonială a societăţii cu care se răspunde faţă de creditori se majorează, căci în activele societăţii, în caz de insolvabilitate, se

includ şi bunurile personale ale asociaţilor. În alte cazuri, cum ar fi transformarea societăţii în nume colectiv şi societăţii în comandită în societăţi comerciale în care asociaţii au o răspundere limitată, transformarea este un pericol pentru creditori. Pentru a nu admite o reorganizare abuzivă şi limitarea de drept a obligaţiilor asociaţilor, legiuitorul, în art. 135 din Codul civil, a stabilit că asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditării răspund solidar şi nelimitat şi după transformarea societăţii, dar numai pentru obligaţiile născute până la reorganizare. Răspunderea asociaţilor se limitează la termenul general de prescripţie, adică de 3 ani de la data ajungerii obligaţiei la scadenţă. Această regulă este în vigoare chiar şi în cazul în care, după transformare, asociatul înstrăinează partea socială care îi aparţine[1].

La Camera Înregistrării de Stat, pentru înregistrarea transformării, se prezintă:

- actul de constituire al societăţii în care se transformă;
- hotărârea de transformare, adoptată de adunarea generală;
- actul de constituire şi certificatul de înregistrare în original, copia de pe publicaţia în Monitorul Oficial al Republicii Moldova;
- copia de pe bilanţul care arată valoarea activelor societăţii şi care asigură minimul de capital social indicat în actul de constituire;
- certificatul de predare a ştampilei.

Registratorul, atunci când primeşte actele nominalizate mai sus, le verifică legalitatea lor şi decide înregistrarea transformării sau respingerea cererii date. În cazul în care se acceptă decizia cu privire la înregistrarea transformării, în Registrul de stat al întreprinderilor se fac înscrierile cu privire la noua formă de societate.

După obţinerea noului certificat de înregistrare, societatea comercială efectuează modificările necesare pentru schimbarea denumirii sale:

- în contractele comerciale;
- în contractele bancare, în special;
- în registrele de imobile;
- în registrele acţionarilor (după caz);
- în registrul unităţilor de transport, modifică licenţele etc[1].

Reorganizarea este o operaţiune juridical importanţă şi are însemnătate pentru succesiunea (transmiterea) drepturilor şi a obligaţiilor de la o întreprindere la alta. Succesorul continua să participe la raporturile juridice în locul întreprinderii care îşi încetează activitatea. După cum am menţionat mai sus, succesiunea în drepturi poate avea loc atât cu titlu universal cât şi cu titlu particular, unde succesiune universală este atunci când succesorului i se transmit toate drepturile şi obligaţiile predecesorului, cea particulară are loc atunci când la succesor trec o parte din drepturile şi obligaţiile întreprinderii care se reorganizează. În cazul contopirii întreprinderilor, drepturile şi obligaţiile fiecăreia din ele trec la noua întreprindere, în conformitate cu actul de transmitere. În cazul absorbţiei unei întreprinderi de către alta, drepturile şi obligaţiile întreprinderii absorbite trec la întreprinderea absorbantă în conformitate cu actul de transmitere, iar în cazul divizării întreprinderii, drepturile şi obligaţiile ei trec la noile persoane juridice în conformitate cu bilanţul de repartiţie. În cazul separării, o parte din drepturile şi obligaţiile întreprinderii reorganizate trece, la fiecare din întreprinderile participante la reorganizare (existente sau care iau fiinţă), în corespundere cu bilanţul de repartiţie. În cazul reorganizării întreprinderii prin transformare, drepturile şi obligaţiile persoanei juridice reorganizate trec la noua persoană juridical în conformitate cu actul de transmitere. Actul de transmitere şi bilanţul de repartiţie trebuie să conţină dispoziţii cu privire la succesiunea întregului patrimoniu al întreprinderii reorganizate, în privinţa tuturor drepturilor şi obligaţiilor faţă de toţi debitorii şi creditorii acesteia, inclusiv obligaţiile contestate de părţi. Actul de transmitere şi bilanţul de repartiţie se confirmă de fondatorii (membrii) întreprinderii sau de organul întreprinderii împuternicit cu astfel de atribuţii prin lege sau act de constituire, care au decis

reorganizarea întreprinderii, şi se prezintă, împreună cu actele de constituire ale întreprinderilor create, pentru înregistrarea lor de stat sau pentru introducerea modificărilor în actele de constituire ale întreprinderilor existente.

În cadrul activităţii societăţii comerciale la asociaţi pot apărea anumite interese care pe parcurs au impactul de a-i determina la schimbarea formei juridice a societăţii, de exemplu din societate cu răspundere limitată în tr-o societate pe acţiuni. Şi atunci remarcăm că acest scop poate fi satisfăcut în mod diferit, cum ar fi, dizolvarea şi lichidarea societăţii existente şi,constituirea alteia în forma juridical dorită, sau o modalitate mai practică, schimbarea formei juridice a societăţii, în condiţiile legii stabilite pentru modificarea societăţii comerciale. Şi atunci, prin modificarea actului constitutive, societatea nou constituită îşi schimbă forma juridical, care la rândul său atrage după sine şi anumite modificări în raporturile asociaţilor cu societatea comercială.[1]

În cazul transformării societăţii cu răspundere limitată şi a societăţii în comandită simplă în societate comercială pe acţiuni, dreptul de proprietate asupra acţiunilor se transmite în mod diferit conform contribuţiilor fiecărei persoane juridice participante şi se structurează după caz, după cum acţiunile sunt normative sau la purtător, dacă sunt emise de o societate închisă ori de o societate deţinută public, dacă sunt materializate sau dematerializate.

Astfel, dreptul de proprietate asupra acţiunilor nominative materializate (care sunt cuprinse într-un certificate de acţiuni) se transmite prin declaraţie făcută în registrul acţionarilor societăţilor eminente, subscrisă de cedent şi cesionar şi prin menţiune făcută pe acţiune. Prin actul constitutiv se pot prevedea însă şi alte modalităţi de transmitere.

Dacă acţiunile nominative sunt dematerializate, desigur că nu se va mai face menţiune pe certificatul de acţionar, ci va fi suficientă declaraţia comună a cedentului şi cesionarului făcută în registrul acţionarilor.

Dacă acţiunile sun emise de o societate deţinută public, cesiunea se va face conform regulilor pieţei organizate pe care aceste acţiuni sunt tranziţionate.

Dreptul de proprietate asupra acţiunilor la purtător se transferă prin simpla transmisiune a acestora, fără a mai fi necesară nici o altă formalitate.

În cazul unei forme de acţiuni (nominale sau la purtător) nu este necesară înscrierea unei menţiuni în Registrul Comerţului. Aceasta nu înseamnă însă că acţionarii nu vor putea face menţiunea corespunzătoare în registrul comerţului.

Ca regulă, acţiunile se transmit liber între acţionari şi fără terţe persoane. Totuşi, există anumite restricţii, fie legale, fie convenţionale.[1]

Astfel, conform art. 103 din Legea nr. 31/1990 acţionarii nu vor putea dobândi propriile sale acţiuni fie direct, fie prin persoane interpuse, care acţionează în nume propriu, dar pe seama acestei societăţi. Totuşi, adunarea generală va putea decide în sens contrar, dacă sunt îndeplinite anumite condiţii:

- adunarea generală extraordinară stabileşte modalităţile de dobândire, numărul maxim de acţiuni ce urmează a fi dobândite, contravaloarea lor minima şi maxima în perioada efectuării operaţiunii, care nu va putea depăşi 18 luni de la data publicării hotărârii adunării generale în Monitorul Oficial;
- valoarea maxima a acţiunilor proprii dobândite de societate, inclusive a celor aflate în portofoliul său, nu poate depăşi 10% din capitalul social subscris;
- se pot dobândi numai acţiuni integral liberate şi numai în cazul în care capitalul social subscris este integral vărsat;
- în raportul de gestiune care însoţeşte bilanţul contabil se arată motivele care au determinat dobândirea de acţiuni proprii, numărul, valoarea nominală, contravaloarea acţiunilor şi fracţiunea din capitalul social pe care ele o reprezintă.

Aceste restricţii nu se aplică dacă dobândirea de către societate a unui număr de acţiuni proprii se face în vreuna dintre următoarele situaţii:

- cu scopul de a reduce capitalul social, potrivit art. 207, prin anularea unui număr de acţiuni proprii de o valoare corespunzătoare reducerii;

- pentru cesionarea către personalul societății a unui număr de acțiuni proprii, în limitele și în condițiile aprobate de adunarea generală a acționarilor. Operațiunea de cesionare nu va depăși un an de la data publicării hotărârii adunării generale în Monitorul Oficial;
- prin efectul succesiunii universal sau al fuziunii ori al unei hotărâri judecătorești pronunțate într-o procedură de urmărire silită împotriva unui debitor al societății;
- cu titlu gratuit;
- în scopul regularizării cursului acțiunilor proprii pe piață bursieră sau pe piața organizată extra-bursieră, dar numai avizul Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare;
- în cazul operațiunilor curente ale societăților bancare și de credit, nici operațiunilor efectuate în vederea dobândirii de către salariații societății a acțiunilor acesteia sau ale uneia dintre filialele sale.

Dacă totuși societatea comercială dobândește acțiuni cu încălcarea condițiilor legale în care are dreptul, prin excepție, să le dobândească, va fi obligată să le înstrăineze în termen de cel mult un an de la data subscrierii lor, în modul stabilit de adunarea generală.

În sfârșit, societății comerciale îi este interzis să scadă avansuri sau împrumuturi și nici să constituie garanții în vederea subscrierii sau dobândirii propriilor sale acțiuni de către un terț.

În cazul în care societatea comercială dobândește propriilor sale acțiuni, aceste acțiuni nu dau drept de dividend, iar dreptul de vot aferent acestor acțiuni este suspendat pe toata durata posedării lor de către societate.

În afara acestor restricții legale, în actul constitutive este posibilă stabilirea de clauze special de natura a proteja interesele acționarilor. Astfel, sunt posibile clauze prin care pentru efectuarea unei cesiuni este necesară aprobarea adunării generale sau a consiliului de administrație, în mod similar societăților de persoane (clauze de agreement) sau – clauze care să stabilească un drept de preferință al acționarilor existenți, similar societății cu răspundere limitată (clauze de preemțiune).

În fine, în strictă legătură cu transmisiunea dreptului de proprietate asupra acțiunilor se ridică problema garanției reale mobiliare (gajului) asupra acțiunilor, deoarece, în caz de executare silită, efectul gajului este cesiunea acțiunilor.

Totuși transformarea societății trebuie să aibă la bază un interes serios și legitim. Exemplu poate servi și așa fapt ca numărul de asociați în societatea în nume colectiv, care conform art.121 al.(2) Cod civil al Republicii Moldova, este nu mai mic de 2 și nici nu mai mare de 20 de persoane fizice sau juridice. În asemenea circumstanțe societatea va trebui numaidecât să întreprindă careva acțiuni, și anume,transformarea într-o altă formă de societate, sau reorganizarea, sau lichidarea acelei societăți comerciale. Reducerea capitalului social al unei societăți cu răspundere limitată sau al unei societăți pe acțiuni, ar putea impune asociaților transformarea în societae în nume colectiv sau într-o cooperative de producție.[1]

Au avut loc, în cadrul dezvoltării societății noastre, transformări ale întreprinderilor agricole (colhozurilor și sovhozurilor), în cooperative de producție și în societăți pe acțiuni, societăți pe acțiuni în societăți cu răspundere limitată și invers, însă nu trebuie de calificat ca transformare reorganizarea unei societăți pe acțiuni de tip închis în societate pe acțiuni de tip deschis sau a unei întreprinderi naționale în întreprindere mixtă sau cu capital străin, a fondului de investiție pentru privatizare în fond de investiție nemutual. Ceea ce înseamnă că nu trebuie de considerat o transformare atunci când are loc o schimbare a denumirii de firmă sau a genului de activitate.

Nu este posibilă nici o transformare a organizațiilor necomerciale în societăți comerciale. Această afirmație este fondată pe art.55 al.(3) Cod civil al Republicii Moldova, potrivit căruia în cadrul societăților comerciale și cooperativelor, fondatorii și membrii acestor persoane juridice au drepturi de creanță, iar în cadrul organizațiilor necomerciale fondatorii și membrii nu au drepturi de creanță. Din aceste considerente putem constata faptul că nu este posibil nici într-un caz transformarea organizațiilor necomerciale în comerciale.

Referinţe bibliografice:

1. Căpăţină Octavian. Societăţi comerciale. Bucureşti, 1996, p.328
2. Roşca N., Băieşu S. dreptul afacerilor, Chişinău, 2011,p.210
3. Ibidem, p.211
4. Codul civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107-XV din 6 iunie 2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86.
5. Legea cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi nr.845 din 03.01.1992, Monitorul Oficial 1994, nr.2
6. Lefter C. Societatea cu răspundere limitată în dreptul comparat. Bucureşti, 1993, p.74
7. Roşca N., Băieşu S., Dreptul afacerilor, Chişinău,2011,p.214
8. Ibidem, p.215
9. Mărgineanu G., Mărginenau L. dreptul afacerilor, editura „Elena-V.I.”, Chişinău, 2004, p.191

SERVICIILE EFECTUATE DE MANDATARII PROFESIONIŞTI. VARIETĂŢI ALE CONTRACTULUI DE MANDAT

SAVCA Tamara
magistru in drept,
doctoranda, lector superior la catedra Drept Privat USEM

ABSTRACT: *Are considered professional trustee, those which exercise the representation as a permanent activity and according to the art. 1033 (2) of the Civil Code of the Republic of Moldova, the professional mandate is presumed to be with an onerous title, we can support our claims on disposal of the art. (1) line (3) of the Law on Advocacy.*

According to this norm, the advocate's profession is not about the entrepreneurship. However, under no circumstances we can deny that his activity is a profession. From this point of view, we have to remark the general inconsistency of the legislation, which, by recognizing to the state certain categories of professional activities without any commercial character, through other normative acts, they introduce in the category of the commercial activities.

REZUMAT: *Considerăm ca mandatari profesionişti pe cei ce exercită reprezentarea ca o activitate permanentă şi că,conform art.1033(2) al Codului civil al Republicii Moldova mandatul profesional este prezumat cu titlu oneros,ne sprijinim afirmaţiile pe dispoziţia art.(1) alin.(3) a Legii cu privire la avocatură.*[1]

Conform acestei norme, profesia de avocat nu ţine de activitatea de întreprinzător. Totuşi sub nici o formă nu se poate de negat că activitatea acestuia este o profesie. Sub acest aspect ţinem să remarcăm inconsecvenţa generală a legislaţiei, care, recunoscând unor categorii de ocupaţii statutul de activitate profesională fără caracter comercial (avocaţi, notari etc.), prin alte acte normative le introduce în categoria activităţilor comerciale.

O asemenea inconsecvenţă se conţine în Codul Fiscal al Republicii Moldova, care în art. 5 defineşte activitatea de întreprinzător drept afacere (business), adică orice activitate conform legislaţiei, cu excepţia muncii efectuate in baza contractului (acordului) de muncă, desfăşurată de către o persoana, având drept scop obţinerea venitului, sau, în urma desfăşurării căreia, indiferent de scopul activităţii, se obţine venit. În art. 69/1 CF se dispune că activitatea notarială nu este activitate de întreprinzător si nu cade sub incidenţa actelor normative ce reglementează aceasta activitate. Acelaşi Cod prin art.52 alin.(l) lit. d) atribuie organizaţiile avocaţilor la organizaţii necomerciale.

Astfel, implicit se recunoaşte că există activităţi profesionale fără caracter comercial.

Mandatarii profesionişti pot fi totuşi divizaţi în comercianţi şi necomercianţi.

La ultima categorie s-ar referi avocaţii, iar la prima reprezentanţii în proprietate intelectuală.

Legea noastră mai recunoaşte ca mandatar profesionist pe administratorul insolvabilităţii, care este în mod obligatoriu comerciant - înregistrat ca întreprinzător individual - art. 73 din Legea insolvabilităţii nr.149din 26.06.20012[1] Nu subscriem la această poziţie fiindcă nu este de natura activităţii obţinerea unui profit din o asemenea activitate. Considerăm că administratorilor insolvabilităţii de asemenea trebuie recunoscută calitatea de liber-profesionişti, cu urmările obişnuite: - obligativitatea de a face parte dintr-o uniune profesională (ordin profesional), de a susţine examen de calificare pentru admiterea în profesie şi de a se conforma unui cod deontologic, adoptat de uniunea respectivă.

Considerăm că prin aceasta s-ar ridica nivelul profesional al administratorilor şi s-ar crea o ordine în exercitarea acestei profesii.

De asemenea este posibil de exclus pentru nemembrii uniunilor profesionale dreptul de a practica profesiile de avocat, administrator etc.

Administratorul poate exercita chiar şi activitatea de lichidator a persoanelor juridice în măsura în care organul executiv nu poate să o facă, sau este înlăturat sau există o lichidare forţată.

În calitate de mandatari profesionişti trebuie recunoscuţi: avocaţii, administratorii insolvabilităţii, lichidatorii persoanelor juridice, reprezentanţii în proprietate intelectuală (numiţi de doctrinele franceză şi română mandatari autorizaţi), băncile, societăţile de asigurare, brokerii (participanţi profesionişti la piaţa valorilor mobiliare), societăţile care practică comerţul de consignaţie, gările auto, feroviare, sau aeroporturile etc.

Doctrina română[1] consideră ca varietăţi ale contractului de mandat: contractele de comision, de prete-nom (împrumut de nume, mai numit şi contract de interpunere de persoane sau mandat fără reprezentare), de consignaţie, de expediţie şi de agent comercial.

O varietate a mandatului - contractul de prete-nom este foarte răspândit, deşi nu de fiecare dată se conştientizează că se realizează anume un contract de mandat.

Prin contractul de prete-nom o parte (împrumutătorul de nume, mandatar) se obligă să acţioneze pe seama mandantului, dar în nume propriu.

De regulă convenţia de prete-nom nu este ilicită prin ea înseşi, cu excepţia cazului când se apelează la această operaţiune juridică pentru a se ocoli unele dispoziţii de ordin imperativ.[1]

Acesta este cazul încheierii unui contract de transport de către persoana delegată în interes de serviciu într-o altă localitate. În asemenea caz contractul se încheie în numele salariatului, mai ales când biletul de călătorie este internaţional, purtând pe el numele călătorului. Adevărata parte însă este societatea care îl deleghează, singura care are un interes în încheierea contractului de transport, cea care achită cheltuielile şi reflectă în bilanţ taxa de transport ca cheltuială proprie.

Consecinţă - dacă nu s-a realizat transportul este în drept să înainteze acţiunea atât călătorul (salariatul-mandatar) cât şi angajatorul, care a suferit o pagubă. Izvorul împuternicirii în acest caz este ordinul de deplasare.[1]

Ţinem să ne argumentăm poziţia şi prin faptul că cheltuielile de transport sunt suportate de angajator, reflectându-se în bilanţul său contabil ca cheltuieli pe care le-a efectuat anume angajatorul şi nu salariatul.

O altă situaţie de aplicare a contractului de prete-nom - beneficierea de careva reduceri de preţ de care se bucură împrumutătorul de nume.

S-ar putea considera că contractul de prete-nom se identifică cu contractul de comision, singurul criteriu de delimitare a mandatului de comision fiind anume circumstanţa din numele cui acţionează mandatarul. Astfel, dacă acţionează din numele mandantului este contract de mandat, iar dacă acţionează din nume propriu suntem în prezenţa unui contract de comision. Nu putem fi de acord cu această opinie pe simplu considerent că art. 1061 CC defineşte contractul de comision ca fiind acela prin care "o parte (comisionar) se obligă să încheie acte juridice în nume propriu, dar pe contul unei alte persoane (comitent), **iar (comitentul) se obligă să plătească remuneraţie".** Obligaţia comitentului de a plăti remuneraţie este de esenţa contractului de comision, dar nu este de esenţa contractului de prete-nom. Astfel, dacă părţile au convenit ca mandatarul să acţioneze din nume propriu pentru o remuneraţie atunci acesta într-adevăr este contract de comision, dar dacă

mandatarul s-a obligat să acţioneze în nume propriu, dar gratuit, atunci avem de a face cu un contract de prete-nom. Contractul rămâne a fi de prete-nom şi în cazul delegării salariatului, deoarece obligaţia de a plăti remuneraţie pe care o are angajatorul care îl deleghează se întemeiază pe contractul de muncă şi nu pe ordinul de deplasare, care poate şi să lipsească.

O altă situaţie de mandat fără reprezentare este reglementarea de către legislaţia privind valorile mobiliare a instituţiei deţinătorului nominal al valorilor mobiliare de către depozitari, brokeri şi manageri ai fondurilor de investiţii, companii fiduciare participanţi profesionişti la piaţa valorilor mobiliare - art. 8 a Legii privind piaţa valorilor mobiliare.[1] Acolo suntem anume în prezenţa unui mandat deoarece deţinerea nominală presupune un împrumut de nume şi exercitarea unor acte de administrare generală, mai mult decât încheierea unui act concret de obicei de dispoziţie, care constituie obiectul comisionului.

De asemenea un domeniu în care este acceptabil mandatul fără reprezentare este accesul la informaţiile oficiale în condiţiile Legii privind accesul la informaţii (nr.982-XIV din 11 mai 2000).[1] Conform art.12 alin.(3) a legii menţionate, cu excepţia cazurilor când se solicită acces la informaţiile cu caracter personal, o persoană nu este obligată să se identifice pe sine, adică ea poate fără nici un impediment să solicite informaţii pentru o altă persoană.

Chiar şi avocatul ar putea să acţioneze din nume propriu, mai ales atunci când adună probe.

Considerăm că există atât posibilitatea, cât şi necesitatea recunoaşterii exprese a acestei varietăţi a contractului de mandat.

Conform Legii cu privire la piaţa valorilor mobiliare, brokerul - participant profesionist la piaţa valorilor mobiliare acţionează în bază de contract încheiat cu clientul - acesta va fi ori contract de comision, ori contract de mandat.

Nu suntem de acord cu o asemenea reglementare, deoarece brokerul îşi desfăşoară activitatea pe o piaţă închisă unde sunt admişi doar ca urmare a îndeplinirii unor condiţii speciale, destul de dure deseori. În asemenea situaţie admiterea ca el să acţioneze în bază de contract de mandat ar însemna participarea unei persoane terţe la comerţul bursier, fără ca el să aibă autorizaţiile necesare - circumstanţă care este de natură a atrage nulitatea actelor încheiate. Considerăm că un broker poate desfăşura activitatea sa doar în bază de contract de comision sau în bază de contract de administrare fiduciară, şi nicidecum de contract de mandat.

O altă aplicare a regulilor mandatului se regăseşte în domeniul vamal. în Codul Vamal (alin.(l) art.162) este prevăzut brokerul vamal ca fiind "persoana juridică, înregistrată în conformitate cu legislaţia, care deţine autorizaţie pentru activitate de broker vamal, eliberată de Departamentul Vamal, şi care, **în numele şi pentru terţe persoane,** declară mărfurile, le prezintă pentru vămuire, efectuează şi alte operaţiuni vamale". Adică se prezumă că brokerul acţionează din numele şi pe seama altei persoane, relaţiile sale cu clientul fiind reglementate de contractul încheiat cu acesta (alin. (3) a aceluiaşi articol).

Cu titlu de concluzie considerăm ca fiind mandat profesional mandatul acordat: avocatului, administratorului, fondatorului sau lichidatorului persoanei juridice, administratorului insolvabilităţii, reprezentantului în proprietate intelectuală, băncilor, societăţilor de asigurare, participantului profesionist la piaţa valorilor mobiliare, expediţionarului, şi brokerului vamal.

O altă varietate este mandatul în interes comun (*procuratio in rem suam)*. Această varietate a mandatului presupune că mandatarul acţionează atât pentru mandant cât şi pentru sine. Cu titlu de exemplu se aduce mandatul dat de un coproprietar pentru a se vinde bunul comun.

Mandatul în interes comun nu se confundă cu mandatul oneros.[1] Interesul mandatarului ar consta în câştigul de timp sau de bani pe care el îl primeşte prin aceia că concomitent acţionează şi în numele mandantului.

Mandatul dat avocatului

Această varietate a mandatului va fi diferită în dependenţă de obiectul mandatului.

Astfel o persoană se poate adresa avocatului pentru a se folosi de serviciile acestuia în cadrul unui proces civil sau penal sau chiar în afara unui proces.

La aprecierea obligaţiilor ce revin avocatului, trebuie de reieşit în primul rând din faptul că el este profesionist, iar mandatul dat lui este un mandat profesional.

Aceasta atrage mai multe consecinţe.

O primă consecinţă este caracterul prezumat oneros al mandatului.

A doua consecinţă ar fi faptul că mandatarului (avocatului) nu i se limitează răspunderea la intenţie sau culpă gravă. Dimpotrivă, el este obligat să răspundă pentru cea mai uşoară vinovăţie.

A treia consecinţă ar fi obligaţia lui la o diligentă profesională.

Asupra raporturilor între mandant şi avocat se vor aplica şi normele din Lege cu privire la avocatură. Ele stabilesc pentru avocat următoarele drepturi:

a) să reprezinte interesele legitime ale clientului în instanţele de judecata, în organele de drept, in autorităţile publice, in alte organizaţii;

b) să ia cunoştinţa de toate materialele cauzei încredinţate din momentul încheierii contractului de acordare a asistentei juridice, sa facă notiţe si copii;

c) să colecteze independent, să fixeze, şi să prezinte informaţii referitoare la circumstanţele cauzei;

d) să solicite informaţii, referinţe si copii ale actelor necesare pentru acordarea asistentei juridice instanţelor judecătoreşti, organelor de drept, autorităţilor publice, altor organizaţii, care sunt obligate sa elibereze actele solicitate;

e) să solicite, cu acordul clientului, concluziile specialiştilor in soluţionarea problemelor care au apărut in legătura cu acordarea asistentei juridice şi care necesită cunoştinţe speciale in diferite domenii de activitate;

f) să prezinte organelor competente si mass-mediei cereri si demersuri, să depună in modul stabilit contestaţii si petiţii privind acţiunile si deciziile prin care se încălcă drepturile clientului şi drepturile avocatului în exercitarea profesiei sale.

Toate acestea sunt, în opinia noastră, şi obligaţii, deoarece legea i le recunoaşte nu pentru sine însuşi, ci pentru a asigura apărarea persoanelor care i-au acordat mandat. Prin înseşi contractul de mandat avocatul se obligă să acţioneze pentru mandant, drepturile sale stabilite prin Legea cu privire la avocatură sunt mijloace de exercitare a reprezentării.

Datorită caracterului profesional al activităţii avocatului, care trebuie să acţioneze în interesul clientului său, el trebuie acceptat pentru acordarea asistenţei juridice conform contractului încheiat cu clientul său din oficiu la solicitarea organelor de urmărire penală si instanţelor judecătoreşti. În executarea acestui contract avocatul trebuie sa aplice mijloacele şi metodele prevăzute de lege pentru apărarea drepturilor si intereselor legitime ale clientului.

Obligaţiile concrete vor fi puţin diferite în funcţie de faptul se dă un mandat pentru a asista pe client în raporturi litigioase civile, în cadrul unui proces penal sau într-o procedură de executarea, sau în afara unui litigiu (proceduri administrative).

În general, considerăm că se dă un mandat pentru a se exercita careva drepturi, pe care mandantul, datorită nepriceperii sau lipsei de experienţă sau de timp, nu le poate exercita. Mandantul este liber în aprecierea limitelor împuternicirilor pe care le acordă, fiindcă, în primul rând, el este interesat în buna îndeplinire a mandatului.

În dependenţă de întinderea acestor împuterniciri se va aprecia şi executarea mandatului fiindcă mandantul nu poate solicita îndeplinirea unor atribuţii care nu i-au fost încredinţate. Rezultă că împuternicirile trebuie să fie concrete de fiecare dată.

Efectele unui contract de mandat încheiat cu un avocat în cadrul unui proces civil.

În procedura civilă avocatul va putea să exercite aproape orice acte, deoarece împuternicirea de reprezentare in judecata acorda reprezentantului dreptul de a exercita in numele reprezentatului toate actele procedurale, cu excepţiile stabilite.

Cu titlu de excepţie legea menţionează:

- dreptul de a semna cererea şi de a o depune în judecată, de a intenta acţiune reconvenţionala, de a ataca hotărârea judecătorească,
- de a strămuta pricina la o judecată arbitrală,

- de a renunţa total sau parţial la pretenţiile din acţiune, de a o recunoaşte, de a încheia tranzacţii
- de a majora sau reduce cuantumul acestor pretenţii,
- de a modifica temeiul sau obiectul acţiunii,
- de a transmite împuterniciri unei alte persoane,
- de a-i schimba modul de executare, de a amâna sau eşalona executarea ei, de a prezenta un titlu executoriu spre urmărire, de a primi bunuri sau bani in temeiul hotărârii judecătoreşti.

Aceste drepturi trebuie menţionate expres, sub sancţiunea nulităţii, in procura eliberata de reprezentat.

Avem anumite dubii în ce priveşte necesitatea împuternicirii exprese pentru a putea depune în instanţă cererea de chemare în judecată. În această situaţie avocatul, neputând s-o depună personal, este în drept s-o expedieze prin poştă prin ce realizează exact acelaşi lucru.

Reieşind din aceasta considerăm că avocatul va fi împuternicit şi deci obligat:

a)Să înainteze pârâtului pretenţii (să respecte o procedură prealabilă).

Neînaintarea de pretenţii va aduce la restituirea cererii (în baza art. 170 alin(l) lit *a)* CPC) sau la scoaterea cererii de pe rol (în baza art. 267 lit. *a)* CPC) sau la suportarea de către pârât a cheltuielilor de judecată, deoarece, conform art. 97 alin (3) CPC „dacă reclamantul a intentat acţiunea fără a înainta in prealabil pretenţii pârâtului, iar pârâtul a recunoscut in judecată imediat pretenţiile, cheltuielile de judecată se suportă de către reclamant". Avocatul, ca un profesionist (persoană licenţiată în drept), va trebui să nu admită aceste consecinţe nefavorabile pentru client. Astfel el va trebui să explice clientului dreptul său de a înainta pretenţii şi consecinţele posibile în caz de neexercitare a acestui drept în pricinile urgente se va prevala de art. 575 Cod Civil care obligă la executarea obligaţiei în termen de 7 zile de la cererea creditorului. Considerând că instanţa nu va fixa prima zi de înfăţişare mai devreme de 7 zile, se poate în ziua înaintării pretenţiei de înaintat cererea de chemare în judecată, împreună cu un demers de amânare a plăţii taxei de stat, fără a se risca situaţia clientului (dacă în 7 zile debitorul clientului execută obligaţia, atunci nu mai achită taxa de stat, iar dacă nu execută oricum instanţa trebuie în virtutea art. 168 CPC, să-i dea un termen pentru lichidarea neajunsurilor, termen care va fi suficient). Legislaţia Republicii Moldova prevede obligativitatea procedurii prealabile în cazul acţiunii în contencios administrativ, a contractului de transport şi atunci când este prevăzut expres de contract.

b)Să pregătească materialele pentru examinare în instanţă.

Această obligaţie cuprinde mai mult un efort material în cazul probelor scrise, dar este un act juridic atunci când probele trebuie reclamate de la o terţă persoană. În cadrul acestei obligaţii avocatul trebuie să obţină probele necesare şi suficiente pentru admiterea acţiunii, să poarte discuţii cu eventualii martori, să pregătească completări la cererea de chemare în judecată, să facă copii de pe materiale după numărul părţilor plus un exemplar pentru instanţă. În orice caz considerăm că avocatul trebuie să se documenteze detaliat asupra circumstanţelor cauzei.

În această situaţie avocatul se va putea prevala faţă de terţi de prevederile art. 45 alin(l) lit d) a Legii cu privire la avocatură, conform prevederilor căreia avocatul este în drept sa solicite informaţii, referinţe si copii ale actelor necesare pentru acordarea asistentei juridice instanţelor judecătoreşti, organelor de drept, autoritarilor publice, altor organizaţii, care sunt obligate sa elibereze actele solicitate. Procedura de acces la informaţiile oficiale este stabilită de Legea privind accesul la informaţii (nr. 982-XIV din 11 mai 2000) Legea cu privire la registre (din 1996) şi nu de Legea cu privire la petiţionare cum eronat consideră o mare parte din persoanele cu funcţii de răspundere din autorităţile publice. Ţinem să menţionăm că procedurile sunt foarte diferite şi Legea privind accesul la informaţie este mai favorabilă atât în ce priveşte termenele de acordare a răspunsului la petiţie cât şi reglementează limitativ cazurile în care se poate refuza accesul la informaţii.

c)Să determine instanţa competentă.

Acestei instanţe i se adresează cererea nu numai prin depunere, ci şi prin menţiune în cererea de chemare în judecată (art. 166 alin. (2) lit a) CPC). Alegerea corectă a instanţei este esenţială îndeosebi atunci când termenul de prescripţie este aproape expirat.

d)Să înainteze acţiunea în instanţă.

Această obligaţie presupune verificarea de către avocat a nedepăşirii termenului de prescripţie extinctivă şi/sau a termenelor de decădere. Dacă aceste termene sunt depăşite el trebuie să informeze pe client despre riscurile legate de aceasta şi să-i propună sau să nu înainteze cererea sau să anexeze dovezi care justifică depăşirea acestora. De asemenea avocatul va trebui să introducă în cererea de chemare în judecată toate circumstanţele favorabile clientului său şi să solicite restituirea tuturor cheltuielilor pe care acesta le-a suportat. La cere el va trebui să anexeze toate probele necesare.

Cerea poate fi înaintată personal sau prin poştă, în dependenţă de situaţia creată. In general se preferă înaintarea acestora prin poştă.

e)Să înainteze demersurile favorabile părţii pe care o reprezintă.

Acestea pot fi demersuri de asigurare a probelor, de asigurare a acţiunii, de recuzare, de a se depune cauţiune de către cealaltă parte când este prevăzut de lege, să conteste încheierile nefavorabile, etc. Dacă există temei avocatul trebuie să solicite scutirea de taxa de stat sau eşalonarea plăţii acesteia.

f)Să participe la dezbaterile judiciare.

Avocatul trebuie să se prezinte la dezbaterile judiciare pregătit, eventual cu careva demersuri scrise în numărul suficient de exemplare. în participarea sa el trebuie să participe la examinarea probelor, la ascultarea martorilor, să facă cunoştinţă de raporturile de expertiză, de concluziile specialiştilor etc. El trebuie să solicite respingerea probelor care sunt inadmisibile pe motivele prevăzute în CPC, şi să prezinte probele într-o lumină favorabilă părţii pe care o reprezintă. Această obligaţie presupune şi îndatorirea de a pregăti şi prezenta referinţă la acţiunea reconvenţională.

g)Să-şi pregătească susţinerile verbale şi să le expună.

Susţinerile verbale sunt etapa finală a unui proces civil, la care deja au fost examinate toate probele anexate la dosar. In această situaţie avocatul trebuie să submineze importanţa probelor şi argumentelor părţii adverse, să expună favorabil şi consecvent cauza clientului, cu o argumentare logică, trimiteri la probe şi norme de drept material şi procesual.

h)Să-l informeze pe client despre orice circumstanţă acesta trebuie să ştie.

Un rol aparte îl vor avea obligaţiile informaţionale ale avocatului. Astfel el va trebui să explice clientului modalităţile alternative de soluţionare a litigiului (procedura în ordonanţă), să-i explice care pot fi cheltuielile de judecare a pricinii, să-i explice drepturile procesuale pe care le are, să-i comunice data petrecerii fiecărei şedinţe de judecată, să-i explice dreptul de a solicita amânarea sau suspendarea executării. în special trebuie să-i comunice despre dreptul acestuia de a contesta o hotărâre şi procedura pe care trebuie să o urmeze, despre faptul că executarea se face la cerere şi nu din oficiu şi cum se determină organul competent să execute un document executoriu.

Obligaţiile avocatului nu vor fi radical diferite dacă a acceptat să reprezinte o persoană în procesul penal.

Atât că el va avea obligaţia să aibă întrevederi cu clientul său pentru a coordona poziţia.

Există o opinie că se poate de delimitat reprezentarea de asistare. Astfel reprezentarea ar presupune o situaţie când clientul nu este prezent la efectuarea actului juridic, iar asistarea ar presupune actele avocatului în prezenţa clientului său.

Nu ne subscriem la această opinie fiindcă actele făcute în prezenţa clientului îl angajează pe acesta, iar avocatul nu acţionează în nume propriu sau pe cont propriu ci tot pentru client şi în numele acestuia.

MĂSURILE DE PROFILAXIE INDIVIDUALĂ A INFRACŢIUNILOR COMISE DE FEMEI, RESOCIALIZAREA FEMEILOR CONDAMNATE.

ZECA Ionela Cerasela
drd. avocat, lichidator juridic, mediator,
Galaţi România

***ABSTRACT**: In the fight against crime in Moldova still many shortcomings. First, it is developed scientific understanding of crime prevention, and secondly, the state lacks a clear policy that would have significant influence over this flaw, thirdly, there is no state programs and no fighting women and its prevention of crime, and the fourth row - not investigated any crime problems of social control of women in line with the contemporary crisis of society. That is why it is necessary and important to examine the above issues.*

***Keywords:** personality, classification, typology, juvenile crime, the offender female personality, personality infactorului recidivist crime penitentiary professional crime personality serial killer .*

REZUMAT:În lupta cu criminalitatea în Republica Moldova persistă multe neajunsuri. În primul rând, nu este elaborată concepţia ştiinţifică a profilaxiei infracţiunilor; în al doilea rând, lipseşte o politică clară de stat care ar influenţa efectiv asupra acestui viciu; în al treilea rând, nu există nici o programă de stat şi nici un fel de luptă cu criminalitatea femeilor şi preîntâmpinarea ei; în al patrulea rând - nu sunt cercetate nici problemele controlului social al criminalităţii femeilor în corespundere cu criza contemporană a societăţii. Iată de ce este necesar şi important de a examina problemele expuse anterior.

Cuvinte cheie: personalitate, clasificare, tipologie, criminalitatea minorilor, personalitatea infractorului femeie,personalitatea infractorului recidivist, criminalitatea penitenciară, criminalitatea profesionistă, personalitatea criminalului în serie.

Introducere.

Realizarea acestui scop se pune în raport cu noţiunea şi conţinutul politicii de stat, cu elaborarea bazelor ştiinţifice de preîntâmpinare ale acestor tipuri de infracţiuni. Cu atât mai mult, că problema profilaxiei criminalităţii feminine este o parte din preîntâmpinarea criminalităţii feminine, care are specificul său, un complex de măsuri speciale pentru apărarea femeii[67]. În jurisprudenţă, mai înainte şi în ultimul deceniu s-a acordat atenţie mecanismului şi modelului de program a luptei cu criminalitatea[68].

În primul rând, ne referim la politica penală de stat, a cărei parte componentă este strategia luptei cu criminalitatea. În literatura juridică este expusă teoria, că politica penală include toate măsurile orientate contra criminalităţii, ce se realizează în procesul aplicării atât a măsurilor speciale (criminologice de drept penal, procesual penale), cât şi cu caracter public (economice, morale, medicale)[69].

Tratarea menţionată a politicii penale are neajunsuri esenţiale. Nu mai puţin important este şi faptul că noţiunea analizată a practicii penale include mijloacele, mecanismul înfăptuirii ei. În rezultat, ajungem la neînţelegere, fiindcă în politica penală de stat se includ organele puterii, ce duc lupta cu criminalitatea: procuratura, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Securităţii Naţionale ale RM, ş.a.

Metodele și materialele aplicate. În studiu au fost analizate metoda comparativă de analiză, metoda logică prin aplicarea procedeelor logice de inducție, deducție și sinteză.

[67] В.А. Серябрякова ,Особености борьбы с женскои преступностью//Криминология, Москва 1997. p.680
[68] И.И. Карпец ,Проблема преступности, Москва, юридическая литература 1969, p.138
[69] А.А. Герцензон ,Уголовное право и социология, Москва, юридическая литература 1969, p.179

Scopul prezentului demers ştiinţific îl reprezintă abordarea succintă, doar substanţială a semnificaţiei profilaxiei criminalităţii şi în rândul criminalităţii feminine în societatea noastră la ora actuală.

Cu atât mai mult, la aceste concluzii ne obligă şi tezele ce se conţin într-un şir de acte normative internaţionale. Astfel, regulile minimale de comportare a condamnaţilor, adoptate de I Conferinţă a ONU cu privire la preîntâmpinarea criminalităţii şi comportarea cu infractorii (Geneva 1995) şi aprobate prin rezoluţia Consiliului Economic şi Social al ONU au prevăzut necesitatea publicării de către state a informaţiei cu privire la politica penală a ţărilor lor. Regulile minimale ale ONU se referă la trimiterea justiţiei referitoare la minori ("Regulile de la Beijin"), aprobate de rezoluţia Adunării Generale a ONU la 29 noiembrie 1985, ce examinează cercetările ca bază a elaborării şi aprecierii politice.

În sfârşit, două acte de drept internaţional - Codul principiilor apărării tuturor persoanelor supuse arestului, în ce formă n-ar fi (aprobat prin Rezoluţia Adunării Generale a ONU la 9 decembrie 1988) şi documentul Conferinţei de la Moscova cu privire la problemele umane (Moscova 1991). În primul rând, sunt necesare măsurile aplicate în conformitate cu legea şi menite pentru apărarea drepturilor şi statutului femeilor. În al doilea rând, statele vor crea şi intrări mecanismul de îmbunătăţire a situaţiei femeii, pentru a asigura înfăptuirea politicii şi a programelor, precum şi a stimula măsuri de asigurare a tuturor posibilităţilor economice pentru femei, astfel ca politica sau programele ce prevăd restructurarea - să nu ducă la discriminarea femeilor.

Primii paşi de realizare a prevederilor menţionate s-au înfăptuit în Moldova. În particular, Guvernul RM la 15 ianuarie 1998 a adoptat Hotărârea "Cu privire la aprobarea Planului măsurilor pentru îmbunătăţirea situaţiei femeilor şi creşterea rolului ei în societate"[70]. În titlul I al acestui act, consacrat coordonării politice de înaintare a femeilor în viaţa obştească se prevede crearea complexului de instituţii specializate pentru acordarea ajutorului femeilor supuse violenţei, ce se află în situaţie complicată de viaţă.

Vădit este faptul, că în această categorie nimeresc şi femeile, care execută pedeapsa în instituţiile penitenciare (femeile supuse violenţei, ce se află în situaţii complicate de viaţă) sau care s-au eliberat din locul recluziunii. Acest fapt ne aminteşte despre contingentul de femei menţionat. Iată cum au răspuns femeile la următoarea întrebare: "Credeţi, că statul şi societatea nu sunt indiferente faţă de soarta şi viitorul dumneavoastră?": 15% - da, 17% - nu, 68% - consideră, că statul şi societatea sunt indiferenţi faţă de soarta lor. După cum vedem, această apreciere este aproape de adevăr.

Totodată, în condiţiile de divizare a societăţii în bogaţi şi săraci şi a influenţei acestor factori social-economici negativi, la formarea diferitor tipuri de conduită la femei ar fi binevenit de ţinut cont de faptul, că toate acestea sunt necesare în activitatea structurilor de administraţie şi putere, însă actele normative în vigoare reglementează statutul femeilor, ce respectă legea şi absolut nu ţin cont de particularităţile vieţii şi conduita femeilor, supuse pedepselor. Trebuie de menţionat, că nici una din programele de stat privind lupta cu criminalitatea în ultimii ani n-au cuprins titluri sau capitole, care ar fi fost consacrate preîntâmpinării criminalităţii feminine în republica noastră. Acest neajuns este propriu şi pentru Programul de Stat cu privire la lupta cu criminalitatea, corupţia pentru 1999-2001.

Astfel, problema ştiinţific bazată şi normativ asigurată a luptei cu criminalitatea în Republica Moldova rămâne deschisă. Această situaţie se cuvine s-o numim anormală. Care este însă ieşirea din situaţia creată? Noi o vedem în următoarele: în primul rând, este necesar de elaborat şi de adoptat programul de stat de profilaxie a criminalităţii în Republica Moldova, care ar conţine aprecierea obiectivă a situaţiei criminogene din republică, a stării, dinamicii criminalităţii feminine, cauzele acestui fenomen negativ în ţară.

[70] Monitorul oficial al Republicii Moldova 1998. N 16-17, art. 110

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Întrebările profilaxiei infracţiunilor de mai devreme anume a femeilor, sunt legate nu numai cu abaterea comportamentului unei persoane, în primul rând a minorului, dar de regulă pleacă cu rădăcinile în problemele profilaxiei conflictelor familiare[71].

Una din cauzele principale a neajunsurilor acestei profilaxii este bazată pe atragerea persoanelor, care nu au acea pregătire practică şi specială. Profilaxia majorităţii conflictelor familiare în puterea dificultăţii relaţiilor dintre membrii acesteia şi intimităţii sferei date a relaţiilor dintre oameni necesită anumite deprinderi psihologice şi pedagogice, înţelegerea adâncă a cauzelor conflictelor. Lipsa lor se observă, de exemplu la analiza materialelor despre refuzul intentării unui dosar unde figurează conflictele patrimonial-familiare. De regulă pe aşa materiale se primeşte o decizie simplă – se refuză intentarea dosarului penal pentru lipsa componenţei de infracţiune, după care nu urmează nici un fel de măsuri profilactice. În legătură cu aceasta este necesar de asigurat condiţii pentru profilaxia calitativă în sfera material-familiară, de creat în organele afacerilor interne un serviciu special pentru lupta cu infracţiunile materiale, în acest serviciu s-ar putea crea echipe orientate spre profilaxia infracţiunilor femeilor. Dar cum confirmă statistica aproape 30 % a infracţiunilor făcute de femei revin anume la sfera familiar-patrimonială şi dese ori jertfele lor devin însăşi femeile[72].

Capacitatea de a putea efectua în contact psihologic cu o femeie din mediul criminal, primirea informaţiei necesare nu este numai direcţia activităţii organelor operative şi de anchetă a organelor afacerilor interne, dar şi un potenţial mare nedescoperit într-o oarecare măsură a nivelului activităţii profilactice ca exemplu o mare cantitate de informaţii care prezintă un interes operativ, o primesc femeile - prostituate. Dar problema e în aceea cum această informaţie de o primit[73].

Trebuie de avut în vedere că astfel de pregătire este necesară multor lucrători a diferitor servicii a organelor afacerilor interne – de la cei care realizează nemijlocit activitatea de profilaxie, până la organele care petrec urmărirea penală şi organele operative.

Resocializarea este un proces educativ, reeducativ şi de tratament aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmăreşte readaptarea infractorilor la sistemul de norme şi valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora şi prevenirii recidivei[74].4

Dacă am ajuns să abordăm problema pregătirea femeilor condamnate către viaţa de după eliberarea din locurile de detenţie, atunci este imposibil de a nu ridica întrebarea pentru pregătirea cadrelor în sistema instituţiilor de detenţie şi reeducarea femeilor, şi în acelaşi rând şi în coloniile pentru minori. Organizarea profilaxiei la nivelul ajutorului psihologic în locurile de ispăşire a pedepselor este foarte actuală. Există o bogată experienţă străină în organizarea serviciilor speciale pentru acordarea ajutorului psihologic în instituţiile de reeducare a femeilor, până la oferirea femeilor care îşi ispăşesc pedeapsa, în calitate de ajutor psihologic a animalelor domestice – câini sau pisici, experienţa întrebuinţării metodelor psihologice în studierea personalităţilor condamnaţilor, ce permite la maxim de individualizat activitatea măsurilor profilactice[75].

În acest caz este necesar de ales principiul general pentru lucrul profilactic cu femeile, care au săvârşit sau pot săvârşi o infracţiune. Se presupune că în conţinutul acestui principiu pot să fie incluse umanitatea şi binevoinţa, înţelegerea cauzelor, care le-a împins la săvârşirea infracţiunilor, tendinţa de a le ajuta să iasă din acest cerc, clarificarea în viaţa personală[76]. De aceea după cât se respectă principiul indicat, se poate de judecat despre nivelul moralităţii în societate.

[71] Г.И. Линик, П.В. Кочетковои ,Женская преступностью.жены перед лицом уголовного суда,Литература, Минск 1997, p. 32.

[72] С.М. Свило, Предупреждение преступлении среди женшин, Амалфея, Минск 2002, p. 54.

[73] Ciobanu Igor, Criminologie, Tipografia centrală, Chişinău 2011, p. 474.

[74] И. Пеппа, М.Голоднюк ,Женская преступность в Греции//Вестник,Моск. Ун-та. Сер.11 Право. 1998. N.4 p.55

[75] Правовые гарантии социальнои зашиты семи, женшины и детеи.Основные правовые нормы. Москва 1993 p.29

[76] А. Михлин ,Эксперимент в женских колониях(о новых условиах отбывания наказания), Соц.законость 1991 N 10. p.15-17

În legislaţia execuţional penală faţă de femeile condamnate necesar de formulat principiile de bază şi condiţiile de executare de către acestea a pedepselor penale, corespunzătoare psihologiei şi fiziologiei feminine.

Trebuie să luăm în consideraţie:

a) schimbările, ce se produc în viaţa femeii într-o perioadă de timp istorică concretă, deoarece aceasta permite stabilirea caracterului influenţei proceselor sociale asupra formării tipurilor de comportare la femei;

b) factorii, care nemijlocit influenţează la formarea comportamentului la femei;

c) legătura reciprocă a caracteristicelor subiective, direcţionării comportamentelor la femei pe satisfacerea necesităţilor materiale cu posibilităţile obiective a societăţii la etapa concretă a dezvoltării sale istorice.

Ministerul afacerilor interne a Uniunilor Republicilor Sovietice Socialiste în colaborare cu procurorul general şi preşedintele judecătoriei supreme la începutul anilor 90 au petrecut un experiment în şapte colonii de reeducare a femeilor, care şi în timpul nostru merită atenţie.

Bineînţeles transferarea femeilor condamnate la condiţii îmbunătăţite de deţinere au adus la un şir de facilităţi noi şi se aplicau numai pentru purtarea exemplară şi a relaţiilor bune între condamnaţi.

Făcând concluziile experimentului, specialiştii au însemnat o lecţie social-pozitivă, care este întărirea familiilor condamnatelor, însănătoşirea împrejurărilor sociale în colonii.

În timpul de faţă de efectuat asemenea experiment pe teritoriul Republicii Moldova nu este posibil din cauza mai multor pricini. Dar condiţiile expuse mai sus, a stării femeilor în colonii, pot fi îndreptate şi folosite de legiuitor pentru proiectarea de legi, introducerea unor schimbări în actele normative actuale.

Dar necătând la aceasta dr. I. Zaporojan de prezintă un sondaj care constă în următoarele. A fost pusă întrebarea.: "Ce aţi face, dacă aceasta ar depinde de dumneavoastră, pentru ca femeile să nu comită infracţiuni? Despre asta putem constata din răspunsurile la întrebarea: aş crea fonduri pentru femeile puţin asigurate - 66,5%; aş interzice concedierea femeilor ce au copii mici, copii invalizi, părinţi bătrâni - 50%, aş adopta acte normative referitoare la soluţionarea actualelor probleme ale femeilor, eliberate din locurile recluziunii, acordându-le locuinţă, serviciu, îmbrăcăminte - 56%; aş consolida dreptul femeii la locuinţă în fondul locativ de stat pentru toată perioada aflării în instituţiile penitenciare — 44%.

În afară de aceasta femeile-infractori, care au participat la sondaj – nu sunt de acord cu faptul, că cele ce-şi ispăşesc pedeapsa în locul recluziunii să dispună de dreptul la continuarea studiilor în instituţiile de învăţământ, la concediul anual, odihnă în zilele de sărbătoare – 77%. În răspunsurile menţionate la întrebările formulate ale anchetei se conţin un şir de păreri interesante şi atrăgătoare ale femeilor, care au simţit pe pielea sa greutăţile executării pedepsei.

Aprecierile femeilor-infractori interogate devin şi mai însemnate, dacă ţinem cont de faptul că femeile cu mult mai încet învinge inerţia activităţii criminale şi cu mult mai greu se includ în procesul de resocializare,1 iar femeile-infractori ce propun complexul de măsuri pentru preîntâmpinarea criminalităţii se prezintă în calitate de experţi specifici care ştiu ce este important de întreprins pentru ca femeile să nu comită infracţiuni.

Mai mult ca atât, femeile-infractori, care execută pedeapsa cunosc şi neajunsurile, greşelile procesului educativ în instituţiile penitenciare. De fapt, după părerea lor 31 % consideră că în instituţiile penitenciare totul s-a făcut nu pentru corectarea lor, protejarea de la comiterea infracţiunilor în viitor, pregătirea pentru viaţa după eliberare, 27% au altă părere în această privinţă, 39% n-au fost în stare să răspundă la această întrebare.

Reieşind din aceste răspunsuri putem face concluzia, că şi după executarea pedepsei în instituţiile penitenciare femeile au nevoie de atenţia şi grija din partea societăţii, iar manifestarea ei este factorul important al profilaxiei criminalităţii feminine în republica noastră[77].

[77] I. Zaporojan, Criminalitatea are chip de femeie, Ekan poligraf, Chişinău 2000, p.139

La organizarea activităţilor de resocializare a femeilor numaidecât trebuie să ţie cont de relaţiile familiare, interesele profesionale. În situaţia când acestea nu împiedică intereselor altor persoane, e necesar de pus întrebarea despre locuinţa femeii care-şi ispăşeşte pedeapsa, de a-i da posibilitatea să locuiască cu familia sau cu rudele în coloniile aşezări[78].

Numaidecât trebuie să fie dezvoltate măsurile de pregătire a femeilor condamnate la viaţa familiară şi de muncă normală, după eliberarea acesteia din locul de detenţie şi anume:

- schimbarea obişnuinţelor şi deprinderilor care împiedică includerea femeii în viaţa familială şi munca normală;

- acordarea deprinderilor către munca sistematică, respectarea legalităţii şi regulilor comunităţii;

- acomodarea către tipurile de activităţi binevoitoare pentru familie, la fel şi învăţarea acestora de a deprinde, deprinderi practice în viaţa de la libertate (posibilitatea de a analiza acţiunile sale, acurateţei, educaţiei etc.).

Criminalitatea feminină modernă se prezintă ca un fenomen schimbător. Nivelul ei este condiţionat atât de procesele sociale, cât şi eforturile corespunzătoare din partea statului în privinţa bazei legale. Fiind ca o subsistemă a criminalităţii în întregime, criminalitatea femeilor acordă o influenţă negativă asupra comunităţii, atinge spectrul larg a fenomenului vieţii sociale, având o reflectare directă în dinamica criminalităţii.

Studierea criminalităţii feminine se află la o etapă începătoare şi autorul este departe de gândul că în această lucrare s-a reuşit de răspuns practic la toate întrebările apărute în legătură cu această problemă.

Aceasta se referă atât la natura şi cauzele criminalităţii feminine, cât şi către personalitatea femeilor, mecanismelor comparării ei şi combaterii acestui fenomen antisocial.

Înainte se sublinia, că criminalitatea feminină este un fenomen de drept penal, un fel specific de conduită periculoasă şi ilegală a femeii. Este corect, dar nu îndeajuns, fiindcă esenţa felului de infracţiuni examinate, nu se reduce numai la calitatea indicată, lui îi sunt comune şi alte caracteristici în parte, mulţimea de infracţiuni, comise de femei, duce la concluzia, că criminalitatea feminină se prezintă şi ca un fenomen social.

Pericolul social a criminalităţii femeilor constă în aceea că comportamentul lor antisocial şi criminal aduce o dezorganizare în viaţa de toate zilele, cutremură relaţiile familiare, care s-au format pe parcursul anilor, distrug principalele instituţii de bază a societăţii.

La analiza datelor statistice pe Republica Moldova, la crimele săvârşite de femei se observă careva semne distinctive generale, cât şi particulare fiecărui infractor. Dar totuşi am făcut careva concluzii, referitor la criminalitatea femeilor, bazându-ne pe specifica ei.

În primul rând, toate infracţiunile săvârşite de femei se poate de divizat în două grupe, legate de activitatea lor profesională şi relaţiile familiare. În limita primei grupe se săvârşesc de regulă infracţiuni cu scop de profit, dar în limita celei dea doua grupă – cele violente. Prima grupă are o superioritate numerică faţă de a doua.

În al doilea rând, nivelul criminalităţii femeilor este cu mult mai mic decât cel masculin, dar însă pe durata ultimilor ani nivelul acesteia este în creştere. Nivelul criminalităţii de profit în genere stabilesc ocupaţia lor în sectoarele concrete ale economiei. În acelaşi timp, ele mai des, decât bărbaţii săvârşesc încălcări de lege pentru necesităţile familiei şi copiilor.

În al treilea rând, la momentul de faţă se observă o creştere însemnată, a numărului de infracţiuni violente în rândurile femeilor, apariţia agresivităţii şi durităţii în comportamentul lor, tot mai des şi mai des săvârşesc infracţiuni caracteristice bărbaţilor: tâlhării, jafuri. Dacă nu sunt în calitate de autori, atunci în calitate de instigatori, organizatori sau complici. Acestea din urmă trebuie să trezească o nelinişte în rândurile comunităţii şi în deosebi în cele ale organelor de drept, care sunt obligate să combată acest fenomen antisocial.

[78] С.М. Свило, Предупреждение преступлении среди женшин, Амалфея, Минск 2002 p.59

În al patrulea rând, criminalitatea femeilor reprezintă o influenţă asupra criminalităţii în general, prin puterea săvârşirii de către acestea a infracţiunilor, independenţa şi specifica structurii, influenţa asupra comunităţii, în atmosfera moral-psihologică şi altor părţi componente ale criminalităţii, în primul rând asupra criminalităţii minorilor. Aici nu este o legătură directă, dar cu cât mai săvârşesc femeile încălcări de lege, cu atât mai mult aceasta o fac şi adolescenţii şi minorii.

În rândul caracteristicilor personale ale femeilor infractori, merită atenţie aspectul activităţii legat cu îndeplinirea diverselor roluri sociale de muncă şi profesionale. Trebuie de subliniat, că în acest aspect al personalităţii femeii şi-au lăsat amprenta noii factori: politici, economici, sociali, care condiţionează crizele, încordarea în societate, şomajul ş.a. Despre influenţa componenţilor enumeraţi asupra activităţii sociale de muncă şi profesionale a femeilor, se poate conchide din următorii indici.

Concluzii. Dintre cauzele, care influenţează asupra săvârşirii de către femei a infracţiunilor se poate de evidenţiat următoarele:

- greutăţile materiale, neputinţa de a satisface necesităţile materiale pe calea legală;
- conflictele familiare şi neînţelegeri, neputinţa, dar în câteva cazuri şi nedorinţa de a găsi modalităţile înlăturării lor în limita normelor de drept;
- nivelul insuficient a dezvoltării culturale, imposibilitatea prevederii în marea măsură a consecinţelor acţiunilor sale;
- tensiunea socială mărită în comunitate, conflictele şi ura între oameni;
- creşterea a aşa fenomene antisociale ca narcomania, alcoolismul, prostituţia, vagabondajul femeilor;
- situaţia criminogenă, modul de viaţă creat în micromediul care înconjoară femeia la serviciu şi acasă;
- lacunele în legislaţie, micşorarea eficacităţii lucrului organelor de drept.

Dar putem spune că această listă nu se limitează aici.

Situaţia social-politică şi economică creată la momentul de faţă în ţara noastră referă organelor de drept şi în primul rând organelor afacerilor interne, un rol de neinvidiat în lupta cu valul necontrolat a criminalităţii. Este bine observat şi interesul către întrebările, cu care se confruntă aceste organe, şi îndeosebi în partea profilaxiei criminalităţii femeilor. Dar cum ne spune И. И. Карпец că "de luptat cu succes cu criminalitatea se poate numai atunci, când influenţează relaţiile economice şi social-politice rezistente".

Deci pe viitor eforturile se vor concentra asupra însuşirii fenomenelor şi proceselor sociale, care dau naştere criminalităţii feminine, asupra studierii aprofundate a personalităţii lor. Cercetarea complexă a criminalităţii femeilor va servi ca bază pentru elaborarea măsurilor de profilaxie şi prevenire a acestui fenomen antisocial.

Se poate de presupus, că pe viitor în limita creşterii infracţionalităţii, se va mări şi numărul infracţiunilor săvârşite de femei, se va mări pericolul social al lor. Posibil că femeile vor juca un rol mai activ în grupările criminale

După părerea autorului, dacă nu va fi oprit procesul de demoralizare a comunităţii şi în primul rând a tineretului, atunci narcomania, prostituţia, alcoolismul vor primi nişte dimensiuni îngrozitoare, în rândurile femeilor. Această prognozare ne îndreaptă spre elaborarea unor măsuri profilactice eficiente. Pe lângă aceasta trebuie să atragă o deosebită atenţie asupra acestui fenomen organele de drept, care se confruntă zi de zi cu această problemă şi să se străduie ca să nu ignoreze această anomalie socială. Ar trebui să fie create locuri de muncă pentru femei, care să corespundă caracteristicelor lor fizice. Să nu fie egalată munca femeilor cu cea a bărbaţilor din punct de vedere a muncii fizice istovitoare. Să nu li se permită femeilor să muncească în schimburile de noapte, pentru a le da posibilitatea să fie alături de copii şi să le acorde o educaţie corespunzătoare.

Personalitatea unei femei orientată antisocial se formează în aceleaşi sfere ale vieţii sociale (familie, şcoală, microgrupuri, etc.) ca şi personalitatea non-delincventă. Ceea ce diferă este conţinutul informaţiilor receptate şi valoarea acordată acestora.

Orientarea antisocială a personalităţii infractoarei este un proces de durată în care ea asimilează informaţiile perturbate care îi sosesc din mediul social.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

O femeie cu trăsături negative de caracter va fi deosebit de sensibilă la informaţiile apte să-i simuleze aceste trăsături care îi şi determină orientarea antisocială a personalităţii. Reiese că informaţiile perturbate vor fi mai semnificative atunci când femeia este tânără. Ele modifică structura de personalitate, mai ales la nivelul caracterului, care cu timpul se generalizează, generând acte de conduită infracţională.

Referințe bibliografice:

1. Monitorul oficial al Republicii Moldova 1998. N 16-17, art. 110
2. Ciobanu Igor, Criminologie, Tipografia centrală, Chişinău 2011, p. 474.
3. Zaporojan I., Criminalitatea are chip de femeie, Ekan poligraf, Chişinău 2000, p.139
4. Правовые гарантии социальнои зашиты семи, женшины и детеи.Основные правовые нормы. Москва 1993 p.29
5. Герцензон А.А.,Уголовное право и социология, Москва, юридическая литература 1969, p.179
6. Карпец И.И.,Проблема преступности, Москва, юридическая литература 1969, p.138
7. Линик Г.И., Кочетковои П.В.,Женская преступностью.жены перед лицом уголовного суда,Литература, Минск 1997, p. 32.
8. Михлин А.,Эксперимент в женских колониях(о новых условиах отбывания наказания), Соц.законость 1991 N 10. p.15-17
9. Пеппа И., Голоднюк М.,Женская преступность в Греции//Вестник,Моск. Ун-та. Сер.11 Право. 1998. N.4 p.55
10. Свило С.М., Предупреждение преступлении среди женшин, Амалфея, Минск 2002 p.59
11. Серябрякова В.А.,Особености борьбы с женскои преступностью//Криминология, Москва 1997. p.680

UNELE REFLECȚII ASUPRA INDIVIDUALIZĂRII RASPUNDERII ȘI PEDEPSEI PENALE

MARIȚ Alexandu,
Dr, .conf.univ.,USEM
MACOVEI Cristian, doctorand,
Galaţi, România

ABSTRACT: *In the present, period of time in Europe we witness the free circulation of goods and persons and it is necessary more than ever the use of some homogeneous juridical regulations, the execution of communitarian sanctions and measures should contribute to the consolidation of international cooperation in the field of criminal law. In the present article there have been elucidated the international regulations in the field of alternative measures to liberty deprivation and their impact on the national legislation, starting from the idea thatthis permit the perfection and actualization of the legislative internal framework for the observance of human rights.*
Keywords: *liability and criminal punishment, alternative detention, release of liability and punishment, conditional release early, parole and suspended sentence parole.*

REZUMAT:În dreptul penal, diferenţierea răspunderii penale este apreciată ca elaborare la nivel de lege a unei astfel de varietăţi de măsuri juridico-penale, care ar corespunde în mare măsură multitudinii de tipuri de infracţiuni şi persoane care le-au comis.Această concepţie reflectă temeiul diferenţierii răspunderii penale ca infracţiune tipică şi persoană tipică.

Cuvinte cheie:, răspundere şi pedeapsă penală, alternative ale detenţiei, liberăre de răspundere şi de pedeapsă, liberării condiţionată de pedeapsă înainte de termen, liberare condiţionată şi condamnare cu suspendare condiţionată înainte de termen.

Introducere.

Se consideră că răspunderea juridică intervine pentru că s-a făcut ceva rău, iar răspunderea morală intervine atunci când nu s-a realizat binele. Ceea ce diferă este obiectul îndatoririi neîndeplinite. Îndatorirea juridică constă în a nu dăuna nimănui (*neminem laedere*) în timp ce îndatorirea morală constă în a trăi cinstit (*honeste vivere*)[79]. *Răspunderea penală nu este un element al infracţiunii, ea este efectul şi consecinţa juridică a infracţiunii*"[80].Teama şi ura împing reacţia omului dincolo de limitele unei apărări imediate, adăugând reacţiei defensive o reacţie represivă; cu alte cuvinte, alături de atitudinea de apărare îşi face loc şi atitudinea de reprimare din partea victimei[81]. În rezumat putem afirma că răspunderea penală este condiţionată de existenţa culpabilităţii şi a imputabilităţii[82].

În dreptul penal, diferenţierea răspunderii penale este apreciată ca elaborare la nivel de lege a unei astfel de varietăţi de măsuri juridico-penale, care ar corespunde în mare măsură multitudinii de tipuri de infracţiuni şi persoane care le-au comis.

Această concepţie reflectă temeiul diferenţierii răspunderii penale ca infracţiune tipică şi persoană tipică.

Metodele și materialele aplicate.

În studiu au fost analizate metoda comparativă de analiză, metoda logică prin aplicarea procedeelor logice de inducție, deducție și sinteză.

Scopul prezentului demers ştiinţific îl reprezintă abordarea succintă, doar substanţială a semnificaţiei individualizării răspunderii şi a pedepsei penale.

Diferenţierea răspunderii penale, conform concepţiei savantului Яковлев A.M., se întemeiază pe caracterul şi gradul socialmente periculos al faptei, personalităţii şi gradului socialmente periculos al vinovatului[83]. Conform concepţiei renumitului savant jurist Krigher G.L., diferenţierea răspunderii constă în determinarea formelor de răspundere şi clasificarea acestora cu privire la grupe de delicte antisociale atipice[84]. O interpretare amplă a temeiului diferenţierii răspunderii penale le aparţine cercetătorilor Korobeev A.I., Uss A.V., Golik I.V., care presupun necesitatea evidenţierii la toate nivelurile: de elaborare a legii, de aplicare a acesteia gradului de periculozitate socială a faptei şi a făptuitorului[85]. Aceasta nu înseamnă că răspunderea penală nu este diferenţiată de la caz la caz, sens în care se vorbeşte de individualizarea răspunderii.[86]

În literatura de specialitate s-a constatat că „*dintre instituţiile penale, pedeapsa penală şi celelalte sancţiuni de drept penal ocupă locul cel mai important în cadrul politicii penale, deoarece aplicarea corectă a acestora de către instanţele de judecată contribuie la realizarea unei eficiente politici penale a statului*"[87]. Pedeapsa nu a încetat să rămână un instrument de răzbunare împotriva

[79] Findaca G., Musco E. Diritto penale. Parte generale. – Bologna, 1995, pag.672
[80] Basarab M. Drept penal. Partea generală. – Bucureşti: Lumina Lex, 1999, pag.45
[81] Dongoroz V. Drept penal (Tratat). – Bucureşti, 1939, pag.36
[82] Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. – Bucureşti, 1997, pag.280
[83] Яковлев A.M. Об эффективности исполнения наказания. – Советское государство и право, 1964, с.101
[84] Macari I. Drept penal. Partea generală. – Chişinău, 1999, pag.78
[85] Евтушенко И.И. Условно-досрочное освобождение осужденных к лишению свободы и их ресоциализация. Монография. – Волгоград: Волг.ГТУ, 2005, с.174
[86]Constantin Butiuc – Elemente de drept penal ,Bucureşti 1998 p.9
[87] Daneş Şt., Papadopol V. Individualizarea judiciară a pedepselor. Ediţia a II-a. – Bucureşti: Editura juridică, pag.78

infractorului, însă era limitată de astă dată la gravitatea faptei, şi nu lăsată la bunul plac al victimei[88]. În acelaşi timp, cu toate că civilizaţia a acumulat o bogată experienţă în ce priveşte aplicarea pedepsei şi cuceririle penologiei (ştiinţa despre pedeapsă), nu este cunoscut un răspuns la întrebarea: „*Ce reprezintă pedeapsa penală?*", care ar satisface interesele tuturor cercetătorilor[89]. În concepţia modernă, pedeapsa nu mai înseamnă ispăşire sau expiere, societatea neputându-l obliga pe infractor la expiere. Dar o pedeapsă justă poate duce la eliberarea făptuitorului de remuşcările faptei comise, iar în final poate înlesni ispăşirea. Pe de altă parte, pedeapsa retributivă este în acord şi cu principiul legalităţii incriminării şi pedepsei (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*), acest principiu apărând ca o garanţie a aplicării unei pedepse echilibrate, expresie a unei proporţii bine cântărite între gravitatea faptei şi pedeapsă[90].

Astfel, pedeapsa a fost definita ca fiind, o sancţiune de drept penal care constă într-o măsură de constrângere şi reeducare prevăzută de lege, ce se aplica infractorului de către instanţa de judecata în scopul prevenirii săvârşirii de noi infracţiuni[91] sau ca fiind o "sancţiune specifica dreptului penal, sancţiune pe care judecătorul o aplică celui care ne socoteşte o norma de drept penal ", sau ca o modalitate a sancţiunii juridice ce constă într-un rău impus infractorului prin constrângere, ca urmare a infracţiunii comise, şi reprezintă totodată dezaprobarea statului şi a societăţii faţă de infractor şi de fapta sa".[3]

Cuvântul "corectare" înseamnă schimbarea în bine a conştiinţei omului. Cuvântul "reeducare" înseamnă revenirea la norma generala de conduită în societate[6].

Corectarea infractorului - afirma N.A.Strucicov[7] - înseamnă schimbarea spre bine a unor reprezentări, deprinderi, atitudini ale lui. A reeduca infractorul înseamnă a-i forma calităţi noi - deprinderea de a munci, de a respecta legea, de a respecta oamenii. Toate acestea împreuna formează personalitatea omului. Penaliştii români[11] considera ca, scopul pe care trebuie să-l urmărească pedeapsa privativa de libertate este întreit: corectarea vinovatului, satisfacerea victimei, şi apărarea socială.

Pedeapsa privativă de libertate este superioară celorlalte pedepse, fiindcă are mai multe avantaje şi calităţi: poate fi aplicată şi execută în formă umană; este eficace, imprimând un rău sensibil, prin bunul foarte valoros pe care îl are ca obiect (libertatea) poate fi aplicată după regimuri penitenciare variate, potrivit naturii infractorilor şi infracţiunilor, şi poate produce efecte multiple; - intimidarea, educaţia, reformarea şi eliminarea; este generală, reglementând în mod uniform situaţiile prevăzute de lege; este abstractă, nevizând situaţia unui anumit cetăţean; are putere de ordine publică [17].

Totodată având o seama de caractere sau trăsături comune cu celelalte pedepse şi anume: este o măsură de constrângere, şi un mijloc de reeducare, care se aplica condamnatului în scopul prevenirii săvârşirii de noi infracţiuni[18].

Totodată, sistemul nostru de pedepse nu conţine o serie de pedepse cunoscute în alte sisteme de drept, precum ar fi, pentru persoanele fizice, arestul sfârşit de săptămână (Spania), limitarea libertăţii de la l la 12 luni (Polonia), munca corecţională (Rusia), supravegherea şi pedeapsa capitală (C'hina). Legislaţia altor ţări mai conţine, pentru persoanele juridice: publicarea, difuzarea sau afişarea sentinţei de condamnare (Franţa, Belgia), plasarea sub supravegherea judecătorească

[88] Scheil V. Textes Elanites semitiques. T.IV. – Paris, 1902, pag.95; I.Kohler, F.E.Peiser. Hammurapis Gesetz. – Leipzig, 1904, T.I., pag.91 şi traducerea românească în Curier judiciar, 1994, an XIII, nr.70, pag.585
[89] Ungureanu A. Drept penal. Partea gemerală. – Bucureşti: Şansa, 1996, pag.369
[90] Antolisei F. Manuale de diritto penale. Parte Generale. – Milano, 1994, pag.621
[91] Bulai C. "Dreptul penal român", partea generală, ed. "Şansa" Bucureşti 19992, paj. 14.
[3] Petrache Zidaru, "Drept execuţional penal", Edit Press "Mihaela", Bucureşti 1997, pag. 5
[6] Florea C.N., "Corectarea prin munca", Chişînau 1989 p.67
[7] N.A.Strucicov "Советское исправительное - трудовое право " Москва -1961 стр 31
[11] Zidaru P. , op. cit. pag 13, I. Oancea op.cit.pag.39-41
[17] Zidaru Petrache, Drept executional penal, edit.Pres"Mihaela" Bucuresti 1997, pag. 9
[18] Oancea Ion Drept executional penal" ed. ALL.Bucureşti 1996,pag.35

(Franţa), probaţiunea (SUA), executarea unor lucrări social-utile, interzicerea accesului la pieţele publice (SUA) etc[92]. O eventuală îmbogăţire a sistemului nostru de pedepse prin adoptarea unora dintre cele sus-menţionate vor permite în mod cert instanţelor de judecată să individualizeze pedepsele mai eficient.

Conform principiului caracterului personalității se consacră regula în conformitate cu care obligația de a avea o anumită conduită ce decurge dintr-o normă penală , cât și răspunderea ce decurge din nesocotirea acestei obligații au caracter personal, iar pedeapsa va fi aplicată doar celui care a nesocotit legea prin aceasta săvârșind și o infracțiune[93]. O asemenea adaptare implică în primul rând luarea în considerație a faptei săvârșite nu ca entitate abstractă ci ca faptă concretă, ca acțiune sau inacțiune particularizată prin unele trăsături specifice având un rezultat determinat calitativ și cantitativ și care e săvârșită în contextul unor anumite stări și împrejurări[94]. Așadar, caracterul prejudiciabil al infracțiunii reprezintă semnul calitativ al acesteia, pe când gradul prejudiciabil reprezintă semnul cantitativ[95].

Conform concepţiei savantului german Schroder F.CH., diferenţierea pedepsei în lege permite a garanta drepturile, deoarece limitele pedepsei sunt apreciate[96]. Inevitabil, pedeapsa va exista şi va fi o instituţie obligatorie atât timp cât vor exista şi celelalte instituţii chemate de a proteja societatea[97].

Individualizarea pedepselor este o problemă complexă, la a cărei soluţionare concurează, în mod succesiv, legiuitorul, judecătorul şi administraţia penitenciară[98]. Legiuitorul determină *in abstract* – ţinând seama de necesităţile apărării sociale şi având în vedere, în măsura posibilului, varietatea ipotezelor ce se pot ivi – pericolul social al fiecărui tip particular de infracţiune şi răspundere penală pe care urmează să o antreneze săvârşirea acesteia; judecătorului îi revine obligaţia să stabilească *in concret*, în raport cu o anumită infracţiune săvârşită şi cu un infractor determinat, gravitatea reală a celei dintâi şi pericolul particular a celui de-al doilea; integrându-se în aprecierile generale ale legiuitorului; administraţiei penitenciare – în cooperare, când este cazul, cu organele judiciare – îi incubă, în fine, sarcina de a adapta regimul de detenţie persoanei condamnatului şi chiar de a corecta *in mitius* opera judecătorului, făcând să înceteze executarea pedepsei atunci când, cel condamnat fiind îndreptat, deţinerea sa în continuare nu se mai justifică.[99]

Individualizarea pedepsei reflectă esenţa politicii penale de concepere a pedepselor, de aplicare şi de executare a acestora au ca finalitate o pedeapsă corespunzătoare pericopului social concret, precum şi circumstanţelor privind persoana infractorului[100]. Individualizarea pedepsei, ca instituţie se regăseşte în evaluarea generică principală, a tuturor modalităţilor obiective de producere a unei infracţiuni, a criteriilor după care actul uman e considerat a fi un act criminogen, în treptele de evaluare şi gradare a pericolului social a tuturor actelor infracţionale, în posibilitatea prevenirii acestor acte prin aplicarea unor pedepse penale corespunzătoare, în forma de executare a pedepselor, consecinţele ulterioare executării pedepsei şi evaluarea acestora pe plan socio-individual (formă de individualizare legală) şi în aplicarea concretă a pedepsei, pentru fiecare caz în parte, după aprecierea circumstanţelor reale şi personale (formă de individualizare judiciară a pedepsei).[101]

[92] V. Grosu, „Persoana juridică şi pedeapsa penală". Revista naţională de drept. nr. 4(19), l ÎS M, Chişinău, 2002
[93] Aurel Teodor Moldovan –Drept penal.Partea generală.Ed.Lux Libris,Braşov 2009,pag 21
[94] Stefan Daneş, Vasile Papadopol—Individualizarea răspunderii penale şi pedepsei penale .Ed III Editura juridică pag 67
[95] S.Botnaru, A .Şavga, V Grosu,M Grama – Drept penal.Partea generală.....pag 458
[96] Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. – Bucureşti, 1997, pag.280
[97] Dolea I. Probleme şi perspective privind alternativele detenţiei // www.irp.md
[98] Ungureanu Augustin „Drept penal român. Partea Generală", Bucureşti – „Lumina Lex" – 1995, p. 305
[99] Daneş Şt., Papadopol V., op.cit. p.79.
[100] Carpov Trofim, Florea Constantin, "Noţiuni de infracţiune şi aplicarea pedepsei penale", Chişinău – "USM" – 1976, p. 66
[101] Tănăsescu Iancu, „Curs de drept penal general", Bucureşti. – Ed. INS. – 1997, p. 47

Din sfera principiilor şi până la cele mai concrete cazuri, individualizarea răspunderii penale străbate următoarele etape în realizarea sa: individualizarea legală, etapa individualizării judiciare şi cea a individualizării administrative[102].

Astfel, în doctrina penală se face distincţia între individualizarea ce se realizează în faza de *elaborare* a legii şi prevederii limitelor pedepselor, în faza de *aplicare* a pedepsei şi cea în faza de *executare* a pedepsei[103]. Dacă o sancțiune de drept penal nu este corect individualizată de către instanța de judecată ea nu-și va atinge scopul final,dimpotrivă,va avea o influență negativă asupra persoanei infractorului care se va socoti o victimă a justiției,efectul descurajator al comiterii pe viitor a unor noi fapte antisocial , lipsind cu desăvârșire.[104]

Concluzii:

În concluzie putem spune operația de individualizare a pedepselor în raport cu fiecare infracțiune concretă și cu fiecare infractor în parte reprezintă acea condiție esențială pentru ca orice pedeapsă să își valorifice funcțiile sale cu randament maxim, și astfel se va preîntâmpina săvârșirea de noi infracțiuni[105].

Legislația oferă instanţelor posibilităţi largi de a înfăptui principiul individualizării pedepsei; aici şi posibilitatea de a refuza pedepsirea faptei în virtutea pericolului social minor al faptei şi posibilitatea aplicării unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de sancţiunea data şi luarea în consideraţie a circumstanţelor atenuante şi agravante prevăzute la lege şi aplicarea pedepsei penale cu eliberarea condiţionată etc.

[102] Traian Dima, Drept penal, Partea generală, vol.I-II. - Bucureşti: Lumina LEX, 2001, p. 19.
[103] Mitrache Constantin, „Drept penal român. Partea Generală", Bucureşti – „Şansa – SRL" – 1995, p. 281
[104] Traian Dima.Drept Penal.Partea Generală….,p.33.
[105] Stefan Daneș, Vasile Papadopol—Individualizarea răspunderii penale și pedepsei penale pag 68

II. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

DISFUNCŢIONALITĂŢI ALE LIMBAJULUI ÎN MASS-MEDIA DIN REPUBLICA MOLDOVA

DERESCU Petru,
Doctor în filologie,
conferenţiar universitar,
USEM
derescupetru@yahoo.com

Abstract: *The article takes in debate the problem of the social functions of the mass media from the view of the proportional use of the denotative and connotative spheres of the language elements. It is being analyzed the systemic and functional means of mass communication perspectives in the new conditions, the manifests of the improper contextual use of the language elements and motivational revival possibilities of the semantic and stylistic configuration of the lexical items.*

Rezumat: *Articolul ia în dezbatere problema funcţiilor sociale ale mass-media din perspectiva utilizării proporţionate a sferelor denotative şi conotative ale elementelor de limbaj. Se analizează grila funcţional-sistemică a mijloacelor de informare în masă (MIM) în noile condiţii, manifestările utilizării inadecvate contextual a elementelor de limbaj şi posibilităţile de revigorare motivaţională a configuraţiei semantico-stilistice ale elementelor lexicale.*

Premise:
Legitatea generală a evoluţiei mass-media - lărgirea şi amplificarea funcţiilor sociale.

Urmând, ca orice fenomen social, evoluţia comunităţii, mass-media şi-a amplificat gradual impactul asupra publicului, constituindu-şi, pe parcurs, o serie de funcţii variate şi, într-o anumită măsură, corelative. Am remarca faptul că aceste funcţii reprezentau manifestarea actualizării în diverse combinaţii ale valenţelor denotative şi conotative ale elementelor de limbaj. Realizarea funcţiilor a servit obiect de studiu al numeroase cercetări, acestea relevând şi o creştere numărului de funcţii şi a varietăţilor acestora [7], dar şi aspecte colaterale, negative ale influenţei mass-media asupra publicului. Acestea din urmă au căpătat în diferite studii denumiri şi tratări diferite, fie sub numele de parazitare a funcţiei de informare, incluzându-se aici mimetismul mediatic, hiper-emoţia şi alte fenomene similare [7], fie disfuncţii mediatice [5, 132], fie, în sfârşit, funcţii negative ale mass-media [6] .

O examinare sistemică a funcţiilor mass-media în societatea contemporană o găsim în studiul aprofundat al fenomenului corespunzător, semnat de dna Georgeta Stepanov - Introducere în studiul jurnalismului (Chişinău, USM, 2010), în care acestea sunt cercetate atât din punctul de vedere al cauzalităţii lor, cât şi din acela al repercusiunilor asupra societăţii. Astfel, cercetătoarea constată pe bun temei că funcţiile au şi efecte inverse, numite în studiu „disfuncţii", care se materializează prin inocularea anumitor convingeri aparente, a unui comportament iluzoriu: „Activitatea mass-media … înregistrează şi multiple disfuncţii, care produc efecte negative (distructive chiar) pentru publicul lor" [5, 132] .Acest fenomen este caracteristic şi altor limbi; în cadrul circuitului mediatic rusesc, spre exemplu, cercetătoarea Поликарпова Е. dedică acestui fenomen un întreg capitol întitulat „Funcţiile axiologice negative ale MIM în societatea contemporană" din cartea Аксиологические функции масс-медиа в современном обществе [6] şi în care distinge multiple aspect ale influenţării MIM asupra formării opiniei publice, în general, precum şi a celei de modelare a individului, în particular. Identitatea obiectului de cercetare în cazul acestor două studii o confirmă, printre altele, şi concluziile la care se ajunge. Astfel, dacă cercetătoarea G. Stepanov vorbeşte în

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

studiul citat despre formarea de către mass-media a unui asemenea tip de beneficiar precum "tipul sihastrului de masă" [5, 134], cercetătoarea rusă evidenţiază faptul că se creează, în urma influenţelor multiple şi repetate ale unor anume mesaje mediatice, un tip nou al omului: "omul ludic" (termen aparţinând scriitorilor Strugaţchi), pentru care este specifică o conştientizare aproximativă a graniţei dintre lumea reala şi cea închipuită, lipsa unor reprezentări clare despre corelaţiile cauzale dintre fenomene, inclusiv şi a celor referitoare la consecinţele activităţii personale. În ultimă instanţă are loc modelarea – în lumea spirituală a individului - a unei relative iresponsabilităţi, a unei dezorganizări operaţionale a sistematicităţii dintre gândiri si acţiuni. Cu alte cuvinte, are loc formarea unui oarecare infantilism al individului, fapt ce prezintă pericol deopotrivă şi pentru alţi indivizii din jur, si pentru societate în general. Doar tipul iresponsabil, avolitiv, devine asemănător unui lichid gelatinos, structura moral-psihologică interioară a acestuia devenind diluată, spălăcită, ceea ce este, în mod evident, incompatibil cu adoptarea unor decizii responsabile, realizarea unor acţiuni adecvate situaţiilor concrete. Acest tip de individ, format şi prin intermediul tehnologiilor informaţionale modern, a fost etichetat. În literatura ştiinţifică drept Homo gelius. Anume acest tip, prin comportamentul sau iresponsabil, şi contribuie la comiterea diferitor infracţiuni, generând un larg spectru de pericole şi ameninţări latente celor din jur. Iar această situaţie este generalizată de către cercetătoarea amintită prin previziunea lui Dostoievschi: "se apropie timpul Marelui Inchizitor Suprem" [6].

Rezultate şi discuţii:

Manifestări ale disfuncţionalizării în cadrul limbajului mediatic.

În continuare ne vom opri la unele aspecte ale fenomenului disfuncţionalizării limbajului mediatic autohton, evidenţiind cauzele şi consecinţele acestora în circuitul social general.

1.1.Reducerea fonului perceptiv al materialelor jurnalistice

Apelarea la cititori şi ca la un izvor documentar, dar şi ca un fon perceptiv al materialelor jurnalistice a constituit dintotdeauna unul dintre pilonii fundamentali ai activităţii ziaristice, exprimată în materialele programatice ale ediţiilor respective. Despre semnificaţia general culturologică a acestui aspect al periodicelor ne vorbesc, printre altele, şi mărturiile celor implicaţi în acest proces, precum este scriitorul nostru Ion Druţă. Refer indu-se, în memoriile sale, la anii 50-60 ai secolului trecut, când activa colaborator la ziar, autorul „Clopotniţei"consemnează: „Sincer vorbind, mă prinde şi acum jalea când mă gândesc la anii ceia. Aveam ce scrie, dar nu aveam unde scrie. La redacţie (e vorba de redacţia gazetei „Ţăranul sovietic"- P.D..) veneau zilnic sumedenie de versuri, începea marea revoluţie agrară, colectivizarea şi las, că mai erau deştepţi în Moldova, nu eram singurul. Trebuia să stau şi să le scriu de ce versurile lor (ale începătorilor – P.D.) nu sunt bune " [1, 29-30]

Această colaborare constituia o permanenţă a activităţii organelor de presă, precum ne-o arată şi următorul pasaj din articolul-program al unei reviste de la sfârşitul anilor 90 ai secolului: „Să Vă ştim, stimaţi cititori, conlucrători harnici şi sfetnici-săritori la nevoie. Cu materialul expediat pe adresa redacţiei, cu obiecţia, cu doleanţa pe care le vom aştepta mereu. Cu bunăvoinţa, exigenţa, competenţa şi înţelegerea D-voastră. Mereu tonifiante, luminătoare" [2, 5]. Şi erau aşteptate acele materiale la cele mai diverse compartimente: „Arpegii" (cercări artistice ale dascălilor şi studenţilor), „Muguri"(din creaţia tinerilor), "Înviaţi-vă dar graiul", „Holograme". Aşteptate şi analizate, deci apreciate, drămăluite printr-o anume grilă valorică. Realizându-se, astfel, din plin funcţia de iluminare a presei.

Ulterior, din cauza schimbărilor social-politice din republică, acest îndemn – continuarea unei bune tradiţii a presei veritabile - a fost dat uitării, iar atitudinea faţă de participarea cititorilor la funcţionarea publicaţiilor a luat forma unor anunţuri de tipul „Redacţia nu poartă responsabilitate de materiale", „Manuscrisele nu se recenzează şi nu se restituie" care, într-o formă sau alta, înstrăinează cititorii de la participarea nemijlocită la editarea publicaţiilor, reducând considerabil, în opinia noastră, funcţionalitatea materialelor respective.

Rolul de povăţuitor al începătorilor în ale scrisului se mai păstrează doar în prefeţele scrise la volumele sau versurile de debut: acestea, însă, nu poartă, prin definiţie, decât un caracter laudativ, iar eventualele sugestii de îmbunătăţire sunt generale şi nu mai schimbă, în fond, nimic nici din conţinutul, nici din forma scrierilor.

Pentru exemplificare vom aduce următorul fragment dintr-o revistă, în care publicarea versurilor este precedată de următoarele cuvinte despre tânărul lor autor: „…Mi-a lăsat impresia că e un tânăr timid, gânditor, retras în sine. Vocea moale, catifelată , mi-a sugerat ideea că e îndrăgostit şi suferă, - condiţii dintre cel mai prielnice pentru a deveni poet. Pe cât de timid însă şi, la prima vedere, nesigur, pe atât de puternic în poezie. Pe dată mi-am amintit de spusa Leonidei Lari că poeţii sunt firavi şi în acelaşi timp foarte puternici!" [3, 15] (Sunt cuvinte despre creaţia lui Ion Zubco, actualmente - student la a. II, jurnalism , USEM – P.D.)

Nu ştim dacă poetul, pentru a fi poet, ar trebui în mod imperios să fie îndrăgostit şi să sufere, precum reiese din cele de mai sus – mai degrabă am crede că a vorba aici despre influenţa unui stereotip în acest sens, constituit şi menţinut, în parte, de lectura creaţiei eminesciene.

1.2.Tratarea superficială a textelor artistice implicate (vulgarizarea mesajului şi a imaginilor artistice ale textului)

Într-un fel sau altul funcţia de culturalizare a presei este prezentă şi în studiile teoretice asupra fenomenului, şi în practica jurnalistică propriu-zisă. Modificările în acest domeniu demonstrează o uşurinţă în folosirea textelor artistice pe paginile publicaţiilor. Dacă semnalam, mai bine cu două decenii în urmă, utilizarea improprie a unor secvenţe din textele artistice în publicistică drept cazuri excepţionale, în prezent acest lucru a devenit, din păcate, unul ordinar, creaţii literare de referinţă devenind sursă de inspiraţie, canava compoziţională sau simplu punct de referinţă decorativ pentru unii dintre jurnalişti. Ne vom referi pentru ilustrare doar la un exemplu din multele de acest tip.

Considerăm că următorul material (din publicaţia Glia Drochiană din 05 Decembrie 2012 /nu am luat o publicaţie locală din întâmplare, ci pentru că e semnificativă pentru procesul de răspândire a unei tendinţe generale din presa centrală/)are un titlu deosebit de sugestiv şi, ca atare, incitant: "Ce e rău şi ce e bine?".În primul rând – pentru că se face aluzie la lucrarea eminesciană de răsunet în întreaga sa creaţie, iar în al doilea rând – pentru că cititorul este stimulat în lectură prin dorinţa de a observa cum a actualizat autorul acest titlu în contextul publicistic respectiv.

Autorul acestui material, Andrei Bulgaru, pe lângă acest fapt lăudabil de selectare a titlului articolului, a realizat şi o compoziţionare bine structurată a acestui text jurnalistic în baza paralelismului sintactic (reluarea primei părţi din strofa iniţială la final – însemnul glosei ca formă fixă de poezie).Se cere de menţionat şi creativitatea autorului manifestată prin dezvăluirea semnificaţiilor contextuale ale elementelor predicative (De ce e rău/bine să fii …), precum şi mai multe pasaje echilibrate eufonic şi semiotic, bogate în procedee stilistice şi conotaţii expresive şi emoţional - afective, precum ne putem convinge, barem, din următoarele spicuiri: "Războinici de la natură şi răbdători de la dictatură, noi, moldovenii, am ajuns a fi, poate, cel mai controversat popor din lume. De-a lungul timpului ne-am bătut cu turcii şi ne-au deportat sovieticii; am obţinut independenţă şi am devenit şi mai dependenţi... Caracterul multinaţional al ţării noastre îşi are plusurile şi minusurile sale. Ce e rău şi ce e bine în Republica Moldova?!". Această expunere este bine gândită şi la fel – exprimată (dacă vom căuta să facem abstracţie de semnul de punctuaţie de la sfârşit, folosit hazardat – aici se cere doar o simplă întrebare! – întrebarea retorică implică restructurarea întregului mesaj al fragmentului), cu o evilentă tendinţă de creaţie lingvistică (a evidenţia în acest sens repetarea, antonimizarea). Spunem asta având în vedere repetarea ("Războinici de la natură şi răbdători de la dictatură" – şi nu e aici, cum ar părea la prima vedere, o greşeală de regim prepoziţional), jocul cuvintelor ("am obţinut independenţă şi am devenit şi mai dependenţi"- deşi s-ar fi cerut acelaşi lucru şi mai departe, în enunţul "Caracterul multinaţional al ţării noastre…"/barem "ne face anaţionali, apatici la propria cultură" – oare nu asta a avut în vedere dl N. Dabija când într-o emisiune la TVM (17 martie 2013) vorbea despre faptul că ceremoniile de

la bustul lui Eminescu i-au lăsat impresia că guvernanţii ştiu doar o singură poezie de-a lui Eminescu – "Somnoroase păsărele"? – P.D

Dar, pe lângă aceste aspecte meritorii, cititorii nu pot trece şi dincolo de erorile comise în acest caz. E vorba, în primul rând, de superficializarea mesajului textului artistic iniţial, care reprezintă una dintre capodoperele liricii meditative eminesciene După primul catren din "Glossa" lui Eminescu:

"Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi şi nouă toate;
Ce e rău şi ce e bine

Tu te-ntreabă şi socoate." autorul expune scopul materialului în felul următor: "Caracterul multinaţional al ţării noastre îşi are plusurile şi minusurile sale. Ce e rău şi se e bine în Republica Moldova?!", după care urmează "conţinutul" propriu-zis al articolului – o suită de variaţiuni ale întrebării – clişeu ("De ce e rău/e bine să fii (european/roman etc)…", urmate de "răspunsuri"-explicaţii la acestea. Deşi -o subliniem în mod aparte! - procedeul este foarte eficient, aici nu îşi realizează efectul scontat (de fapt, şi-l pierde sub desăvârşire), pentru că se bate în pustiu. Este evident, în primul rând, ruptura sintactică: de la coerenţa organică a poeziei („Ce e rău.. şi ce e bine"), în care pronumele „ce" apare în funcţia sa relativă, în contextul publicistic acest element devine în mod forţat interogativ şi plasat într-o construcţie completivă („De ce e rău/De ce e bine?…"). În al doilea rând, trecerea de la atmosfera meditativă a lucrării la cea voit interogativ – retorică (vom sublinia această subliniere interogativ-retorică percepută şi folosită abuziv – dată fiind lipsa vreunui control lingvistic!- ca o mare posibilitate de a spori expresivitatea enunţului, dar care, nemotivată substanţial, anihilează totalmente efectul mai multor dintre scrierile nu numai publicistice) reduce considerabil impactul asupra publicului cititor. Cu atât mai mult, cu cât „răspunsurile" la întrebările – canava sunt mai mult decât fragile sub raportul consistenţei (ce ne-ar spune, de fapt, prima pereche de "răspunsuri": De ce e bine să fii ucrainean ?

- Pentru că n-ai treabă cu toată conjunctura politică
- De ce e rău să fii ucrainean ?
- Pentru că eşti ignorant, deşi deţii poziţia întâi la capitolul minorităţilor naţionale"). Se poate constata chiar şi din acest mic fragment infantilismul, caracterul neglijent jucăuş şi bruma politică a autorului. E un model – pe lângă atâtea altele – de utilizare subiectivă şi arbitrară a textului literar, de rupere a lui din contextu-i organic şi, în ultimă instanţă, de o mare defavoare adusă de către mass-media literaturii ca atare – modelarea unei atitudini de nepăsare faţă de valorile literare.

Urmează să "ne întrebăm şi socotim" dacă acesta e rezultatul acelui lung proces care, în viziunea cercetătorului Marius Chivu, a durat "ani buni în care şcoala a făcut mari deservicii operei eminesciene prin încremenirea într-o unica viziune, în clişeu si encomion" [10] sau o manifestare a spiritului comercial al zilei de tipul celui remarcat de M. Chivu: „În vara, site-ul LiterNet.ro a lansat concursul „Cîstiga cu Scornelius", la care cititorii erau invitaţi „să-l scoată pe Eminescu la produs", să caute un produs care să merite alăturarea cu numele „Luceafărului poeziei româneşti". (Prima initiativă de acest fel aparţine, de fapt, basarabenilor care au şi scos pe piaţă, acum câţiva ani, marca de ţigări „Luceafărul"). Iniţiatorul concursului a fost publicitarul Florin Dumitrescu: „E vorba de un concurs de creativitate care combina spiritul de «scorneala» cu «o bruma de cultura». După modelul unor produse din UE, care poarta numele unor clasici ai literaturii universale (uleiul Dante, undita Shakespeare, jocul video Hugo etc.), Scornelius îi îndeamnă pe liternauţii români sa numească produse care ar putea purta numele clasicului nostru major"[10]?

Ori poate că acesta o fi expresia unei perceperi perverse a valorilor care, în cazul nostru, culminează cu aşa-numitul proiect `Mari romani - 2007`[a se vedea în acest sens: 9]?

Am dori să evidenţiem următorul moment: perceperea iniţială îşi lasă amprenta pe întregul orizont de aşteptare" al cititorului în domeniu. Mai mulţi cercetători au arătat influenţa distorsionantă a analizelor literare asupra perceperii textelor literare. De exemplu, Iulius Popa – un cunoscut om de cultură din republică - nota în deplină cunoştinţă de cauză următoarele: "Admiratorii operei poetice a lui Eminescu au apărut graţie lecturii operelor sale, şi nu datorită

studierii analizei literare a respectivelor capodopere. Dacă te-ai încumeta să studiezi mai întâi analiza literară, nu ştiu dacă vei mai avea poftă să citeşti şi originalul" [4, 53].Dacă aşa stau lucrurile cu analizele literare , care, oricum, sunt mau aproape metalingvistic de textul literar, ce putem spune despre prima imagine a textului "Glosei" , format de un articol de tipul celui citat ceva mai înainte?

Concluzii:

Analiza limbajului mijloacelor de informare în masă din Moldova ne permite a trage următoarele concluzii.

1. În prezent se observă o reducere considerabilă a funcţionalităţii materialelor mediatice, manifestată şi prin reducerea fonului perceptiv al materialelor jurnalistice, şi prin superficializarea mesajului şi a imaginilor concret-senzoriale ale textului artistic.
2. În circuitul mediatic se atestă o anume pulverizare a valenţelor conotative ale elementelor de limbaj.
3. Unele mijloace media riscă să transforme natura esenţială - de media - în centre nucleare independente, fapt ce estompează virtualităţile circumscrierii sociale a materialelor acestora
4. În lipsa unei legături funcţionale cu publicul cititor presa riscă să îşi piardă funcţia de culturalizare; publicaţiile media nu contribuie la dezvoltarea competenţelor creative ale cititorilor. De bună seamă, rar cine dintre cei care s-au încumetat să trimită un material la redacţie ar mai încerca încă o dată (neprimind nici un răspuns) , dar mi-te a treia?
5. Redresarea situaţiei create poate fi realizată atât prin valorificarea potenţialului instructiv intrinsec al pregătirii şi formării jurnaliştilor, cât şi prin activizarea factorilor sociali determinativi ai mijloacelor media – şcoala, instituţiile publice.

Referinţe bibliografice:

1. Curruculum vitae : Ion Druţă// Fenomenul artistic Ion Druţă, Chişinău, Tipogtafia Centrală, 2008
2. Cuvânt la început de cale sau câteva confesiuni pentru prieteni, adică pentru toţi cititorii revistei //Limba şi literatura moldovenească în şcoală, Ch., 1989, № 1
3. Mircea Dumitru, Să descoperim rarele talente //Roua stelară, 2011, № 2
4. Popa Iulius, Câteva reflecţii despe Eminescu şi noi //Didactica pro, 2000, N 4
5.Stepanov Georgeta, Întroducere în studiul jurnalismului (Chişinău, USM, 2010
6. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Gurn/Polikarp/01.php/
7.http://dorin-popa.blogspot.com/2007/10/functiile-mass-media.html).Caracterul
8.http://gliadrochiana.info/index.php?option=com_content&view=article&id=498:ce-e-ru-i-ce-e-bine&catid=31:noutati&Itemid=46
9.www.caricatura.ro/eminescu.htm.
10. http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=7021

SECTORUL VITIVINICOL ÎN ASPECT SOCIO-ECONOMIC

IAŢIŞIN Tatiana,
drd., cercetător ştiinţific,
Institutul Naţional de Cercetări Economice
al Academiei de Ştiinţe a Moldovei
tatianaiatisin@yahoo.com

Rezumat: *În această lucrare este analizat sectorul vitivinicol în aspect socio-economic. În articol sunt evidenţiate principalele probleme ale forţei de muncă. Sunt enumerate unele recomandări cu privire la dezvoltarea forţei de muncă din sectorul vitivinicol.*

Cuvinte cheie: *resurse de muncă, industria vinului, ocuparea forţei de muncă în agricultură, viţă de vie, vinificaţie.*

Abstract: *This paper is a briefly analysis of the winery sector in socio-economic aspect. The main problems of labor force are highlighted in the article. Some recommendations on workforce development in the winery sector were enumerated in the paper.*

Keywords: *human resources, wine industry, employment in agriculture, vineyards, winemaking.*

Introducere:

Pentru Republica Moldova, viticultura e o adevărată carte de vizita. Vinificaţia Moldovei posedă o bogată istorie, care are rădăcini adânci în istoria umană. Se schimbă soarta popoarelor, care locuiau pe pământul Moldovei de azi, iar odată cu ele, sectorul vitivinicol trece prin perioade de distrugere şi creştere, făcându-şi drum spre dezvoltarea continuă. În calitate de activ al ramurii vitivinicole poate servi brandul *Vinurile Moldovei*, care au făcut-o cunoscută în lume din cele mai vechi timpuri

Vinurile şi divinurile moldoveneşti deţin o mulţime de premii internaţionale, inclusiv prestigioasele "Chardonnay du Monde" şi "Challenge du Vin" (Franta), "Wine and Spirit Competition" şi "Wine Challenge" (Marea Britanie), "Vinitaly" (Italia), "Mondial de Bruxelles" (Belgia).

Conţinutul de bază:

Plantaţii viticole ocupa o suprafaţă totală de 140 mii ha (a. 2011). O importanţă o are dimensiunea regională, ţinând cont de amplasarea în teritoriu şi implantarea locală. Criteriile principale permit măsurarea importanţei viticulturii pentru regiunile ce depind de această cultură:

1.valoarea producţiei de vin şi must în raport cu producţia agricolă finală a regiunii;
2.importanţa suprafeţei viticole în raport cu suprafaţa agricolă utilă.

Conform legii „*Cu privire la Viţă-de-vie şi Vin*", adoptată la 2 iunie 1994 (№ 132-XIII) sunt determinate zonele, centrele şi raioanele viniviticole în calitate de arealuri pentru cultivarea strugurilor. Pe teritoriul Moldovei se disting patru arealuri: zona Codrilor (Centrala), Sud-estica, Sudică şi Nordică. Republica Moldova se plasează pe locul 19 în lume după volumul producţiei anuale de struguri, conform datelor din (2007) ale Fondului ONU pentru Agricultură. Guvernul Republicii Moldova acordă o atenţie deosebită dezvoltării acestui sector, astfel a fost elaborat un Program de Restabilire şi Dezvoltare a Viticulturii şi Vinificaţiei pentru anii 2002-2020 (Hotărârea de Guvern nr.1313 din 07.10.2002). Industria vinului din Moldova este foarte atractivă pentru potenţialii investitori străini.

Producţia de vinuri moldave e exportată în mai multe ţări. Potrivit datelor, după volumul de achiziţie a producţiei alcoolice moldoveneşti, Rusia deţine primul loc, cu 29,9% din volumul total al băuturilor alcoolice exportate de Moldova, în ianuarie-martie 2013. Faţă de aceeaşi perioadă a anului 2012, acest indice s-a micşorat cu 8,1 puncte procentuale. În lista celor mai mari importatori de producţie alcoolică urmează Belorusia (22% din exportul total moldovenesc), Ucraina (18,6%) şi SUA (7,3%). În anul 2012, Moldova a majorat exportul de producţie alcoolică în Rusia cu 27,4% - până la 61,02 mil. dolari. Amintim că, până la introducerea embargoului în anul 2006, Moldova exporta în Rusia circa 80% din producţia alcoolică [3].

Condiţiile climaterice caracteristice pentru Republica Moldova, dar şi relieful specific, alcătuit de regulă din dealuri şi văi, au permis crearea unor condiţii unice de cultivare a viţei de vie în aşa numitele cupe, locuri dintre dealuri sau costişe, orientate către soare. Republica Moldova

dispune de 140 mii ha plantaţii viticole, dintre care 128 mii ha pe rod (a.2011), în 2006 suprafaţa plantaţiilor viticole alcătuiau 150 mii ha, dintre care pe rod 140 mii ha.

Recolta de struguri, în 2011 a atins nivelul de 595 mii tone, iar în 2010, recolta de struguri a alcătuit 482 mii tone. În ultimii ani recolta medie de struguri a variat de la 30 chintale la 1 ha în 2006, în a. 2010 recolta a constituit 34,9 chintale la 1 ha, iar în 2011 recolta de struguri a alcătuit 45,5 chintale la 1 ha (**Figura 1**). Producţia de struguri variază an de an datorită condiţiilor climaterice care sunt create pe teritoriul Republicii Moldova.

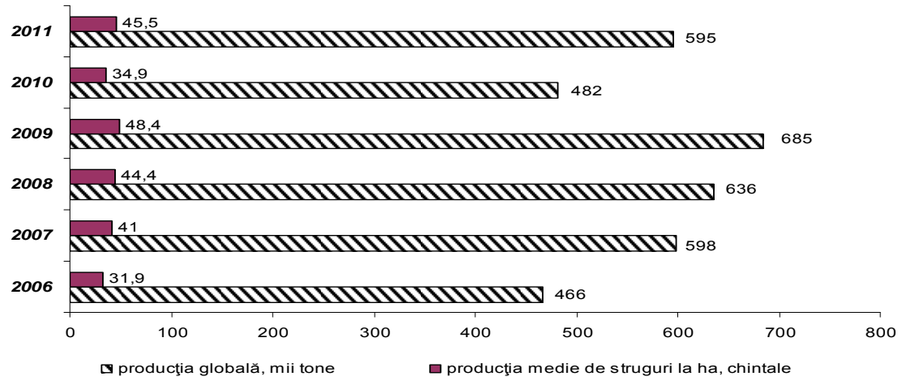

Figura 1. ***Producţia globală şi producţia medie la hectar de struguri, pentru anii 2006 - 2012, mii tone***

Sursa: *Elaborată de autor conform datelor, Moldova în cifre// Biroului Naţional de Statistică, 2013*

Republica Moldova este o ţară rurală, unde 59% din populaţie locuieşte în mediul rural. Rata ocupării forţei de muncă în mediul rural este de numai 27,5%. Sectorul viticol care joacă un rol important în dezvoltarea rurală, asigură locuri de muncă pentru o bună parte din populaţie. Cei mai mulţi oameni, care lucrează în agricultură sunt lucrători pe cont propriu. În anul 2006 ocupaţi în agricultură au fost 33,6%, iar salariaţi în agricultură 14,4%, pe când în anul 2011 ocupaţi în agricultură au fost circa 27,5 %, dintre care salariaţi în agricultură 8,1% (**vezi Figura 2**). Comparativ cu alte ţări est-europene, ponderea populaţiei economic active este mai mică în Republica Moldova, din cauza migraţiei masive a forţei de muncă activă în afara ţării. Cea mai mică rată de ocupare a forţei de muncă în mediul rural în Republica Moldova o au tinerii cu nivel scăzut de studii [7].

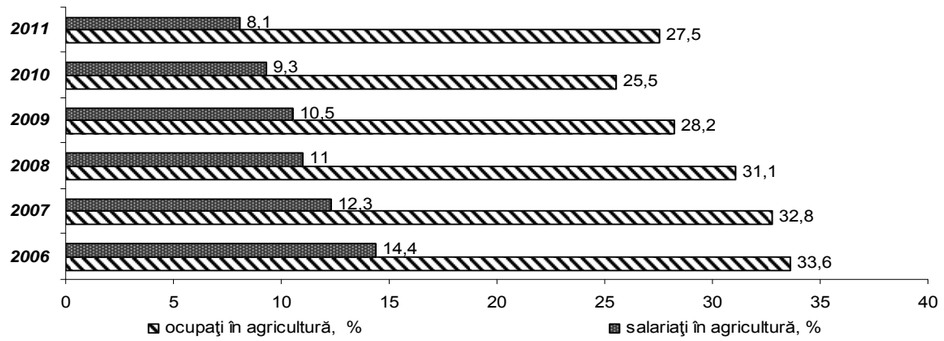

Figura 2. ***Dinamica celor ocupaţi în agricultură, din numărul total al salariaţilor***

Sursa: Elaborata de autor, conform datelor BNS

Cultura viţei de vie necesită mai multă forţă de muncă (aproximativ 100 zile muncă/ha). În plus şi sectorul pepinieristic, prelucrarea strugurilor şi îmbutelierea strugurilor necesită şi ele forţă de muncă importantă [5]. Locurilor de muncă permanente din fermele viticole li se mai adaugă munca sezonieră pentru strângerea recoltei şi locurile de muncă din domeniul vinificaţiei. În agricultură se practică trei moduri de utilizare a forţei de muncă: folosirea forţei de muncă din familie; schimbul de muncă între rude, prieteni sau vecini; angajarea lucrătorilor sezonieri sau permanenţi.

Numărul persoanelor angajate în agricultură a scăzut de la 422 mii în 2006 la 323 mii în 2011 — o scădere de 76%, pe când în celelalte ramuri ale economiei numărul angajaţilor a crescut (în pofida migraţiei) **Figura 3** [5].

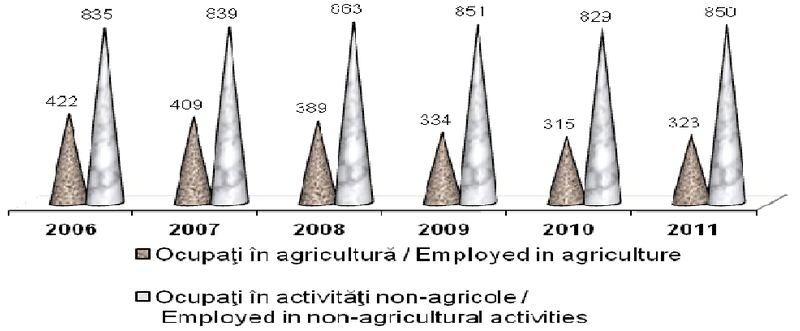

Figura 3. Repartizarea populaţiei ocupate în agricultură şi alte activităţi non-agricole

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroul Naţional de Statistică, 2011

Sectorul vitivinicol oferă locuri de muncă pentru aproximativ 300.000 de oameni din întreaga ţară (adică, pentru circa 15% din populaţia activă). O mare parte din aceste locuri de muncă se datorează exporturilor ţării: doar circa 25% din locurile de muncă pot fi atribuită consumului local şi o mare parte din acestea sunt în sectorul neoficial. Orice scădere a exporturilor, are, un efect disproporţionat nu numai asupra economiei, dar şi asupra structurii societăţii în ansamblu [8].

Există puţină informaţie precisă cu privire la numărul angajaţilor în sectorul vitivinicol. Unica informaţie oficială privind angajarea în sector se referă la personalul angajat la fabricile de vin. Această cifră este mai mare dacă includem lucrătorii sezonieri şi micii proprietari de plantaţii de vie. Estimările din industrie indică că aproximativ 4,5 mii persoane sunt angajate în serviciile de susţinere, cum ar fi comerţul cu vin, serviciile de marketing, producerea sticlelor şi cutiilor, transportare, turism vitivinicol şi alte servicii din lanţul valoric vinicol [4]. Numărul de angajaţi în industria alimentară şi a băuturilor înregistrează scăderi continue. Astfel comparativ cu anul 2005 numărul angajaţilor din acest sector a scăzut de la 43,8 mii la 26,7 mii în anul 2011, **tabelul 1**.

Tabelul 1

Numărul mediu anual al personalului ocupat cu activităţi industriale, mii persoane /

	2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Industrie - total / Industry - total	**125.9**	**122.2**	**120.1**	**115.1**	**105.4**	**106.5**	**89.9**
din care:							
Industria alimentară şi a băuturilor	43.8	40.4	36.5	35.0	31.7	32.5	26.7
Producţia, prelucrarea şi conservarea cărnii şi a produselor din carne	2.4	2.5	2.9	3.0	3.0	3.3	2.8
Prelucrarea şi conservarea fructelor şi legumelor	5.1	5.0	4.5	4.3	3.1	3.2	2.6
Fabricarea produselor lactate	2.9	2.9	2.9	2.7	2.4	2.6	2.9

Fabricarea produselor de morărit, a amidonului şi a produselor din amidon	1.6	1.6	1.4	1.3	1.2	1.2	0.4
Fabricarea pâinii şi a produselor de pateserie	6.8	6.8	6.9	7.1	6.9	7.0	5.4
Fabricarea zahărului	1.6	1.8	1.5	1.2	0.8	1.0	1.0
Fabricarea de cacao, ciocolată şi produse zaharoase de cofetărie	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3	1.4	1.3
Fabricarea băuturilor alcoolice distilate	2.7	2.3	2.2	2.1	2.0	2.0	1.5
Fabricarea vinului / Wine production	13.4	10.5	7.8	7.4	6.2	6.1	5.4
Fabricarea apei minerale şi a băuturilor răcoritoare	0.9	0.8	0.9	0.7	0.8	0.8	0.7
Fabricarea produselor de tutun	1.6	1.3	1.3	1.3	1.1	1.2	1.1

Sursa: elaborată de autor, în baza datelor Biroul Naţional de Statistică, 2011

În sectorul vitivinicol, ca şi în alte sectoare există deficit de personal calificat, cu grad de atractivitate ridicat, din cauza migrării specialiştilor spre sectoarele ale economiei mai atractive (din punct de vedere al carierei şi al salarizării). Mulţi dintre specialişti, responsabili de viticultură şi producători de vin, sunt instruiţi în stilul vechi, bazat pe principiile sovietice a cultivării strugurilor şi nu sunt la curent cu tehnologiile moderne, internaţionale. Muncitorii din viticultură sunt angajaţi în mod permanent sau temporar (mai ales în perioada culesului), de obicei, aceştia locuiesc în sate, au nivel jos de studii, dar au o experienţă bună pentru a lucra în câmp. Muncitorii execută sarcini stabilite, dar au nevoie de control şi supraveghere din partea administratorilor viilor sau consultanţilor producătorilor de vin [6].

Pentru rezultate mai bune, ar fi bine ca firmele, întreprinderile să preia anumite funcţii de formare profesională şi să se implice în actul educativ. Acest sistem este practicat în ţările dezvoltate fiind valabil atât pentru pregătirea profesională a elevilor cât şi a specialiştilor iar efectele lui sau observat în rapiditatea inserţiei directe a absolvenţilor diferitelor forme de învăţământ.

Concluzii:

Viticultura şi vinificaţia au fost principalul gen de activitate al populaţiei şi rămâne a fi sursa de bază în economia Republicii Moldova. Vinurile de pe teritoriul republicii sunt exportate în Occident, aducând venit şi prosperare economiei.

Creşterea economică este legată de creşterea nivelului de educaţie al forţei de muncă. Investiţia în capitalul uman prin educaţie şi sănătate este unul dintre căile de creştere a productivităţii în sectorul agricol.

Dezvoltarea resurselor umane cuprinde, în mod obişnuit, o varietate de acţiuni începând cu informarea angajaţilor cu privire la politicile şi procedurile firmei, întreprinderii, trecând la învăţarea meseriilor şi profesiilor pentru posturile pe care le vor ocupa imediat şi în fine, asigurarea continuă a perspectivelor şi provocărilor pentru angajaţi, pentru ca aceştia să-şi sporească cunoştinţele şi calificarea.

Investiţia în capital uman contribuie la sporirea calificării, a cunoştinţelor în general pentru a se uşura inserţia în mediu productiv a unor resurse umane dotate educaţional şi pregătite profesional. Este necesar creşterea calităţii educaţiei primare şi secundare, precum şi sprijinirea tinerelor din mediul rural să-şi continue studiile.

Programele de educaţie a adulţilor (inclusiv formarea profesională, dezvoltarea de cunoştinţe tehnologice, spirit antreprenorial, competenţă socială, cunoştinţe de limbi străine, competenţe IT) trebuie să asigure nivelul de calificare a forţei de muncă rurale, pentru a creşte şansele de angajare. Persoanele care rămân în domeniul agricol trebuie să obţină cunoştinţe adecvate de management, marketing, tehnologia de producţie, finanţe şi economie, pentru ca practica agriculturii să devină un loc de muncă şi un stil de viaţă.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Referinţe bibliografice / References

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2011. Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova. Chişinău, 2011, 2012, 572 pag. ISBN 978-9975-78-932-5
2. Evaluarea situaţiei curente a sectorului vinicol al Republicii Moldova în scopul elaborării strategiei lui de dezvoltare. Chişinău, 2007. Disponibil: http://www.vinifera.md/files/Studii/sectorulvinicolmoldova.pdf.
3. Moldova a majorat exportul de băuturi alcoolice în Rusia cu 16,2%. Disponibil: http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=news&id=31278
4. MOROZ, V.; POISIC, M.; IGNAT, A. Managementul riscurilor în agricultura Republicii Moldova. Chişinău, 2012. Disponibil: http://www.iefs.md/ro/activitatea-iefs/publicacii/255-transformarea-industriei-agroalimentare-n-republica-moldova.html.
5. Piaţa muncii în Republica Moldova. Chişinău, 2012. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_fortei_de_munca/Piata_Muncii_2012.pdf.
6. POLICICA, Laura Ioana; POLICICA, Maria. Resurse umane şi pregătirea forţei de muncă în mediul rural. Timişoara, 2005. Disponibil: http://usabtm.weburl.ro/downloads/cpp/Resursele%pdf.
7. Strategia de Dezvoltare a Agriculturii şi Mediului Rural din Moldova 2014 – 2020. Disponibil: http://calm.md/public/files/documente/1Strategia_dezvolt.agricult_si_a_mediului_rural_2014-2020.PDF
8. Prioritățile strategice pentru activitățile Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare al Republicii Moldova în anii 2011 – 2015. Disponibil: www.maia.gov.md/download.php?file.

ГАРМОНИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ ИЗМЕРЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗЕЛЁНОГО РОСТА.

ГУСЛИКОВА Наталия
научный сотрудник,
Национальный Институт Экономических Исследований АНМ
guslini@rambler.ru
ЦУРКАН Аурелия,
научный руководитель проекта НИЭИ АНМ

Abstract: *The quality improving of national statistical information, the coordinating role of the leading international organizations in international activities in the field of statistical evaluation of sustainable development is analyzed in this paper.*

The definition of "green economy" as the economy, leading to improved human well-being and social equity, to significant reduction of environmental risks and resource scarcity is done in addition to the concept of sustainable development. The set of green growth indicators, which stands as the reference point in the way of improving the environmental performance and growth and using of new economic opportunities is given.

Key words: *sustainable economy, environmental monitoring, environmental statistics, green growth indicators.*

Резюме: *В статье уделено внимание вопросам улучшения качества национальной статистической информаци; координирующей роли ведущих международных организаций в международной деятельности в области статистической оценки устойчивого развития.*

В дополнение к концепции устойчивого развития дано определение «Зеленой» экономики, как экономики, ведущей к улучшенному благосостоянию людей и социальному равенству, значительному сокращению экологических рисков и дефицита ресурсов. Приведён базовый набор показателей зеленого роста, который

выступает ориентиром на пути к повышению экологической результативности роста и использования новых экономических возможностей.

Ключевые слова: *устойчивая экономика, экологический мониторинг, экологическая статистика, показатели зелёного роста.*

Введение:

Для реализации эффективной экономической, социальной и экологической политики, а также для оценки прогресса, достигнутого по международным целям развития, государства совместно с отделом статистики Европейской Экономической Комиссии Организации Объединённых Наций проводят постоянную работу по улучшению качества национальной статистической информации. Управляется работа в данной области секторным статистическим комитетом, Конференцией европейских статистиков (КЕС), объединяющей глав национальных организаций по статистике ЕЭК ООН региона, при участии Австралии, Бразилии, Китая, Чили, Японии, Мексики, Монголии, Новой Зеландии, Республики Корея и Южной Африки. Основные действующие международные организации по статистике в регионе, такие как, статистическое управление Европейского союза (Евростат), ОЭСР, Статкомитет СНГ, Международный валютный фонд (МВФ), Всемирный банк и др. также принимают в этом участие. Кроме того, работа отвечает глобальным инициативам Генеральной ассамблеи и Статистической комиссии ООН (СКООН). Конференция и ее Бюро предоставляют платформу для координации **международной деятельности в области статистики**. Эффективная координация является важной с точки зрения предотвращения дублирования работы, поиска синергии, эффективного использования ресурсов, а также сокращения нагрузки на национальные статистические управления. Существуют следующие механизмы обеспечения координации на практике: регулярные заседания Конференции и ее Бюро, КЕС, семинары, рассматривающие фундаментальные аспекты статистических систем и возникающих вопросов, глубокие обследования выбранных статистических областей, а также База данных о международной статистической деятельности.

Тематика КЕС семинаров выбирается государствами-членами и направлена на актуальные вопросы, представляющие интерес для глав национальных статистических организаций.

Основная часть:

С появлением более разнообразных источников официальной статистики и усиливающимися требованиями к процессу принятия решений, основанных на фактических данных, роль статистических управлений претерпела за последние 20 лет значительные изменения.

В 2012 году темой первого семинара были вопросы реализации **Основных принципов официальной статистики ООН**. На этом семинаре были рассмотрены меры реагирования на новые вызовы.

Ниже представлены направления по углублению и совершенствованию статистики устойчивого развития и окружающей среды.

На шестьдесят четвертой сессии, прошедшей весной 2011 года, Комиссия отметила ***важность хорошего качества статистических данных*** для **устойчивого развития**. В данной области существует множество подходов и наборов показателей, в связи с чем, Комиссия обратилась к Конференции с просьбой разработать рекомендации и согласовать общую структуру **оценки устойчивого развития** в области официальной статистики[1].

Деятельность совместной Целевой группы ЕЭК ООН/Евростат/ОЭСР направлена на ***мониторинг экономического, экологического, человеческого, а также социального капитала***, оставляемого будущим поколениям. При этом была расширена структура с целью охвата вопросов благосостояния, качества жизни, а также международных аспектов

устойчивого развития. Анализ имеющихся данных и показателей помогает определить показатели, обеспечивающие возможность мониторинга реализации национальных стратегий в области устойчивого развития. Измерение ***человеческого капитала*** в качестве главного двигателя экономического роста, устойчивости и производительности было определено семинаром КЕС в 2011 году.

Внимание к ***экологическим проблемам*** привело к организации в 2009 году Комитетом по экологической политике и Конференцией европейских статистиков ***Целевой группы по экологическим показателям.*** Главной задачей в этом направлении является совершенствование механизмов получения данных о состоянии окружающей среды, а также сопоставимость **экологической статистики** в странах Восточной Европы, Кавказа, Центральной Азии, а также Юго-восточной Европы. В 2012 году объединенная целевая группа продолжила обзор методологий, а также подготовку временных рядов отдельных экологических показателей из Руководства по применению экологических показателей в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии ЕЭК ООН. Работа осуществляется в тесном сотрудничестве с *Европейским агентством по окружающей среде* (ЕАОС).

В рамках проекта «Счет развития ООН» (СРООН), в 2012-2013 годы, в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии предпринято наращивание потенциала по поддержке внедрения международных рекомендаций и передовой практики разработки **показателей экологической устойчивости**. Проект тесно связан с работой ЕЭК ООН по измерению устойчивости развития и экологических показателей. Деятельность координируется СРООН, совместно с ЕАОС и Евростат. В 2012 году была подготовлена информация по состоянию статистики устойчивого развития и окружающей среды в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии для определения приоритетных вопросов обсуждения в рамках учебных семинаров. Так, наблюдается растущий спрос на укрепление потенциала стран по разработке **статистики в области изменения климата**. По запросу Бюро КЕС и Комитета экспертов по эколого-экономическому учету, ЕЭК ООН было проведено в 2011 году исследование степени вовлеченности национальных статистических управлений в работу, связанную с изменением климата, а также разработан реестр по выбросам парниковых газов (ПГ).

В Программе ООН по окружающей среде (UNEP) дано **определение «Зеленой» экономики,** как экономики, ведущей к улучшенному благосостоянию людей и социальному равенству, значительному сокращению экологических рисков и дефицита ресурсов. Новая концепция «зеленой» экономики основана на создании синергии и обоюдной пользы, как для окружающей среды, так и для экономики, обеспечивающих рост посредством экологически обоснованных инвестиций, экологически чистых технологий и инфраструктуре, создания «зеленых» рабочих мест и т.д. Понимание концепции «зеленой» экономики не отличается фундаментально от концепции устойчивого развития. «Зеленая» экономика не заменяет, а дополняет устойчивое развитие. ЕЭК ООН предлагает лучшую модель обеспечения вклада общественности в планы и программы в области окружающей среды посредством Конвенции о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды (Орхусская Конвенция) и ее Протокола о регистрах выбросов и переноса загрязнителей (Протокол о РВПЗ).

Переход к «зеленой» экономике уже происходит — очень медленно и, как правило, точечно, хотя иногда в масштабе отдельных экономических ниш или даже стран и регионов. Происходящая трансформация экономических моделей в основном опирается на технологические разработки предыдущих лет и десятилетий – в основном в области низкоуглеродных источников энергии и энергопотребления, а также обращения с отходами и производства потребительских товаров. Некоторые из наблюдаемых успехов связаны с экологически ориентированной политикой государства, но чаще движущей силой является

инициатива фирм, общественных организаций, неформальных объединений, интернет-сообществ, физических «комьюнити» и отдельных граждан[1].

Зеленый рост включает в себя повышение экологической результативности роста и использование новых возможностей роста, исходя из природоохранных соображений. В силу самого характера этого процесса его непросто отразить тем или иным единственным показателем, поэтому необходим ***набор из нескольких*** показателей. Эта задача ***преследует практические цели***: показатели зеленого роста считаются ориентирами или вехами на пути к повышению экологической результативности роста и использования новых экономических возможностей.

Набор показателей зеленого роста, перечисленных ниже, представляет собой не окончательный перечень: он будет уточняться и дополняться по мере получения новых данных и корректировки используемых понятий.

Естественным отправным пунктом определения показателей зеленого роста служит ***сфера производства***, где вводимые экономические ресурсы преобразуются в экономическую продукцию (товары и услуги). Поэтому ***первую группу*** показателей образуют показатели ***производительности окружающей среды и ресурсов***, отражающие объем продукции на единицу услуг природных активов. Повышение производительности окружающей среды и ресурсов является одним из необходимых условий зеленого роста.

Выбор конкретных показателей в этой области определялся идеей отражения ключевых аспектов ***низкоуглеродной ресурсоэффективной экономики***. Поскольку эти показатели связаны с производственной деятельностью экономики, рост отражается ВВП. Кроме того, представляет интерес введение понятия ***экологических услуг, определяемых спросом***, то есть тех потоков экологических услуг и сбросов/выбросов, которые обусловлены конечным внутренним спросом, но не обязательно внутренним производством. В случае сбросов/выбросов таким методом «следа» отслеживаются сбросы/выбросы, связанные с импортом, они суммируются с прямыми сбросами/выбросами внутреннего производства, и из этой суммы вычитаются выбросы/сбросы экспорта. Полученное значение отражает прямое и косвенное содержание экологических услуг, на которые имеется конечный внутренний спрос – по сути, потребление домашних хозяйств, сектора государственного управления и капиталовложений.

Описанного выше подхода на основе производства недостаточно для мониторинга перехода на модель зеленого роста. Для устойчивого роста базовые активы должны оставаться неизменными. Одна из причин заключается в том, что ***сокращающиеся базовые риски – это риск для роста,*** и рисков такого рода следует избегать. Понятие «базовые активы» следует толковать всеобъемлюще: они должны охватывать произведенные и непроизведенные активы и включать в себя, в частности, экологические активы и природные ресурсы. Более общими понятиями, такими как устойчивое развитие, также охватывается человеческий капитал и общественный капитал.

Однако для целей стратегии зеленого роста основное внимание по-прежнему будет уделяться ***экономическим и природным активам***.[1]Таким образом, неизменность базовых активов подразумевает, что чистые инвестиции положительны: к базовым активам необходимо прибавлять в форме инвестиций и естественного восстановления больше, чем из них вычитается в виде износа и истощения. Будет ли та или иная траектория роста потребления или доходов устойчивой, также зависит от ожидаемых темпов многофакторного изменения производительности, что усиливает главенствующую роль инноваций и технического прогресса в направлениях, связанных с зеленым ростом.

Весьма важен вопрос о том, насколько легко один актив заместить другим активом, то есть, можно ли сокращение одного вида активов компенсировать ростом другого вида активов. Оценка должна начинаться с ***мониторинга физического изменения природных активов*** – и это ***вторая группа*** показателей. Со временем оценкой должны быть охвачены

чистые инвестиции, как минимум, в некоторые важные природные активы. Это отражено в программе действий по оценке роста.

Соображения обеспечения неизменности базовых активов общества непосредственно связаны с непосредственным воздействием окружающей среды на людей. Экологические результаты являются важными определяющими факторами состояния здоровья населения и благополучия в более общем смысле. Они служат примером того, что рост производства и доходов не обязательно сопровождается ростом общего благополучия. Например, загрязнение атмосферного воздуха, в частности воздействие взвешенных веществ, в некоторых странах с формирующейся рыночной экономикой значительно выше, чем в странах ОЭСР. Кроме того, бóльшая доля населения живет в условиях умеренного и острого дефицита водных ресурсов, при этом низкий уровень очистки сточных вод и загрязнение ведут к росту уровня заболеваний, переносимых водой, и заболеваний, поддающихся профилактике. Таким образом, ***третья группа*** показателей касается ***экологического качества жизни***.

Четвертый аспект образуют ***возможности, вытекающие из природоохранных соображений.*** Один из способов сформулировать соответствующие показатели – рассмотреть роль зеленой промышленности, торговли зеленой продукцией и создания зеленых рабочих мест. Хотя эти понятия широко обсуждаются, их статистическая оценка часто затруднена. Кроме того, требует ответа и более базовый вопрос о том, отражает ли соответствующим образом потенциал зеленого роста оценка объема производства и рабочих мест компаний, производящих товары, услуги и технологии, связанные с окружающей средой. Например, экономика может идти по траектории низкоуглеродного роста, если энергоэффективность традиционных отраслей промышленности (например, горнодобывающей или сталелитейной промышленности) повышается за счет внедрения новых принципов организации – новых методов производства – или выпуска новых видов продукции, менее энергоемких в эксплуатации, под воздействием соображений себестоимости и конкурентоспособности, а не экологических интересов. Таким образом, ***производство экологических товаров, услуг и технологий представляет собой лишь один из аспектов потенциала зеленого роста.***

Еще одним центральным аспектом в контексте экономических возможностей являются **инновации и технологии.** ***Это движущие факторы многофакторного изменения производительности за счет внедрения выпуска новых видов продукции, новых моделей предпринимательской и хозяйственной деятельности и новых моделей потребления.*** Общие инновации следует отличать от зеленых инноваций. Вторые связаны главным образом с научно-исследовательскими и опытно-конструкторскими разработками и технологиями в области охраны окружающей среды. Таким образом, так же как зеленые отрасли промышленности, **зеленые инновации** отражают только часть картины того, какую роль инновации в целом играют в переходе на зеленую модель роста. ***В связи с созданием показателей зеленого роста должен быть найден баланс соображений.*** Использование только показателей зеленых инноваций ведет к тому, что упускаются из виду значение инноваций в целом, однако общие показатели инноваций непригодны для отслеживания реакции общества на задачу перехода на зеленую модель роста. Рассмотрим оба эти аспекта. Четкие и стабильные ***рыночные сигналы*** принципиально важным образом действуют на поведение производителей и потребителей. ***Надлежащее ценообразование*** должно быть одним из основных стратегических соображений, когда производители и потребители создают негативные внешние эффекты для окружающей среды посредством хозяйственной деятельности. Ряд показателей ответных мер политики касается ***экологических налогов и трансфертов***.

Важно помнить об ***инструментах регулирования,*** как способе уменьшения негативных последствий для окружающей среды. Однако создать показатели регулирования

непросто, поскольку информация часто носит качественный характер и сравнивать ее по странам сложно.

Таким образом, рассматривается возможность применения в рамках системы оценки четырех взаимосвязанных групп показателей:

- показатели мониторинга производительности окружающей среды и ресурсов производства и потребления;
- показатели, характеризующие базовые природные активы;
- показатели мониторинга качества жизни в экологическом аспекте и
- показатели ответных мер политики и экономических возможностей.

Они дополняются общими показателями социально-экономических условий и характеристики роста.

Предварительный отбор показателей осуществлялся на основе работы, проделанной в ОЭСР, других международных организациях и их странах-членах и странах-партнерах. Показатели отбирались, исходя из их стратегической значимости, аналитической надежности и возможности их оценки и были организованы в соответствии с системой оценки. Предполагается, что предлагаемый набор показателей остается достаточно гибким для того, чтобы страны адаптировали его к той или иной национальной специфике. (Рис.1)

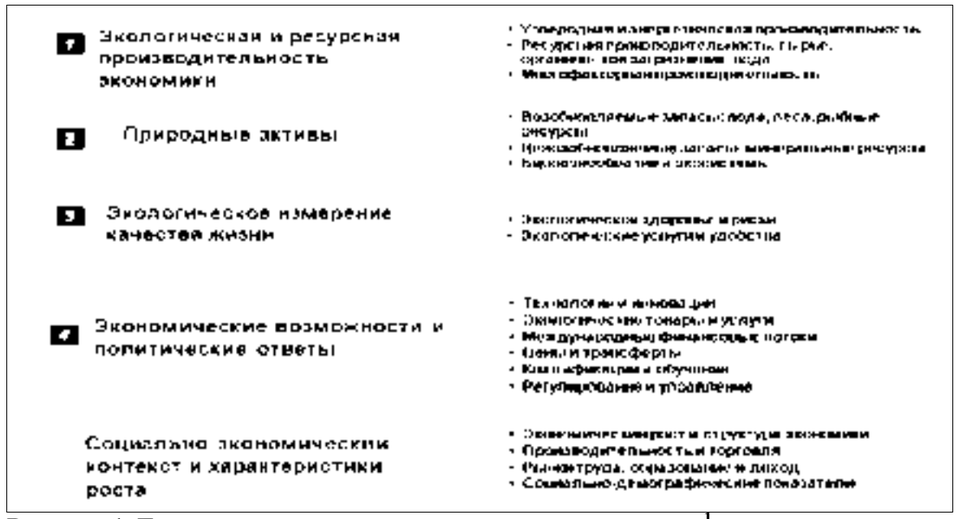

Рисунок 1. Группы показателей и охватываемая тематика [1]

Проблемы оценки сдерживают своевременное создание полного набора показателей зеленого роста. Несмотря на наличие существенных объемов экономических и экологических данных, их часто трудно агрегировать из-за различий в классификации, терминологии и сроках представления. Таким образом, первой принципиально важной составляющей программы действий в области оценки является создание и наполнение ***последовательной системы экологического и экономического учета*** (СЭЭУ). Деятельность в области оценки следует вести в ее рамках, с тем, чтобы обеспечить ее максимальную согласованность и международную сопоставимость. Помимо того, что интегрированная статистика удобна в целом, предварительный набор показателей зеленого роста указывает на наличие серьезных пробелов в информационной базе. Эти области должны стать частью программы действий в области оценки зеленого роста и быть охвачены в ближайшие годы. В частности:

- Имеются серьезные пробелы в экологических и экономических данных на ***уровне отраслей***.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

- Необходимо развивать и совершенствовать физические данные по ключевым запасам и потокам природных активов. Ярким примером служат сведения об изменениях в землеустройстве и ***землепользовании*** и ***неэнергетических минеральных ресурсах***, которые часто служат важнейшими вводимыми ресурсами производства.
- Кроме того, более совершенные физические данные позволяют повысить качество ***анализа материальных потоков***.
- Совершенствование информации о ***биоразнообразии***.
- Кроме того, следует вести работу по ***оценке в денежном выражении***, отражающей цены и объемы (изменения) ключевых запасов и потоков природных активов. Такая оценка, даже если она неполная и несовершенная, требуется для ***расширенных моделей учета роста***, более всеобъемлющих балансов и скорректированных показателей реального дохода.
- Следует составлять периодическую информацию о том, как природоохранные соображения стимулируют ***инновации*** в компаниях.
- Следует рассмотреть, как дополнить показатели экономических инструментов показателями ***природоохранного регулирования***.
- Необходимы более совершенные показатели как объективных, так и субъективных аспектов ***качества жизни***, в частности показатели проблем со здоровьем, вызванных окружающей средой, и сопряженных с ними издержек и представлений общества.

Важным событием для **Молдовы** стала Национальная конференция по устойчивому развитию в Молдове, которая была приурочена к Всемирному дню окружающей среды, и Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20» (июнь 2012). Целью конференции было определить основные институциональные, законодательные и практические меры для поэтапного внедрения принципов устойчивого развития во всех сферах социально-экономического развития Молдовы. На конференции был рассмотрен и принят национальный доклад Республики Молдова, подготовленный для «Рио+20». В нём среди основных направлений деятельности, которые могут принести качественные изменения в развитии нашего общества, были отмечены такие как:

- внедрение модели «зеленого» экономического развития, природоохранных принципов в процедурах государственных закупок, проведения встреч и конференций, «зеленых» офисов, для экономии государственных средств и повышения эффективности управления;
- расширение базы и поддержка экологического сельскохозяйственного производства, как для улучшения экспорта, так и для обеспечения населения более качественными продуктами питания;
- продвижение принципов более чистого производства и корпоративной ответственности для дальнейшего развития промышленности и привлечения частного капитала;
- улучшение систем водоснабжения и канализации и расширение систем раздельного сбора и переработки отходов – как основной природоохранной инфраструктуры, так и для улучшения уровня жизни и здоровья населения;
- повышение роли образования для устойчивого развития на всех уровнях и во всех отраслях, для создания современного, разносторонне образованного общества и конкурентно способной рабочей силы;
- использование моделей и оценок затрат и выгод, в том числе природоохранных, при принятии всех политических и экономических решений для развития страны;
- укрепление институционального потенциала правительства, министерств и местных властей для внедрения принципов устойчивого развития;

- повышение уровня информирования населения, лучшего понимания проблем устойчивого развития и активное участие в этом процессе неправительственных организаций из всех секторов жизнедеятельности.

Выводы и предложения:

✓ В национальном докладе для «Рио+20» указана в качестве первой цели – реализация модели «зеленого» экономического развития. Вектор «зеленой» устойчивой экономики был одной из двух главных тем на Конференции (июнь 2012). Эта цель названа вполне достижимой, так как, по мнению экспертов, вложение всего 2% мирового ВВП в десять ключевых секторов общественного развития может позволить перейти к устойчивой, низкоуглеродной экономике во всех странах, в том числе и РМ. Однако вопрос о перспективности «зеленой» экономики для Молдовы остается открытым, пока существующий экономический рост основывается на потреблении, а не на производстве и инвестициях в экономику, пока не решена проблема эффективного финансирования для фермеров и малого бизнеса, пока нет реформ в образовательной системе в соответствии с потребностями рынка труда, пока не решены системные проблемы, касающиеся всего общества. Сегодня ни в программных документах правительства, ни в Стратегии национального развития Республики Молдова «Молдова -2020» предложений по решению этих проблем нет. Поэтому предлагается привести в соответствие цели по достижению устойчивой экономики с задачами национальных стратегий и других программных документов.

✓ Рассмотренный в статье набор показателей «зеленого» роста состоит приблизительно из двадцати пяти показателей, не все из которых на сегодняшний день поддаются оценке. В связи с характером зеленого роста требуется достаточное количество показателей для полного охвата различных аспектов рассматриваемой проблематики. Однако использование широкого спектра показателей сопряжено с риском того, что будет утрачена четкость обращения к политическим руководителям и помогающий информировать СМИ и граждан. Поэтому предлагается отобрать *небольшой набор «общих» показателей*, позволяющих отслеживать важнейшие элементы понятия «зеленый рост» и характеризующие более широкий аспект проблематики зеленого роста. Эту задачу еще предстоит решить, и она требует проведения широких консультаций и обсуждений.

Список литературы:

1. Strategia Nationala de Dezvoltare (SND), “Moldova 2020” http://www.particip.gov.md/
2. XVII Международная конференция “Экологическое образование в интересах устойчивого развития” (Москва, 29-30 июня 2011): материалы и доклады / Зелёный крест, сост. А.В.Фёдоров. – М.: Изд. Зеленого креста, 2011, 338 с.
3. Доклад ПРООН о человеческом развитии «Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех». М., 2011 г.
4. Доклад Европейской Экономической Комиссии Организации Объединённых наций : 2011-февраль 2012 «ЕЭК ООН за более сильную и зелёную экономику»// 2012_Annual_Report_RUS-web.pdf
5. Энергия и окружающая среда. SPARE. Учебное пособие для средней школы. СПб, 2008 г.
6. http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm
7. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/ece/ece.astana.conf.2011.inf.29.r.pdf

ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ СИСТЕМЫ ГРЕЙДОВ - ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ДОЛЖНОСТНЫХ ОКЛАДОВ И РАСЧЕТА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

КОЛЕСНИКОВА Татьяна,
к.э.н., конф. исслед., Национальный Институт Экономических Исследований АНМ (НИЭИ АНМ)
ЦУРКАН Аурелия,
к.э.н., конф., Молдавский Университет Европейского Образования
САВЧЕНКО Сильвия,
научный сотрудник (НИЭИ АНМ)
ЯЦИШИН Татьяна,
докторант, научный сотрудник (НИЭИ АНМ)

Abstract: *The current situation in the field of remuneration of labour is analyzed in this article. For the effective work of the enterprise, as well as creating a normal working climate in the team, for motivation of staff, for defining the clear boundaries for further promotion of the employee it is need a fair assessment of the labor cost and the determination of the price of labor. The specific characteristics, advantages and disadvantages of grading system are described in the paper. It is concluded that the grading system will harmonize the remuneration of labor and problems of doing business, as well as to resolve issues associated with the stimulation of the company's employees.*

Keywords: *wages, evaluation of labour, advantages, disadvantages, grading system.*

Rezumat: *În lucrarea dată sunt analizate problemele actuale în domeniul salarizării. Pentru activitatea efectivă a întreprinderii, precum şi crearea unui climat normal de lucru în echipa, pentru motivarea personalului, pentru definirea limitelor clare pentru promovarea în continuare a salariatului, este nevoie de a evalua corect costul forţei de muncă şi de a determina preţul forţei de muncă. Caracteristice specifice, avantajele şi dezavantajele a sistemelor grading sunt descrise în lucrarea dată. Se concluzionează că sistema grading va armoniza remunerarea forţei de muncă şi a businessului, precum şi pentru va rezolva problemele legate de stimularea angajaţilor companiei.*

Cuvinte cheie: *salarii, evaluarea muncii, avantajele, dezavantajele, sistema grading.*

Введение:

Конкуренция на рынке трудовых ресурсов способствует тому, чтобы руководство предприятий обратило особое внимание к проблемам эффективной оплаты труда. Поэтому, для бесперебойной работы предприятия, а также создания нормального рабочего климата в коллективе, повышения мотивации сотрудников, определения четких границ для их дальнейшего продвижения по «карьерной лестнице» - необходима справедливая оценка стоимости труда и определение цены рабочей силы. Важным вкладом в решение данной проблемы являются методы и технологии системы оценки и оплаты труда, основанные на грейдировании или ранжировании типов деятельности/должностей по важности выполняемых сотрудниками функций. В результате многочисленных исследований было выявлено, что на сегодняшний день только данная система – система грейдов позволяет увязать оплату труда и решение проблем ведения бизнеса, а также решить вопросы, связанные со стимулированием сотрудников предприятия. «Сущность этого подхода можно определить как способ управления человеческими ресурсами, обеспечивающий согласованность целей, возможностей предприятия и интересов работника...» [1].

Система грейдов является актуальным инструментом при формировании структуры оплаты труда на предприятии, за счет того, что оценивает все типы рабочих мест. Одним из основных критериев при оценке типа деятельности/должности в данной системе является

показатель позиции должности в структуре предприятия в целом и вид воздействия на конечный результат деятельности предприятия.

При внедрении грейдирования зачастую используют балльно-факторный метод, так как он более точный. Каждый тип деятельности/должность на предприятии оценивается по определенному набору факторов в баллах. Чем больше баллов, тем ценность данной должности для предприятия увеличивается, а соответственно повышается грейд, а также оклад. Вместе с тем, необходимо предварительно провести мониторинг рынка труда и исходя из данных оценки должностей и данных рыночной зарплаты, определить окончательный размер заработной платы [4].

В соответствии с требованиями к данной системе, целесообразно раз в год проводить аттестацию сотрудников предприятия по результатам их деятельности – оценивать их компетенции, повышение профессиональных навыков и т.д. Таким образом, у работника появляется возможность повысить категорию, а значит, увеличить оклад, который он будет получать в течение всего следующего года.

Внедрение системы грейдов на предприятии предполагает организацию крупного проекта, который происходит в несколько этапов:

- Определение требований к должностям - уточнение факторов.
- Распределение факторов по уровням - ранжирование.
- Оценка каждого уровня.
- Оценка веса фактора.
- Расчеты количества баллов для каждой должности.
- Распределение баллов по грейдам.
- Установление должностных окладов и расчет вилок окладов.

Грейдирование необходимо применять на стадии максимального развития предприятия. По словам экспертов, прибыль организации после внедрения данной системы может вырасти на 40% [5].

Поцесс грейдирования:

Установление должностных окладов и расчет вилок окладов происходит следующим образом [5]:

1 этап — определение факторов. На данном этапе необходимо учитывать то, что факторы не относятся к личности персоны занимаемой должности. Они определяют только особенности типа деятельности/должности.

2 этап — описание факторов. Это делается для того, чтобы одинаково трактовать различные факторы. Простое объяснение, что мы понимаем под конкретным фактором, позволит предупредить массу неточностей в дальнейшей работе.

3 этап — описание уровней. Это делается для того, чтобы определить шаги. Например, взять фактор и разложить его на различные уровни от минимального до максимального.

4 этап — присвоение уровням баллов.

5 этап — составление рейтинга должностей при помощи суммирования уровней. В результате все должности выстраиваются в кластеры. Разрыв между кластерами более чем в 5 баллов обозначает начало следующего грейда.

6 этап — выдача сотрудникам уведомлений об изменении оплаты труда - уменьшение или увеличение зависит от возможности менять или не менять фонд оплаты труда. Как правило, из результатов грейдирования выпадает 7–10% от общего числа работников. То есть это те сотрудники, оплата труда которых фактически отличается от полученных в результате грейдирования сумм. Естественно, если полученные результаты будут отличаться в большую сторону — никаких вопросов у сотрудника не возникнет. Если в меньшую — возможны определенные сложности. Как правило, компании в таких случаях оставляют за сотрудником оплату труда до его ухода из компании или перехода на другую должность.

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Достоинства системы грейдов:

По мнению многих ученых занимающихся изучением системы грейдов, данная система имеет ряд следующих **преимуществ** [2]:

- является удобным инструментом для определения размера базового оклада новой должности;
- позволяет, в случае необходимости, эффективно проводить анализ структуры как должностных окладов, так и основной/постоянной части заработных плат, а также отслеживать их динамику;
- помогает управлять фондом оплаты труда и делает систему начисления зарплаты гибкой;
- повышает эффективность фонда оплаты труда;
- позволяет отслеживать уровни и подразделения, где имеются несоответствия в начислениях зарплаты;
- упорядочивает дисбаланс зарплаты на предприятии. Когда принцип начисления зарплаты становится прозрачным, то сразу отпадают ленивые и бесполезные сотрудники. В то же время автоматически повышается базовый оклад тех, кто реально играет важную роль для предприятия;
- позволяет соотносить среднюю заработную плату любой должности в своей компании со среднерыночными;
- позволяет сравнить уровни выплат своей компании с выплатами других в одном сегменте рынка или же в пределах предприятия;
- позволяет устранить существенную неэффективность работы, так как выявляет дублирование функций, неумелое руководство линейных менеджеров своими подчиненными;
- решает проблему начисления доплат за работу, выполненную по стандартам, которые являются ниже или выше должностных;
- облегчает процесс индексирования зарплат;
- позволяет определить, в какую сумму обходится предприятию должность любого уровня;
- является эффективным способом интеграции разных подразделений предприятия в единую структуру;
- оптимизирует расстановку трудовых ресурсов.

Сотрудникам компании данная система позволяет [3]:

- осознать место, которое занимает занимаемая им должность в существующей иерархии должностей и оценить свою роль для компании;
- получить справедливое вознаграждение за труд - в зависимости от уровня сложности, ответственности и т. п. выполняемой работы;
- повысить ранг даже при незначительном увеличении оклада, что также является сильным мотиватором.
- оценить перспективы своего профессионального и карьерного роста в среднесрочной перспективе.
- получить возможность «горизонтального» карьерного развития (продвижение по ступеням мастерства в рамках одной должности за счет усложнения задач, расширения круга ответственности и полномочий) - изменение грейда или подгрейда и связанного с ними уровня оплаты труда;
- последовательно приобретать новые профессиональные знания и навыки, необходимые для эффективной работы на более высокой должности.

Недостатки системы грейдов:

Некоторые исследователи считают, что предлагаемые модели не являются достаточно эффективными механизмами [4]. Данная система не очень мотивирует на достижение результата. Результативность сотрудника рассчитывается только раз в год при оценке и присвоении ему новой категории, и такая отсроченность влияния показателей работы человека на зарплату вряд ли повышает его мотивацию в течение всего отчетного периода.

Тот сотрудник компании, который принял решение уволиться в конце года, практически весь данный срок может «расслабиться» и работать на минимуме своих возможностей, потому что он уверен в том, что его заработок в этот период все равно не снизится и Трудовое законодательство защитит его права.

При использовании *системы грейдов* появляется возможность избавления от «лишних сотрудников», поскольку при хорошей стабильной зарплате никто сам не хочет уходить. На предприятии появляется угроза для сотрудников попасть в ряды сокращаемых. Возможно, это и будет являться стимулом роста производительности, однако вряд ли поспособствует развитию энтузиазма, инициативности, новаторству, лояльности у сотрудников.

При нестабильной экономике такая схема, в которой зарплаты соответствуют грейдам, становится догмой, мешающей проводить изменения.

Если повысился рыночный уровень зарплаты для той или иной должности, то предприятие вынуждено отреагировать тем, что тоже увеличит ее размер на данной позиции, чтобы привлекать и удерживать дефицитных специалистов. Но такая ситуация войдет в противоречие с условиями системы грейдирования: вклад и ценность должности для компании не изменились, а зарплата повысилась. Таким образом, нарушаются правила формирования зарплат, теряется прозрачность системы. Появляется проблема лишних затрат сил и средств для проведения балльно-факторной оценки.

Что касается реакции на изменения, происходящие на рынке труда, она может заключаться во введении кратковременных, например на один год, рыночных надбавок, при этом размер грейда и категория сотрудника не меняются, не возникает противоречия с установленными принципами определения вклада должности в деятельность компании [4].

Заключение:

Данная работа рассматривает достоинства и недостатки *системы грейдов* - объективной оценки должностных окладов и расчета заработной платы. В работе анализируются специфические характеристики, преимущества и недостатки системы грейдирования. Делается вывод о том, что система грейдов позволяет увязать оплату труда и решение проблем ведения бизнеса, а также решить вопросы, связанные со стимулированием сотрудников предприятия.

Основными преимуществами рассматриваемой системы являются: удобство в определении размера базового оклада новой должности, эффективность в управлении фонда оплаты труда, решение проблемы начисления доплат за работу, выполненную по стандартам, которые являются ниже или выше должностных, облегчение процесса индексирования зарплат, оптимизация расстановки трудовых ресурсов.

Недостатками данной системы является то, что данная система не в полной мере мотивирует сотрудников на достижение результата. При стимулировании роста производительности на предприятии, рассматриваемая система не будет способствовать проявлению энтузиазма, инициативности, появлению инновационных идей, лояльности сотрудников.

Библиографические источники:

1. Банникова Л., Щелоков В. Маркетинг персонала как фактор кадровой безопасности предприятия. Человек и труд № 5, 2008.
2. Слипачук С. Система грейдов: методика определения должностных окладов. profpressa.com
3. http://www.hr-portal.ru/article/greidy-i-tarify-%E2%80%94-dom-i-ego-fundament
4. Ветлужских Е. Как правильно платить сотрудникам? E-xecutive. http://www.e-xecutive.ru/career/adviser/1255101/
5. Грейды разные нужны, грейды всякие важны. HR-Portal. http://www.hr-portal.ru/article/greydy-raznye-nuzhny-greydy-vsyakie-vazhny.

СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

КОЛЕСНИКОВА Татьяна,
к.э.н., конф. исслед., старший научный сотрудник
Национальный Институт Экономических Исследований
Академия Наук Республики Молдова

Abstract. *The existing problems in the area of remuneration of labour in modern developing conditions of market economy are analyzed in the paper. The ways to resolving of contradiction between the directors of large and medium-sized companies, which are interested about optimizing labor costs, on the one hand and workers unsatisfied with their salary and the method of it calculation on the other hand are identified in this article. It is offered some well-known methods of forming salaries to improve the process of labor evaluation and payroll.*

Keywords: *wages, evaluation of labour, score-factor method, matrix-mathematical models, method of directional profile tables Hay Group, key criteria, interrelated factors, levels of difficulty, grading system.*

Rezumat: *În lucrarea dată sunt analizate problemele existente în domeniul salarizării în condiţiile moderne de dezvoltare a economiei de piaţă. Sunt identificate modalităţi de a rezolva contradicţiile dintre directorii de companii mari şi mijlocii, care sunt preocupaţi de optimizarea costurilor forţei de muncă, pe de o parte, şi nemulţumirea muncitorilor de salariul lor şi de tarifele sale pe de altă parte. În articolul dat sunt oferite unele metode bine cunoscute de formare a salariilor pentru a îmbunătăţirea procesului de evaluare a forţei de muncă şi de salarizare.*

Cuvinte cheie: *salarii, evaluarea muncii, metoda de scor-factor, modele matrice-matematice, metoda tabelelor de profil direcţionale Hay Group, criteriile-cheie, factori interdependente, niveluri de dificultate, sistema grading.*

Введение

Наиболее актуальной проблемой в современной развивающейся рыночной экономике нашей страны является проблема **справедливой оценки стоимости труда и цены рабочей силы**. От успешного решения данной проблемы во многом зависит как повышение эффективности труда, так и рост благосостояния людей. «**Наблюдающееся отставание нашей экономики от уровня развитых, а нередко и** развивающихся стран вызвано, в том числе и отсутствием эффективных механизмов стимулирования. Причем это справедливо как в отношении отдельных специалистов, так и предприятий или отраслей» [1].

Усиливающаяся борьба за качественные трудовые ресурсы влечет за собой привлечение пристального внимания руководства многих компаний к вопросам

эффективности оплаты труда. Сегодня многие компании, как нашей страны, так и других стран обеспокоены такими вопросами как оптимизация расходов на оплату труда, возможности долгосрочного планирования фонда оплаты труда, а также вопросы повышения мотивации персонала. Компании хотят четко представлять, кому и за что они платят. В тоже время, между наемными работниками и работодателями все чаще возникает напряженность, связанная с принципом начисления заработной платы, с использованием тарифной ставки/должностного оклада в оплате труда. «Непрозрачная» система оплаты труда может существенно снижать продуктивность наемных работников. И хотя работники могут предвзято судить о том, что их права в области распределения дохода, ущемляются, желая справедливого вознаграждения, тем не менее, «тема неодинаковости зарплат является достаточно болезненной для сотрудников: она постоянно обсуждается, чему не в состоянии противостоять даже самые строгие правила внутренней дисциплины» [2].

Появляются также вопросы балансировки возможностей работодателей с желаниями работников, тем более в таких важных для каждого человека вопросах, как заработная плата. На первый план выходит решение таких проблем как: ликвидация уравниловки и защита наёмного работника от ущемления его интересов в области оплаты труда, переход к компромиссу, к гармоничным социально-трудовым отношениям, **стабилизация напряженной ситуации на рынке труда.** Решение данных проблем должно быть взаимовыгодным для обеих сторон, так как работники и работодатели исходят из противоположных интересов: «***трудящиеся*** *заинтересованы* в заработной плате, достаточной для обеспечения достойного уровня жизни, отражающей их социальный статус и ценность для предприятия и общества», а «***работодатель*** *заинтересован* в установлении уровня зарплаты и издержек на оплату рабочей силы, обеспечивающих прибыль» [3]. Поэтому разработка эффективной, «прозрачной» системы стимулирования персонала - актуальная проблема для многих компаний.

Важность рассмотрения исследуемой проблемы для Республики Молдова

Как и все страны с переходной экономикой Республика Молдова унаследовала от прошлого низкий уровень заработной платы и небольшие различия в ее размерах. Это было обусловлено *отсутствием гибкости централизованной системы оплаты труда*, где ставки заработной платы зависели больше от профиля предприятия и типа работы, нежели от квалификационных требований, эффективности выполнения работы или от экономических показателей предприятия. В предпринимательском секторе в процессе экономических реформ централизованные системы были постепенно заменены системой определения ставок заработной платы на основе обсуждения условий коллективных договоров, а в бюджетном секторе была сохранена универсальная система ставок [4].

«С переходом к рыночной экономике государство отошло от прямого централизованного регулирования оплаты труда большинства работников. Элементы государственного регулирования оплаты труда сохранились в организациях, финансирование и содержание которых осуществляется из бюджетов различных уровней. Сегодня государство прямо регулирует только размеры ***минимальной заработной платы***. Все остальные условия оплаты труда определяются через систему тарифных соглашений (генерального, отраслевых и территориальных), коллективных договоров, а также на основании локальных нормативных актов, утверждаемых на предприятиях [3].

Нормативно-законодательное обоснование

В Республике Молдова, на законодательном уровне, действует принятый Парламентом закон об оплате труда N 847-XV от 14.02.2002, (Monitorul Oficial RM №50-52 din 11.04.2002 с

последними изменениями №284 от 13.12.2012) согласно которому, организация оплаты труда осуществляется на основании:

a. законов и постановлений Парламента, указов Президента Республики Молдова, постановлений и распоряжений Правительства, а также других нормативных актов в области оплаты труда;
b. коллективного соглашения на национальном уровне;
c. коллективного соглашения на отраслевом уровне;
e. коллективного договора на уровне предприятия;
f. индивидуального трудового договора.

В данном законе дается определение такому понятию как ***тарифная сетка***, которая представляет собой совокупность квалификационных разрядов (разрядов оплаты труда) и соответствующих им тарифных коэффициентов (вилок должностных окладов), с помощью которых устанавливается основная заработная плата работников (Ст.2 - Основные понятия).

В статье 3 - Условия, формы и системы оплаты труда, говорится:

(1) Заработная плата включает в себя основную заработную плату (тарифную ставку, должностной оклад), дополнительную заработную плату (доплаты и надбавки к основной заработной плате) и другие стимулирующие и компенсационные выплаты.
(2) Основная заработная плата устанавливается в виде тарифных ставок для рабочих и должностных окладов для служащих, специалистов и руководящих работников за работу, выполненную в соответствии с нормами труда, установленными в соответствии с квалификацией, уровнем профессиональной подготовки и компетентностью работника, качеством, ответственностью и сложностью выполняемых работ.
(3) Тарифная сетка устанавливается в соответствии с порядком финансирования деятельности следующим образом:

a) для *работников хозрасчетных предприятий* - на основе квалификационных разрядов, установленных для рабочих согласно тарифно-квалификационным справочникам, тарифной ставке для I квалификационного разряда и тарифным коэффициентам;
b) для *работников бюджетной сферы* - на основе разрядов оплаты труда, тарифной ставки I разряда оплаты труда и вилок должностных окладов, установленных по разрядам оплаты труда.

Согласно статье 11 - Государственное регулирование оплаты труда: государство регулирует оплату труда работников предприятий, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, путем установления размера минимальной заработной платы по стране, тарифной ставки для I квалификационного разряда работников хозрасчетных предприятий, предварительно согласованной социальными партнерами, и тарифной ставки для I разряда оплаты труда работников бюджетной сферы, государственных тарифов оплаты труда, других норм и государственных гарантий, установления системы и условий оплаты труда работников учреждений и организаций, финансируемых из бюджета, регулирования фондов оплаты труда работников предприятий-монополистов.

Анализ зарубежного опыта

Очевидно, создалась необходимость преодолеть консерватизм, пересмотреть старые подходы к расчету и установлению окладов и расстаться с отжившими формами оплаты труда. Отказ от тарифной сетки будет свидетельствовать о реализации принципиально новых, объективных и прозрачных схем организации оплаты труда. Разработка эффективной модели оплаты труда работников довольно сложная задача. Необходимо разработать такой универсальный метод оплаты труда, который учитывал бы интересы, как предприятия/работодателя, так и наемных работников/сотрудников, а также решил проблемы, связанные с мотивацией персонала.

При решении данной задачи важно проанализировать опыт зарубежных стран в разработке и применении соответствующих методов. Однако, изучая зарубежный опыт, необходимо помнить, что нельзя слепо копировать чужой опыт, "импортные" технологии без учета конкретных условий и сложившихся традиций, т.к. в каждом конкретном случае имеются свои специфические экономические условия и особенности. Хотя знание передового опыта, безусловно, полезно, и в некоторых случаях его вполне можно адаптировать и использовать в отечественной практике, но полностью переносить сложные системы, пусть и успешно работающие во всемирно известных корпорациях, на взгляд автора не стоит.

В нашем случае наибольший практический интерес представляют методы и технологии системы оценки и оплаты труда, основанные на грейдировании/ранжировании должностей по важности выполняемых работниками функций. Возможно, что система грейдов позволит «увязать» оплату труда и логику бизнеса, а также решить проблемы, связанные с мотивацией персонала. «Сущность этого подхода можно определить как способ управления человеческими ресурсами, обеспечивающий согласованность целей, возможностей предприятия и интересов работника...» [5].

Многовековой исторический опыт свидетельствует, что ничего особенно нового в технологии грейдинга нет. Согласно историческим данным, первым законодательным актом, вводившим ранжирование государственных служащих по иерархической лестнице, был утвержденный Петром I в 1722 году «Табель о рангах», который распространялся на всех государственных служащих в Российской империи: военных, статских/гражданских и придворных [1].

Существует ряд общих подходов к организации оплаты труда. Научные исследователи разных стан анализируют множество методик для разработки корпоративных систем оплаты труда. Одной из самых популярных методик продолжает оставаться *грейдинг*. Наиболее известны системы грейдинга, предложенные компаниями *Watson Wyatt* и *Hay Group*, но используются и другие варианты.

Наиболее интересной с научной точки зрения является предложенная еще в 50-х годах прошлого столетия система «Хэй-метод», стандартная методология оценки труда и начисления должностных окладов на основе балльно-факторного метода и матрично-математических моделей, «метод направляющих профильных таблиц Хэя» (*The Hay Chart Profile Method*), названная по имени автора - Эдварда Хэя (*Edward N. Hay*) или «грейдинг». Метод направляющих профильных таблиц Хея предполагает индивидуальный подход основанный на ранжировании должностей. Модель оплаты труда по системе Хея базируется на основной методологии, но может быть приспособлена к особым условиям или политике организации. Отчасти популярности методологии Хея способствует то, что компания *Hay Group* ведет базу данных рыночных цен на работу, и может связывать систему оценки труда с рыночными ценами для установления соответствующих ставок оплаты труда в организации [7].

«Предложенный Хэем унифицированный подход на основе факторной системы оценки должностей позволяет понять относительную ценность каждой работы, каждой должности, что помогает определить «рыночную стоимость» должности и выстроить прозрачную, справедливую систему оплаты труда, снизить текучесть кадров, оптимизировать численность персонала. Кроме того, руководство получает сопоставимые данные по разным компаниям» [1].

***Система** грейдов*/позиционных должностей является своего рода корпоративным «табелем о рангах», в котором каждому кластеру/грейду должностей соответствует свой уровень заработной платы. Грейдинг **-** это метод создания универсальной иерархии должностей (рангов) для всего персонала компании**.** Эта система удобна для крупных и средних предприятий**,** поскольку, в отличие от вертикального построения карьеры, она

позволяет строить карьеру горизонтально**,** внутри своего уровня**.** К тому же на крупных предприятиях существует большое количество должностей, что создает много проблем [6].

Желательно, чтобы одновременно с системой грейдов вводилась новая система для начисления переменной части зарплаты. Эта методика называется *KPI* (*Key Performance Indicators* **-** Ключевые Показатели Эффективности), но она предназначена для расчета эффективности и результативности труда в процентах. Система Performance Management, премиальная система на основе KPI (показателей эффективности). Для оценки труда по результатам выполнения обязательств система грейдов и *KPI* в паре полностью унифицируют начисление обеих составляющих зарплаты - постоянной и переменной.

Комбинированный подход - наиболее оптимальная комбинация двух систем — премирования на основе KPI и грейдирования. Она предполагает гибкий подход, который, оставляя преимущества обеих схем оплаты труда, позволяет избавиться от некоторых недостатков. Грейдирование дает возможность ввести единую унифицированную систему окладов для всех подразделений и филиалов — наглядную и понятную. Необходимо учитывать, что грейдирование оптимально применять на стадии максимального развития предприятия.

Различные источники предлагают следующие определения понятий грейд, грейдинг и грейдирование:

Грейдинг (от англ. ***grading***) - классификация, сортировка, упорядочение; квалификационная шкала.

Грейд (от англ. ***grade***) - степень, ранг, класс, звание, уровень; группа людей равного социального статуса, равного звания; классифицировать, сортировать, ранжировать, располагать по рангу, по степени и т.п. [6].

Грейдирование - это позиционирование должностей, то есть распределение их в иерархической структуре предприятия в соответствии с ценностью данной позиции для предприятия.

При использовании Хэй-метода предлагается структурировать должности также как, и в тарифной системе, исходя из принятого в компании обезличенного штатного расписания и фактически, обе системы представляют собой иерархическую структуру должностей, где оклады выстроены по нарастающему принципу. Но, грейдирование не является аналогом тарифной системы. **Тарифные системы** построены на основе оценки профессиональных знаний, навыков и стажа работы. Должности выстраиваются по нарастающему принципу. Иерархическая структура тарифной сетки основана на минимальной зарплате, умноженной на коэффициенты - межразрядные, межотраслевые, междолжностные и межквалификационные. Все должности выстраиваются по строгому нарастанию вертикали: от рабочего до менеджера. ***Системы грейдов*** предусматривают более широкую линейку критериев, включающую такие показатели оценки должности, как: управление; коммуникации; ответственность; сложность работы; самостоятельность; цена ошибки и другие. Грейдинг допускает пересечение частей двух близлежащих грейдов. Структура грейдов построена только на весе должности, которая просчитывается в баллах. Должности размещаются только по принципу важности для компании» [8].

Система грейдов оценивает все типы рабочих мест**,** что делает ее чрезвычайно ценным инструментом в формировании структуры оплаты труда. Критерием при оценке должностей является уровень влияния позиции должности на компанию в целом и вид воздействия на конечный результат. Внедрение системы грейдов на предприятии предполагает организацию крупного проекта, который происходит в несколько этапов:

1.Определение требований к должностям - уточнение факторов.
2.Распределение факторов по уровням - ранжирование.
3.Оценка каждого уровня.
4.Оценка веса фактора.
5.Расчеты количества баллов для каждой должности.

6.Распределение баллов по грейдам.
7.Установление должностных окладов и расчет вилок окладов.

Выводы:

В данной статье анализируются существующие проблемы в области оплаты труда в современных условиях развивающейся рыночной экономики. Выявляются способы решения возникшего противоречия между директорами больших и средних компаний, которых волнует вопрос оптимизации расходов на оплату труда, с одной стороны и работниками неудовлетворенными своим окладом и принципом его начисления с другой стороны. Предлагаются в качестве совершенствования процесса оценки труда и расчета заработной платы, некоторые известные способы формирования должностных окладов.

Более детально рассматривается комбинированный подход, который позволяет оперативно оценивать эффективность деятельности компании, подразделений и конкретных сотрудников. В целом, данный подход — это мощное средство достижения целей и реализации стратегии компании. Однако следует помнить, что разработка и внедрение комбинированной системы требует высокого профессионализма и большой ответственности сотрудников службы персонала. Долгосрочными преимуществами такого подхода является повышение мотивации сотрудников, улучшение морально-психологического климата в коллективе, определения четких ориентиров карьерного роста, что в целом способствует стабильной работе предприятия.

Библиографические источники:

6. ПЕТЕНКО И., НАЗАРЕНКО В. Инновационные подходы к мотивации персонала. Менеджер по персоналу. http://www.hr-portal.ru/article/model-oplaty-truda-greidy
7. ОСОКИНА М. Система грейдов и ее применение в страховой компании. Человек и труд №7, 2008.
8. МОРОЗ О. Грейды и тарифы — дом и его фундамент. HR-Лига. 13.02.2009. http://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1031
9. НЕСПОРОВА А. Безработица в странах с переходной экономикой. Обзор экономического положения Европы. Европейская экономическая комиссия. Нью-Йорк и Женева. ООН. № 2, Глава 3, 2002 г., стр. 89-107.
10. БАННИКОВА Л., ЩЕЛОКОВ В. Маркетинг персонала как фактор кадровой безопасности предприятия. Человек и труд № 5, 2008.
11. РУТИЦКАЯ В. Модель оплаты труда: грейды. http://www.hr-portal.ru/article/greidy-i-tarify-%E2%80%94-dom-i-ego-fundament.
12. Международно признанные системы оценки труда. HR-portal. http://www.hr-portal.ru/article/sistemy-ocenki-raboty
13. СЛИПАЧУК С. Система грейдов: методика определения должностных окладов. profpressa.com

EDUCAŢIA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SOCIETĂŢII BAZATE PE CUNOAŞTERE

SEDLEŢCHI Nicolae,
Doctorand, USEM

ABSTRACT: *Education is one of the three vectors of a knowledge-based society. At the current level of economic development quality education becomes the key to success and must be promoted at all levels of the education system.*

Keywords: *Education, knowledge-based society, the education system , economic development.*

REZUMAT: *Educaţia este unul din cei trei vectori ai unei societaţi bazate pe cunoştinţe. In societatea contemporana educaţia calitativă devine cheia succesului şi trebuie să fie promovată la toate nivelurile sistemului educaţional.*

Cuvinte cheie: *Educaţia, societate bazată pe cunoştinţe, sistemul educaţional,dezvoltare economică*

Introducere:

În contextul creării unei societăţi bazate pe cunoaştere unde cunoaşterea devine vectorul principal al dezvoltării economice durabile problematica creşterii nivelului de educaţie devine tot mai des analizată de toţi factorii de decizie. Este cunoscut faptul că Educaţia, reprezintă o prioritate naţională, constituie factorul de bază în transmiterea şi crearea de noi valori culturale şi general-umane, de reproducere şi de dezvoltare a capitalului uman, de realizare a idealului şi a obiectivelor educaţionale, de formare a conştiinţei şi identităţii naţionale, de promovare a aspiraţiilor de integrare European şi are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă şi edificarea unei societăţi bazate pe cunoaştere. Calitatea educaţiei determină în mare măsură calitatea vieţii şi creează oportunităţi pentru realizarea în volum deplin a capabilităţilor fiecărui cetăţean.[3]

Rezultate si discuţii:

În condiţiile creării unei societăţi bazate pe cunoaştere «Învăţarea şi predarea de calitate ar trebui să fie promovate la toate nivelurile sistemului educaţional. Competenţele cheie pentru economia şi societatea bazată pe cunoaştere, cum ar fi a învăţa să înveţi, comunicarea în limbi străine, competenţele antreprenoriale şi competenţa de a exploata la maxim potenţialul TIC, învăţarea online şi competenţele numerice, au devenit din ce în ce mai importante».[4]

Evident că pentru aceasta sunt necesare investiţii mai mari, mai ţintite şi durabile în educaţie şi formare. În acest context deja din anul 2000 prin Declaraţia de la Lisabona au fost primite obiective concrete pentru ţările Uniunii Europene. Ca urmare a unui număr tot mai mare de locuri de muncă care necesită calificări de nivel înalt, intrarea în învăţământul superior şi absolvirea acestuia de către tot mai mulţi tineri este necesară pentru ca UE să atingă obiectivul Strategiei Europa 2020 de 40% de absolvenţi ai învăţământului superior sau echivalent.

Învăţământul superior reprezintă un stimulent major al competitivităţii economice în economia bazată pe cunoaştere, un învăţământ superior de calitate fiind esenţial pentru atingerea obiectivelor economice şi sociale.

Unele universităţi europene se situează printre cele mai bune din lume, însă nu pot să şi exploateze la maximum întregul potenţial. Învăţământul superior a suferit din cauza unei lungi perioade de investiţii insuficiente, pe lângă o creştere semnificativă a numărului de studenţi. Comisia europeană reiterează faptul, într-o economie bazată pe un grad ridicat de cunoştinţe, un minim de investiţii totale de 2% din PIB (fonduri publice şi private combinate) este necesar pentru a avea un sistem universitar modern şi performant. Universităţile ar trebui să dispună de competenţa de a şi diversifica veniturile şi de a şi asuma o mai mare responsabilitate pentru viabilitatea financiară pe termen lung. Statele membre trebuie să depună eforturi mai susţinute pentru modernizarea învăţământului superior în domeniile programei, guvernanţei şi finanţării, prin implementarea priorităţilor convenite în contextul procesului de la Bologna, susţinând o nouă agendă de cooperare şi reformă la nivelul UE şi concentrându-se pe noi provocări în contextul Strategiei Europa 2020. [9]

Într-o lume mai globalizată şi mai mobilă, transparenţa în ceea ce priveşte performanţa

instituţiilor de învăţământ superior poate stimula atât competiţia, cât şi cooperarea, putând fi un stimulent pentru continuarea îmbunătăţirilor şi a modernizării. Cu toate acestea, clasificările internaţionale existente pot oferi o imagine incompletă a performanţelor universităţilor prin acordarea unei importanţe prea mari cercetării şi prin excluderea altor factori esenţiali care contribuie la succesul unei universităţi, cum ar fi calitatea predării, inovarea, implicarea regională şi internaţionalizarea.

Învăţământul superior devine din ce în ce mai internaţionalizat. O ameliorare a mobilităţii, a deschiderii internaţionale şi a transparenţei este necesară pentru a atrage cei mai buni studenţi, profesori şi cercetători, pentru a crea şi pentru a consolida parteneriate şi cooperări la nivel academic cu universităţi din alte colţuri ale lumii. Aceasta va necesita punerea unui accent deosebit pe consolidarea cooperării internaţionale, a programelor şi a dialogului politic în învăţământul superior. O comunicare de stabilire a provocărilor şi acţiunilor principale necesare pentru învăţământul superior din Europa în perspectiva Strategiei Europa 2020 a fost prezentată în 2011 şi a inclus o strategie de internaţionalizare a UE. [1]

Sistemul de învăţământ, prin contribuţia la dezvoltarea interesului şi aptitudinilor de cercetare şi inovare ale tinerilor pe întreg parcursul educaţional, prin educaţia în domeniul ştiinţei şi tehnologiei, formarea iniţială a cercetătorilor (cu accent pe numărul şi calitatea doctoranzilor), precum şi prin calitatea educaţiei terţiare, reprezintă o componentă complementară esenţială.

Pentru Republica Moldova, prioritatea principală în acest moment constă în majorarea eficienţei sectorului educaţiei, în acelaşi timp concentrându-se pe îmbunătăţirea calităţii şi relevanţei educaţiei întru îmbunătăţirea competitivităţii în viitor.

Sistemul educaţional al Moldovei este caracterizat printr-o discrepanţă mare între cheltuielile mari ale sectorului educaţiei (9% din PIB în 2009) şi rezultatele sectorului.

Capitalul uman rămâne a fi printre puţinele resurse care oferă un avantaj comparativ Republicii Moldova. Cu toate acestea, dacă forţa de muncă nu este specializată în domeniile solicitate de potenţiali investitori - ofertanţi ai locurilor de muncă – capitalul uman rămâne a fi o resursă nevalorificată. În general, studiile universitare devin din ce în ce mai accesibile, iar limitările de vârstă au fost excluse. La fel, numărul mare de studenţi în învăţământul superior demonstrează faptul că studiile universitare reprezintă o prioritate pentru cetăţenii Republicii Moldova. Popularitatea învăţământului superior este în creştere, cu toate că 71,3% din studenţi îşi fac studiile prin contract cu achitarea taxei de studii. Cheltuielile pentru educaţie în Republica Moldova au atins recordul de 9,5% din PIB, media europeană fiind de 5,5% din PIB, fără ca să producă un impact economic şi social semnificativ. În anul 2009, alocările financiare per elev în învăţământul secundar profesional au constituit 10224 lei, ceea ce este cu 15% mai mult decât în învăţământul mediu de specialitate (8709 lei/elev/an) şi cu 33,5% (6802 lei/student/an) mai mult decât în învăţământul superior. [2]

Din punctul de vedere al pieţei forţei de muncă, în Republica Moldova, în 2010 au fost înregistrate 970 mii de persoane cu vârsta 15-29 de ani sau 27,2% din numărul total al populaţiei. Rata şomajului în rândurile acestei categorii de vârstă constituie 16,5%, de 1,8 ori mai înaltă decât rata şomajului la nivel de ţară (9,1%).Conform datelor BNS, în anul 2010, doar 22% din tineri au găsit un loc de muncă, imediat după absolvirea sistemului de învăţământ. O pătrime a părăsit primul loc de muncă din cauza salariilor mici, iar 17,7% au plecat la muncă peste hotare. Tinerii din oraşe reuşesc într-o proporţie mai mare să găsească un loc de muncă permanent, decât cei din mediul rural (75% faţă de 54%).[7]

Circa 30 % din absolvenţi nu activează conform calificărilor obţinute în şcoli profesionale, colegii şi universităţi, fapt care denotă irelevanţa studiilor şi incapacitatea de angajare. Conform angajatorilor, tinerii angajaţi nu deţin mixul de cunoştinţe şi aptitudini necesare pieţei muncii, pentru că planurile educaţionale şi conţinutul disciplinelor nu asigură relevanţa studiilor. [6]

Conform unui raport realizat de PNUD şi Guvernul Belgiei „*Relaţiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor*”, mediul de afaceri din Republica Moldova, în special exportatorii, se plâng pe insuficienţa calificărilor şi calitatea redusă a studiilor candidaţilor la

locurile de muncă. 85% din companii menţionează că se confruntă cu problema lipsei forţei de muncă calificate, întreprinderile solicită un nivel mai înalt de profesionalism sau competenţe specifice din partea lucrătorilor. Cel mai des, agenţii economici menţionează că se confruntă cu decalajul semnificativ dintre necesităţile lor şi cunoştinţele profesionale ale absolvenţilor instituţiilor de învăţământ vocaţional/tehnic. Programele educaţionale determină şi adaptabilitatea redusă a tinerilor muncitori la condiţiile companiei. Acest fapt, de cele mai dese ori, duce la o fluctuaţie sporită de personal. Pe de o parte, este muncitorul nemulţumit de faptul că nu poate face faţă cerinţelor, pe de altă parte, este patronul care nu beneficiază de randamentul scontat al resurselor umane angajate. Este alarmant şi faptul că tinerii muncitorii nu dau dovadă de devotament faţă de muncă, fapt confirmat de 52,2% companii respondente.

Productivitatea joasă a muncii tinerilor angajaţi şi calitatea redusă a produselor/serviciilor se încadrează într-un cerc vicios, care, la rândul său, determină salarizarea modestă. Salariile ne-competitive sunt un alt motiv al lipsei de atractivitate a întreprinderilor. Pentru absolvenţii învăţământului secundar profesional, problema şomajului este mai acută, decât pentru cei care au absolvit învăţământul mediu de specialitate sau superior. Cota acestora, în structura şomajului, a atins cifra de 28% în anul 2009. În acest context, emigrarea forţei de muncă devine o problemă tot mai stringentă.

Calificările vor deveni tot mai importante în Republica Moldova odată cu îmbătrânirea rapidă a populaţiei: forţa de muncă se va reduce cu 11% în deceniul următor, creşterea economică cere ca oferta mai mică de lucrători să fie înzestrată cu calificări mai productive. Cererea pe piaţa muncii este în creştere pentru locuri de muncă de calificare superioară (CEDEFOP 2015). Ponderea locurilor de muncă care vor necesita calificare superioară şi medie va constitui 79%. Până în 2050, se aşteaptă o scădere cu 25% a forţei de muncă în ansamblu pe republică. Creşterea economică trebuie să provină din sporirea productivităţii şi actualizarea calificărilor. [6]

În cazul neintervenţiei Guvernului, efectele nedorite ale problemei se vor aprofunda. Iar în cazul neintervenţiei cu acţiuni concrete, va continua alimentarea rândurilor emigranţilor, fără a se valorifica potenţialul de creare a locurilor de muncă pe piaţa internă.

Racordarea sistemului educaţional la cerinţele pieţei muncii este imanentă (inseparabilă). Continuarea acestei situaţii constituie un risc major şi pentru sistemul educaţional, pentru că, în contextul deschiderii posibilităţilor de accesare a învăţământului din spaţiul european, potenţialii studenţi vor prefera alte destinaţii educaţionale.

Conform estimărilor Fondului Monetar Internaţional, Republica Moldova este penultima ţară, clasată în comparaţie cu ţările din regiune, devansând la capitolul PIB per capita la paritatea puterii de cumpărare doar Kîrgîzstanul. Cu un ritm anual de creştere de 5%, această poziţie în clasamentul regional se va menţine şi până în 2016.

Rezultatele unor analize efectuate, în Republica Moldova, creşterea din anii 2000-2010 poate fi atribuită, în principiu, majorării capitalului – a stocului productiv de capital fix. Acesta s-a majorat, în mediu, cu 8.2% anual, ceea ce reprezintă un ritm destul de înalt, dar care s-a dovedit a fi insuficient. În al doilea rând, creşterea PIB a fost condiţionată şi de creşterea productivităţii comune a muncii şi capitalului (4.7% anual). Prin urmare, natura creşterii a fost mai mult extensivă decât intensivă. Trecerea activităţii economice din sfera producţiei agricole, caracterizată printr-o productivitate joasă în sfera industriei şi serviciilor, unde productivitatea este mai înaltă explică această performanţă relativă. Prin contrast, dinamica forţei de muncă a afectat negativ creşterea economică. Tendinţele migraţioniste care s-au conturat în această perioadă au determinat scăderea ratei de activitate în economia naţională de la 60% la 44%. Forţa de muncă efectivă, ca factor al funcţiei de producţie, a scăzut pe parcursul ultimului deceniu de la 1514 mii persoane la doar 1143 mii în 2010 sau, în mediu, cu 2.8% anual. Această scădere subminează influenţa pozitivă a creşterii capitalului şi a productivităţii, şi în rezultat, erodează creşterea PIB înregistrată. Prin urmare, dacă ţinem cont de ”eroziunea” din partea muncii, statisticile destul de pozitive din ultimul deceniu în ceea ce priveşte creşterea capitalului şi a productivităţii nu au fost suficient de înalte pentru a asigura o cale de creştere convergentă spre media europeană. [7]

CONCLUZII:

Schimbarea paradigmei de dezvoltare spre o economie bazată pe cunoaștere poate avea loc doar în condițiile unui efort susținut atât din partea statului, cât și din partea întregii societăți. Acest efort urmează să identifice, cât de repede posibil, și să soluționeze acele lacune care mai împiedică modelul de creștere economică să fie centrat pe creșterea ponderii cunoștințelor în societate.

Referințe bibliografice:

1. Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior din 11 mai 2010.
2. Educaţie vocaţională la răscruce: o analiză a deciziilor de politici în sistemul învăţământului mediu de specialitate, Sergiu Lipceanu, IDIS Viitorul, 2010
3. Raportul European "Acțiuni educaționale de succes care promovează integrarea romilor prin și în educație". Comisia Europeană , Education and Culture DG, Lifelong Learning Programme.
4. Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 (JO L 394, 30.12.2006).
5. Sedlețchi Nicolae, Petrusenco Ruslan, Turcan (Șușu) Aurelia . Interdependenţa dintre dezvoltarea economică, investiţii şi procesul inovaţional. Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Studii Europene din Moldova ediția I-2012/ Univ. de Studii Europene din Moldova; col. red.: Sedlețchi Iurie (red.-şef) [et al.]. – Chișinău: USEM, 2013, p.114-118. – ISSN 2435-1114
6. Sinteza consiliului consultativ din 26.07.2011, tema „ Noi competenţe pentru o nouă creştere economică: probleme şi soluţii", Ministerul Economiei
7. Strategia Naţională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020, disponibilă on-line la adresa http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_proiect.pdf
8. Tineretul în mișcare. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2010.
9. Ţurcan-Şuşu A. Problemele evaluării economiei bazate pe cunoaştere. În *Economie şi sociologie*, Chişinău, nr. 1/2013.
10. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/key_data_en.php

CERINŢE
de prezentare a articolelor ştiinţifice spre publicare în «Analele ştiinţifice USEM»

În scopul asigurării calităţii şi evaluării echitabile a publicaţiilor ştiinţifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugaţi să ţină cont de următoarele criterii:

Conţinutul articolului trebuie să corespundă unui nivel ştiinţific înalt al revistei ştiinţifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C" a Academiei de Ştiinţe a Moldovei.

Articolul trebuie să deţină caracter original şi să conţină o noutate determinată.

Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.

Articolele şi recenziile se prezintă la redacţie conform cerinţelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic şi tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, Bold, 14 *pt*, *centrat*);
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rând distanţa faţă de titlu, cu TNR 12, bold, aliniat stânga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Dacă sunt mai mulţi autori şi de la instituţii diferite, primul autor va fi de la USEM, iar ceilalţi vor fi trecuţi în ordine şi vor fi marcaşi cu 1,2,3 etc. pentru identificarea mai jos a instituţiei din care provin. Se trec doar gradul şi titlul ştiinţifico-didactic, nu şi funcţiile autorilor. Se indică email-ul autorului cu care se va purta corespondenţa.
3. **Recenzent** (*Prenumele, Numele, gradul ştiinţific, titlul ştiinţific, instituţia*);
4. **Rezumat** (*Times New Roman, 10 pt, cursiv*, cca 300 de semne, în limba ***română (sau rusă) şi engleză (franceză)***;
5. ***Cuvinte cheie*** - maximum 5 cuvinte reprezentative;
6. Textul trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele părţi:
   - **Introducere -** Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând ştiinţific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informaţii şi rezultate ale cercetărilor în domeniu, citându-se în paranteză pătrată numărul autorului (lucrării) studiat(e), aşa cum apare în bibliografia de la sfârşitul lucrării;
   - Materiale şi metode (pentru ştiinţele socio-umaniste se indică în caz de necesitate);
   - **Rezultate şi discuţii -** este redat Conţinutul de bază al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obţinute în urma cercetărilor, în succesiune logica pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie însoţită de discuţii, comentarii care să facă referiri la interpretarea ştiinţifică a acestora. Se vor face comparaţii cu rezultatele obţinute de alţi autori din literatura de specialitate studiată.
   - **Concluzii -** Se vor trece principalele idei, concluzii, recomandări etc. importante care se desprind în urma cercetărilor efectuate;
7. **Referinţe bibliografice.**

Textul va fi scris cu:

• *Caractere* – Times New Roman; 12 pt; *interval* – 1,0;
• *Paper size*: A4 210 x 297 mm, *Margins*: *top* - 15 mm, *bottom* - 20 mm, *left* - 20 mm, *right* - 20 mm, *alineat* - 100 mm.
• Lucrarea ştiinţifică va conţine 4 - 8 pagini A4.
• **Elementele grafice (tabele şi figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referinţa respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoţite de **denumire şi număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** şi, după necesitate, **informaţie suplimentară**: note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugaţi să ţină cont de formatul de editare a revistei.**

Referinţele bibliografice se plasează la sfârşitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, iniţiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12, Alignment left*). Bibliografia va conţine până la **12 referinţe bibliografice**. În text se vor indica trimiteri bibliografice **(de ex., [5, p.5]).**

Articolele tipărite se semnează de către autor şi se fixează data.

Recenzia se scrie în limba română (rusă) şi este însoţită de semnătura recenzentului (cu gradul ştiinţific de doctor habilitat, doctor conferenţiar, doctor) şi ştampilă. Se trimite odată cu articolul în forma electronică. Colegiul redacţional îşi asumă responsabilitatea şi dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare. Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poartă integral responsabilitatea pentru acurateţea calculelor, datelor experimentale şi interpretările ştiinţifice, precum şi pentru corectitudinea redactării în limba engleza.

De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declaraţia privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.
Data prezentării: _____
Semnătura:_____

Trimiterea lucrării(lor) presupune că acestea sunt originale şi nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicarii în alte reviste.

Lucrările in extenso se vor expedia prin e-mail şi vor purta numele şi prenumele primului autor, având extensia «.doc» .**Exemplu:** Hontus Adelaida 1.doc; Hontus Adelaida 2.doc

Lucrările se vor expedia pe adresa: aurelia-turcan@mail.ru

***Colegiul redacţional al revistei* «Analele ştiinţifice USEM»**

ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

Bun de tipar: 10.11.2013. Tirajul 100 ex.
Coli de tipar conv. 13. Formatul A 4. Com. 6.
Centrul editorial Universitatea de Studii Europene din Moldova,
SRL "ADRILANG", 2014.